g. dem. teodorescu

«Amploarea culegerii personale, care cuprinde mai toate filoanele creației populare și piesele selectate din alte colecții, pentru a ridica gradul de reprezentabilitate, fac din *Poezii populare române* o sinteză a folclorului românesc, rural și urban de la sfârșitul secolului al XIX-lea, prin unele piese coiuui rădăcini chiar în secolul al XVII-lea. Grijii pentru acuratețea transcrierii textelor, pentru formele vorbirii populare și pentru unele fonetisme i se adaugă alte elemente care asigură ținuta științifică a colecției : consemnarea variantelor din repertoriul informatorilor chestionați, indicarea la unele piese și a variantelor apărute în alte colecții [...], examinarea genezei și circulației unor cântece, precizarea împrejurărilor în care se cântă unele piese, citarea unor creații culte cu izvoare folclorice.»

IORDAN DATCU

editura minerva

Lei 8

1237

fondată in 1895 bpt serie nouă

g. dem. teodorescu

poezii populare române

★★★

g. dem. teodorescu

fondată in 1895 bpt serie nouă

BIBLIOTECA ALEPH

CLUBUL CĂRȚII DIGITALE

Ilustrația copertei: Francisc Kalab

g. dem. teodorescu

poezii populare române

★★★

EDIȚIE CRITICĂ ȘI NOTE DE
GEORGE ANTOFI

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1985
EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI

PARTEA A II-A
(continuare)

D.

DOMESTICE

MOȘNEAGUD

(Scris în București, la 9 mai 1884, după Petrea Crețul Șolcan, lăutarul Brăilei.)

Frunză verde de salcim,
La puțul de lîngă drum
Casă
Naltă
Și frumoasă,
Vie
'Nvoaltă
Și mănoasă.
Foicică trei foi late,
Dar acolo cine-mi șade?
Iacă ăl moșneag bătrîn,
Barbă
Albă
Pîn' la brîn.
El din dalbe
Tinerețe,
Pîn' la arse
Bătrînețe,
Fiu dintr-însul n-a făcut,
Copilaș
Nu-i s-a născut.
Fecioraș
Nu și-a văzut.
Foaie verde ș-o lalea,
Iată, măre, se-ntîmpla
Că la negre
Bătrînețe,
Ca la dalbe
Tinerețe,
Fiu dintr-însul dobîndea,
Copilaș
I se năștea,
Fecioraș
I se ivea.
Iar moșneagul, de-l vedea,
Bine, măre, că-i părea

Şi la dînsul se uita
Ca la Maica Precista:
Numa-n rouă mi-l scălda,
Numa-n braţe-l legăna,
Zi şi noapte-l săruta.
Foicică de năut,
Moşul, măre, l-a crescut,
Măricel că l-a făcut,
Dolofan că l-a văzut,
Şi mult bine i-a părut.
Feciorașul s-a mărit,
Optsprece ai a-mplinit,
Şi lui vremea i-a sosit,
Vremea de căsătorit.
Moşneagul a ispitit,
Fată bună c-a peţit,
Pe copil l-a logodit.
Foicică viorea,
Iată, măre, se-ntîmpla
Că sîmbătă-l
Logodea,
Duminică-l
Şi nuntea,
Luni uncropul[1]
Că-i cînta,
Marţi acasă mai şedea,
Firman miercuri îi sosea,
Joi la oaste că-l pornea
C-a intrat tătărimea,
Pustieşte pajiştea,
Pajiştea şi moşia.
Greu moşneagul
Se-ntrista,
Greu nevasta-i lăcrăma,
Dar voinicul
Ce făcea?
De vedea
Şi se gîndea,
Drept la taică-su mergea
Şi din gură mi-i zicea:
— D-alei, taică,
Moş bătrîn,
Barbă
Albă
Pîn' la brîn,
Nu mai plînge, nici ofta,
Ci-mi ascultă verba mea;
D-alei, maică,
Jupîneasă,
Mumă bună
Şi duioasă,
Vremea trece, vremuieşte,
Şi firmanul se-mplineşte.
După mine să-mi oftaţi
Şi mereu să m-aşteptaţi
Nouă ai şi jumătate
Cu credinţă, cu dreptate,
Cînd pe zece c-oi porni,
Pînă zece n-or plini,
P-a mea dalbă de mireasă,
P-a mea dulce de nevastă
Frumuşel să mi-o găfiţi
Şi cu alt s-o logodiţi,
Cu altul s-o măritaţi
Şi la nuntă să-i jucaţi,
C-atunci nici c-oi mai veni,
Că io-n lume n-oi mai fi
Şi cînd vorba

[1] *Uncrop* e cîntecul care se cîntă luni, a doua zi după cununie.

Isprăvea,
Nevestica
Săruta,
Ziua bună,
Că-și lua,
Și pe murgu-neălica,
Și-la oaste se ducea,
Iar moșneagul rămînea,
Lacrămile-l podidea,
Lacrămile-i ciuruia.
Foaie verde de trifoi,
Trece anul, trecu-mi doi,
Trecu-mi anii pîn' la trei,
De la trei, la cinci, la
șapte,
Pîn' la nouă jumătate,
Și voinicu-i tot departe,
Că la oaste se ducea,
Cu tătarii
Se bătea,
După dînșii
Se lua
Și la oaste zăbovea,
C-așa Domnul din cer va.
Moșneagul îl aștepta,
Moșneagul cu nevasta
Și cu dalbă noră-sa,
Pînă vremea se-mplinea,
Pînă anii că trecea,
Iar cînd fuse anul zece,
Peste zece nu mai trece,
Că moșneagul se gîndi:
„N-are de unde
Veni;
Poate-n lume
N-o mai fi!
Pîn-acu d-ar fi trăit,
Pîn-acu ar fi venit.
Dumnezeu că mi l-a dat,
Dumnezeu mi l-a luat!"
De vedea și iar vedea,
Că logodnici îi venea,
La petit că mi-i primea,
Nurioara că-și tocmea,
Nurioara-și logodea,
Zestre bună că-i dedea,
Frumușel că mi-o gătea,
Nuntă mare că-i făcea,
De se ducea pomina.
Foicică ș-o lalea,
Dar, cînd nunta se nuntea
Și cînd masa se-ntindea,
Megiași cînd ospăta
Și cînd bea,
Se-nveselea,
Moșul, măre, ce făcea?
Un pahar de vin lua,
Cu vin negru că-l umplea
Și mesenilor zicea:
— Vinul care vi-l dau eu
L-am făcut cu fiul meu,
Dorul sufletului meu,
Și cît viață-oi mai avea,
Vin din vie n-oi mai bea.
Și cînd vorba isprăvea,
De ciudă și de necaz,
De la masă că sărea,
De la masă se scula,
La Dumnezeu se-nchina.
Sapa-n mînă apuca.
Tîrnăcopul că lua.

La spinare le punea
Şi la vie se ducea.
Moşu-n vie d-ajungea
Se punea, măre, punea
Toată via de sluţea:
Tăia viţă
Din mlădiţă,
O tăia
De la tulpină
Ş-o seca
La rădăcină:
Tăia, măre.
Strugurei
Albi ca nişte
Mieluşei,
Tăia negri
Strugurăşi
Ca şi negri
Ţigănaşi,
Şi pe care cum tăia
Peste gard îi arunca.
Foicică ş-o lalea,
Sfîntul Dumnezeu cînd va,
Dintr-un rău se face bine
Dintr-un bine şi mai bine.
Nouă ani daca trecea
Şi p-al zecelea pornea,
Ursitoarea se-mplinea,
Foicică ş-o lalea,
Şi spre casă se ducea,
Casă
Naltă
Şi frumoasă,
Vie
'Nvoaltă
Şi mănoasă.
Cînd acasă se-ntorcea.
Drumul mare că ţinea.
Pe la margine că da,
Murguleţu-şi întorcea
Şi de gard s-apropia:
Lîngă vie
Că se da,
Viei seamă
Că-i lua.
Cînd, acolo, ce vedea?
Ce vedea se întrista:
Calul pe struguri călca
Şi păsările-i mînca.
Voinicelul, de vedea,
La Dumnezeu se uita,
Cruce mare că-şi făcea
Şi din gură întreba:
— Ce-o fi, Doamne, şi asta?
Cine-a prăpădit via?
Unde moşu l-auzea,
Mai de gard s-apropia,
Iar voinicul
Nainta,
Cu gardul
S-alătura,
Pe moşneagul
Că-l chema,
Şi din gură mi-i vorbea:
— Moşule, ce s-a-ntîmplat
Şi de ce te-ai supărat
De tai viţă
Din mlădiţă,
De mi-o tai
De la tulpină

Şi mi-o seci
Din rădăcină,
De tai bieţii
Strugurei
Albi ca nişte
Mielușei,
De tai negri
Strugurași
Ca şi negri
Ţigănași,
Şi pe care cum îi tai
Peste garduri îi tot dai?
Moşu, măre, de-l vedea,
Cine e nu-l cunoştea,
Dar la vorbă se lua,
Ochişorii-i lăcrăma
Şi din gură-i povestea:
— D-alei, taică, voinicel,
Voinic tînăr, subţirel.
Io din daibe
Tinereţe
Pîn' la albe
Bătrîneţe,
Copilaş
Nu mi-am avut,
Fecioraş
Nu mi-am născut.
Domnul
Sfîntul
Cînd a vrut,
Cam la albe
Bătrîneţe,
Ca la negre
Tinereţe,
Fiu din mine-am
Dobîndit,
Şi-mi păream
Întinerit!
Cu el via că săpam,
Strugurașii adunam,
Vin prin cade că turnam,
Tot în pivniţe-l băgam.
După ce mi l-am crescut,
Dolofan mi l-am făcut,
Feciorașul s-a mărit,
Vîrsta, măre, s-a-mplinit
Şi lui vremea i-a sosit,
Vremea de căsătorit.
Fată mîndră i-am găsit
Şi cu ea l-am logodit;
Iar cînd fuse la nuntit,
Duminică se nuntea,
Luni uncropul îi cînta,
Marţi acasă mai şedea,
Miercuri firman îi sosea,
Joi la oaste se pornea,
Şi din gură ne zicea:
Nouă ai să suspinăm,
Nouă ai să-l aşteptăm,
Iar, pe zece d-o porni,
Pînă zece n-o-mplini,
Mireasa să-i măritäm
Şi să nu-l mai aşteptăm,
C-atunci nici c-o mai veni,
Nici în lume n-o mai fi.
Vremea grea a vremuit,
Anişorii s-a-mplinit,
Soţioar-am logodit,
Nuntă mare i-am nuntit.
Io, de ciudă, de necaz,
Nici la masă n-am rămas;

Ci d-acolo m-am sculat,
Tot la Domnul m-am rugat,
Tîrnăcop am apucat,
Sapa-n mînă am luat
Şi la vie c-am venit
Să urăsc c-am fost iubit:
Şi tai viţă
Cu mlădiţă,
Struguraşi
Cu buturaşi.
Şi-i tai, măre, din tulpină
Ca să-i sec la rădăcină!
Voinicelul d-auzea,
Lîngă moş s-apropia
Şi din gură ce-i zicea?
— Nu mai plînge,
Moş bătrîn,
Barbă
Albă
Pîn' la brîn,
Hai cu mine, hai în grabă
Und' ţi-e casa de-mi arată.
Că-s străin şi însetat,
Ostenit şi nemîncat!
Unde moşul auzea,
De el milă-i se făcea:
Sapa
Din mînă
Lăsa,
Tîrnăcopul
Arunca,
Gardul
Viei că sărea.
Iar flăcăul
Ce-mi făceá?
De pe cal
Descălica,
Sus pe moşul
Că-l punea
Şi pe jos cu el mergea
Să-i arate căsuţa,
Unde nunta
Se nunteşte,
Unde hora
Se-nvîrteşte,
Lumea bea
Şi chiuieşte.
Foaie verde micşunea,
Voinicelul cum sosea?
Îmi sosea, sosea pe jos
Cu cojoc de ţap lăţos,
Poartă-l vara tot pe dos;
Cu căciulă nedubită
Din pielcea neargăsită,
De la trei oi înnădită;
Prăfuit şi nemîncat,
Şi cu murg neţesălat.
El, acasă d-ajungea,
Şi în curte de-şi intra,
Nuntă mare că găsea,
Iar în casă
De intra
'Ntinsă masă
Că vedea,
Masă-ntinsă şi bogată,
Tot de lume încheiată
Şi de tineri conjurată.
Megiaşii
Ospăta
Şi nuntaşii
Se cinstea:

Unii
Bea,
Alții
Mînca
Și la nuni
Le mulțămea,
Și pe miri
Firitisca[1].
Călătorul, de intra,
El la masă
Nu ședea,
Ci la ușe
Se oprea,
Într-un colț se așeza.
Foicică ș-o lalea,
Trecea vremea cît trecea,
Pînă nunul se scula,
Vas curat că alegea,
Pîine, sare-n vas punea,
Dar într-însul arunca
Și pe masă că-l punea,
Tot nuntașul ca să dea
Cît îl lasă inima.
Toată lumea dăruia:
Unii
Boi
Și alții
Oi,
Unii
Bani,
Alții
Juncani,
Unii
Vii,
Alții
Moșii,
Buzdugane pentru fin,
Și miresei baibafir.
Dar bogat că se făcea,
Avuție se strîngea.
Foaie verde mărgărit,
Iată rîndul
C-a venit
La străinul
Voinicel,
Că la nuntă e și el.
Unde rîndul că-i venea,
În picioare se scula,
După ușe că-mi ieșea,
'N capul mesei se ducea
Și din gură ce zicea?
— Nune mare, dumneata
Ia ascultă vorba mea.
Toți mesenii dăruiesc
Și la daruri se-ndesesc:
Dăruir-oi dar și eu
Cu ce-o lăsa Dumnezeu,
Dăruir-oi mireasa
Cum m-o lăsa inima!
Iară nunul, de-l vedea,
— Bucuros! îi răspundea.
Voinicelul se scula,
În pieptar mi se căta,
Un inel că mi-și scotea,
Un inel de salavat
Ce i-a fost de cununat.
Din pieptar unde-l scotea
Și de praf unde-l ștergea,

[1] În loc de *heretisire*, a face urări, a felicita.

La mireasă că-l ducea.
Şi în deşt că i-l punea.
Mireasa
Se ploconea,
Frumos mîna-i săruta
Şi la masă iar şedea.
Îmi şedea, ori nu-mi şedea,
Că, inelul de-mi privea,
Salavatul cunoştea,
Că era de salavat
Şi-i fusese de schimbat,
De shimbat la cununat.
Ea la nun îl arăta.
Iară nunul, de-l vedea:
De-l vedea şi-l întorcea
Şi veleatul îi citea,
Pe veleat îl cunoştea,
La voinic se tot uita
Şi pe gînduri se punea.
Dar mireasa ce făcea?
Vreme multă nu pierdea,
Lacrămile-o podidea,
De la masă se scula,
Şi din gură că-mi striga:
— Beţi, meseni, vă
ospătaţi,
Veselia nu-ncetaţi,
Şi din nou să vă gătiţi
Că la nuntă să-mi poftiţi.
Nouă ani am aşteptat
Şi mai zece-am suspinat;
Dar azi vremea c-a venit,
Soţiorul mi-a sosit
Cu inel m-a dăruit,
Cu inel de salavat,
Cu inelul de schimbat
Ce ne-a fost de cununat.
Daca nu-mi credeţi
Oftatul,
Ia poftiţi:
Citiţi
Veleatul,
Ia priviţi
Şi salavatul
Că, ca dînsul,
Nu e altul!
Toţi mesenii se scula,
La inel
Că se uita
Şi, veleatul
De citea,
Toţi cu toţii-l cunoştea
Că-i inel de salavat,
Că-i inelul de schimbat
Ce le-a fost la cununat.
Pe voinic îl premenea:
Despre ziuă-i logodea,
La nimiezi îi cununa,
Nuntă mare că făcea,
Masă mare că-ntindea.
Veselia cît ţinea?
Cît ţine săptămîna,
Săptămîna şi luna.
Dar din toţi cine juca,
Cine dantul că trăgea?
Tot moşneagul ăl bătrîn
Barbă
Albă
Pîn' la brîn,
C-a-nsurat la bătrîneţe.
Ca la dalbe tinereţe.

Iar cînd nunta se sfîrşea,
Mirii veseli rămînea
Tot în ţara
Românească
Şi la casa
Părintească,
Vestea-n lume să pornească
Şi de ei să pomenească
Pe la cruce de voinici,
La boierii de p-aici.
Io mă-nchin cu cîntecul
Ca şi lupul cu mielul.
Cînd puşcaşu-l nemereşte,
Scoate blana şi plăteşte!

DESPĂRŢIREA

(Scris la satul Orăştii-Lămoteşti, în anul 1870, de comisiunea de redacţiune a *Foaiei Societăţii Românismul* [an. I, 1870, aprilie, nr. 1, p. 45].)

Frunză verde
De nalt brad,
La curte,
La Ţarigrad,
Flăcău tînăr s-a-nsurat,
Nici mustaţa nu i-a dat.
Şi hîrtie că-i venea.
Hîrtie
De la domnie
Ca să-l ia de miliţie.
El puţin că zăbăvea
Pîn' hîrtia că citea.
Din ochi negri lăcrăma
Şi din gur-aşa grăia:
— Of, dragă măicuţa mea,
Să-mi păstrezi nevestica;
Să-i dai, maică, lapte dulce
Că d-aici nu s-o mai duce,
Să-i dai, maică, şi-un zahar
Daca i-o cădea amar!
Nici dealul nu mi-l suia:
Novestica că-i murea.
De-ngropat und' mi-o-ngropa?
În grădină
La stulpină[1].
Dar de plîns cine mi-o plînge?
Mi-o jeleşte florile,
Florile,
Garoafele.
El din oaste auzea,
Şi din gură că-mi grăia:
— Oleo-leo, soare rotund,
Ia scapătă mai curînd,
Că mie mi s-a urît
Tot suind
Şi coborînd,
Tot suind dealurile,
Şi mă dor
Picioarele
Scoborînd
Vilcelele!

[1] Pronunţie greşită, în loc de *sulfină* sau poate *stupină*.

Acasă cînd mi-ajungea,
Pe maică-sa că-ntreba:
— Oleo-leo, măicuța mea,
Unde mi-e soțioară?
— A murit, maică, s-a dus!
Din ochi negri lăcrăma,
La ea, măre, se ducea.
Acolo, cum ajungea,
Din groapă mi-o dezgropa,
El la ea că se uita,
Din ochi negri lăcrăma
Și din gur-așa grăia:
— Oleo-leo, soția mea,
Căci, puicuță, mi te-ai dus,
Păcat mare ai făcut
Că pe neică l-ai lăsat,
Nu ți-a fost milă, păcat?

SOACRA ȘI NORA

(Scris în județul Prahova și comunicat de la Valea-Lungă, în 1871, de repausatul Nicolae Scurtescu. Ca variantă, să se compare *Feciorul și pedepsirea maică-si* din colecțiunea lui Miron Pompiliu, pag. 50—55.)

Foaie verde busuioc,
Vai de ăl făr' de noroc
Că nu-și mai găsește loc,
Iar flăcăul cu noroc
Dă prin apă și prin foc
Și-i cu mîndra la un loc.
Ghencea, măre, se-ntîmpla
Că de tînăr se-nsura
Fără voia mănii-sa,
Se-nsura,
Se cununa,
Mîndră soață că-și lua:
Ca o sor-a soarelui
Ce stă-n poarta raiului
Și dă loc sufletului,
Dar norocul, ca norocul:
Într-o clipă-și schimbă locul!
El d-abia se cununa,
Bine nunta nu sfîrșea,
Și-i sosea, măre, sosea
Carte de la stăpînire
Să se ducă la oștire,
C-au intrat tătarii-n țară
Și l-e-n urmă foc și pară.
Pînă cartea
Se citea
Nuntă mîndră
Se spărgea;
Pînă calul
Își gătea,
Sfîntul
Soare că sfințea,
Iară Ghencea
Ce-mi făcea?
Nevestica-și săruta,
Două lacrămi îi lăsa,
Ziua bună că-și lua
Și, la mă-sa de mergea,
Cu glas dulce o ruga:
— Maică, măiculița mea,

Să-ți fie milă de ea
Ca de inimioara mea;
Cum ăi ști să mi-o-ngrijești,
Cu ce-i bun
Să mi-o hrănești,
Cu vin vechi
De la Pitești,
Cu pîine
De la Ploiești,
Cu haine
Din București!
Multă vreme nu pierdea:
Ghencea murgu-ncălica,
Ziua bună-și mai lua;
Iar mîndruța, vai de ea
Tot cu ochii-l petrecea
Pînă-n codri s-afunda.
Trece ziua, trecu-mi două,
Trecu-mi, măre, pîn' la nouă,
Și soacra pe noră-sa
Bine, măre, c-o-ngrijea,
Bine, măre, c-o hrănea:
Cu cojițe
De mălai
Uscate
De nouă ai,
Cu apșoara
Ploilor
Tot din troaca
Boilor.
Dar p-atît nu se lăsa,
Ci din gur-o tot certa:
— Fa, cățea
De nor-a mea,
Spune drept: l-ai descîntat,
Cu babe
L-ai fermecat,
Ori cu vraje
L-ai vrăjit
Să te ia
Nedomuit?
Soacra măre, d-o certa,
Cu resteiul mi-o bătea,
Și de mînă
Mi-o lua,
'N beci de piatră
C-o ducea,
Și cu lacăt o-ncuia,
Ca să șează neumblată,
Nebăută,
Nemîncată,
Și de vînturi
Nebătută,
Și de soare
Nevăzută.
Trece-mi ziua, trecu-mi două,
Trecu-mi, măre, pîn la nouă;
De opt ori tot cîte nouă
Facu-mi șaptezeci și două!
Ședea roaba
La-nchisoare,
Și nora
La chinul mare,
Îngrijită
Și hrănită
Cu cojițe
De mălai
Uscate

De nouă ai,
Cu apşoara
Ploilor
Tot din troaca
Boilor.
Ziua
Noapte se făcea,
Noaptea —
Noapte rămînea,
Iar mîndruţa,
Vai de ea,
Cu suspinul
Petrecea
Şi la Domnul
Se ruga:
— Varsă, Doamne, mila ta
Că io nu-mi ştiu vina mea;
Scapă roabă
Din robie
Şi slugă
Din slugărie,
Pe Ghencea
Din miliţie
Cînd plîngea
Şi se ruga,
Iată, măre, se-ntîmpla
Că prin codri s-auzea
Tropot
Mare şi pripit,
Chiot
Lung şi ascuţit.
Ghencea, măre, cînd sosea,
De pe murg descălica,
Drept la mă-sa se ducea
Şi din gură mi-i zicea:
— Maică, măiculiţa mea,
Unde-mi este mîndruţa,
Că mi-a secat inima
De dor, de inimă rea!
Muma Ghencii ce-i zicea?
— Vai de tine şi de ea!
De cînd, maică,
Ai plecat,
Ciuma-n ţară
C-a intrat,
Tineret n-a mai lăsat,
Ş-a luat-o şi pe ea,
Pe mîndruţa noră-mea!
Ghencea se cutremura,
Lacrămile-l podidea,
Păr din cap dărăpăna,
Mîinile şi le frîngea,
Şi de dor, de pară grea,
Iar din gură-i mai zicea:
— Daca n-a vrut Dumnezeu
Ca să-mi scape dorul meu,
Haide, maică, de-mi arată
Subt ce flori e îngropată:
Groapa de i-oi săruta,
Potoli-mi-oi inima;
Săruta-oi pe pămînt,
Să mă simţă din mormînt!
Muma Ghencii sta ce sta
Şi din gură-i răspundea:
— Fătul meu, drăguţul meu,
Mîngîia-te-ar Dumnezeu;

De cînd mîndra s-a-ngropat,
Ploaie mare s-a vărsat,
Vreme lungă n-a-ncetat,
Vîntu-ntruna c-a suflat,
Florile s-a înecat,
Groapa i s-a afundat,
Şi mormîntu-i s-a stricat!
Unde Ghencea mi-auzea,
Din adînc cu greu ofta,
Lacrămile-l pădidea,
Şi de mă-sa se ruga
Să-i arate doar urma!
— De cînd, maică, mi te-ai dus,
A bătut un vînt de sus,
Nori de praf a răspîndit,
Urma i-a acoperit!
Atunci Ghencea, d-auzea,
Mai cu jale lăcrăma
Şi de mă-sa se ruga:
— Adu-mi, maică, cheile
Să descui cămările,
Să-i mai văz odoarele
Strălucind ca soarele.
Muma Ghencii ce-i zicea?
— Da-ţi-le-aş, ţi le-aş tot da,
Dar nu sînt în mîna mea.
Răposata,
Cînd trăia,
Tot la dînsa
Le ţinea:
Ori pe cale
Le-a pierdut,
Ori în straie
Le-a avut.
Că eu nu le-am mai văzut!
Unde Ghencea mi-auzea
Pînă-n suflet îl rănea
Şi din gură mai zicea:
— Maică, măiculiţa mea,
Plîngi de mine şi de ea;
Daca n-a vrut Dumnezeu
Să-mi păstrezé dorul meu,
Mă duc, maică,-n pribegie,
Că mi-e inima pustie.
De-nsurat, m-oi însurá
Cu poteca
Din vălcea:
Mi-o fi codrul fraţior
Şi mierla, mumă cu dor.
Pînă, maică, n-oi pleca,
Adu-ncoace securea,
C-am în beci, pe subt girlici,
Un căpăstru cu arnici.
Muma Ghencii-ngălbenea,
Ca o stană rămînea,
Iar voinicul, de vedea,
Drept la beci se repezea,
Uşea c-un picior spărgea
Şi-năuntru cînd intra,
Vai de dînsul, ce vedea?
Pe biată
Mîndruţă-sa,
Nemîncată,
Nebăută,
Şi de vînturi

Nebătută,
Și de soare
Nevăzută.
Ghencea, măre, d-o vedea,
Numa-n brațe o lua
Și afară mi-o scotea,
Chinul greu de-i povestea
Și de el se-nfiora.
Iar cînd mîndra isprăvea
Și din plînset înceta,
El din gură mi-i zicea:
— De nu mi-ar fi măiculiță,
Aș lua-o de cosiță
Și, cu biciul într-o mînă,
O-aș goni o săptămînă,
Că prea fost-a soacr' haină.
Pînă vorba isprăvea,
Iată soarele sfințea,
Iară Ghencea ce-mi făcea?
El de mînă c-o lua,
Și pe pajiște-o ducea;
Arc cu mîna că-ntindea,
O săgeată-n arc punea,
Tot în sus o trimetea,
Iar el măre, se pleca,
Dreapta mă-sii apuca
Și la gură i-o ducea:
Pîn-a nu i-o săruta,
Și săgeata că-mi sosea,
Mă-sii-n creștet se-nfigea.
Atunci Ghencea se-nchina,
Pe mîndruța că-și lua,
Și pe murg o așeza,
Și la codru se ducea.

GHIȚĂ CĂTĂNUȚĂ

(Scris în august 1883, la Lacul-Sărat, după moș Petrea Crețul Șoican, lăutar din Brăila. Originea baladei pare a fi transilvană. În culegerea d-lui V. Alecsandri figurează sub numele de *Vidra*, la nr. XXVII, pag. 97—101, apoi sub numele de *Păunașul codrilor*, la nr. VIII, pag. 24—25, ambele ca variante asemănate. D-l T. T. Burada, în colecțiunea d-sale, la pag. 195—204, dă o variantă intitulată tot *Ghiță Cătănuță*. În broșura d-lui N. A. Caranfil, cîntecul XXII, intitulat *Viță Cătănuță*, pag. 66—75, e o variantă scurtă, dar în adevăr populară. În fine, colecțiunea d-lui Sim. Fl. Marian coprinde o variantă similară, intitulată *Tudor*, la pag. 161—169.)

Foaie verde mărăcine,
Ascultați, boieri, la mine,
Să vă spui pe „Ghiță" bine.
Pe culmița dealului,
Dealului Ardealului,
Vine Ghiță
Cătănuță,
Cu-a lui dalbă
De mîndruță:
Vine

De la taică-său
Şi-mi mere
La socru-său,
Vine
De la maică-sa
Şi-mi mere
La soacră-sa,
Cu trei-patru catiraşi,
C-un samar de gălbinaşi,
Cu doi bani în pozunari,
Cu doisprece lăutari
Şi cu doi-trei căluşei,
Cu mîndruţa printre ei.
Foicică ş-o lalea,
Nici puţin că nu mergea,
Pînă-n codri verzi intra.
Daca-n codri verzi intra,
Florile.
Că-i îmbăta,
Ierburile
Le plăcea,
La odihnă că-i chema,
La mîncare-i îndemna.
Şi ei, măre, se oprea,
Punea masa şi mînca,
Frumuşel se ospăta.
Ei mînca şi mai vorbea,
Pînă Ghiţă ce-mi zicea?
— Mîndro, soţioara mea
De la costişoara mea,
De cînd, mîndro, te-am luat,
Adevărul nu mi-ai dat,
Nici cîntec nu mi-ai cîntat.
Acum, mîndro, voi să-mi cînţi,
Inimoara să-mi dăscînţi.
Mîndra ce mi-i răspundea
Şi din gură ce-i grăia?
— Ghiţă, soţioara mea
De la costişoara ta,
De cînd, Ghiţă, m-ai luat,
Adevărul nu ţi-am dat,
Nici cîntec nu ţi-am cîntat;
Dar ştii, Ghiţă, au nu ştii
Că viersul meu, femeiesc,
Seamănă a haiducesc?
Şi d-oi'ncepe[1] d-a cînta[2]
Codrii verzi c-or răsuna,
Munţii s-or cutremura,
Maluri mari că s-or surpa:
Arambaşa ne-o afla,
Arambaşă de voinici
Peste patruzeci şi cinci.
Cincizeci, măre, fără cinci,
Şi cu Gruia căpitan,
Şi cu Pană Roşcodan?
Cătănuţă, d-auzea,
Lung la dînsa se uita
Şi pe gînduri se punea.
Dar gîndea, ori nu gîndea,
Că din gură ce-i grăia?
— Mîndro, mîndruliţă fa,
De la costişoara mea,
Ţi-o fi glasul femeiesc
Semănînd a haiducesc.

---

[1] *Oi începe*, în loc de *voi începe*.
[2] *D-a cînta*, pentru simplul *a cînta*.

Dar io nu l-am auzit
La cîntat au la jelit.
Fie-ți, mîndro, cum ți-o fi,
Cată d-a mă-nveseli,
Și n-ai teamă de nimic,
Ghiță-i cătănuț vorbei!
Mîndra, unde-l auzea,
Cu gurița-i răspundea:
— Ghiță, soțioara mea
De la costișoara ta,
Cîntecul ți l-oi cînta,
Codrii verzi c-or răsuna,
Munții s-or cutremura,
Malurile s-or surpa,
Arambașa ne-o afla
Și tu nu t-ei speria;
Dar știi, Ghiță, au nu știi
Că io, chiar de mititică,
Eram bașii ibovnică:
El d-ai șapte,
Io d-ai șapte,
Amîndoi de paisprezece,
Cînd copilul se-ndrăgește?
Mai știi, Ghiță, au nu știi
Io, mare, l-am părăsit,
Că el, mică, m-a iubit,
Inimioara i-am pîrlit?
Și el, dac-o auzi,
De prin codri c-o ieși,
Cu tine
Că s-o lupta,
Și pe mine
M-o lua?
Unde Ghiță-mi auzea,
La inimă că-l seca,
În suflet că-l săgeta,
Dar din gură tot zicea:
— Cîntă, mîndro, nu tăcea,
Că mi-o fi cîntecul
Tău
Drag ca sufletelul
Meu.
'Ncepea mîndra d-a cînta,
Codrii verzi se scutura,
Văi adînci că răsuna,
Munții se cutremura,
Maluri mari că se surpa,
Apele se turbura,
Vîntu-n cale se oprea.
Arambașa-mi auzea,
Înainte
Le ieșea,
Drum d-a curmezișle sta,
De departe
'I-ntreba
Și d-aproape
Ce-mi zicea?
— D-alei, Ghiță
Cătănuță,
Cine dracul te-a adus,
Cine-n calea mea te-a pus?
Zile scurte
D-ale tele,
Ori păcate
D-ale mele?
Să-mi calci tu locurile,
Să-mi încurci
Finețele,
Să-mi dirăști
Livezile
Și să-mi paști
Ierburile?

Ia să-mi dai tu mie seamă,
Ia să-mi dai pe Negrul
vamă,
Ca să nu te fac pastramă!
Dară Ghiță ce-i vorbea
Și din gură ce-i zicea?
— Ba nu ți-oi da pe Negrul
Cît mi-o fi zdravăn capul,
Că mi l-a dat socru-meu
Să-mi poarte trupșorul
Greu
Unde-o fi locul
Mai rău!
Arambașa
Nu tăcea,
P-atîta
Nu se lăsa:
D-al doilea că-i cerea
Și d-al doilea-i zicea:
— D-alei, Ghiță
Cătănuță,
Ia să-mi dai tu mie seamă,
Ia să-mi dai paloșul vamă,
Ca să nu te fac pastramă!
Ghiță iar îi răspundea,
Ghiță iarăși îi zicea:
— Ba nu ți-oi da paloșul
Nici odată cu capul,
Că mi l-a dat cumnatul
Să-mi podobească șoldul!
Arambașa, d-auzea,
Arambașa ce-mi făcea?
P-atîta nu se lăsa,
Al treilea că-i cerea,
Și d-al treilea-i zicea:
— D-alei, Ghiță
Cătănuță,
Ia să-mi dai tu mie seamă,
Ia să-mi dai pe mîndra
vamă,
Ca să nu te fac pastramă;
Că mîndra de mititică
Mi-era mie ibovnică:
Ea d-ai șapte,
Io d-ai șapte,
Amîndoi de paisprezece,
Cînd copilul se-ndrăgește.
Ea de mică m-a iubit,
La mare m-a părăsit,
Cu tine că s-a-ndrăgit!
Atunci mîndra, d-auzea,
La Ghiță că se uita
Și din gură mi-i zicea:
— Ai venit la vorba mea!
Ghiță nici că-i răspundea,
Ci la bașa se uita
Și din gură mi-i zicea:
— Ba nu ți-oi da pe mîndra,
Că mi-a dat-o soacră-mea
Ca să țiu casă cu ea!
Foaie verde ș-o lalea,
Ei de luptă se gătea,
Dar ce luptă, nu știa:
Au în spată să se taie,
Au la piept să se-ncovoaie,
Cînd tot mîndra-l învăța
Și din gură că-i zicea:
— Ghiță, soțioara mea
De la costișoara ta,
În spată
Nu vă tăiați,

Ci-n luptă
Să vă luptați,
Că lupta
E voinicească,
Iar spata
E mișelească!
Unde Ghiță-o auzea,
Dodată se repezea,
Mîna-n palșe punea,
Spatele că apuca,
La genuche le-aducea,
În genuche le-ndoia
Și pe toate le rupea,
Num-a lui nu se frîngea.
Ei la luptă se lua,
Ei la luptă se-ncerca,
Care din doi o cădea.
Și ei, măre, se lupta
Zi de vară
Pînă-n seară.
Nici unul nu dovedea,
Nici unul nu biruia,
Cînd Ghiță pe mîndruța
Cu fapta mi-o ispitea;
Brăcinar că-și desprindea,
Cioarecii-n vine-i cădea
Și din gură că-i zicea:
— Mîndro, soțioara mea
De la costișoara mea,
Sai, mîndruță,
Sai, drăguță!
Brăcinarul mi s-a rupt,
Cioarecii-n vine-au căzut
Și io m-oi împiedica,
Arambașa m-o tăia,
Făr' de mine-i rămînea!
Dar mîndruța ce-i zicea,
Ce-i zicea și ce-i vorbea
(Că așa e muierea:
Poale lungi și minte scurtă,
Judecată mai mărunță,
Cap legat, inimă-ncinsă
Și de nimeni necoprinsă.)
Ea lui Ghiță răspundea,
În gura mare-i zicea:
— Ia mai dați
De vă luptați,
Că oricare-o birui
Tot un bărbățel mi-o fi!
Unde Ghiță-mi auzea,
Brăcinarul că-și rupea.
Arambașa, de-l vedea,
La dînsul se repezea.
Dar Ghiță se necăjea,
Din necaz se îndîrjea,
Mîna-n chimir că-i punea,
De mijloc că-l apuca,
Vro trei roate-l învîrtea.
Cînd în pămînt îl trîntea,
Pînă-n brîu mi-l îngropa:
Scotea paloș și-l tăia,
Carnea corbilor c-o da.
Atunci mîndra, de vedea,
Să-i zîmbească începea,
Și mai veselă-i striga:
— Bravo, soțioara mea!
Dar Ghiță, d-o auzea,
Pînă-n suflet se mîhnea.
Nici vorbă nu-i răspundea,
Ci la Negrul alerga,
În scară picior punea,
Către soacră-sa pornea

Şi ca vîntul se ducea
Pînă colo-n Valea-Rea.
Mîndra-n urmă-i se lua
Şi mîna, măre, mîna
Pînă cînd mi-l ajungea.
Iar daca mi-l ajungea,
Cătănuţă ce-mi făcea?
Supărat nu s-arăta,
Mîna
Sub şea că băga,
Plosca
De baieri scotea,
Un pahar de vin turna,
Mîndrii-n mînă că i-l da
Şi din gură o-mbia;
— Ţine, mîndro, vin de bea,
Vinişor din mîna mea,
Că d-acilea încolea,
Ori ăi bea,
Ori n-ăi mai bea
Vin rece din mîna mea!
Şi ea, biet, îi răspundea,
Răspundea şi se ruga
Şi din gură că-i zicea:
— Iartă-mi, Ghiţă,
greşeala.
Că n-oi mai face alta!
Atunci Ghiţă, d-auzea,
De pe Negru jos sărea,
Cu gura mi-o judeca
Şi la urmă-i mai zicea:
— Ştii tu, mîndro, au nu
ştii,
Minte, mîndro, de-mai ţii,
C-astă-vară, vară-mare,
Ce-am cosit
Am căpiţit?
La ce căpiţi mi-a ajuns,
La toate vîrfuri le-am pus:
Dar acuma dinspre toamnă
Am făcut d-o căpicioară
Şi, pustia, vîrf că n-are.
D-o vrea bunul Dumnezeu,
Să-i fac vîrf cu capul tău!
Mîndra se cutremura,
Dar el vorba nu sfîrşea
Şi la ea se repezea,
Paloşul
Că răsucea,
Capul
Dodată-i zbura.
Trupul
La pămînt cădea,
Guriţa-i bolborosea
Şi cu Ghiţă se ierta.
Ghiţă nu mai zăbovea:
Cosicioarele-i tăia[1],
În pozunar le băga
Iară capu-i ridica,
Vîrf la claie de-l punea.
La Negrul năvală da
Şi daca-l încălica,
Îmi pleca, măre, pleca
D-a dreptul la soacră-sa,
Dincolo de Valea-Rea.

[1] Tăierea coadelor se aplica, în vechime, tuturor femeilor adultere Bărbaţilor li se rădea barba, celor tineri, mustăţile, celor fără mustăţi părul capului.

Soacră-sa
De-l auzea,
Soacră-sa,
Dacă-l vedea
În deal, măre, că-l chema.
Pînă Ghiță că urca,
Masă mare-i întindea;
Pînă Ghiță se suia,
Iată masa se-ncheia;
Pînă masa se-ncheia,
Toți vecinii că chema.
Ghiță, daca mi-și sosea,
Drept în casă că intra,
Drept la masă că trăgea
Și la masă s-așeza.
Soacră-sa,
Mi-i ospăta,
Le da vin,
Le da pelin.
Dete-un pahar, dete două.
Băură pînă la nouă.
Cînd fuse pahar la zece,
Tot la Ghiță se-mplinește.
Atunci soacră-sa-i zicea
Și din gură că-i grăia:
— D-alei, Ghiță
Cătănuță,
Și mai bine ți-ar ședea
Cînd ar fi și fata mea,
Mîndra soțioara ta,
Să ciocnești pahar cu ea,
Că de cînd pe mîndr-ai luat,
Cu toții n-am ospătat.
Atunci Ghiță, d-auzea,
Tocmai din adînc ofta,
Mîna-n pozunar băga,
Cosicioarele-i scotea
Și pe masă le punea,
Și cu soacră-sa vorbea:
— Iată ce-a trimes mîndra,
C-a rămas în Valea-Rea
Să păzească fîncața!
Megiașii-ncremenea.
Soacră-sa, de le vedea,
La ele se repezea,
Pe inimă
Le punea,
În genuche-ngenuchea,
Maramă
Din cap scotea,
Tot păru-și dărăpăna
Și pe fii-sa blestema:
— Să-ți fie rău, nu așa,
Că nu-mi ascultați vorba!
Io-ți ziceam să te mărit
După flăcăi din vecini:
Tu la toți găseai pricini!
Veni Ghiț' un călător,
Și mă lăsă cu mult dor.
Ia vezi călător ce-ți face
Că te lasă-n Valea-Rea,
Ca să-ngrași păsărimea!
Atunci Ghiță se scula
Și din gură ce-i grăia?
— Nu mai plînge soacră-mea;
Toate sînt din vina ta,
C-o lăsai de se-ndrăgea
Cu oricine
Se-ntîlnea.

Rîzi mai bine
De dînsa,
Cum rîdea de mine ea
Şi la păs mare-mi zicea
Că oricare-o birui
Tot un bărbăţel î-o fi!
Ghiţă nu mai zăbăvea,
Spata-n mînă că-şi lua,
La meseni c-o arăta
Şi din gură le zicea:
— Iat-acum mîndruţa mea:
Credincioasă ca dînsa
N-o mai fi-n toată ţara!
Şi pe Negru-ncălica,
Spata-n dinţi că-şi apuca,
Prin deşi codri că-mi pleca.
Cîţi haiduci că întîlnea,
Pe' subt paloş că-i trecea
Şi din gură tot zicea:
— D-alei, mîndruliţa mea,
Credincioasă ca dînsa
N-o mai sta-n toată lumea!
Apoi Ghiţă ce-mi făcea?
Ghiţă, măre, se ducea
Pe culmea
Ardelenească.
Pe cărarea
Voinicească.
Către ţara
Ungurească
Acolo să-mi haiducească!
Boierăşii să-mi trăiască,
Pe lăutar să cinstească,
Ca şi el să-i pomenească
Pe la cruce de voinici,
Cum sînteţi, boieri, p-aici.

GHIŢĂ CĂTĂNUŢĂ

(Variantă publicată de Anton Pann în partea II, pag. 72, a broşurii *O şezătoare la ţară sau Povestea lui Moş Albu*, atribuită lăutarului Bran şi înaintea căreia citim această introducţiune:

Lasă, îi zise moş Neagul,
Că îl înţelegem noi.
Ast cîntec nu e d-acuma,
Copilăresc, d-ale noi,
Ci este din alte veacuri,
Rămas de la cei bătrîni:
Cîntecele pe atuncea
Astfel erau la români.)

Pe culmiţă dealului,
Dealului Ardealului,
Primbă-mi-se prin colnic,
Tînăr Cătănuţ, voinic
Ghiţă, cu mîndruţa lui,
Cu dalba drăguţ-a lui,
Pe doi ageri căluşei
Încărcaţi cu gălbinei,
Cu doi bani în buzunari,
Cu doisprece lăutari.
Din doisprece, ce-i avea,
Nici unul nu-l mulţămea,
Ci din gură îmi grăia:
— Dragă mîndruliţa mea,
De cînd, mîndro, te-am luat,
Nici un cîntec mi-ai cîntat;
Ci cîntă, mîndruţa mea!
Iar mîndruţa îi grăia:

Soacră-sa
De-l auzea,
Soacră-sa,
Dacă-l vedea
În deal, măre, că-l chema.
Pînă Ghiță că urca,
Masă mare-i întindea;
Pînă Ghiță se suia,
Iată masa se-ncheia;
Pînă masa se-ncheia,
Toți vecinii că chema.
Ghiță, daca mi-și sosea,
Drept în casă că intra,
Drept la masă că trăgea
Și la masă s-așeza.
Soacră-sa,
Mi-i ospăta,
Le da vin,
Le da pelin.
Dete-un pahar, dete două.
Băură pînă la nouă.
Cînd fuse pahar la zece,
Tot la Ghiță se-mplinește.
Atunci soacră-sa-i zicea
Și din gură că-i grăia:
— D-alei, Ghiță
Cătănuță,
Și mai bine ți-ar ședea
Cînd ar fi și fata mea,
Mîndra soțioara ta,
Să ciocnești pahar cu ea,
Că de cînd pe mîndr-ai luat,
Cu toții n-am ospătat.
Atunci Ghiță, d-auzea,
Tocmai din adînc ofta,
Mîna-n pozunar băga,
Cosicioarele-i scotea
Și pe masă le punea,
Și cu soacră-sa vorbea:
— Iată ce-a trimes mîndra,
C-a rămas în Valea-Rea
Să păzească fîncața!
Megiașii-ncremenea.
Soacră-sa, de le vedea,
La ele se repezea,
Pe inimă
Le punea,
În genuche-ngenuchea,
Maramă
Din cap scotea,
Tot păru-și dărăpăna
Și pe fii-sa blestema:
— Să-ți fie rău, nu așa,
Că nu-mi ascultați vorba!
Io-ți ziceam să te mărit
După flăcăi din vecini:
Tu la toți găseai pricini!
Veni Ghiț' un călător,
Și mă lăsă cu mult dor.
Ia vezi călător ce-ți face
Că te lasă-n Valea-Rea,
Ca să-ngrași păsărimea!
Atunci Ghiță se scula
Și din gură ce-i grăia?
— Nu mai plînge soacră-mea;
Toate sînt din vina ta,
C-o lăsai de se-ndrăgea
Cu oricine
Se-ntîlnea.

Rîzi mai bine
De dînsa,
Cum rîdea de mine ea
Şi la păs mare-mi zicea
Că oricare-o birui
Tot un bărbăţel î-o fi!
Ghiţă nu mai zăbăvea,
Spata-n mînă că-şi lua,
La meseni c-o arăta
Şi din gură le zicea:
— Iat-acum mîndruţa mea:
Credincioasă ca dînsa
N-o mai fi-n toată ţara!
Şi pe Negru-ncălica,
Spata-n dinţi că-şi apuca,
Prin deşi codri că-mi pleca.
Cîţi haiduci că întîlnea,
Pe' subt paloş că-i trecea
Şi din gură tot zicea:
— D-alei, mîndruliţa mea,
Credincioasă ca dînsa
N-o mai sta-n toată lumea!
Apoi Ghiţă ce-mi făcea?
Ghiţă, măre, se ducea
Pe culmea
Ardelenească.
Pe cărarea
Voinicească.
Către ţara
Ungurească
Acolo să-mi haiducească!
Boierăşii să-mi trăiască,
Pe lăutar să cinstească,
Ca şi el să-i pomenească
Pe la cruce de voinici,
Cum sînteţi, boieri, p-aici.

GHIŢĂ CĂTĂNUŢĂ

(Variantă publicată de Anton Pann în partea II, pag. 72, a broşurii *O şezătoare la ţară sau Povestea lui Moş Albu*, atribuită lăutarului Bran şi înaintea căreia citim această introducţiune:

Lasă, îi zise moş Neagul,
Că îl înţelegem noi.
Ast cîntec nu e d-acuma,
Copilăresc, d-ale noi,
Ci este din alte veacuri,
Rămas de la cei bătrîni:
Cîntecele pe atuncea
Astfel erau la români.)

Pe culmiţă dealului,
Dealului Ardealului,
Primbă-mi-se prin colnic,
Tînăr Cătănuţ, voinic
Ghiţă, cu mîndruţa lui,
Cu dalba drăguţ-a lui,
Pe doi ageri căluşei
Încărcaţi cu gălbinei,
Cu doi bani în buzunari,
Cu doisprece lăutari.
Din doisprece, ce-i avea,
Nici unul nu-l mulţămea,
Ci din gură îmi grăia:
— Dragă mîndruliţa mea,
De cînd, mîndro, te-am luat,
Nici un cîntec mi-ai cîntat;
Ci cîntă, mîndruţa mea!
Iar mîndruţa îi grăia:

MILIȚA ȘI ISKREN

(Pentru înlesnirea studiilor comparative, iată, în versuri albe, tradusă în Paris, la 1876, după versiunea d-lui Auguste Dozon, nr. 34, varianta similară, dar foarte puțin poetică, din poeziile populare bulgărești.)

Iskren Miliței zicea:
— Miliță, Miliță dragă,
Ia frămînt-o turtă albă,
Toarnă vin gălbui în ploscă
Ș-apoi haide ca să mergem
Pe la mă-ta, pe la tat'tu,
Că, de nouă ani de zile,
De cînd luatu-te-am de soață,
N-am mai fost deloc la dînșii.
Milița ce mi-i grăiește?
— Iskren dragă, nu pot merge,
Că de cînd eram la mama,
M-a cerut Pîrvan-voivodul
Și n-a vrut să mă dea mama;
Iar acum Pîrvan-voivodul
E colo-n bătrînul munte
Cu vro șaptezeci tovarăși,
Și ei drum-o să ne taie,
Pe tine o să te omoare,
Cu mine-o să se înbească.
Iskren Miliței răspunde:
— Ba frămînt-o turtă albă,
Toarnă vin gălbui în ploscă,
Ia vro șaptezeci la număr,
Șaptezeci de săgețele
Pentru șaptezeci tovarăși,
Și mai pune încă una,
Una lui Pîrvan-voivodul,
Ș-apoi haide ca să mergem
Pe la mă-ta, pe la tat'tu,
Că sînt nouă ani de zile
De cînd luatu-te-am de stață
Făr' să mergem pe la dînșii.
Milița i se supuse:
Frămîntă
O turtă albă,
Turnă
Vin gălbui în ploscă,
Luă
Șaptezeci la număr,
Șaptezeci de săgețele
Și, pornindu-se, plecară.
Merseră pe drum nainte
Dincolo de cîmpul mare,
Și intrară-n codrul verde.
Iskren Miliței grăiește:
— Miliță, Miliță dragă,
Ia pune să-mi cînți un cîntec,
Dintr-un glas să pară două,
Ca mă-ta să ne auză,
Mă-ta și tat'tu-mpreună
Că ne ducem pe la dînșii,
Și-nainte să ne iasă.
Dar Milița ce-i răspunde?

— Iskren dragă, nu-mi dă mîna,
Că p-aci-n bătrînul munte
E Pîrvan, ce se aține
Cu vro șaptezeci tovarăși,
Și el, glasul cunoscîndu-mi,
Trecerea o să ne taie,
Pe tine-o să te omoare,
Cu mine-o să se iubească.
Iskren Miliței mai zice:
— Cîntă, draga mea, un cîntec,
Mă-ta, tat'tu să-l auză
Și-nainte să ne iasă.
Miliția i se supuse
Și, cum începu să cînte,
Dintr-un glas s-auzea două.
Cînd simți Pîrvan-voivodul,
Mai în jos de vechiul munte,
Zise cetei: — O, tovarăși,
Cine-mi cîntă prin pădure?
Vro șerpoaică veninoasă,
Ori prin crîng privighetoare,
Că d-un glas fiind cîntarea,
Io auz ca două glasuri!
Ei răspunseră: — Pîrvane,
O, voivodule bătrîne,
Nu-i șerpoaică veninoasă,
Nici prin crîng privighetoare,
Ci e Miliția, pornită
Mumă, tată să-și mai vază.
Iar Pîrvan încet le zise:
— Hai să le ieșim nainte
Și pe Miliția mi-o prindeți,
Ca s-o am numai o dată
Și să mor apoi în urmă!
Ei cu toții-l ascultară
Și nainte le ieșiră,
Drumul Miliței tăindu-i.
Dacă Iskren îi zărește,
Șaptezeci de săgețele
El pe șaptezeci le trage
Și pe șaptezeci rănește,
Șaptezeci voinici, tovarăși.
Încă una nu mai are.
Și din gură ce-mi grăiește?
— Miliță, Miliță dragă,
Au io ție nu-ți zisesem
Să mai pui înc-o săgeată?
Dar Pîrvan încet îi zice:
— Iskren, Iskren, ori dă-ți capul.
Ori pe Miliția dă-mi mie
Ca s-o am numai o dată
Și să pot muri pe urmă!
Iskren iar încet răspunde:
— Hei Pîrvane,
Hei bătrîne,
Ba nici capul nu-mi dau ție.
Nici pe Miliția ți-oi da-o;
Hai mai bine, hai la luptă
Vro trei nopți și vro trei zile:
Cine-o birui pe altul
El pe Miliția s-o aibă!
Și-ntre dînșii se luptară
Vro trei nopți și vro trei zile,

Pînă ce-a pămînt piciorul
De trei coți li se-ngropase.
Atunci Iskren se descinse
Zicînd Miliței din gură:
— Dragă Miliță, drăguță,
Vino-ncoace de mă strînge,
Vin' de-mi strînge cingătoarea.
Miliția i se supune,
S-apropie și i-o scoase;
Ea îi scoase cingătoarea,
Lui Pîrvan apoi i-o dete,
Iar Pîrvan legă pe Iskren
Și, cu mîinile la spate,
D-o tulpină mi-l legară.
O luă Pîrvan atuncea:
Sărutînd-o se culcară
Și în brațe adormiră.
Un cioban trecînd p-acolo,
Zise Iskren tot rugîndu-l:
— Fii-mi frate, măi ciobane;
Vino-ncoaci și mă dezleagă,
Și desfă-mă de tulpină.
Ciobănașul îl ascultă:
Se apropie de dînsul,
Îl desface de tulpină
Ș-apoi mîinile-i dezleagă.
Atunci Iskren naintează
Și s-oprește să-i privească
Ștind culcați, dormind în brațe.
Românescu-i paloș scoate:
Lui Pîrvan îi taie capul
Și pe Miliția deșteaptă:
— Dragă Miliță, drăguță,
Ia te scoală de plecare!
Miliția mi se deșteaptă,
Pe Pîrvan îl mai sărută
Și din gură mi-i grăiește:
— O, voivodule Pîrvane,
Iată Iskren că mă cheamă,
Și mă cheamă de plecare.
Cînd apoi băgă de seamă
Că tăiat îi era capul,
Începu ca să se roage:
— Iskren, Iskren, dragă Iskren,
Tu acas' nu mă mai duce,
Ci mă du, Iskren, la mama.
El din gură ce-i răspunde?
— Dragă Miliță, drăguță,
Haide, să plecăm odată!
Miliția i se supuse,
Și se-ntoarseră acasă.
Atunci Iskren, amăgind-o,
În celar o bagă-ndată,
Capul Miliței îl taie
Ș-apoi scrie p-o hîrtie
Cîte lui i le făcuse.
Apoi Iskren mai trimese,
Și la mă-sa și la tat'su,
Tot rugîndu-i să poftească,
Că Miliția-nsărcinată,
Un băiat atunci născuse.
Muma, tatăl ei veniră
Și-n celar daca intrară,
Cînd pe Miliția văzură,
Sta la capu-i o hîrtie.
Ei, hîrtia de citiră,
Amîndoi, ieșind, plecară.
Iskren ș-îngropă Miliția.

ILINCUȚA SANDULUI

(Scris în București, parte la 7 mai 1884, după Petrea Crețul Șolcan, lăutarul Brăilei, parte la 24 mai 1884, după Maria Florea, servitoare, originară de lîngă Brașov. Ca variantă, să se compare *Fata Sandului*, la pag. 86—93, din colecțiunea d-lui Sim. Fl. Marian.)

Frunzulița bobului,
Sus, pe malul Oltului,
La casele Sandului,
Sandului bogatului,
De pe malul Oltului,
Nemerit-a,
Poposit-a
Lume multă
Și mărunță,
Pe picioare
Și călare.
Dar ce e, ce s-a-ntîmplat
Lumea de s-a adunat?
Foaie verde salbă moale,
Are Sandul fată mare,
Frumoasă cum nu e-n lume,
Ș-o cheamă, măre, pe nume,
O cheamă tot Ilinca,
Seacă la turci inima!
De frumoasă ce-mi era,
Se duce vestea de ea,
Și vestea și pomina,
De la Olt la Orava[1],
Din Orava-n Țarigrad,
La feciorul de-mpărat.
Frunzulița lemn uscat,
Feciorul de-mpărat
Toată lumea a-ntrebat,
Toată lumea a cătat,
A cătat ș-a ispitit,
Dar ca dînsa n-a găsit
Mai chipoasă,
Mai frumoasă,
Mai cu chip de puic-alcasă,
Ca fata de Sănduleasă.
El la Dunăre pornea,
El la Dunăre-mi sosea,
Pe Ilinca c-o vedea
Și unde mi-o întîlnea,
Chipul ei îl săgeta,
Dragostea îl coprindea.
La Țarigrad se-ntorcea,
Tot lui tat'su că-i spunea,
Iar tat'su poruncea,
Poruncea lui beșleaga
Și lui caimacan-aga
De colo din Orava
S-aducă pe Ilinca.
Foicică izmă creață,
Într-o joi de dimineață,
Tuturor le-i cu dulceață,
Dar Ilinchii-i cade greață,

[1] Adică *Rahova*. Din accentuare rezultă că aci figurase *Rahova*, pe care limbagiul popular a prefăcut-o în *Raova* și, prin metateză, în *Orava* sau *Oreva*, ca mai la vale.

Şi greaţa
De dimineaţă
E scurtare de viaţă.
Dimineaţa s-a sculat,
Curţile c-a măturat,
Pe ochi negri s-a spălat,
Cosiţa
Şi-a pieptănat,
Cobiliţa
Şi-a luat,
Cobiliţa
Ca creiţa,
Cofele
Garoafele,
Cobiliţa de-şi lua,
La Dunăre
Se ducea,
Apă-n cofe
Că lua,
Pe ochi negri se spăla,
Cruce dalbă că-şi făcea,
La Dumnezeu se ruga.
Ochi negri de-şi arunca,
De departe ce-mi vedea?
Pe luciul Dunărei,
În scursurile apei,
Tare-mi vine d-un caic
Cu postav verde-nvălit,
Prin năuntru zugrăvit,
Prin afară şinuit,
Cu covoare-mpodobit.
În caic cine mi-şi sînt,
Duşi pe apă, duşi de vînt?
Vro cincizeci de brăileni,
Şaizeci de turci gălăţeni,
Cu optzeci ţarigrădeni
Şi c-o sută giurgiuveni,
Adunaţi de beşleaga,
Beşleaga din Orava.
Foaie verde foi de treste,
Dar mai-mare cine-mi este?
Turculeţul
Mărunţel,
Feciorul
Lui Ciupăgel,
Se teme Giurgiul
De el.
El pe Dunăre-mi sosea,
Şi la mal
Dac-ajungea,
Caicul
De mal lega,
La fîntînă
Se ducea,
Pe Ilinca
C-o vedea:
De frumoasă
Ce era,
Inima
Le săgeta.
Şi ei, măre, ce-mi făcea?
După dînsa se lua,
Pîn-acasă că mergea,
Pîn-acasă c-ajungea,
La casele Sandului
De pe malul Oltului.
Foicică
Ş-o lalea,
Cînd Ilinca
Ajungea,
Turci aşteamăt se vedea.
Sănduleasa,

De-i simțea,
Nici o clipă
Nu pierdea;
Pe Ilinca
Ascundea,
Și-nainte le ieșea.
Unde turcii mi-ajungea,
Bună ziua nu-i dedea,
Ci din gură se răstea:
— Să ne dai pe Ilinca,
Pe Ilinca, fiică-ta,
Că a secat inima
Feciorului de-mpărat,
De-mpărat din Țarigrad.
Să ne dai pe Ilinca,
C-o poftește beșleaga,
Beșleaga din Orava,
C-așa este porunca!
Sănduleasa, d-auzea,
Tot din gură le grăia:
— Turcilor,
Agalelor,
Pe Ilinca nu v-aș da
Odată cu viața mea:
Dar nu mai e Ilinca,
Căci Ilinca
Ne-a murit,
Inimioara
Ne-a pîrlit.
Daca nu-mi credeți
Cuvîntul,
Haide de-i vedeți
Mormîntul!
Turcii,
Dac-o auzea,
Unii
L-alții se uita.
Sănduleasa ce-mi făcea?
Vreme multă nu pierdea:
Înainte
C-apuca,
La morminte
Că-i ducea
Și-un mormînt le arăta.
Rău la turci
Că le părea:
Crezămîntul
Toți îi da;
Numai unul
Nu credea:
Turculețul
Mărunțel,
Feciorul
Lui Ciupăgel,
Se teme Giurgiul
De el.
Turculețul se gîndea
Și, de sta pînă mai sta,
Sabia-n mînă lua,
În mormînt că înțepa,
Din mormînt că dezgropa,
Oase și pietre găsea,
Sănduleșei că-i striga:
— Nu-i aicea fiica-ta!
Să ne dai pe Ilinca
Odată cu viața ta!
Sănduleasa ce făcea?
Sănduleasa cea frumoasă
Cu statul de jupînească,
Cu ochi mari de puic-aleasă
La mormînt că-ngenuchea,
Pe Ilinca de-mi plîngea.

Dară turcul n-o credea,
Pe ea mîna că punea,
Cot la cot că mi-o lega,
Palos, măre, că scotea,
Ţiţele că-i despica
Şi cu sare le săra,
Iar din gură ce-i zicea?
— Să ne dai pe Ilinca
Odată cu viaţa ta,
Că a secat inima
Feciorului de-mpărat,
De-mpărat din Ţarigrad!
Săndăleasa
Suspina,
Pe Ilinca
Nu spunea,
Ci le arăta
Mormîntul,
Doar i-or asculta
Cuvîntul.
Turcii, dac-aşa vedea,
Iar acasă se-ntorcea,
La Casele Sandului,
De pe malul Oltului.
Pretutindeni căuta,
Dar nimica nu găsea.
De cătară
Cît cătară,
Zi de vară
Pînă-n seară,
Drumul turcii că-şi luară.
Dar ăl turc cam mărunţel,
Feciorul
Lui Ciupăgel,
Se teme Giurgiul
De el,
Nici p-atît nu se lăsa,
Ci cu mîna mi-i oprea,
D-o scăriţă căuta,
D-o scăriţă că găsea,
Tocma-n pod că se suia,
Căuta
Ce căuta;
Pe Ilinca
N-o găsea;
Fierea-ntr-însul se umfla!
Foicică şi-o lalea,
Iată ce se întîmpla:
Turcul, jos cînd se dedea,
Mai colo se-mpiedica
D-o lădiţă
'Ncuiătoare,
Învelită
Cu fuioare,
El, lădiţa cît vedea,
'N braţ degrabă c-o lua,
Jos pe scară c-o dedea
Şi-n pămînt cînd o trîntea,
Iată, măre, se spărgea,
Şi dintr-însa ce-mi ieşea?
Frumoasa
De Ilinca.
Unde turcii mi-o vedea.
Inimioara le venea,
La obraz se-nveselea
Şi din gură suduia:
— Anasîni Ilinca,
Mult ne-ai secat inima!
Ei în braţe c-o lua,
Cu tîrsînă mi-o lega,
Spre Dunăre c-o ducea;
În caice c-o suia

Şi pe Dunăre pornea,
C-aşa era porunca
Beşlegii din Orava.
Dunărea se despica,
Drum caicului lăsa
Şi pe apă îl ducea,
Cînd... Ilinca ce făcea?
Cu guriţa se ruga
Şi mereu le tot zicea:
— Turcilor.
Agalelor,
Soarele m-a dogorit,
Faţă
Albă
Mi-a pîrlit,
Părul mi s-a despletit.
Dezlegaţi-mi mîinile,
Să-mi dreg cosicioarele,
Să-mi potrivesc florile.
Turcii, unde-o auzea,
Milă că li se făcea,
Mîinile că-i dezlega,
Să-şi facă
Cosiţele
Şi să-şi dreagă
Florile
Ilincuţa ce făcea?
Cosicioare
Ş-împletea,
Floricele
Potrivea,
Şi la Domnul se ruga.
Dumnezeu o asculta,
Duh din cer îi trimetea
Şi ea-n minte se gîndea:
„Decît roabă
Turcilor
Şi slugă
Cadînelor,
D-o masă
Morunilor,
Cină
Bună
Peştilor
Şi mîncare
Racilor!"
Cum şedea
Şi se gîndea,
Jos în apă
Că sărea:
Dunărea
Se despica,
Dunărea
C-o înghiţea,
Turcii-n apă
Că sărea,
Turcii-n pripă
Că-nota,
Dar s-o prinză
Nu putea:
Numai moartă
C-o găsea.
Apoi, măre, de-mi vedea,
Frumos capul că-i tăia
Şi în suliţă-l punea,
La-mpăratul îl ducea,
C-aşa era porunca
Beşlegii din Orava.
Dar feciorul de-mpărat,
De-mpărat din Ţarigrad,
Numai capul de-l vedea,
Pe hanger mînă

Punea
Și din teacă
Mi-l scotea,
Singur seamă
Că-și făcea
Numai pentru Ilinca,
Frumușica Sandului,
De pe malul Oltului.
Foicică ș-o lalea,
Capul unde-i îngropa?
În grădină la Baccea,
În grădina-mpărătească,
Tot de ea să pomenească
Pe la cruce de voinici
La boierii de pe-aici!

IENCEA SĂBIENCEA[1]

(Scris în ziua de 6 august, la Lacul-Sărat, după moș Petrea Crețul Șolcan, lăutarul Brăilei. Oarecare asemănare cu acest cîntec oferă legenda XXVIII din culegerea d-lui V. Alecsandri, intitulată *Sîrb sărac*, pag. 105—108. O variantă se găsește la d-l Miron Pompiliu, pag. 71, intitulată *Ana Ardeleana*, iar alta în culegerea d-lui Teodor T. Burada, pag. 174—183, unde i se dă titlul de *Sava Enciu Sabienciu.*)

Colo, în țara turcească,
Pe ulița armenească —
Tîrgului
Odriiului[2],
Plimbă-mi-se, măre,
plimbă
Savai Iencea Săbiencea,
Fecioraș de sîrb bogat,
Tot de mă-sa răsfățat.
Dar cu ce e îmbrăcat?
Cu șalvari de ciocîrlat,
Cum se poartă la-mpărat,
Cu saiaua fiptă-n brîu,
Cu murgul trăgînd de frîu,
Cu mustața-n barbaric,
Cum stă bine la voinic.
De plimbat mi se plimba,
Dar din gură nu-mi tăcea,
Ci mereu se lăuda
Și din gură tot zicea:
— Cîte fete-n Țarigrad,
'N Țarigrad și-n Beligrad,
Nici una nu mi-a scăpat
Nemușcată,
Nepișcată,
Cu mîna
Negîdilată,
Pe papucel necălcată;
Numai una
Mi-a scăpat:
Stăncuța
De la Bagdat,
Nepoțica
De-mpărat.

[1] Numele eroului e simplu *Iencea* (Iancu, Ioan, Enciu, Iencea), iar *Sava* și *săbi*, reprezintă exclamațiunea *savai*.
[2] Adrianopole.

Foaie verde ș-o lalea,
Stanca, măre, l-auzea
Cum mereu se lăuda
Că numai ea i-a scăpat
Nemuşcată,
Nepişcată,
Cu mîna
Negidilată,
Pe papucu-i necălcată.
Stanca greu se supăra
Şi de mumă-l suduia,
Vorbă-ndată-i trimetea,
Şi netrebnic că-l făcea.
Ienceа, măre, d-auzea,
Ienceа, măre, se-ntrista:
De pe murg descălica
Şi la mă-sa se ducea.
Unde mă-sa că-l vedea
De departe-l întreba:
—Ienceo, maică, ce-ai păţit
De-mi eşti, maică, ofilit?
De cînd maica te-a făcut,
Aşa trist nu te-a văzut.
Ori turcii te-a hîrţuit,
Ori murgul că te-a trîntit,
Ori haine c-ai ponosit,
Ori pistoale-au ruginit,
Ori parale-ai cheltuit,
Şi de toate te-ai mîhnit?
Iară Ienceа-i răspundea
Şi din gură mi-i zicea:
— Maică, măiculiţa mea,
Armele n-au ruginit,
Turcii nu m-a hîrţuit,
Nici murgul nu m-a trîntit,
Nici haine n-am ponosit,
Nici parale-am cheltuit,
Ci Stanca
De la Bagdat,
Nepoţica
De-mpărat,
De ocară m-a făcut
Că n-am hal de vitejit
Şi nici duh de păcălit,
Unde mă-sa-l-auzea,
Cu blîndeţe mi-l mustra,
Cu cuvinte-l învăţa
Şi din gură mi-i zicea:
— Nu purta,
Maică, grija,
Că-i purtată de mă-ta.
Pînă soare-o scăpăta,
Maică-ta mi te-o-nvăţa
Ce n-a visat Stăncuţa.
Pînă soare
Scăpăta,
Pînă noapte
Se-nnopta,
Mă-sa, măre,-l învăţa
Şi din gură mi-i zicea:
— Feţioraş de sîrb bogat,
Tot de maica răsfăţat,
Ia te-apucă de-mbrăcat,
Pune ciacşiri
Streiori
Peste şalvari
Roşiori;
Peste fes roşu
Din cap
Pune un ştergar
Vărgat,
Ca turcoaicele legat;

Apoi furca
'N brîu să pui,
Cărăruica
Să-mi tot sui,
Şi tu, maică,
Să te duci
L-a casă
Cu trei băşici,
Unde-s dragostele
Iuţi
Şi babele
Mai fierbinţi.
Furca-n brîu
Să mi-o ţi-o-nfigi,
Şi din gură
Să-mi tot strigi
L-a casă
Cu trei băşici:
„D-alei, Stanco,
Fa surată,
Descuie-mi, soro,
A poartă,
Că mi-a venit puschiul beat
Astă-seară pe-nserat.
De mîncare
Nu i-am dat,
Şi el, măre,
S-a sculat,
La bătaie m-a luat
Tot cu puşculiţa plină
La voi, măre, d-în grădină.
D-ai făcut vrodată
Bine,
Fă-ţi pomană
Şi cumine".
Stanca de ţi-o descuia,
Hal de dînsa că-i avea!
Mă-sa cum mi-l învăţa
Iencea-ntocmai că urma,
Că tiptil mi se-mbrăca,
Pîn-acolo se ducea
Pîn-acolo c-ajungea;
Furca-n brîu că-şi înfigea,
Muiereşte c-o striga.
Unde Stanca-mi auzea,
Tocma-n poartă că-mi ieşea,
Şi de mînă-l apuca,
Şi-năuntru că-l băga,
Tocma-n casă că-l ducea.
Iencea, măre, ce-i vorbea,
Că Stăncuţa-l întreba:
— Ce fel de vorbă
Vorbeşti,
Ce fel de surată
Mi-eşti?
Afară-mi strigi
Femeieşte,
'N casă-mi vorbeşti
Voinicește!
Dar şi Iencea ce-mi făcea?
El din gură-i răspundea:
— Alelei, soră Stăncuţă,
Alelei, soră drăguţă,
Afară mă-mboldea frica,
În casă nu mi-e nimica!
Stăncuţa
De la Bagdat,
Nepoţica
De-mpărat,
Ea în palme
Că-mi bătea,
Multe roabe

Că-și strîngea
Și la toate
Poruncea:
— Ia să măturați
În șatră,
Să-ntindeți
Covor pe vatră,
Femeia
Să odihnească,
De Stanca
Să pomenească!
Săbiencea, d-auzea,
Tot cu vorba mi-o ruga
Și din gură mi-i zicea:
— D-alei, surățică Stancă,
D-alei, surățică dragă,
N-așterne covor pe vatră
Și nu mă culca în șatră,
Că d-o veni puschiul beat,
Dă cu pușca pe ogeac:
La grea frică m-ai băgat
Și-n păcate c-am intrat,
Ci tu, soro, să-mi așterni,
Lîngă tine la picioare,
În iatacu-ți de culcare,
Că-i iatacul de fereală,
Adăpost la bănuială.
Stanchii milă-i se făcea,
La picioare-i așternea
În iatac, unde dormea.
Foaie verde micșunea,
Luminarea de stingea
Atunci, măre, și Ienceа
Frumușel se dezbrăca,
Hăinișoare c-arunca,
Lîngă Stanca mi se da
Ș-o mușca,
Ș-o săruta,
Pînă ziua se făcea,
Iar, cînd soare răsărea,
Iencea, măre, ce-mi făcea?
Pe ochi negri se spăla,
La icoane se-nchina,
Cu brîu roșu se-ncingea
Și pistoale-n brîu punea;
Apoi paloș apuca,
Către grajd se îndrepta
Și p-un roib încălica.
Cînd spre poartă că-mi pleca,
Stanca, măre, mi-l oprea:
Mîna-n spate mi-i punea,
Cu gurița-l judeca
Și cu vorba ce-i zicea?
— Foicică trei lalele,
D-alelei, fecior de lele,
Nu dosi dintr-ale mele.
Tu știi bine că fata
Nu este ca nevasta,
Noaptea
Să-ndrăgești patul,
Ziua
Să-ncaleci calul
Și să mi-o lași cu dorul!
Fata-i, măre, d-o belea,
Cam cu greu te scapi de ea!
Ia să-mi pui cununa-n cap,
Să mă știu că am bărbat,
Să te știi și tu-nsurat;
Iar, de vrei ca să mai știi,
Minte, măre, să mă ții,
Află, Ienceo, de la mine

Că-nadins te vream pe tine
Şi-nadins m-am lăudat
Că n-ai hal să-mi fii bărbat!
Săbiencea, d-auzea,
Cu ea-n casă că intra,
Veste mă-sei trimetea,
Irmizele cumpăra
Şi de nuntă se gătea;
Apoi popă că-mi chema,
Creştineşte-i cununa,
Nuntă mare că-mi făcea,
Tot Odriiu-nveselea,
De se duceá
Pomina
De Iencea
Săbiencea,
Fecioraş de sîrb bogat,
Şi de Stanca
Din Bagdat,
Nepoţica
De-mpărat.

KIRA

(Scris în ziua de 9 august 1883, la Lacul-Sărat, după lăutarul Petrea Creţul Şolcan. O variantă a acestui cîntec figurează, sub acelaşi titlu, în colecţiunea d-lui V. Alecsandri, la pag. 116—119, iar alta în colecţiunea d-lui T. T. Burada, la pag. 107—112.)

În vadul Brăilii,
'N scursul Dunării,
Printre caicele,
Mai în jos de schele,
'Carcă-mi-se,-ncarcă,
Două-trei sandale,
Nouă galioane[1].
Dar ce mi-se-ncarcă?
Fir şi ibrişin
Cu postav d-ăl bun.
Şi cine le-ncarcă?
Un arap buzat,
Negru şi ciudat,
Cu solzi după cap,
Parcă sînt de crap,
Cu solzi mai pe burtă,
Parcă sînt de ştiucă,
Şi cînd îmi strănută,
Clinii că-ntăritá.
Pînă le-ncărca,
Pînă le umplea,
Vin de unde bea?
Tot din Brăila,
Şi de la Kira,
Kira Kiralină,
Floare din grădină,
Rumenă călină,
Fata Chiţului
Din Kara-ghiusele,
Nume frumuşele.
După ce-mi tot bea
Pînă se-ncălzea,
Arap ce-mi făcea?
Pe Kira-mi privea
Şi mi-o-ndrăgostea,
Din gură-i zicea

[1] Măsură genoveză.

— Kiră, Kiralină,
Floare din grădină,
Rumenă călină,
Ia-mă tu pe mine
Ca să trăiești bine,
Că mi te-oi purta
Oricum ți-o plăcea:
Bine ți-o ședea!
Dar Kira-mi rîdea
Și nici n-asculta,
De vin își vedea.
Arapul buzat,
Negru și ciudat,
Iar vin mai cerea,
Vin ca să mai bea,
Vin și pe Kira,
Și iar o ruga,
Și iar îi zicea:
— Kiră, Kiralină,
Floare din grădină,
Rumenă călină.
Ia-mă tu pe mine,
De vrei să fii bine,
Că io mi ți-oi face
Brîie
Și marame,
Roche
Și năframe,
Paftale
De aur,
Cu solzi
De balaur,
Și haine
De aur,
Cu pene
De graur,
Și te-oi dezmierda
Ziua
Și noaptea!
Dar Kira-mi rîdea
Și nu-l asculta,
De casă-și vedea.
Arapul buzat,
Negru și spurcat,
Iar vin mai cerea,
Vin ca să mai bea,
Vin și pe Kira;
Și iar o privea,
Și iar o ruga,
Și iar îi zicea:
— Kiră Kiralină,
Floare din grădină,
Rumenă călină,
Haide-mi tu cu mine
De vrei să fii bine;
Că io mi te-oi duce
'N țara arăpească,
Să se pomenească,
Și io ți-oi așterne
Trei rînduri de perne:
Așternutul tău,
Parale mărunte,
Pe sîrmă țesute,
Coperișul tău,
Galbeni venetici,
Care sînt mai mici,
D-o sută și cinci,
D-o sută cincisprece,
Stă inimii rece!
Kira tot rîdea,
Nici că-l asculta,

De treabă-și vedea.
Așa de-mi vedea,
Arapul buzat,
Negru și ciudat,
Cu solzi după cap,
Parcă sînt de crap,
El se repezea,
Măre, la Kira,
Și mi-o-mbrățișa
'N brațe cu sila;
'N caic o ducea
Și mi-o arunca
Sus peste sandale
Și pe bolozale.
Pe vraf de nafele
Și de malotele.
Apoi mi-o lega
Cu plete din cap
De vîrf de catarg[1].
Și cu ea-mi pleca,
Iute se ducea
Tăind Dunărea.
Iar daca-mi pornea,
Iar daca-mi mergea
Pîn' se depărta,
Ciubuc aprindea,
Lîngă ea venea
Și iar o privea,
Și iar îi vorbea,
Și iar o ruga,
Și mi-o săruta,
Pînă și-adormea
În poală la ea.

Foaie ș-o lalea,
Mult că nu trecea,
Soare scăpăta,
Cînd iată sosea
Și frații
Kirii,
Hoții
Brăilii,
Șerpii
Dunării.
Ei, daca sosea,
La poartă bătea
Și unul din trei,
Puișori de zmei,
Pe Kira striga,
Din gură zicea:
— Kiră, Kirioară,
Kiră surioară,
Kiră, Kiralină,
Floare din grădină,
Rumenă călină,
A neichii copilă,
Descuie
Poarta,
C-aduc
Averea,
Deschide
Ușa
Să bag
Haznaua!
Kira nu răspunde,
Că n-are de unde,
Făr' de răspundea
Numai maică-sa:

[1] Aci, ca în mai multe părți ale cîntecului, se repetă refrenul „bre, aman, aman!"

— Dine,
Costandine,
Kira nu răspunde,
Că n-are de unde.
Arapul buzat,
Negru și spurcat,
Cu solzi după cap,
Pe Kir-a luat,
Pe Kir-a furat,
Și-n sandal a pus-o
Și cu el a dus-o.
Unde-mi auzea,
Din
Și Costandin
Mă-sii ce-i zicea
Și cum o ruga?
— Maică, maica mea,
Ieși tu pin-afară
De spune cu gura
Ș-arată cu mîna
Cotro a luat Kira?
Mă-sa răspundea,
Din gură zicea:
Pe Dunăre-n jos
S-a dus de folos!
Trei frați
Ai Kirii,
Hoții
Brăilii,
Șerpii
Dunării,
Unde-mi-auzea,
Ei se necăjea,
Vreme nu pierdea.
În apă sărea,
Afund că se da,
Din coate-nota,
Dunărea tăia,
Iute se ducea.
Mult că nu mergea,
Și se-mpiedica,
Și mi-și întîlnea
Un cin[1] de alamă
De nu-i bagi în seamă
Cu vîsle d-argint,
Cum n-am mai văzut,
Boieri, de cînd sînt;
C-un arap buzat,
Negru și ciudat,
Cu solzi după cap
Parcă sînt de crap,
Cu solzi mai pe burtă,
Parcă sînt de știucă,
Și cînd îmi strănută,
Cîinii că-ntărită.
Iar frații
Kirii,
Hoții
Brăilii,
Șerpii
Dunării,
Unde-l ajungea
Și sora-și vedea,
Din
Și Constandin
Mi-o tot întreba,
Din gură-i zicea:
— Kiră, Kiralină,

[1] *Caicel.* Diminutivul are forma de *cinel.*

Floare din grădină,
Rumenă călină,
A neichii copilă,
Cum de mi-ai plecat
Cu-arapul buzat?
Kiră, sora mea,
E cu voia ta,
Ori e cu sila?
Şi ea, vai de ea,
Din gură-i zicea:
— Nene Costandine,
Crede-mă pe mine:
De-mi era voia,
Nu mă mai lega
Cu plete din cap,
De vîrf de catarg,
Cu sfori de mătase,
Împletite-n şase,
Cu sfori de bumbac,
Strînse de catarg.
Din şi Costandin,
Unde-o auzea,
Iar îi răspundea
Şi iar îi zicea:
— Daca e aşa,
Dă-ne dovada:
Ia tu
Hangerul
Să tai
Arapul,
Să-i iei
Ierchezul,
Să-i retezi
Capul!
Ea, cînd auzea,
Ce le răspundea,
Sărmana de ea?
— Dine,
Costandine,
Nu pot, vai de mine,
S-apuc
Hangerul
Să-i tai
Ierchezul,
Să-i retez
Capul,
C-arapul e beat,
În poală-mi culcat,
Şi el mi-a legat
Pletele din cap
De vîrf de catarg.
Voi v-apropiaţi
De mă dezlegaţi,
C-acum arapul,
C-acum buzatul
Îmi doarme prea bine
Aci, lîngă mine!
Trei fraţi
Ai Kirii,
Hoţii
Brăilii,
Şerpii
Dunării,
Unde-o auzea,
Iar se arunca,
Din coate-nota,
Din gură-mi striga,
P-arap deştepta.
Arapul buzat,
Negru şi ciudat,
Cu solzi după cap,

Mi se deștepta,
Paloș c-apuca,
Pistoale trăgea;
Dar geaba trăgea,
Că nu nemerea.
Iar, daca vedea
Că-l apropia,
Caicul lăsa,
În apă sărea,
Din coate-nota
Ca vîntul fugea.
Trei frații
Kirii,
Hoții
Brăilii,
Șerpii
Dunării,
Apa cunoștea
Și, cînd s-arunca,
Iute-l ajungea:
De păr l-apuca,
La mal că-l trăgea.
La mal d-ajungea,
Ei mi-l judeca,
Ei mi-l osîndea;
Paloșe scotea,
Bucăți îl făcea,
La ciini îl dedea;
Dar ciini nu-l mînca,
De negru ce-era,
Și-n foc l-arunca,
Focul de-l topea.
Trei frații
Kirii,
Hoții
Brăilii,
Șerpii
Dunării,
Lua
Pe Kira,
Lua
Pe sor'sa,
Ș-acas-o ducea,
Tot la maică-sa.
Mă-sa, d-o vedea,
Bine că-i părea.
Nu mai zăbovea.
Vreme nu pierdea:
Nunta-i pregătea,
Lăutari tocmea,
Lume c-aduna,
Flăcăi că chema,
Hori de-mi întindea,
Hori de-mi învîrtea.
Atunci maică-sa
Pe Kira scotea
Din gură-i zicea:
— Kiră, fata mea,
Seama la toți ia,
La cîți or juca,
Și cin' ți-o plăcea
Bărbat ți l-oi da.
Kira, d-auzea,
Kira ce-mi făcea?
Ochii-și arunca,
Seama că lua
La toți cîți juca
Și din cîți vedea,
Unul că-i plăcea,
Unul c-alegea,
Un voinicel nalt,
Nalt și sprîncenat,

Avînd semnișor,
Numit Nenișor,
Așa de-mi vedea,
Fraţii și mă-sa
De mînă-i lua
Și mi-i cununa
'N grădina crăiască
Să se pomenească
La cruci de voinici,
La boieri p-aici.

KIRA

(Variantă scrisă, la 2 ianuariu 1885, după Ioniță Nicolae Pantelimoneanul, cobzar de 65 ani, locuitor la Crucea-de-Piatră, în București.)

În vad la Brăila,
Mai în jos de schilă,
'Carcă, mi-se-ncarcă
Două-trei sandale,
Patru galioane.
Dar cine le-ncarcă?
Un arap buzat,
Negru și ciudat,
Cu solzi după cap,
Cu mustăți de rac,
'N spate cocoșat:
Cînd te uiți la dînsul,
Nu poți să-ți ții rîsul.
Pînă le-ncărca,
Vinul unde-și bea?
La cîrciuma mică,
Mică și pitică,
Cu ferești de sticlă,
Cu uși de sipică,
Cu cincizeci de uși,
C-o sută de buți,
Buțișoare dese
D-o sută de vedre.
Vin cine vindea
Și-mi cîrciumărea?
Kira Kiralină,
Frumușică
Zînă,
Rumenă
Călină,
Floare de grădină.
Arapul buzat.
Negru și ciudat,
Cu solzi după cap,
Cu mustăți de rac,
Unde o-ntîlnea,
Unde mi-o vedea,
Se îndrăgostea
De se prăpădea:
Vin mereu cerea
Și mi-i tot zicea:
— Kiră, Kiralină,
Frumușică
Zînă,
Rumenă
Călină,
Floare din grădină,
Ia-mă tu pe mine,
Că mult ți-o fi bine,
Că mi te-oi purta
Cum n-o fi alta

Nici colo la noi,
Nici aici la voi!
Kira, d-auzea,
Ce mi-i răspundea?
— Und' s-a pomenit
Şi s-a auzit
Să se-mperecheze,
Să se-mpreuneze
Porumbiţa albă
Cu porumba neagră?
Tu eşti un buzat,
Negru şi ciudat,
Cu mustăţi de rac,
Cu solzi după cap,
'N spate cocoşat,
În piept gheboşat;
Cînd mă uit la tine,
Nu-mi ţiu rîsu-n mine!
Arapul mai bea
Şi iar îi zicea:
— Kiră, Kiralină,
Frumuşică
Zînă,
Rumenă
Călină,
Floare din grădină,
Ia-mă tu pe mine,
De vrei să fii bine;
Că eu mi te-oi duce
'N ţara arăpească,
Să se pomenească,
Şi te-oi îngriji,
Şi te-oi podobi
Alta cum n-o fi,
Cu parale
Multe
Şi cu pietre
Scumpe,
Cu haine bogate
D-aur presărate.
Kira iar rîdea
Şi mi-i răspundea:
— Arape buzat,
Negru şi ciudat.
Tu daca m-ăi duce
'N ţară arăpească,
Să se pomenească,
Surorile
Tele,
Cumnatele
Mele,
Unde m-or vedea,
Rău că le-o părea,
Şi m-or oropsi,
Şi m-or otrăvi,
Că ele sînt toate
Negre şi buzate.
Arapul mai bea,
Şa treia-i zicea:
— Kira, Kiralină,
Frumuşică
Zînă,
Rumenă
Călină,
Floare din grădină,
Ia-mă tu pe mine,
De vrei să fii bine,
Că-i avea-n zulufi
Galbeni din burdufi,
Galbeni venetici
D-o sută şi cinci,
Mai mari şi mai mici,

Tot de cîte cinci,
Să-i schimbi, să mănînci,
De nimic să plîngi;
Aşternutul
Tău,
Pe sub braţul
Meu,
Parale mărunte,
Pe sîrmă ţesute.
Pe fir îngrădite,
Deloc ruginite;
Gust cînd ăi avea
'N caic ăi intra
Şi mi t-ei plimba
'N Corn-Aurului,
Schila soarelui,
Ţarigradului
Şi-mpăratului.
Lumea te-o privi,
Toţi te-or dărui,
Zestrea ţi-ei mări,
Alta n-o mai fi
Nici aici la voi,
Nici colo la noi,
Alta mai voioasă
Ca Kira frumoasă;
Şi n-ăi mai gîndi,
Şi n-ăi mai găsi
C-arapu-i buzat,
Negru şi ciudat,
Ci l-ăi drăgosti,
Bine că-i trăi
Şi te-i ferici.
Kira se-ntorcea
Şi de el rîdea.

Mă-sa c-o chema
Şi mi-o trimetea
De voie, de silă,
La caic în schilă,
Să ia şi s-aleagă
Sculuri de mătase,
D-alea mai bănoase,
Fir
Şi ibrişin,
Postav d-ăl mai bun,
Nafea
Tătărească
Şi pînză
Turcească:
Marfă
Femeiască.
Kira se-nşela,
Singură pleca,
În caic intra
Marfă d-alegea.
Dar cînd alegea,
Şi cînd o tocmea,
Visla că vîslea,
Caicul pleca,
Dunărea tăia
Şi se depărta.
Pe la miez de noapte,
Cu sudori de moarte,
Iată că-mi venea,
Iată că-mi sosea
Din,
Sin Costandin,
De tată străin,
Ăl cu barba neagră
Şi cu mintea-ntreagă,
Frăţiorul

Kirii,
Voinicul
Brăilii.
Iar, daca-mi sosea,
La poartă
Bătea,
La uşe
Striga:
— Kiră, Kiralină,
Frumuşică
Zînă,
Rumenă
Călină,
Floare din grădină,
Sora mea a bună,
Descuie
Poarta
Să bag
Averea,
Deschide
Uşea
Să intre
Neica!
Kira nu răspunde,
Că n-are de unde,
Făr' că mi-l aude
Maică-sa bătrînă,
Pedepsita-i mumă.
Poarta
Descuia,
Uşea
Deschidea,
Dar ea nu vorbea,
Ci lăcrămi vărsa,
Mîinile-şi frîngea.
Dinul mi-o-ntreba
Unde-i e Kira,
Dar nu răspundea,
Că gură n-avea,
Ci semne făcea
Şi păru-şi smulgea.
Dinul ce-i grăia?
— Maică, maica mea,
Multe te-ai întristat,
Mult ai lăcrămat,
Vorbă nu mi-i dat:
De nu poţi cu gura,
Arată-mi cu mîna
'Cotro a luat Kira?
Ea semne-i făcea,
Şi mi-i arăta
Vadul din Brăilă,
Mai jos de schilă.
Din,
Sin Costandin,
De tată străin,
Ăl cu barba neagră
Şi cu mintea-ntreagă,
Frăţiorul
Kirii,
Voinicul
Brăilii,
El înţelegea,
Şi ce mi-şi făcea?
Visla că-şi lua
Pe subt ipingea,
La mal se ducea
Şi mi-şi căuta
Caicul ce-avea,
Caic de demult
De nimeni ştiut.

La mal d-ajungea,
Caicul găsea,
De mușchi îl rădea,
Frumos că-l făcea
Și-n el s-arunca.
Vreme nu pierdea,
Cu vîsla vîslea,
Ca vîntul zbura:
Pe Dunăre-n jos
Mergea cu folos,
Pe Dunăre-n lat
Mergea legănat.
Pînă ici-colea,
De trei ori vîslea:
Zi cînd se făcea,
Pe arap sosea,
Vîsla-și opintea,
Aproape-mi venea,
Și ce mi-și zicea?
— Kiră, Kiralină,
Rumenă
Călină,
Floare din grădină,
Surioară bună,
Cum de mi-ai plecat,
Cu-arapul buzat
Tocma-n Țarigrad?
Kira l-auzea
Și mi-i răspundea:
— Frățiorul meu,
Nu sînt vina eu;
Maica m-a trimes
Din caic s-aleg
Șculuri de mătase
D-ale mai bănoase,
Fir
Și ibrișin,
Postav d-ăl mai bun,
Nafea
Tătărească
Și pînză
Turcească,
Marfă
Femeiască.
Marfa s-alegea,
Kira c-o tocmea,
Arap o-nșela,
Caic de pornea,
Și-n vale fugea,
Fugea cu folos
Pe Dunăre-n jos!
Dinul auzea
Și iar îi zicea:
— Kiră, Kiralină,
Surioară bună,
Apleacă-ți capul
Să-mpușc arapul!
Dar Kira plîngea
Și mi-i răspundea:
— Nu pot, nene Dine,
Sărmana-mi de mine,
Că el mi-a legat
Cosițe din cap
În jos de catart,
Și mi s-a culcat,
Arapul buzat,
Pe gîtul meu alb.
Din se necăjea,
Unde-o auzea:
Buzdugan lua
Și mi-l învîrtea
Și mi-l repezea,

Caicul lovea,
În pisc îl izbea
Şi-n două-l făcea,
Din somn, cum era,
Arapul cădea
Şi se îneca,
Iar Din alerga,
Pe sor'sa scăpa,
Din ap-o scotea
Şi mi se-ntorcea
Cu tot ce avea,
Arapul buzat
Pe Dunăre dat.
La vad, în Brăilă,
Mai în jos de schilă,
La cârciuma mică,
Mică şi pitică,
Cu ferești
De sticlă,
Cu uşi
De sipică,
Cu cincizeci de uşi,
C-o sută de buți,
Buțişoare dese
D-o sută de vedre,
Dinul se-ntorcea
Cu sor'sa Kira;
Iar de se-ntorcea,
Pe cine găsea,
Vinul cine-l bea?
Cincizeci de becheri,
Feciori de boieri
Şi de negustori,
Casapi de la Dii,
Haiduci de la Jii,
De la Codrul-Verde,
Din Roşii-de-Vede,
De la Craiova
Şi din Oreava.
Kira se-ntorcea
Şi mereu ofta,
Iară maică-sa
Flăcăi i-arăta
Ş-o tot îndemna:
Unul d-a-şi alege
Capul ca să-şi lege,
Nuntă să nuntească,
Legea să-mplinească.
Dar Kira nu vrea,
Ci mereu ofta:
La ei se uita,
Nimeni nu-i plăcea.
Din, sin Costandin,
De tată străin,
Dac-aşa vedea,
Pe sor'sa certa,
Cu rău o lua
Şi mi-o ispitea
Cam de ce nu va
Pe nimeni să ia.
Kira, de-mi vedea,
Din gură grăia:
— Din voi care o vrea
Soață să mă ia,
'N Dunăre să dea,
Şi numai din coate,
Trei zile să-noate,
Trei zile de vară,
Trei de primăvară;
Să-l văz
Înotînd,

Să-l auz
Cîntînd,
Din cobuz de os
Că-mi zice duios,
Cu dopul de soc,
Că-mi zice cu foc,
Cu fire de sîrmă
Că inimi fărîmă!
Din gură-mi grăia
Şi din sîn scotea
Cobuzul de os,
Cu viersul frumos,
Şi cînd l-arunca,
La flăcăi zicea:
— Cine s-o-ncerca
'N Dunăre să dea
Cobuz o avea,
Kira l-o lua!
Cincizeci de becheri,
Feciori
De boieri
Şi de negustori,
La ea se uita,
Dar nu se găsea,
Nimeni nu-ndrăznea
'N Dunăre să dea,
Pe Kira s-o ia.
Atunci, de vedea,
Lui Din îi grăia:
— Frăţiorul
Kirii,
Voinicul
Brăilii,
D-ar mai fi ca tine
Încă unu-n lume,
I-o m-aş mărita
Şi de soţ l-aş lua;
Dar din ăşti cincizeci
De viteji pribegi,
Nimeni nu-ndrăzneşte
Şi nu se găseşte
'N Dunăre să dea,
Pe Kira să ia,
Iar cine nu poate
În apă să-noate
Muierea l-o bate
Pe bună dreptate!
Şi cum isprăvea,
Roche-şi lepăda,
'N fustă rămînea,
'N Dunăre sărea,
Afund se dedea,
Cobuzul găsea,
Din coate-nota,
Din cobuz cînta;
Din cobuz
De os
Îmi cînta
Duios,
Din cobuz
De soc
Îmi cînta
Cu foc.
Ş-afar' de-mi ieşea
Din o săruta,
Şi mi-o mîngîia,
Şi tot îi zicea:
— Kiră, Kiralină,
Frumuşică
Zînă,
Rumenă

Călină,
Floare din grădină,
Sora mea a bună,
Viteaz d-om afla,
Tu t-ei mărita!
Iar Kira grăia,
Și mi-i răspundea:
— Nu m-oi mărita,
Că m-a înșelat
Arapul buzat,
Negru și ciudat,
Cu solzi după cap,
Cu mustăți de rac,
Cînd te uiți la dînsul
Nu poți să-ți ții rîsul;
Maica, cînd m-a fapt,
Greu m-a blestemat,
Să fiu înșelată
Și nemăritată,
De arap furată,
Ca să meargă-n lume
Vestea d-al meu nume!
Vorba nu sfîrșea,
Hanger că scotea,
Seama că-și făcea,
Iar Din rămînea,
Cu foc o plîngea:
Și mereu zicea:
— Kiră, Kiralină,
Rumenă călină,
Floare din grădină,
Sora mea a bună,
Dalbă ți-e fața,
Scurtă-ți fu viața!

NUNUL MARE

(Scris la Lacul-Sărat, după Petrea Crețul Șolcan, în ziua de 9 august 1883. Pentru comparațiune să se confrunte: legenda XLVI, intitulată *Bogdan*, pag. 175—178, în colecțiunea d-lui V. Alecsandri; cea intitulată *Coconul Răducanu* și *Iancu Sibianu*, la pag. 68—74, în colecțiunea d-lui At. M. Marienescu, broșura II. În culegerea Teodor T. Burada, la pag. 211—217, figurează o variantă prescurtată, în care mirele se numește *Răduceanu*, nașul, *Iancu-vodă*, iar letinul, *Sava*, din cauza confuziunii acestui nume cu frecventul „savai!".)

Foicică mărăcine,
Ascultați, boieri, la mine
Să vă spui un cîntec bine.
D-în oraș, d-în București,
La casele mari, domnești,
'Nsoară Zinca d-un cocon,
'Nsoară Zinca d-un fecior,
D-un fecior pe Bădislav[1],
Iar de naș pe cine-avea?
Iancu-vodă-l cununa.
Și fata de unde-o ia?
Tot din tîrg din Dobrogea,
Din orașul Hîrșova:

[1] Pronunție populară, în loc de *Vladislav*.

Pe fata letinului,
Pe fata hainului,
Savai, letinul bogat
Şi de lege
Lepădat[1],
La cuvinte
Despicat
Şi la zestre
Cam ciudat,
C-a tocmit
De la Sînpietru[2]
Ş-a isprăvit
La Sîmedru[3].
Foaie verde ş-o lalea,
Cu ce 'nunta şi-o nuntea?
C-o sută de mîini
De piini,
Şi c-o sută tot de care
Încărcate cu covoare,
Cu postavuri
Ungureşti,
Cu zarafuri
Talieneşti,
Şi cu bani
Lipoveneşti.
Daca nunta se gătea,
Tot alaiul se-nşira,
Înainte tot mergea
Pînă Dunărea trecea.
Letin zice: „maşala!"
Nunta, măre, cînd sosea,
Nunta, măre, cînd vedea,
O lăsa cît o lăsa
Pînă mai s-apropia,
Ş-atunci, măre, se scula,
Curţile
Că-şi zăvora,
Porţile
Că-şi încuia,
Teancuri de postav punea
Şi, la poartă de-mi ieşea,
'N gura mare că striga:
— Care este mirele,
Mirele, ginerele?
Să s-aleagă din nuntaşi,
Din nuntaşi, din călăraşi,
Să-mi saie
Zidurile,
Să-mi descuie
Porţile,
Să-mi tragă
Zăvoarele
Ca să-mi intre
Carele;
Să ia
Postavurile,
Să-mpartă
Teancurile
La nuntaşi,
La călăraşi;
Că, daca nu mi-o putea,
Capul, măre, i-oi tăia,
Nunta, măre, mi-o pleca,
Că nu-i bun de fiică-mea!

[1] Epitelele de „letin" şi „lepădat de lege" denotă pe un unit, pe un ortodox trecut la catolicism.
[2] Sfîntul Petru (29 iuniu).
[3] Sfîntul Demetru (26 octombre).

Care era
Mirele,
Mirele, ginerele,
'Nălța
Cu umerele,
Când... iată că nunul mare
El e la deal, el la vale,
Cu toată grija-n spinare.
De mire s-apropia,
'Ncetișor că mi-i vorbea,
Și din gură ce-i zicea?
— Nu purta,
Fine, grija,
Că de mine e purtată,
Să se mire țara toată!
Bine vorba nu sfîrșea,
Bidiviu-și repezea,
Șapte ziduri că sărea,
Porțile
Că descuia,
Curțile
Deszăvora,
Postavurile
Lua,
Feancurile
Împărțea
La nuntași,
La călărași;
'N gura mare că striga,
Toată nunta-mi chiuia.
Letin zice: „mașala!"
Dar letinul, om bogat
Și de lege lepădat,
El p-atît nu se lăsa;
Șapte buți alătura,
Șapte-n capete punea
Și din gură iar striga:
— Care este mirele,
Mirele, ginerele?
Să s-aleagă din nuntași,
Din nuntași, din călărași,
Ca să-mi saie
Buțile,
Să-mi taie
Cercurile,
S-adape caii, nuntașii,
Nuntașii și călărașii!
Care era mirele,
Mirele, ginerele,
'Nălța cu umerele;
Dară nunul cel mai mare,
El la deal și el la vale,
Cu toată grija-n spinare.
De mire s-apropia,
Pe umere că-l bătea,
'Ncetișor că mi-i zicea:
— Nu purta,
Fine, grija,
Că de mine e purtată,
De s-o mira țara toată!
Pînă vorba isprăvea,
Bidiviu-și repezea,
Șapte buți cu el sărea:
Cercurile
Le tăia,
Vinurile
Că vărsa,
Nunta, caii-și adăpa.
Letin zice: „mașala!"
Dar letinul, om bogat
Și de lege lepădat,
Nici p-atît nu se lăsa:

Șapte fete că-mi gătea,
Șapte fete că-mi scotea,
Tot un chip,
Tot un cuvînt,
Tot un fel
De-mbrăcămînt,
Ș-apoi tare
Că-mi striga,
'N gura mare
Că-mi zicea:
— Care este mirele,
Mirele, ginerele,
Să s-aleagă din nuntași,
Din nuntași, din călărași,
Să-și cunoască mireasa,
Cununa-s-ar cu dînsa!
Care era mirele,
Mirele, ginerele,
'Nălța cu umerele.
Dară nunul cel mai mare,
El la deal și el la vale,
Cu toată grija-n spinare,
Daca-așa că-mi auzea,
Lîngă mire se ducea
Și din gură iar zicea:
— Nu purta,
Fine, grija,
Că de mine e purtată,
D-o cunoaște țara toată!
Bine vorba nu sfîrșea
Și d-o tavă că-mi lua,
Iar pe tavă
Că-mi punea
Oglinda
Și cununa;
Pe la fete
Se ducea,
Cu vorbe
Le speria
Și din gură le zicea:
— Care este mireasa,
Să s-aleagă din fecioare,
Din fecioare,
Din cocoane;
Vie să-și ia oglinda
Să se gătească-ntr-însa,
Oglinda
Și cununa,
Cununa-s-ar cu dînsa;
C-am o spată
Veninată,
Ce mănîncă cap de fată!
Care era mireasa,
Așa daca-mi-auzea,
Din fecioare s-alegea,
Către tavă se ducea
Și cununa-și alegea.
Letin zice: „mașala!"
Apoi fata că-și dedea,
Și cu fata, și zestrea.
Foicică, foicea,
Nunta mare se-ntorcea:
Mirele cu mireasa
Mergea, măre, ce mergea,
Dunărea pînă trecea,
'N București pînă soseа.
La oraș, în București,
La casele mari, domnești,
Masă mare se-ntindea,
Mari boieri se-nveselea,
Toată țara-mi chiuia.
Nunul mare ce-mi făcea?

Iancu-vodă nu-mi ședea.
Cîți letini îl petrecea,
Cîți nuntași letini era,
El la masă că-i punea
Și frumos mi-i ospăta
Cînd cu vin,
Cînd cu pelin,
Pînă, măre,-i îmbăta,
Pînă vinu-i ajungea.
Daca, măre,-i îmbăta,
Călușcii le prindea,
Coame,
Coade
Le tăia,
Gurile
Le proțăpea,
Urechile
Ciumpăvea,
Pe letini apoi lua,
Cu zarpale mi-i gătea,
Sus pe cai mi-i așeza,
Spate-n spate mi-i punea,
La letin că-i trimetea.
Cînd letinul și-i vădea,
Din guriță cuvînta:
— Cine-o mai face ca mine,
Ca mine să pață-n lume;
Cin' s-o pune c-un nun mare,
La luptă de rămășeala,
Face-o d-o mare greșeală.
Io i-am făcut-o cu vîrf,
El cu vîrf și îndesat,
Mai prejos de m-a lăsat.
Apoi nunta se sfîrșea:
Iancu-vodă-i cununa,
Zinca mi-i blagoslovea,
Toată lumea ospăta,
Toată țara chiuia.

NUNTA LUI IANCU-VODĂ

(Variantă scrisă în București, la 1866, după repausata mea mumă, Sultana G. Teodorescu.)

Din oraș, din București,
Din palatele domnești,
Mîndră oaste se pornește,
Mîndră nuntă se gătește,
Că se-nsoară Iancu-vodă
Și-l cunună Mihnea-vodă.
Dar fata de unde-o ia?
De colo, din Rașova:
Fată de letin bogat
Și de lege lepădat.
Oastea, măre, se gătea,
Nunta, măre, că-mi pornea;
Îmi pornea de la Sîn-Pietru
Ș-ajungea pe la Sîn-Medru:
Tot rădvane
Cu cucoane,
Și carîte
Stoborîte,
Prin afară zugrăvite,
Cu postavuri învălite,
Că de nuntă
Sînt gătite.
De mergea și iar mergea
Ș-acolo de-mi ajungea,
Letin, măre, ce-mi făcea?
Porțile că-și încuia

Și zăvoare le punea,
În foișor se urca,
Iar din gură ce-mi zicea?
— Care-mi este mirele,
Mirele, ginerele,
Să s-aleagă din nuntași,
Din nuntași, din călărași,
Să saie
Zidurile,
Să descuie
Porțile,
Să-nceapă
Chefurile!
Iancu-vodă, d-auzea,
Iancu-vodă c-amuțea
Și din umeri că-nălța:
Înălța umerele
Ca șoimul aripele,
Cînd îl bat pasările,
Toate-n toate părțile.
Iar naşu-său, de-l vedea,
El din gură ce-i zicea?
— Stai, fine, nu te mira!
Oricîte pricini or fi
Naşu-tău le-o potoli!
Pînă vorba-și isprăvea,
Mihnea calu-și repezea,
Zidurile
Că-mi sărea,
Porțile
Că-mi descuia,
Nunta-n curte că intra,
Tot nuntași
Și călărași,
Tot rădvane
Cu cocoane,
Și carîte
Stoborîte,
Prin afară zugrăvite,
Cu postav împodobite,
Că de nuntă
Sînt gătite.
Savai, letinul bogat
Și de lege lepădat,
El p-atît nu se lăsa:
Teancuri de postav punea
Și din gură ce-mi grăia?
— Să s-aleagă mirele,
Mirele, ginerele,
Din nuntași,
Din călărași,
Să saie
Teancurile,
Să ia
Postavurile,
Să le-mpartă la nuntași,
La nuntași, la călărași!
Iancu-vodă, d-auzea,
Iancu-vodă-ncremenea,
Și nălța umerele,
Ca șoimul aripele,
Cînd îl bat pasările,
Toate-n toate părțile.
Dar naşu-său ce-i zicea?
— Stai, fine, nu te mira!
Oricîte pricini or fi
Naşu-tău le-o potoli!
Mihnea calu-și încinga,
Teancurile
Că sărea.
Postavurile
Lua,

La nuntași că le-mpărțea.
Savai, letinul bogat
Și de lege lepădat,
Nici p-atît nu se lăsa:
La pivnicer poruncea,
Nouă buți de vin scotea,
Nouă buți, în șir punea
Și din gură ce-mi grăia?
— Să s-aleagă mirele,
Mirele, ginerele,
Să s-aleagă din nuntași,
Din nuntași, din călărași,
Ca să sară
Buțile.
Să-mparță
Vinurile.
Să le-mparță la nuntași,
La nuntași, la călărași.
Ginerele, d-auzea,
Ginerele-mărmurea.
Mihnea-vodă iar zicea:
— Stai, fine, nu te mira!
Oricîte pricini or fi
Nașu-tău le-o potoli!
Pînă vorba-și isprăvea,
Mihnea calu-și repezea,
Nouă buți că mi-și sărea.
Vinurile că lua,
Vinurile că-mpărțea:
Șapte buți pe la nuntași,
Două buți la călărași.
Dar letinul, om bogat
Și de lege lepădat,
Nici p-atît nu se lăsa.
Șapte fete că-mbrăca
Tot un port și tot un fel,
Și din casă le scotea
Și din gură mai striga:
— Să poftească mirele,
Mirele, ginerele,
Să-și aleagă mireasa,
Să trăiască cu dînsa!
Iancu-vodă, d-auzea,
Și mai mult înmărmurea;
Dar nașu-său, de-l vedea,
Iar din gură-i mai zicea:
— Stai, fine, nu te mira!
Că orice pricini or fi
Nașu-tău le-o potoli.
Bine vorba nu sfîrșea,
Spată
Din teacă
Trăgea,
În mînă
Că și-o lua,
Către fete se ducea,
La picioare-o arunca
Și din gură ce-mi zicea?
— Să s-aleagă
Mireasa,
Ca să-mi aducă
Spata,
Că e spată
Veninată,
Ce mănîncă
Cap de fată!
Mireasa, dac-auzea,
Dintre fete s-alegea,
Spata, măre, ridica,
Iar letinul, de vedea,
Cheful nunții începea,

Ş-apoi nunta se pornea
De colo, din Raşova.
Îmi pornea,
Pe la Sîn-Medru
Ş-ajungea
Pe la Sîn-Pietru
În oraş la Bucureşti,
În palatele domneşti,
Unde nuntă se făcea
Cum e domnilor legea,
Şi legea, şi datina.

NEGUŢA

(Scris în Bucureşti, la 12 mai 1884, după lăutarul Petrea Creţul Şolcan. Ca variantă, să se compare *Drăguţa înşelată*, din colecţiunea d-lui Miron Pompiliu, pag. 47—49.)

Foaie de cicoare,
Pe Mureş devale,
Spre soare
Răsare,
Este-o casă mare,
Cu ferestre-n soare,
Cu uşe spre vale,
Cu var
Văruită,
Cu gard
Îngrădită
Şi-n jur cu grădină,
De creiţe plină.
În casă că-mi şade
O mulcă
Ş-o fiică,
Iar numele-i este
Neguţa Neguţă,
La lume drăguţă,
Cu faţa duioasă,
La chip drăgăstoasă.
Muica
Tot lucrează,
Fiica
Dormitează
Şi visuri visează.
Mă-sa, d-o vedea,
Din gur-o-ntreba:
— Neguţă, Neguţă,
La lume drăguţă,
Căci tot dormitezi
Şi nu mai lucrezi,
Ci visuri visezi
Ş-aiurea le vezi?.
Nu cumva te doare
Pe la cingătoare,
Pe la subsiori,
Pe la ochişori,
Ori pe la căpşor
Ai simţit vrun dor?
Neguţa vorbea,
Din gură-i zicea:
— Măicuţă, măicuţă,
În lume drăguţă,
Nimic nu mă doare
Pe la cingătoare;
Nici la subsiori,
Nici la ochişori,
Şi nici la căpşor
N-am simţit vrun dor.

Dar tot dormitez
Şi nu mai lucrez,
Ci visuri visez
Ş-aiurea le văz,
Că... ştii, au nu ştii,
Ori minte mai ţii,
Că io îmi aveam
Şi io îmi iubeam
D-un ibovnicel
Nalt şi subţirel?
Dar, de l-am avut,
Mult nu l-am ţinut,
Că mi l-am trimes,
Prin munte, prin şes,
La tîrg în Braşov,
Să călătorească
Şi să-mi tîrguiască
Pînzuţă de in,
Fir
Şi ibrişin,
Postav de cel bun.
Sculuri de mătase,
Împletite-n şase,
Din ele să fac
Frumos baibarac,
Nunta să-mi îmbrac
Şi lui ca să-i plac.
La tîrg la Braşov
El că mi-a plecat,
Dar n-a tîrgnit
Cum l-am domuit,
Ci s-a ispitit
De s-a logodit;
Şi d-atunci încoace,
Ce mănînc nu-mi place,
Ce beau nu-mi prieşte,
Ce cînt nu-mi slujeşte,
Dorul mă robeşte,
Faţa-mi vestejeşte
Şi trupu-mi boleşte.
Mult că n-a trecut,
Vreme n-a pierdut
Şi, de scris, n-a scris,
Dar mi-a tot trimis
Scrisoare pe vînt,
Răspuns pe pămînt,
Io să mi-l cunun,
Că n-a găsit nun.
Nu ştiu, cununa-l-oi,
Nu ştiu, blestema-l-oi
Dorul să-l ajungă,
Jalea să-l străpungă?
Măicuţă, măicuţă,
Pe lume drăguţă,
D-aia nu lucrez,
Ci tot dormitez,
Cu gîndul la el,
Drag ibovnicel.
De s-o logodi,
Nuntă şi-o nunti,
De foc oi muri!
Mă-sa, d-auzea,
Mă-sa nu tăcea,
Ci mi-o învăţa,
Din gură-i zicea:
— Neguţă, Neguţă,
La lume drăguţă,
Nu-mi dormita
Şi nu mai ofta.
Pasă de-l cunună
Nu cu mînă

Bună,
Ci să zici din gură,
Cînd l-ăi cununa,
Popi cînd or cînta:
„Fina, drăguța,
Urî-o-ar lumea;
Finul, drăguțul.
Întoarcă-și gîndul,
Întoarcă-și dorul
Și inimioara
Tot la Neguța!"
Cînd l-ăi cununa,
Tu l-ăi blestema
De trei ori așa,
Așa, tot așa!
La masă d-ăi sta,
Pahar d-a-nchina,
Tu-nchină la fin
Cu pahar de vin,
Și-nchină
La fină
Cu altul, de venin.
Neguța, Neguță,
La lume drăguță,
Ea, cît auzea,
Nu mai dormita
Și nu mai zăcea:
Iute se scula,
Răspunsul că-i da
Și, cînd se-mplinea,
Ea mi-l cununa.
Dar ce mi-și făcea?
Cînd îl cununa,
De trei ori zicea
Și mi-l blestema:
„Fina, drăguța,
Urî-o-ar lumea;
Finul, drăguțul.
Întoarcă-și gîndul,
Întoarcă-și dorul
Și inimioara
Tot la Neguța!"
Nunta se nuntea,
Dar mult nu trecea:
Blestem-se-mplinea,
Casa se spărgea
Și finul lăsa,
Finul pe fina,
Și el că-mi venea
La ibovnicca,
Tot la Neguța,
Tot la drăguța.

NEAGA

(Variantă prescurtată și mult inferioară celei precedinte, culeasă de d-l Tudor P. Rădulescu, în comuna Slănic, județul Prahova, și publicată în *Foaia Societății Românismul*, [an. I, 1870, iuliu și august, nr. 4—5, p. 254], sub nepotrivitul titlu de *Doină*.)

La vale, la vale,
La cea casă mare,
Cu stîlpii de ceară[1],

[1] Probabil că expresiunea *ceară* e în loc de *sare*.

Cu ferestre-n soare,
Cu uşi de sipică,
Inima-ţi despică,
De şezut cine îmi şede,
Într-însa cine se vede?
Maică-sa
Cu fiică-sa.
— Fiică, fiică, Neaga mamei,
Ce tot, maică,-mi dormitezi,
De nu te scoli să-mi lucrezi?
— Nu ştiu, mamă, daca ştii,
Daca nu, atunci să-ţi spui
C-am avut un flăcăiaş,
Care mi-a fost drăgălaş,
Că era mîndru fecior
De nu mai pot de-al lui dor...
El s-a dus şi m-a lăsat.
Că la tîrg mi l-am mînat
Să-mi cumpere ibrişin
Ca să-i fac lui d-un zăbun.
Să-mi ia sculuri de mătase
Ca să-i fac şi d-o cămaşă.
Dar el, mamă, mi-a trămis
Seamă pe pămînt,
Şi veste pe vînt,
Că dînsul s-a logodit
C-o fată de sas.
Frunză verde de alun,
Duce-m-aş să mi-l cunun,
Să mi-l fac d-un finişor
Să-mi mai treacă din cel dor.
Nu ştiu, mamă, de m-oi duce
Ling-al meu bădiţă dulce,
Dar de focu-i mă topesc,
Şi de doru-i mă sfîrşesc.
Dragă mamă, să mă duc,
Căci de doru-i mă usuc!
— Să te duci, drăguţa mamei,
Să te duci să ţi-l cununi,
Să ţi-l faci d-un finişor,
Să nu mai arzi d-al lui dor!

DRĂGUŢA ÎNŞELATĂ

(Variantă scrisă în Bucureşti, la 23 decembre 1884, după Şerban Muşat. A se vedea colecţiunea d-lui Miron Pompiliu, pag. 47—49.)

Sub codru cu fagi,
Pe valea cu fragi,
La rîul de rouă,
Este-o casă nouă,
Nouă, şindrilită,
Frumos văruită,
Cu sîrmă-ngrădită;
Cu fereastra-n cale,
Cu uşiţa-n vale,
În jur cu grădină,
Toată de flori plină.
În ea cine şade?
O maică se vede

C-o fată frumoasă,
La chip drăgăstoasă,
La față duioasă.
Maica tot lucra,
Mereu se-nvîrtea,
Toate le făcea.
Iar fiica-și ședea
Cu ochii clipind,
În somn ațipind.
Maică-sa grăia:
— Fiiculeana mea,
Ce poate să fie
De stai lîncezie?
Io lucru prin casă,
Tu clipești la masă
Ca o jupîneasă!
— Ba io nu clipesc,
Somnul nu-l doresc,
Ci stau și gîndesc,
Că io am iubit,
Cu foc nesfîrșit,
Un bade înalt,
Voinic dezmierdat,
Și io l-am mînat
Pînă-n Țarigrad
Ca să-mi tîrguiască
Din șandra
Turcească,
Pînzuță
De in,
Fir
Și ibrișin,
Să-i cos cu iubire
Cămașă de mire.
El n-a tîrguit,
Ci s-a logodit,
Și d-atunci n-am pace,
Nu mă știu ce face:
Ce mînc
Nu-mi tihnește,
Ce beau
Nu-mi prieste;
Dorul mă răzbește,
Fața-mi vestejește.
De scris nu mi-a scris,
Dară mi-a trimis
Cuvînt,
Tot pe vînt,
Răvaș
Pe pămînt,
Nu știu, cununa-l-oi,
Ori tot blestema-l-oi,
Că-mi tot stau la spate
Gînduri cu păcate!
Maică-sa grăia:
— Fiiculeana mea,
Pasă și-l cunună,
Nu mai fi nebună;
S-afli-un finișor
Să-ți treacă de dor;
Și-nchină la fin
C-un pahar de vin,
Și-nchină
La fină
Cu altul de venin,
S-o strînge la sîn,
Ș-o apucă-n brațe,
Ș-o sărută-n față.

NEGUȚA

(Scris la 1869, după un lăutar din Colentina. Acest cîntec liric s-a derivat din cele precedinte; de aceea a fost inserat aci, ca o completare.)

Frunză verde, sălcioară,
La casa cu trestioară
Zace-mi Neaga bălăioară,
Și-mi zace pe prisp-afară
Cînd e luna mai de vară.
Nu știu zace.
Ori se face,
Că guriță nu-i mai tace;
Nu știu trage
Ca să moară,
Ori se face
Bolnăvioară?
Foaie verde micșunea,
Cît bolea
Și cît zăcea.
Ședea
Mă-sa
Lîngă ea,
Cu apșoar-o răcorea
Și din gură o-ntreba:
— Ce te doare, fata mea?
Dar Neguța ce făcea?
Nici o vorbă nu zicea,
Ci la față se roșea
Și cu foc aprins cînta:
— Frunză verde sălcioară,
Amorașul mi-se-nsoară:
D-o lua vro bălăioară,
Dar-ar Dumnezeu să moară,
Să-i mănînc din colivioară,
Să-i beau vin din năstrăpioară;
D-o lua dintre urîte,
Dumnezeu să nu-i ajute;
D-o lua vruna frumoasă,
Dumnezeu să-i facă casă;
D-o lua vruna ca mine,
Dumnezeu să-i facă bine,
Să-i trimită știre-n vînt
Și răspuns pe subt pămînt,
Că daca s-o însura,
Neguța l-o cununa.

NEVASTA RĂTĂCITĂ

(Scris în București, la 12 mai 1884, după servitoarea Maria Florea, originară de lîngă Brașov. Oarecare asemănare cu acest cîntec oferă, la început, *Nevasta fugită*, din colecțiunea d-lui Miron Pompiliu, pag. 24—27, apoi *Nevasta cu prunc mic*, pag. 103—109, din colecțiunea d-lui Sim. Fl. Marian.)

Foaie verde foi de mure,
Pe sub deal, pe sub pădure,
O nevastă, dusă-n lume,
Fugită de la bărbat
C-un prunc mic, nebotezat,
În pădure c-a intrat.

Pe subt umbra
Fagilor,
La tulpina
Brazilor.
Foaie verde ș-o lalea,
Pruncu-n brațe
De ținea,
Pruncu-n brațe
De-i plîngea,
Ea din gură că-i zicea:
— Frunzuliță de măr dulce,
Taci, pruncule, nu mai
plînge,
C-aicĭ e pădurea deasă.
Ne aud hoții d-a-casă!
Foaie verde ș-o lalea.
Bine vorba
Nu sfîrșea
Și hoții că-i auzea:
Pîn' la doisprece venea
Și din gură ce-i zicea?
— Nevestică timerea,
Îngreapă-ți pruncu-n
pămînt
Și vin cu noi la iubit.
Nevasta, dac-auzea,
Hoților le răspundea
Și din gură le zicea:
— Bucuros l-aș îngropa,
Dar mă doare inima,
Că io-i sînt măiculiță!
Hoții nici c-o asculta;
Copil din brațe-i lua,
Iar sărmana,
Vai de ea,
Dacă vedea și vedea,
Din inimă se ruga:
— Foaie verde boboceĭ,
Mai lăsați-mă nițel
Ca să-i fac
D-un legĕnel
Într-un vîrf
De stejerel.
Cînd ploaia că mi-o ploua
Pe dînsul
Mi l-o scălda,
Cînd vîntul
Că mi-o sufla,
Pe dînsul l-o legăna,
De mîncare că i-o da
Numai Maica Precistă!

MARCUL VITEAZUL

(Scris după Petrea Crețul Șolcan, în ziua de 14 august 1883, la Lacul-Sărat. Ca variante să se confrunte: *Marcu și turcu*, din colecțiunea d-lui Miron Pompiliu, pag. 21—24, și cîntecul XVI, *Marcu viteazul*, din broșura d-lui N. A. Caranfil, pag. 34—45.)

Foicica macului,
'N drumul Țarigradului,
La schela-mpăratului,
E circiuma Marcului,
Marcului viteazului,
Voinicul voinicilor,
Tăietorul frîncilor,

Măcelarul turcilor.
Circiuma cine-mi ținea,
Și de ea cine-ngrijea?
Livda, muma Marcului,
Țiitoarea turcului,
Turcului bolinului.
Livda cu sprînceana trasă
Și cu chip de puio-aleasă,
Livda mi-e circiumăreasă.
Marcul ziua-i circiumar,
Noaptea-mi este măcelar:
Bea, măre, făr' de habar.
La circiuma Marcului,
Marcului viteazului,
'N drumul Țarigradului.
La schola-mpăratului,
Nemerit-a,
Popesit-a,
Savai, turcul
Bolinul,
Ce se-ntîlnea cu Marcul,
Cu Marcul
Cu viteazul.
La circiumă de-mi trăgea,
La circiumă de-mi venea,
Ei tot bea
Și se cinstea,
La nimica
Nu gîndea:
Și iar bea,
Se-nveselea,
La nimic
Seama nu lua.
Daca bea, măre, și bea
Vro trei zile, vro trei nopți,
Și nimeni nu se-mbăta,
Și de vin poftă c-avea,
Iată, măre, se prindea,
Mare rămășag făcea,
Și iar bea,
Se-nveselea,
Nici unul nu se-mbăta;
Bea-mi-și turcul
Cu papucul,
Bea-mi-și Marcul
Cu cartmbul.
După ce bea și iar bea,
Nici unul nu se-mbăta.
Foicioă și-o lalea,
Marcul, măre, de-mi vedea
Că turcul cu el ținea,
Unde, măre, se scula
Și pe mă-sa o-o chema
Și din gură mi-o-nvăța:
— Maică, măiculița mea,
Vino tu și fă pacea,
Să contenim beția,
Că e lungă, pustia!
Dar măicuța Marcului,
Ibovnică-i turcului,
Turcului bolinului.
Ea, măre, de-l auzea,
Ea, măre, de-l asculta,
Și mai bine că-i părea;
Că ea pace nu făcea,
Nici beția contenea,
Ci-ntre ei s-amesteca,
La prinsoare-i îndemna
Și din gură-i învăța:
— Să vă pui cu rămășag,
Rămășag pe cap tăiat,

Că la cine ș-o-mbăta
Ălalt capul i-o tăia.
Rămeșag daca făcea,
La boție-ndirjea,
La băut că se silea:
Și bea turcul,
Cu papucul,
Și bea Marcul
Cu carîmbul.
Daca bea și iar mai bea,
Marcul că se furișa,
Pe mă-sa că mi-o chema,
La ureche că-i șoptea
Și din gură mi-o-nvăța:
— Maică, ce m-am gîndit cu
Ca să-mi scapi tu capul meu?
Ia, tu, maică, să te scoli
Și paharul turcului,
Turcului bolînului,
Cu catran să-l cătrănești
Și cu spirt să-l împlinești,
Cu rachiu să-l întărești,
Să dai turcului să bea,
Doar i-o potoli setea;
Păhărelul Marcului,
Marcului viteazului,
Cu miere mi-l îndulcește,
Cu apă-l jumătățește;
Marcul, daca l-o-nghiți,
Marcul, măre, s-o trezi
Și pe turc o birui.
Dară muma Marcului,
Ibovnica turcului,
Turcului bolînului,
Turcului păgînului,
Ea, măre, de se scula
Și paharele-mi lua,
Mai d-o parte mi se da,
Că ei seama nu-i băga,
Și ea, măre, ce-mi făcea?
Păhărelul Marcului,
Marcului voinicului,
Cu catran i-l cătrănea
Și cu spirt i-l împlinea,
Cu rachiu i-l întărea
Și-l da Marcului să bea.
Marcul, daca mi-l lua
Păhărelul Marcului,
Marcului voinicului,
Cu catran i-l cătrănea
Și cu spirit i-l împlinea,
Cu rachiu i-l întărea
Și-l da Marcului să bea.
Marcul, daca mi-l lua
Și la gură mi-l ducea,
Jumătate că mi-l bea,
Pe loc se cutremura
Dar el, măre, tot gîndea
Și ou mintea judeca:
„S-a uluit maică-mea!“
Păhărelul turcului,
Turcului bolînului,
Turcului păgînului,
Cu apă-l jumătățea,
Cu miere că-l îndulcea
Și-l da turcului să bea.
Turcul, daca mi-l lua
Și la gură mi-l ducea,
Peste cap o dată-l da

Şi pe loc mi se trezea.
Al doilea de-nceepea
Precum le era vorba.
Mă-sa tot aşa făcea:
Da paharul turcului
Tot în mîna Marcului,
Şi paharul Marcului.
Tot în mîna turcului.
Al treilea daca-mi bea,
Marcul, măre, se-mbăta
Şi cocă mi se făcea:
Cotul pe masă trîntea,
Mîna la obraz punea
Şi greu somn că adormea.
Atunci muma Marcului,
Ibovnica turcului,
'N gura mare că striga
Şi cu vorba ce-i zicea?
— Turcule
Bolînule.
Ştii c-a fost rămăşagul,
Rămăşagul şi capul:
La cine s-o îmbăta
Ălalt capul i-o tăia?
Turcul, dac-o auzea,
Mîna pe hanger punea,
Paloş din teacă scotea,
Pe amnar că-l ascuţea
Şi, măre, se tot gîndea,
Se gîndea, se socotea
Să-i taie capul au ba;
Că turcul este păgîn,
Dar de inimă blajin,
Şi cugetul că-l mustra
Şi inima nu-l lăsa
Să-l omoare ameţit,
Să-l omoare adormit.
Dar tot muma Marcului,
Marcului voinicului,
Care bea
Şi chiuia
Şi cu turcul se iubea,
Ea da ghesul
Turcului
Să ia capul
Marcului.
Şi turcul mi se scula,
Şi-n picioare că sărea,
Mîna pe paloş punea,
De Marcul s-apropia.
Foicică, foicea,
Iacă, măre, se-ntîmpla
Că şi Marcul îşi avea
Slugă dreaptă
Şi-nţeleaptă,
De Dumnezeu înţeleasă
Şi de Dumnezeu trimcasă.
Sluga, măre, c-asculta
Tot ce-n casă se vorbea,
Şi prin uşe că vedea
Tot ce-n casă se făcea.
Şi el, măre, de-mi vedea
Că se-ngroşase
Rău gluma,
Uşe
Cu picior spărgea,
Doar Marcul s-o deştepta,
Şi-n gura mare striga
Şi pe turc îl sperla:
— Turcule
Bolînule.

Nu pripi la cap tăiat,
Că e lucru cu păcat!
Turcul, măre, neremenea,
Paloș pe masă punea,
La Mărculeasa privea;
Iar sluga, daca-mi vedea
Pe Marcul că tot dormea,
Sluga-n casă că intra,
La icoană se-nchina
Și la Domnul se ruga,
Și din gură ce-mi zicea?
— Iartă-mi, Doamne, greșeala
Să trag Marcului palma,
Că mi-o fi mare păcat;
Pînea, sarea i-am mîncat
Nouă ani și jumătate,
Și simbria nu mi-a dat!
Palma bici că mi-și făcea
Și cu dreapta aducea,
Pe turc la o parte-l da,
De Marcul s-apropia,
Mîna bine-și încorda,
Pe la ochi i-o repezea,
O palmă Marcului da,
Drept la ochi că mi-l lovea.
Marcul mi se deștepta,
Ochii-și negri deschidea
Și din gură ce-mi zicea?
— Nu ți-e frică de păcat?
Pînea, sarea mi-ai mîncat,
Și tu-n loc să-mi mulțămești,
Tu cu palma mă plătești!
Sluga, măre, co-i zicea?
Din guriță-i răspundea:
— Iartă, Marcule, palma,
Că n-a fost cu voia mea;
Că știi ce zicea mă-ta,
Ce zicea și ce-mi făcea?
Ea pe turc îl tot silea,
Îl silea și-l învăța
Cap cu paloșul să-ți ia,
C-așa v-a fost prinsoarea:
Cui întîi s-o îmbăta
Ălalt capul să mi-l ia.
Am strigat
Ș-am alergat,
Pe turcul l-am speriat,
Palmă ție că ți-am dat
Și de moarte te-am scăpat!
Marcul mi se deștepta,
Vorba slugii asculta,
De la masă se scula,
La o parte că-l chema,
La ureche că-i șoptea.
Sluga, măre, de-mi ieșea.
C-o furnic se-ntorcea,
Un cearșaf verde lua
Și pe turc daca-l lega,
Și pe turc daca-l bătea.
În cearșaf îl înfășea.
Apoi Marcu că-mi ieșea,
Și pe slugă-l învăța,
Groapă mare-mi destupa
Lemne-ntr-însa grămădea.
Lemnelor foc că dedea
Pînă roșie-o făcea.
Apoi pe mă-sa lua,
Frumușel că mi-o lega,
De stejar că mi-o stringea.

Cu catrán că mi-o ungea
Şi din poale foc îi da.
Foicică solz de peşte,
Marcul bea, se veseleşte.
Mă-sa ţipă şi răcneşte,
Păcatele-şi ispăşeşte.
Şi cînd mă-sa-n foc ardea,
El pe turc că-l aducea,
Lîngă groapă că-l punea
Şi din gură că-i zicea:
— Ia să-mi săruţi pe maica,
Ia să-ţi iei ibovnica!
Bine vorba nu sfîrşea,
Şi pe mă-sa dezlega,
În groapă c-o arunca;
Apoi pe turc apuca,
Tot în groapă-l arunca,
Amîndoi se-mbrăţişa,
Amîndoi că se topea.
Şi cînd, măre, mi-i scotea,
Carnea pe la cîini o da,
Oasele că-mi alegea,
Cu ciurul le ciuruia
Şi pe gîrlă le zvîrlea;
Sîrumul că mi-l ciuruia,
Şi la vînt că-l arunca,
Numai pulberea-i mergea.
Apoi, Marcul, de-mi vedea
Singurel că rămînea,
Marcul, măre, se-nsura:
Mîndră soţioară-şi lua,
Frumoasă nuntă-şi făcea
Şi numai atunci mai bea,
Apoi mi se pocăia:
Băutură nu mai bea,
Nu mai bea
Pînă trăia.

MARCUL VITEAZUL

(Această variantă, sub rubrica de „balade şi cîntece populare auzite în Vîlcea", a fost publicată de tînărul Iancovescu, sub pseudonimul „Murgilă" în ziarul *România*, nr. 142, de la 15—16 septembre 1884.)

Frunzuliţa macului,
La casele Marcului,
Marcului viteazului,
Frumoasă masă-i întinsă.
Dar la masă cine şade?
Şade Marcul
Olteanul
Tot cu turcul
Boleanul[1].
Ei mi-şi bea
Cu paharul cin'le da?
Muma Marcului le da:
Numai muma
Marcului,
Ibovnica
Turcului.
Frunzuliţă ş-o lakea,
Ea din gură că-mi grăia:
— Ce beţi, boieri, vin aşa,

[1] Adică molaticul.

De nu beți pe rămășag?
Care din doi s-o-mbăta
Capul că i s-o tăia!
Frunzuliță ș-o lalea,
Mare rămășag făcea.
Turcul
Cu papucul
Bea,
Marcul
Din carîmb sugea.
Frunzuliță ș-o lalea,
Daca vedea și vedea,
Marcul din gură-mi grăia:
— Maică, măiculița mea,
Rîndul meu, paharul meu,
D-alei, păhărțul meu,
Cu vin să-l jumătățești,
Cu apă să-l împlinești,
Cu zahăr să-l îndulcești;
Păhărțul turcului
Cu rachiu să-l îndoiești.
Și cu vin să-l împlinești,
Cu catran să-l cătrănești!
Frunzuliță ș-o lalea.
Ea, măre, ce mi-și făcea?
Paharele le schimba:
Păhărțul Marcului
Ea mi-l dodea turcului,
Păhărțul turcului
Mi-l da dînsa Marcului.
Bea Marcul și se-mbăta,
Coate pe mas' rezima.
Frunzuliță ș-o lalea,
Muma Marcului grăia:
— Turcule, boleanule,
Rămășagul cum v-a fost?
Au uitat-ai d-al lui rost?
Care din voi s-o-mbăta
Capul că i s-o tăia!
Nu vezi, Marcul s-a-mbătat,
Coate pe mas-a rezemat,
Capul nu i s-a tăiat!
Turcul, daca auzea,
În picioare se scula,
Paloș din teacă scotea,
Pe amnar că mi-l trăgea.
Își avea Marcul, avea
Sluga bună din dreptate.
Nouă ani și jumătate
De cînd slujește-n dreptate.
Sluga, măre, ce-mi făcea?
Din picioare-ngenunchea
Și din gur-așa grăia:
— Turcule, boleanule,
Cum ai fost cu lumea toată
Să fii și cu capul meu,
Numai adastă nițel
Cît să-ți spui un cuvințel:
Nouă ani și jumătate
De cînd slujesc în dreptate;
Socoteala nu mi-am dat-o,
Simbrioara nu mi-am luat-o;
Mai adastă puțintel,
Mai adastă-mă nițel
Ca să-mi dau socoteala,
Ca să-mi trag simbrioara.
Turcul, măre, l-adăsta,
Sluga însă ce-mi făcea?
Pîn' la Marcul că mergea
Și-așa din gură grăia:

— Iartă-mi, Doamne,
păcatul,
Ca să-mi deştept pe Marcul;
Iartă-mi, Doamne, greşeala,
Să trag Marcului palma.
Palma bici că mi-o făcea,
Palmă Marcului trăgea,
Şi Marcul se deştepta
Şi aşa îi cuvînta:
— D-alei, d-alei, sluga
mea,
Te-am crescut d-atîta
vreme
Şi n-avuseşi de ce te teme;
Nici cu vorba
Te-am mustrat,
Nici cu palma
Te-am certat!
Sluga din gură grăia:
— Hei, stăpîne dumneata,
De nu-ţi trăgeam cu palma,
Viaţa turcu-ţi răpunea,
Că l-a-nvăţat maică-ta,
Ca să rămîie cu ea!
Frunzuliţă ş-o lalea,
Marcul, daca auzea,
În foişor că ieşea,
Paloş din teacă scotea,
Capul
Turcului tăia.
Trupul
Fugea tremurînd
Şi capul
Bolborosind,
Pe Marcul
Tot blestemînd.

Frunzuliţă ş-o lalea,
Dar la urmă ce făcea?
Frumoasă masă-ntindea,
Cu sluga lui se cinstea,
De trei ori prin sîn că-l da,
Fiu de trup că mi-l făcea.
Pe mă-sa mi-o judeca,
Cu hîrtii mi-o înşăla,
Cu catran mi-o cătrănea,
Foc de trei părţi el îi da,
Arde mă-sa şi plesneşte,
Marcu bea şi chefuieşte,
Cu fiu-său se cinsteşte;
Marcul bea şi chefuieşte,
Mă-sa astfel se jeleşte:
— Maică Marcule, băiete,
Cum îţi arde ţîţişoara,
Din care-ai supt
viţişoara!
Marcul aşa-i răspundea:
— Las' să arză, maică, arză,
Las' să arză să se piarză,
Că n-are pe vina mea,
Ci arde pe vina ta.
De nu era sluga mea,
Tu îmi prăpădeai viaţa!
Ardea
Şi se potolea;
Oase, ce mai rămînea
El în piuă le pisa
Şi în vînt că le sufla:
„Na, alege,
Vîntule,
Îngraş'te
Pămîntule,

Că din ce n-alege vîntul
Mi se-ngraşe pămîntul!"

TUDOREL

(Scris după moş Petrea Creţul Şolcan, la Lacul-Sărat, în ziua de 14 august 1883. Ca variantă, să se compare *Voichiţa*, de la pag. 30—44, în colecţiunea d-lui Sim. Fl. Marian, tom. I. Altă variantă incompletă, fără partea a II-a, atît de patetică, figurează şi în colecţiunea d-lui Teodor T. Burada, la pag. 120—125.)

Foaie verde ş-o lălea,
Cam p-aci, pe la Çindea,
La ăl sat mare sîrbesc,
Mîndre case se zidesc:
Jumătate românesti,
Că e satul românesc;
Jumătate tot sîrbeşti,
Că e satul şi sîrbesc;
Treia parte tot turceşti,
Că d-a treia e turcesc.
Mîndre case se zidesc,
Ş-ale cui mi se numesc?
Tot ale lui Tudorel,
Flăcău tînăr, frumuşel,
Mor fetele după el
Toată vara
Pe răzor,
Cît e luna
Lui Coptor.

Foaie verde micşunea,
Pînă casa se zidea,
Tudorel ce mi-şi făcea?
Vreme multă nu pierdea,
Ci de tînăr se-nsura,
Dalbă mîndră că-şi lua:
De frumoasă ce era,
Voica numele-i punea.
El p-atît nu se lăsa:
De frumoasă ce-mi era,
Circimăriţă c-o punea,
Şi, măre,-mi circiumărea
'N drumul Ţarigradului,
La şohela-mpăratului,
Unde-mi trec
Oştirile,
Unde-mi merg
Poverile,
Toate zaherelile.
Cine pe drum că-mi trecea
La circiumă s-abătea,
La circiumă se oprea
De bea, măre, şi iar bea
Pelinul
Cu ocaua,
Şi vinul
Cu vedriţa,
Rachiul
Cu cofiţa.
Beau-şi turci
Cealmalele,
Ieniceri
Pistoalele,
Arnăuţi
Hangerile,

Rămîn doar
Cu tecile:
Rău le curg
Lacrămile!
Beau plugari
Plugurile,
Croitori
Foarfecile,
Negustori
Averile,
Lăutari
Viorile,
Şi ciobanii
Furmele,
Şi ţiganii
Foalele:
Rău le curg lacrămile.
Tudorel se-mbogăţea,
Tudorel se chiaburea
Şi el, măre, că-şi făcea
Nouă mori peste pămînt,
Nouă mori pe subt pămînt
Ş-alte nouă mori de vînt,
Cu piscoaie pe fereastră,
Să curg-argintul pe masă,
Cu piscoaie de argint
Să vie tot bani cu zimţi.
Tudorel se-mbogăţea
Tudorel se chiaburea,
Dar nici turcii nu-l lăsa:
Cu dînsul se pizmuia
Şi, de vedea şi vedea,
La greu haraci că-l punea.
Nu-l punea ca p-un copil,
Ci-l punea ca p-un măzil;
Da pe lună
Pungă
Plină,
Şi pe ani
Tot saci
Cu bani.
De o dată, da de două,
Mai da, măre, pîn' la nouă,
Să fie cortorosit
Cu Voichiţa după gît,
Dar deloc nu isprăvea,
De haraci nu se plătea.
Herghelii, ce-a cumpărat,
Le-a vîndut, la turci le-a
dat;
Morile de subt pămînt,
Toate morile de vînt,
Le-a vîndut, le-a prăpădit
Să se ştie că-i plătit,
De haraci cortorosit,
Cu Voichiţa odihnit,
Dar nimic n-a izbîndit.
Tudorel că-mi sărăcea,
Tudorel se ofilicea,
Şi, de slăbit ce-mi slăbea,
În cîrje se sprijinea.
Daca vedea şi vedea,
Cu mintea se frămînta,
La planuri se plănuia.
Foiculeă izmă creaţă,
Într-o joi de dimineaţă,
Toată lumea-i cu dulceaţă,
Lui Tudorel oade greaţă,
Că din noapte se scula,
Pe Voichiţa-mi deştept
Şi din gură mi-i zicea:

— Scoal', Voico, c-ăi fi dormit,
Soarele c-a'răsărit.
Scutură
Hambarele,
Mătură
Coşarele;
Bate-n sită
Şi-n covată,
Frămîntă
Făină-ndată,
Să-mi gătești
Merindele,
Să-mi umpli
Trăistoarele,
C-acum mi-a venit şi mie
Ca să plec în saigie,
Vedea-o-aş neagră pustie,
Şi la naltul de-mpărat,
De haraci ca să mă scap.
Voica, cum îl auzea,
Pînă-n ziuă se scula,
Şi hambare
Scutura,
Şi coşare
Mătura,
Făioară
C-aduna,
D-o azmioară
Că-i făcea,
D-o turtică
Că-i cocea,
În trăistică
Le punea.
Şi Tudor încălica,
Ziua bună că-şi lua:
Zi bună de la Voica,
Zi bună de la mă-sa.
La-mpăratul de-mi pleca,
În Ţarigrad ajungea,
Pe-mpăratul c-aştepta,
Trei zile-n poartă şedea.
Iar, trei zile de-mi trecea,
Termenul că se-mplinea:
Împăratul că-mi ieşea,
La plimbare se ducea,
Şi pe Tudor cînd vedea,
De departe-l întreba
Şi din gură mi-i zicea:
— Savalaş Tudor,
Dobrogean Tudor,
Ori ai sărăcit,
Ori ai chiaburit,
Ori tu c-ai poftit
La împărăţit,
P-aici d-ai venit!
Tudorel că nu-mi tăcea,
Ci din gură-i răspundea;
— Doamne luminate,
Doamne şi-mpărate,
Ieri
Am chiaburit,
Azi
Am sărăcit
Şi m-am calicit,
Şi iat-am venit
Să mă jeluiesc,
Că n-am să trăiesc
De haraci turcesc.
De cînd m-am născut,
Nimic n-am avut,
Case că mi-am fapt,

Tînăr m-am-nsurat,
Mîndră mi-am luat;
Cîrciumă c-am pus,
Cîrciumă la drum,
Drum de Țarigrad,
Scheală de-mpărat.
Cine că-mi trecea
Se oprea
Și bea
Pelinul
Și vinul,
Vinul
Și rachiul.
Cu bani ce luam
Mult mă chiaburcam,
Dar pașa ursuz
La haraci m-a pus
Nu ca p-un copil,
Ci ca p-un mazil.
Mori cîte-am avut
Și cai mi-am vîndut
Ca să mă plătesc,
Să mă odihnesc;
Dar n-am izbîndit,
Pîn-am sărăcit
Și pîn-am slăbit,
Și-acum am venit
Pentru saigit.
Tudorel
Spunea,
Vizirul
Semna,
Sultanul
Scria
Și firman îi da
Ca să haiducească,
Ca să saigească,
Haraci să-și întoarcă.
Și, cînd i-l dedea,
Frumos l-întreba,
Din gură-i zicea:
— Savalaș Tudor,
Dobrogean Tudor,
Saigi Tudor,
Ce țară dorești,
Ce țară poftești?
Țara arăpească,
Țara românească
Au țara nemțească?
Și el, cum ședea,
De mi-l asculta,
Din gură-i zicea:
— Ba, nalte-mpărate,
Doamne luminate,
Nici țara nemțească,
Nici p-a românească,
Nici p-a arăpească,
Ci țara turcească,
Că sînt oi mai grase,
Femei mai frumoase,
Pungile mai groase!
El firman
Lua,
În sîn
Îl băga,
Din oraș ieșea,
Murgu-ncălica
Și, und-se ducea,
Turme
Ce găsea
Toate

Le scria
Şi le saigea:
Scria-mpărăteşti
Turme româneşti,
Scria-mpărăteşti,
Turmele turceşti.
Trei zile-mi umbla,
Ţara-mi ocolea
Şi tot saigea.
Firman de-mplinea
Şi mi se-ntorcea.
Sultan ce făcea?
În chiosc se uroa,
Ochean că lua
Şi unde-ncepea
Seama ca să-i ia.
Dar el nu putea
Seama ca să-i ia
Şi, daca vedea,
Lui Tudor zicea:
— Tudor, Tudorel,
Nume frumuşel,
Savalaş Tudor,
Dobrogean Tudor,
Saigi Tudor,
Ce mi-aduce mie
Marea-mpărăţie
Într-o vară toată
Tu-mi aduşi[1] o dată.
Fie-ţi dăruit
Ce-ai agonisit,
Şi le du acasă
La Voic-a frumoasă.

Tudor mulţumea,
De jos se scula,
Murgu-noălica
Şi mi-l repezea,
La plean d-ajungea,
Bacii
Că-şi chema,
Banii
Şi-ncăroa,
Turmele-şi strîngea
Şi cu plean pleca,
Spre casă-l pornea,
Dar, pîn-ajungea,
Noaptea-l apuca.
Noaptea de-mi sosea,
'N poartă se oprea,
Cum pumnul bătea,
Din gură-mi striga:
— Scoal', Voichiţo, fi dormit,
Tudorel că ţi-a sosit;
Scoal', deschide
Porţile,
Şi-nchide
Averile;
Să sleim
Puţurile,
Să spălăm
Zgheaburile,
Să adăpăm
Vitele,
Vitele, cirezile.
Voica parcă-l auzea,
Glasul nu-i prea cunoştea,

[1] *Sincopare* în loc de *aduseşi*.

Dar pe uşe cînd ieşea,
Soacră-sa că mi-o oprea
Şi la dînsa se răstea
Şi din gură mi-i zicea:
— Fa,
Căţea
De nor-a mea,
De cînd Tudor mi s-a dus
Tu ibovnic mi ţi-ai prins,
Şi te duci
Să ţi-l săruţi,
Şi te duci
Să ţi-l aduci.
Bine vorba nu sfîrşea
Palma bici că şi-o făcea:
Peste ochi cînd o lovea,
Sîngele
C-o năpădea,
Lacrămile
'I ciuruia.
Uşa bine-mi zăvorea,
Şi-amîndouă se culca,
Somn adînc le coprindea.
Foaie verde ş-o ţmîcea,
Două ceasuri că-mi treceа.
Tudorel, daca-mi vedea
Că pe el nu-l auzea,
Ci că-n poartă zăbăvea,
Seama curţii cunoştea,
Zidul, măre, că sărea,
Şi, de vesel ce era,
Drept la beci năvală da
Să-şi potoale arsura.
Dar la beci ce mi-şi găsea?
Lacăt mare, cît plosca!
Tudorel ce mi-şi făcea?
Iarba fiarelor c-avea,
Degetul
Cheie punea,
Lacătul
Că-mi deschidea,
Şi-n beci, măre, de-mi intra,
Toate buţile-ncerca,
Toate buţile-mi gusta
Să-şi potoale arsura.
Cercă una, cercă două,
Cercă, măre, pîn' la nouă;
Gustă vechiul
Hărănit,
Gustă vinul
Pritocit,
De agale
Mult iubit,
De paşale
Mult dorit.
De gusta pînă gusta,
Capul, măre, că scotea,
Gura-n vrană că-şi punea,
Num-o dată că sorbea
Să-şi potoale arsura.
Dar sorbea, ori nu sorbea,
Ori duhoarea-l ameţea,
Tudorel că se-mbăta:
Osteneala l-ajungea,
D-a-ndaratele ieşea
Şi de prag se-mpiedica,
Iar, unde lungit cădea,
Acolo somnu-l fura,
Somn adînc că adormea.
Foicică viorea,
Iată, măre, se-ntîmpla

Că bătrîna, cît dormea,
Numa-n visuri o ducea:
Rele semne-i se făcea.
Cînd degrab' se deştepta,
Tot pe nor'sa că scula
Şi din gură că-i zicea:
— Fa Voichiţă, nor-a mea,
De cînd Tudor mi-a plecat
Aşa vise n-am visat.
Au pe Tudor
L-am pierdut,
Că semn rău
Mi s-a făcut;
Au că turcii ne-a călcat,
Porţile
Ne-a descuiat,
Curţile
Că ne-a prădat.
Viaţa că ne-a săgetat.
Scoal', Voichiţo, nu şedea,
Că-mi tremură inima.
Du-mi-te la beci în grabă
Şi-mi ado vin în năstrapă,
Ca să-nghit
De vro trei ori,
Că prin trup
Îmi trec fiori!
Vorba bine nu sfîrşea,
Năstrăpioara-n mînă-i da,
Şi degrab-o trimetea
Somnoroasă cum era.
Voica-n beci năvală da,
Uşa deschisă găsea,
De Tudor se-mpiedica,
Năstrăpioara că-mi scăpa,
Numai ţandări c-o făcea.
Ea de frică tremura,
Pe-ntuneric se-ntorcea
Şi la soacră-sa mergea,
Dîrdîind îi povestea
Şi din gură că-i zicea:
— Nu ştii, maică, ce-am
păţit!
Ori că Tudor mi-a sosit,
Ori că hoţi ne-a copleşit,
Că în beci m-a-mpiedicat
Trupul unui om culcat!
Soacră-sa ce-i răspundea,
Şi din gură ce-i zicea?
— Fa,
Căţea
De nor-a mea,
Le ştiu cu ce sînt astea!
Tudorel mi-este departe
Şi să-mi vie nu se poate
Tocmai pe la miez de
noapte;
Dar, de cînd mi s-a pornit,
Tu ibovnic ţi-ai găsit
Şi cu el te-ai îndrăgit:
Dar lasă c-ai nemerit!
O să te pui la-ncercare.
Să mă scoţi din bănuială!
Bine vorba nu sfîrşea,
Mîna-n ladă că băga,
Un scul mare că scotea
Şase viţe l-împletea,
Ca arcanul că-mi făcea,
Pe-ntuneric se ducea
Şi cu mîna dibuia,
Pe Tudor în beci găsea
Şi de gît i-l arunca,

Apoi, mâre, mi-l trăgea
Pînă funia-nnoda.
Trăgea Voica, nu trăgea:
Bătrîna moarte-şi făcea,
Pînă cînd se ostenea,
Năduşeala o-o trecea,
Parcă nu se sătura!
Pe Tudor că-l omora,
Dar ea, mâre, tot trăgea
Pînă sfoara se rupea,
Pînă visul se-mplinea.
Apoi, mâre, ce-mi făcea?
După buţi îl arunca,
Iar în casă se-ntorcea,
Luminarea c-aprindea.
Foaie verde vinceţea,
Cînd de ziuă se crăpa
Şi cînd soare răsărea
Uşile
Cînd deschidea.
Porţile
Cînd deseuia,
Cu ciobani se pomenea:
Ciobănaşi cu turmele
Să le dea simbriile,
Să le-mparţă vedrile.
Că le-s fripte buzele.
Ei, în curte
De-mi intra,
La ferestre
Se ducea
Şi din gură că-mi striga:
— Scoal', Tudore, fi dormit,
Că soarele-a răsărit
Şi nouă ni s-a urît.
Bate-n sită şi-n covată,
Şi dă-ne merinde-ndată,
Şi-ţi deschide pungile
Ca să-ntindem glugile
Să ne dai simbriile!
Cînd bătrîna se seula,
Pe ciobani că mi-i chema,
Şi năvală-n beci că da;
Pe străin îl căuta,
Dintre buţi că mi-l trăgea.
Dar la el cînd se uita,
Vai de dînsul şi de ea,
Num-atuncea-l cunoştea,
Nici o vorbă nu zicea:
Cuţit din teacă
Scotea,
Seamă singură-şi făcea.
Cădea trupu-i încruntat
Ca d-o moarte cu păcat!
Foaie verde ş-o lalea,
Voica, mâre, mai plîngea,
Mai plîngea cît mai plîngea,
Iar de vedea şi vedea
Că singură rămînea,
Cu toată bogăţia,
Inima-n dinţi că-şi lua:
La ciobani simbria da
Şi pe toţi îi trimetea
Numai unul nu-mi pleca,
Numai unul rămînea,
Unul nalt şi subţirel,
Parea-i tras printr-un inel,
Semănînd cu Tudorel.
Lui simbria că nu-i da,
Ci din toţi că mi-l oprea
Şi de mînă că-l lua,

Şi în casă că-l ducea,
Şi cu el ce cununa.
Mîndră nuntă că-mi făcea
În grădina cea crăiască.
Măre, să se pomenească
Tot la cruce de voinici,
La boierii de p-aici

TUDOREL

(Variantă scrisă, la 2 ianuariu 1885, după Ioniţă Nicolae Pantelimoneanul, cobzar de 65 ani, locuitor la Crucea-de-Piatră, în Bucureşti.)

Foicica ulmului,
La marginea drumului,
Drumul Ţarigradului
Şi schelii-mpăratului,
Case naite s-au zidit,
Circiumioară s-a gătit
Şi frumos că s-a boit.
Dar cine mi le-a clădit?
Săvalaş Tudor,
Pazarghian Tudor,
Roisicol Tudor.
Foaie verde ş-o laicea,
N-avea naiba ce lucra?
Tudorel mi se-ndemna
Şi de tînăr se-nsura,
Frumoasă mîndră lua;
De frumoasă ce era,
Circiumăreas-o punea
Ş-o chema, măre, Voica.
Dar unde circiumărea?
La marginea drumului,
Drumul Ţarigradului
Şi schelii-mpăratului.
Cine pe drum că trecea
La circiumă
Se oprea,
La Voichiţa
Se uita
Şi de dragul ei tot bea.
Beau-şi turcii
Papucii,
Ieniceri
Hangerile,
Croitori
Foarfecile,
Cirezari
Cirezile:
Rămîneau
Cu pungile,
De le oftau
Buzele!
Tudorel se-mbogăţea
Şi, d-avere ce-şi avea,
Îşi stringea
Şi-şi cumpăra
Catîraşi
Cu gălbenaşi,
Şi cirezi
De boi d-ăi graşi,
Herghelii
De cai
Frumoşi,
Turme
De juncani
Spătoşi.

Dar p-atît nu se lăsa,
Ci-şi făcea Tudor, făcea
Nouă late mori de vînt,
Nouă mori pe subt pămînt,
Că nouă d-or măcina,
Bănetul s-o aduna.
Tudorel se-mbogăţea,
Dar la biruri
Mi-l punea
Şi haraciuri
Că-i cerea,
Mare greu-l împresura.
Şi da Tudor, şi mai da
Tot pe ani
Cinci pungi de bani,
Şi p-o lună
Pungă plină.
Şi da Tudor, şi mai da:
Nu da banii
Cu punga,
Ci da sacii
Cu mîna,
Lăsceăi
Cu dimirlia,
Parale
Cu baniţa,
Dar de biruri
Nu scăpa,
De haraci
Nu se plătea.
Tudorel îmi sărăcea,
Mare greu îl coprindea
Şi, de vedea şi vedea,
Din guriţă că-mi grăia:
— Voico, soţioara mea,
Io pe tine cînd te-am luat,
Eram tînăr şi bogat,
Şi mai mult m-am bogăţit
De cînd, Voico, ne-am soţit.
Dar clinii mahalagii
Ne-a pirît pe la beşlii,
La haraciuri
Că m-a pus,
Bănişorii
Mi i-a scurs.
Am vîndut,
Cum am putut,
Catîraşi
Pe gălbinaşi,
Cirezile
De boi
Graşi.
Herghelii
De cai
Frumoşi,
Turme
De juncani
Spătoşi,
A'e nouă mori de vînt
Şi p-ele de subt pămînt,
Dar de bir
Nu m-am plătit,
De haraci
Nu m-am scutit,
Ş-am rămas sărac lipit.
Măturâ hambarele
Prin toate colţurile.
Şi, d-ci găsi făioară,
Să mi-o cerni
În sitişoară,
S-o frămînţi
În lăcrămioare

Şi s-o coci
La ţiţişoare,
C-am să plec
Din ţară-n ţară
Ca s-ajung,
Din sat în sat,
Pînă-n tîrg
La Ţarigrad,
La cinstitul de-mpărat,
Şi la el să jeluiesc
Că nu-i chip să mai trăiesc.
Şi Voichiţa, d-auzea,
Lacrămile
Că-i curgea;
Hambarele
Mătura,
Făioară
Că-mi găsea,
D-o turtică
Mi-i făcea:
În lacrămi o frămînta
Şi la ţiţe
I-o cocea,
Şi în traistă
I-o punea.
Tudorel mi se gătea,
Pe Voichiţa
Săruta,
Iar sărmana,
Vai de ea,
De foc mare leşina.
Soacră-sa îmi alerga,
Apă rece că-i punea,
Pe Voichiţa deştepta.
Tudorel că le grăia:
— Lasă, maică, nora ta,
Păstreaz-o ca viaţa mea,
La-ntoarcere s-o găsesc
Aşa cum ţi-o dăruiesc.
Tu, Voichiţo, soaţa mea,
Şi-ţi păstrezi tot mintea ta
Şi cinstea măicuţă-mea,
Că mă duc la Ţarigrad,
La nălţatul de-mpărat,
Ca la el să jeluiesc
Că n-am hal să mai trăiesc.
Tudorel le cuvînta,
Mîna mă-sii-i săruta,
Pe Voichiţa-mbrăţişa,
Drumuleţu-şi apuca
Şi la Poartă se ducea.
Acolo, de-mi ajungea,
În genuche-ngenuchea,
Trei zile-n poartă şedea.
Împăratul se uita,
Din ciubuc tutun trăgea
Şi, pe Tudor cînd vedea,
Ciubucgiu-şi trimetea,
La serai că mi-l chema
Şi din gură-l întreba:
— Pazarghian Tudor,
Heisicol Tudor,
Savalaş Tudor,
Pe la noi
Ce-ai căutat,
Averea cui
Ţi-ai lăsat?
— Preacinstitule-mpărat,
Mare rău m-a-mpresurat;
La haraciuri
Am fost pus

Şi la biruri
Greu supus,
Tot pe ani
Cinci pungi de bani,
Şi pe lună
Pungă plină.
N-am dat banii
Cu punga,
Ci-am dat sacii
Cu mîna,
Lăscăi
Cu dimirlia,
Parale
Cu baniţa.
De haraci
Nu m-am plătit
Şi de bir
N-am isprăvit,
Dar de tot am sărăcit,
Ş-am venit
Să jeluiesc
Că n-am hal să mai trăiesc.
— D-alei, Tudor, Tudorel,
Pazarghian Tudor,
Savalaş Tudor,
Hoisicol Tudor,
Nu ştii tu c-ai mai avut
Saxanale
Cu parale,
Sămăraşi
Cu gălbenaşi,
Cirezi multe
De boi graşi,
Herghelii
De cai
Frumoşi,
Turme
De juncani
Spătoşi,
Nouă mori
Pe subt pămînt,
Ş-alte nouă
Mori de vînt?
— Împărate,
Le-am avut,
Dar pe toate
Le-am vîndut,
Şi haraciul
Mi-am plătit,
Să mă văz cortorosit,
Cu măicuţa odihnit.
Am plătit cît am putut,
Dar de bir n-am mai avut,
Ş-am venit să jeluiesc,
Să mă laşi să singeclesc,
Că n-am hal să mai trăiesc!
Împăratul, d-auzea,
Nici mai mult că-l ispitea,
Ci din gură-l întreba:
— D-ai venit să jeluieşti,
Unde vrei să singeclesti?
Ori în ţara românească,
Ori în a moldovenească,
Ori aici, în a turcească?
— Ba aici, în a turcească,
Că sînt oile
Mai grase,
Albinele
Mai mieroase,
Văcşoarele
Mai lăptoase,

Şi s't apreape
Şi de case.
Împăratul se-nvoia,
Slobozenie
Că-i da,
Şi poruncă
Poruncea
Să strîngă
Cît o putea
Din sangeacul care-o vrea.
Tudorel că mi-şi pleca,
Un vătaf cu el lua,
Prin sangeacuri
Că umbla,
Zaherele
Că stringea,
Beilicuri
Că punea,
Mari averi
Că aduna,
Pînă mi se sătura.
La doi ani şi jumătate,
Frige-l
Dorul,
Gîndu-l
Bate,
Să se-ntoarcă
De departe
Pîn-acasă
La mă-sa
Şi la draga
Voichiţa.
Două luni singecluia
Ş-alte două mai trecea
Pînă dorul podidea,
Şi-atunci, măre, ce făcea?
La-mpăratul se-ntorcea
Şi din gură mi-l ruga:
— Preacinstitule-mpărat,
Io, d-acas' cînd am plecat,
Mămuşoara
Mămuşoara
Mi-am lăsat
Nemîncată,
Nebăută,
De nevoie
Doar ştiută.
Pîn-acum am tot răbdat
De măicuţa depărtat:
Acum dor m-a apucat,
Ochi de lacrămi mi-au
secat,
Părul mi s-a cărunţit,
Mustăcioara-mi s-a lungit,
Der de ducă mi-a venit.
Să-mi dai voie să mă duc,
Doar cu suflet s-o apuc,
Şi ce-o vrea măria-ta
Din avere tot mi-o da.
Împăratul l-asculta,
Voie bună că-i dedea
Şi averea-i dăruia:
Saxanale
Cu parale,
Sămărăşi
Cu gălbenaşi,
Cirezi multe
De boi graşi,
Şi turme
De jumănaşi.
La-mpăratul se-nchina,
Mîna, peala-i săruta,

Ziua bună că-și lua,
Ciobănașii că-și tocmea
Și spre casă se-ntorcea.
Merg pe cale
Tot cîntînd,
Din cavale
Șuierînd,
Ciobănașii
Tot jucînd,
Măgărușii
Tot zbierînd,
Juncănașii
Șir mergînd.
Și boi grașii
Rumegînd.
Mergu-și ziua și noaptea,
Pînă iată mi-ajungea
Cam la drumul jumătate:
Făr-odihnă nu se poate!
Atunci turmele oprea
Și din gură le grăia:
— D-alei, voi, vătafilor,
D-alei, voi, ciobanilor,
Încet cu cîrezile,
Încet cu oițele:
Nu tăiați
Drumurile
Și nu călcați
Florile,
Să le pască mielele.
Io nainte-o să v-apuc,
Io nainte-o să mă duc:
Pînă voi că mi-ați sosi,
Io tainul v-oi găti,
Șapte buți oi destupa,
Șimbrioare eă'v-oi da
Și pe trei v-oi înfura,
În Domnul v-oi cununa,
Ca să fim ca niște frați,
Toți de lume lăudați:
Pîine, sare c-am mîncat
Și cu toți am așudat!
Tudorel, de le grăia,
Călișor încălica,
Într-o fugă
Se ducea,
Pîn-acasă
Mi-ajungea:
Deștiul cheie că făcea,
Porțile că descuia
Și la pimnițî năvălea,
Că de mult, de cînd plecase,
Vin în gură nu băgase.
El în pimniță intra,
Buți pe rînd tot încerca:
Cerca una, cerca două,
Cerca, măre, pîn' la nouă.
Tudorel mi se-mbăta,
De ghirlici se-mpiedica,
Jos cu fața mi-și cădea,
Somn adînc îl coprindea.
Iată, măre, se-ntîmplase
Mă-sa noaptea că visase
Și din somn se deșteptase.
Ea din somn se deștepta,
Sete mare c-o ardea,
Limba-n gură-i dogorea
Și Voichiță că-i zicea:
— Voică, Voică, nora mea,
Mi te scoală, maică, scoală
Șadu mie vin în oală,

C-așa sete n-am avut
De când mama m-a făcut.
Voica,-ndată
Ce-auzea,
Numa-n iie
Se scula,
Oala-n mînă
Că lua,
Luminarea
C-aprindea,
În gîrlici că se ducea,
Și de el se-mpiedica:
Luminarea
Că stingea,
Ulcelușa
Că spărgea,
Îndărăt mi se-ntorcea
Și, de frică, ea zicea:
— Maică, maică, soacra mea,
Nu știi c-am să-ți spui ceva!
Ucul pimnița ne-a spart,
Buțile c-a încercat,
A băut pîn' s-a-mbătat
Și-n gîrlici mi s-a culcat.
Io de el m-am piedicat,
Luminarea
C-am scăpat,
Ulcelușa
Mi s-a spart!
Soacră-sa, unde-auzea,
Mîna-n cui că mi-și punea,
Lua biciul de curea
Și da-n Voica cît putea,
Și da-n Voica d-o bătea
Și din gur-o suduia:
— Hei, căței
De nor-a mea,
De cînd Tudor mi-a plecat,
Tu ibovnic ți-ai luat,
Banii de pe vin i-ai dat
Și cu el te-ai sărutat,
Ba-l aduși pînă-n gîrlici,
Parcă io n-aș fi p-aici!
Voica, biet, se văieta,
Și din gură-i răspundea:
— Ba mă jur, maică, pe sare,
Pe pîine, pe luminare,
Și pe sfintele icoane!
De cînd Tudor mi-a plecat
Nimeni nu m-a sărutat,
Ibovnic nu mi-am luat;
De vinul ce s-a vîndut
Grijă mare c-am avut,
Și la tine c-am venit,
Banii-n mînă i-ai primit.
Soacră-sa n-o asculta:
Luminare c-aprindea,
O frînghie că-ndoia
Și ca ștreangul o făcea;
Pe-ntuneric se ducea,
În gîrlici că ajungea,
Peste Tudor că dodea,
După gît că i-l punea
Și trăgea, și iar trăgea,
Și din gură tot zicea:
— Trage bine, nora mea,
De nu ți-e inima rea
Și de nu e vina ta!

Tudor sufletul își dă,
Iar mă-sa
Și Voichița
Tocma-n pimniță-l băga,
După buți îl ascundea.
Vreme multă nu trecea,
Turmele
S-apropia
Și cîrezile
Sosea.
De departe s-auzea
Clopotele
Răsunînd,
Căvălașele
Cîntînd,
Măgărușii-n oi zbierînd.
Și la poartă cînd sosea,
Clobănașii mi-l striga:
— Ia te scoală, Tudore,
Și deschide porțile,
Să-ți băgăm averile;
Ia destupă
Buțile
Și ne udă
Buzele,
Că ni-s arse gurile.
Tudorel nu le răspunde
Că n-are, măre, de unde:
Numai Voica se scula.
Soacră-sii de veste-i da
Și cu rochea se-îmbrăca.
Zorile
Se răvărsa,
Porțile
Se deschia
Și averile
Intra:
Saxanale
Cu parale,
Sămărași
Cu gălbenași,
Cirezi multe
De boi grași
Și turme
De juncănași.
Toate-n curte de intra,
Loc de pus nu se găsea,
Așa multe că era!
Voica și cu soacră-sa
Înainte
Le ieșea,
Toate-averile
Primea,
Masă mare
Le-ntindea,
Zece buți de vin scotea
Și frumos îi ospăta.
Dar la masă ce vorbea?
Că Tudor,
De dor
Fierbinte,
Se pornire mai nainte
Să gătească' hambarele
Și toate coșarele
Să-și puie averile.
Atunci toți înmărmurea
Și-unul p-altul
Se-ntreba,
Cînd... vătaful
Neculcea
La girlici se scobora,

După buți că-mi căuta
Și pe Tudor mi-l găsea
Înghețat și omorît,
Cu frînghie
Strîns de gît,
Dup-o butie
Tîrît.
Ei, afară de-l scotea,
'N sus cu fața
Mi-l punea,
Iar Voichița,
De-l vedea,
Cu mîini părul
Că-și smulgea,
Lîngă dînsul
Leșina.
Mă-sa-ndată o-alerga
Și, pe Tudor cînd vedea,
Din teacă
Cuțit trăgea,
În mînă
Și-l băga,
Peste fi-su mi-și cădea
La un loc doi morți era.
Jale mare s-auzea,
Lacrămi multe se vărsa.
Stau ciobanii
De-l plîngea,
Din cavaluri
Mi-l jelea:
Zbieretul
Oițelor
Cu plînsul
Surorilor,
Urletul
Dulăilor
Cu oftatul
Fraților.
Ei pe Tudor mi-l scălda,
Mai frumos îl premenea;
Cosciug unii
Mi-i făcea,
Groapă alții
Mi-i săpa
Lui Tudor și maică-sa.
La biserică-i îngropa,
Cruce mare le punea,
Îndărăt că se-ntorcea
Și la masă
S-așeza
Din pomană
Le mînca,
După cum e datina.
Foicică și-o lălea,
Voica, mare,
De vedea
Că rămîne
Singurea,
Soțior că-și alegea
P-un cioban mai tinerel,
Tinerel
Și frumușel,
Semănînd cu Tudorel.
Ea de mînă
Că-l lua,
La biserică
Mi-l ducea,
La icoane-ngenunchea,
Trei mătanii că făcea,
Voie Domnului cerea
Și popa mi-i cununa,

După legea creştinească,
De ei să se pomenească.

MITUL[1]

(Scris după repausatul meu amic Nicolae Sourtescu în Valea-Lungă, judeţul Prahova, şi comunicat în iuliu 1872. Ca variantă, să se confrunte, în broşura d-lui Miron Pompiliu, cea intitulată *Giurgiu*, pag. 41—46.)

Peste dealuri, peste lunci,
Pascu-mi turmele de junci,
Pascu-mi iarbă
Necălcată
Şi cu rouă
Presărată,
Iar la fagul
Stoborit
Şade-mi Mitul
Tolănit.
De şezut nu prea şodea,
Că din gură tot striga,
'N nouă ţări de s-auzea.
De striga şi iar striga,
Nimenea nu-l auzea,
Afar' numai de mă-sa.
Mă-sa-n grabă se ducea,
Pîn' la Mitul c-ajungea
Şi din gură-l întreba:
— Ce ţi-e ţie, fătul meu,
Ce-a căzut pe capul tău,
De te vaieţi aşa rău?
Au merindea
Ţi-ai sfîrşit,
Au banii
Ţi-ai cheltuit,
Au opinci,
De fier ţi-ai rupt,
Au juncanii
Ţi-ai pierdut?
Mitul, măre, că-i zicea:
— Maică, măiculiţa mea,
Nici merindea
Mi-am sfîrşit,
Nici banii
Mi-am cheltuit,
Niei opinci
De fier n-am rupt,
Nici juncanii
N-am pierdut;
Dar am dat, măicuţă, dat
Peste mai mare păcat,
Ieri pe iarbă m-am lungit,
Florile m-au aromit
Şi somn greu am adormit.
Nu ştiu, maică, ce-am visat,
Dar, cînd fu la deşteptat,
Am simţit în sînul meu
Trupul rece, trupul greu
Al unui spurcat balaur,
Şarpe cu coarne de aur.
Unde, maică, mi se stringe,
Mijlocelul parcă-mi frînge,

[1] *Mitul* e o aferezare din *Dumitrul*.

Pîn' la inimă m-ajunge
Şi cu limbile mă-mpunge.
Maică, măiculiţa mea,
Ia din traistă o basma,
Înfăşoară
Mîna-n ea
Şi o vîră
'N sînul meu
Să scoţi procletul ăl rău
Şi să scapi pe fiul tău!
Mă-sa
Sta
De-l asculta,
Dar din gură
Ce-i zicea?
— Mitule,
Băiatul meu,
Fătule,
Drăguţul meu,
Ce-mi ceri tu îmi vine greu.
Mînă-n sîn de ţi-oi băga,
Şarpele m-o îmbuca
Şi schiload-oi rămînea.
Fără mînă nu pot fi,
Făr' de tine pot trăi.
D-o fi tat' tău sănătos,
Face-om altul, mai
frumos!
De subt fagul
Stoborît,
Strigă Mitul
Amărît,
De răsună
Văile
Şi tremură
Luncile.
Cît chema
Şi cît striga,
Nimenea
Nu-l auzea,
Făr' de numai taică-său
Din pragul vecinu-său.
El pe glas l-înţelegea,
Şi la fugă o rupea;
Pîn' la Mitul ajungea
Şi din' gură-l întreba:
— Dragul tatii, ce-ai păţit?
Au vecîni te-au năpădit,
Buzduganul de ţi-a luat
Şi de turme te-a prădat?
Mitul, măre, răspundea
Şi din gură mi-i zicea:
— Taică, tăiculiţ-al meu,
Ce-am păţit am păţit rău:
Ici pe iarb-am adormit
Şi din fagul stoborît
Şarpe greu s-a scoborît,
Mijlocelul mi-a coprins
Şi de inimă s-a prins.
Na, taică,
Basmaua mea,
Înfăşoară
Mîna-n ea
Şi mi-o bagă
'N sînişor
De mă scapă
Să nu mor!
Tat'su sta
Şi asculta,
Dar din gură
Ce-i zicea?
— Mitule,

Flăcăul meu,
Fătule,
Drăguțul meu,
Bucuros aș face-o eu,
Dar destule
Am făcut
Până mare
Te-am văzut.
Mîna-n sîn de ți-oi băga,
Șarpele m-o îmbuca.
Fără mîn-oi rămînea,
Casă n-oi putea hrăni;
Fără mînă nu pot fi,
Fără tine pot trăi,
Că dac-om avea noroc,
O să facem altu-n loc.
Mitul iar se văieta
Și d-a treilea striga,
De răsuna
Luncile
Și-i răspundea
Luncile,
Nimenea nu-l auzea,
Făr' de numai soră-sa,
Ea pe glas îl cunoștea,
Din grădină că-mi ieșea,
Fuga mare că pornea,
Și, la Mitul d-ajungea,
Tot din gură-l întreba:
— Mitule, frățînul meu,
Ce te doare așa greu,
De te vaieți așa rău?
Fiarele s-a scoborît
Și subt fag te-a doborît,
Au tilharii te-a călcat,
Armele
Ți le-a furat,
Turmele
Ți le-a prădat?
Mitul, măre,-i răspundea:
— Dragă surioara mea,
Fiare nu s-a stoborît,
Nici subt fag m-a doborît,
Nici tilharii m-a călcat,
Nici de turme m-a prădat.
Ici pe iarbă m-am trîntit,
Florile m-a aromit,
Și somn greu am adormit.
Vînturi calde au suflat,
Fagul că mi-a cletinat
Ș-a căzut
Un șarpe rău,
Ce-a-ncăput
În sînul meu:
Mijlocelul mi-a coprins
Și de inimă s-a prins.
Ține tu basmaua mea,
Înfășoară mîna-n ea
Și apucă procletul
Că-mi răpune sufletul!
Sor'sa sta
Și asculta,
Dar din gură
Ce-i zicea?
— Mitule, frățînul meu,
Rău îmi pare, foarte rău,
Dar asta n-oi face-o eu.
Mîna-n sîn de ți-oi băga,
Șarpele m-o îmbuca,
Ciungă-n lume-oi rămînea,

De risul flăcăilor,
De ruşinea fetelor.
Fără mînă nu pot fi,
Fără tine pot trăi.
De vedea şi iar vedea,
Puse Mitul a striga,
A striga ş-a patrulea,
De se clătea
Frunzele,
Şi răsuna
Luncile,
Nimenea nu-l auzea,
Afară de mîndruţa
Şi de ibovnicuţa.
Ea pe glas îl cunoştea,
Jos din leagăn se dedea,
Cosicioara-şi ridica
Şi, la Mitul d-ajungea,
Tot din gură-l întreba:
— Mitule, drăguţul meu,
Ce ţi-a trimes Dumnezeu,
De te vaieţi aşa rău?
Au în cale ţi-a ieşit
Pricolic
Afurisit,
Lup
De sînge
Însetat
Şi de lume
Blestemat,
Ce vrea turma
Să-ţi apuce,
Inimioara
Să-ţi mănînce?
Au pe unde-ai tot umblat
Cineva te-a dăochiat?
Au din fluier ai cîntat,
Ielele d-a alergat
Şi moale mi te-a lăsat?
Spune-mi, Mitule, curat
Să mă duc la baba-n sat
Să-ţi descînte cum o şti.
Pînă leacul ţi-o găsi!
Mitul se mai răcorea
Şi mîndruţii-i răspundea:
— Puică, puiculiţa mea,
Nici în cale mi-a ieşit
Pricolic afurisit,
Nici deochi m-a dăochiat,
Nici la iele n-am cîntat.
Ici pe iarbă m-am trîntit,
Florile m-au aromit,
Cu somn greu m-au adormit.
Nu ştiu, puică, ce-am visat,
Dar, cînd fu la deşteptat,
Am simţit în sîmul meu
Trupul rece, trupul greu
Al unui proclet balaur
Cu cornuţele de aur.
Mijlocelul mi-a cuprins
Şi de inimă s-a prins:
Din colăcituri
Mă strînge,
Din zvîrcolituri
Mă-mpunge
Şi trupşorul
Rău îmi strînge,
Mijlocelul
Parcă-mi frînge.
Ia, neică,

Marama ta[1],
Înfășoară
Mîna-n ea
Și o vîră
'N sînul meu
Ca să scoți procletul rău!
Mîndra sta
Și-l asculta,
Dar nimica
Nu zicea.
Nici marama
Nu lua,
Nici mîna
Și-nfășura;
Goală-n sîn că i-o vîra,
Șarpele că apuca
Și afară că-l trăgea;
Dar, cînd colo, ce era,
Doamne sfinte, ce vedea?
Nu era șarpe-balaur,
Ci un mîndru
Brîu de aur,
Semănat cu pietricele
Ca cîmpul
Ca cerul
Cu floricele,
Cu mii de stele.
Mîndra mea,
Puicuța mea,
Tu ești vrednic-a-l purta
Tot în ciuda maică-mi,
Și într-a surorii-mi,
Ca să-mi fii, la cununie,
Ca a cerului făclie,
Și să-mi fii, în viața noastră,
Tot așa de credincioasă.

VOINICUL

(Scris la Lacul-Sărat, în ziua de 14 august 1883, după lăutarul Petrea Crețul Șolcan din Brăila.)

Foaie de năut,
La umbră de nuc
Doarme d-un haiduc,
Doarme d-un voinic.
La umbră de nuc
Murgu-i priponit
De creangă de nuc
Cu pripon d-argint,
Cum n-am mai văzut
Pe-ntregul pămînt
Boier de cînd sînt:
Murgu-i priponit,
Voinic aromit.
Foaie ș-o lalea,
Murgul ce-mi făcea?
Murgul nu păștea,
Ci-mi tot rîncheza,
Frîul răsuna,

[1] Vălul alb și subțire, cu care se îmbrobodesc femeile și care fetelor le servă ca batistă. În Transilvania se pronunță *năframă*, prin unele localități din Muntenia *mahramă* și *sangulie*. Se întrebuințează și ca daruri la nuntă.

Potcoava-şi bătea
De mi-l deştepta.
Voinic se scula,
La murg se uita,
Din gură-i zicea:
— Dea, murgule, dea,
Că mulţi bani am dat
De te-am cumpărat.
Furi
Te-ar fi furat,
Lupi
Te-ar fi mîncat,
De nu mă-nduram
Şi te cumpăram
Şi ni te-ngrijeam;
Iar tu te-nduraşi
De mă deşteptaşi
Tocmai cînd dormeam,
Frumos vis visam:
Und' mă logodeam
C-o fată de crai
Tot de peste plai,
A lui Mizil[1]-crai,
Cu cosiţa
Deasă,
Cu geana
Sumeasă,
Tînără
Şi grasă,
Chip de puic-aleasă,
Chip de jupîneasă!
Murgul, d-auzea,
Murgul ce-i grăia?
Din gură-i zicea:
— Stăpîne, stăpîne,
Drag
Stăpîn al meu.
Dat
De Dumnezeu,
Visul ce-ai visat
Este-adevărat;
D-ai-am rînchezat,
Friu am scuturat,
Din potcoav-am dat
Şi te-am deşteptat.
Scoală şi sileşte
De mă potcoveşte,
De mă-mpodobeşte.
— Eu că m-am silit,
Eu c-am îngrijit
Şi de-mpodobit,
Şi de potcovit,
Că ţi-am poruncit
D-un cioltar de fir,
Fir şi başbafir,
Şi ţi-am pregătit
Potcoave d-argint
Cum n-ai pomenit,
Tot pe voia ta
Şi de nunta mea.
— Stăpîne, stăpîne,
Drag
Stăpîn al meu,
Dat
De Dumnezeu,
Ia te scoală-ndată
Şi te-nc inge bine,
'Ncalică pe mine

[1] Cîntăreţul pronunţă cînd *Mizil*, cînd *Misil*.

Că ţi-o şedea bine,
Şi eu mi te-oi duce
La apşoara dulce,
La lină
Fintină,
La colţ de grădină.
Acolo s-adună
Şi joacă-mpreună
Fete craioveace
Şi fete jiience;
Acolo că-mi vine
Şi fata de crai,
A lui Mizil-crai,
Cam de peste plai
.....
Dar iat-o că-mi vine:
Nealeeă pe mine,
Că ţi-o prinde bine!
Foaie folcea,
Voinic se scula,
Brîu că-şi încingea,
Arme că-şi lua;
Murg
Încăliea,
Drum
Că-şi apuca;
Drum că mai urca,
Drum mai scobora
De la deal la vale,
Din vale la deal.
Dar, pe cînd mergea,
Cu ce se-ntîlnea?
C-un car mocănesc
Viind
De la Dii,
Bătînd
Străgălii.
Caii cine-i mînă?
Mocanul
Mărunt
Cu cojocul
Scurt,
Încins tot cu bete,
Cu gluga-ntre spete,
Mergea
Mocanul,
Mîna
Voinicul,
Şi fugea
Murgul,
Fugea
Ca vîntul,
Zbura
Ca gîndul.
Voinicelul mînă
Mai o săptămînă,
Pîn' nu se mai vede
La Roşii-de-Vede
Pe pajiştea verde;
Dar din ochi nu pierde
P-ăl mocan
Mărunt,
Cu cojoc
Cam scurt,
Cu car
Încărcat,
În fier
Ferecat,
Că-n car ce-mi ducea,
Cine-n car era?
A fată de crai

Cam de peste plai.
Foaie ș-o lalea,
Acas' d-ajungea,
Tot la taică-său
Și la maică-sa,
Bine le părea,
Frumos c-o primea,
Și mi-o logodea,
Și mi-o cununa
Cu tînăr voinic,
Tînăr și chipos
Ca un Făt-Frumos.
Nuntă că-mi făcea,
Veseli petrecea,
Danțuri dănțuia
'N-grădina crăiască
Să se pomenească
La cruci de voinici,
La boieri d-aici.

JUGANII

(Scris în ziua de 6 august, la Lacul-Sărat, după Petrea Crețul Șolcan, lăutarul Brăilei.)

Frunzuliță mărăcine,
Mărăcine cu gheorghine;
Ascultați, boieri, la mine
Să vă spui d-un cîntec bine.
Departe, mare, departe,
Nici așa, mare, departe:
Spre Puțul-lui-Cioropină
Din Silištea[1] a bătrînă,
În mijlocul
Cîmpului,
La Puțul
Porumbului,
Pascu-se,
'Nvîrtescu-se
Trei jugani cam gălbiori,
Trei jugani cam tretiori,
Cu dungi
Negre pe spinare,
Pintenogi
De trei picioare.
Pascu-se,
'Nvîrtescu-se
Ăi jugani cam gălbiori,
Ăi jugani cam tretiori,
Dimineața
Pînă-n zori,
Cînd e roua
Tot pe flori:
Pintenogi de trei picioare,
Dau buiestru-n fuga mare.
Foicică de cicoare,
Unde-i vede, nea Stan moare;
Ia, nea Stan din Piersica,
Care-i om de nimica;
Nepotul lui moș Drăgan,
Moș Drăgan din Bărăgan.
Foaie verde ș-o lalea,
Ăl nea Stan din Piersica
Nici un lucru că n-avea
Cît ținea

[1] Sat în Dobrogea, în fața județului Ialemița.

Săptămîna,
Săptămîna și luna.
Cînd venea
Duminica,
D-un arcan mi-și împletea
Și din ce mi-l tot făcea?
Jumătate
Din tîrsînă
Și din funie
Bătrînă,
Să ție
La udătură;
Jumătate
Din negare
Și din vîrfurî
De furioare,
Să ție jugani
Mai tare.
El areamul isprăvea,
Dar juganii nu-mi venea,
Razna-n cîmpuri alerga.
Și nea Stan din Piersica,
Măre, greu se supăra
Că din mînă-i tot scăpa.
De vedea și iar vedea,
Se gîndea,
Se socotea,
Ce să facă, cum s-o ia.
Într-o joi că se scula,
Gheba-n spate-și arunca
Și din Siliștea plecea.
Dar de dus
Und' se ducea?
Tocmai sus
În Moldova,
Tocmai colo la Ocna[1].
Galbeni, măre,
Că vărsa,
Șapte care
Cumpăra,
Șapte care
Tot de sare
Și șapte de tărîcioare.
Noaptea-acasă se-ntorcea
Și, cu sarea ce lua,
Tărîcioare amesteca.
Pînă-n ziuă se scula
Și pe cîmp le risipea,
Iar juganii, cînd venea,
Începea
De mi-și păștea
Și ei, măre, ce-mi lingea?
Pe cîmp mare
Lingea sare,
Pe cărare
Tărîcioare.
Ăl nea Stan din Piersica,
Caro-i om de nimica,
Nici p-atît nu se lăsa:
Se gîndea,
Se socotea,
La fîntînă
C-alerga,
Mult-apșoară
Că scotea,
Trei ulucî[2]

[1] Salinele de lîngă Tîrgul-Ocnei, județul Bacău.
[2] Ighiaburi de adăpat vitele.

Că umplea,
După furcă
S-ascundea.
Iar jugani, dacă păștea,
Și jugani se sătura,
Sete mare
I-apuca,
La fîntînă
Că venea,
La uluce
Se punea
Și din apă
Bea și lsa.
Tot nea Stan din Piersica,
Care-mi șade-n Siliștea
Ca un om de nimica,
Nepoțel lui moș Drăgan,
Moș Drăgan din Bărăgan,
Atunci, măro, ce făcea?
După furcă că-mi ieșea,
Și arcanul colăcea,
Cam cu dreapta
Mi-l ținea,
Cam cu stînga
L-azvîrlea,
După gîturi li-l punea,
Pe toți, măre,-mi-i prindea,
Că de seamă
Nu-i băga,
Ci de apă
Că-și vedea.
Cînd jugani se sătura
Și din cap se scutura,
El arcanul mi-și scăpa,
Ca să-l ție nu putea,
Iată, măre, se-ntîmpla,
Dumnezeu că-l învăța
Și de furcă mi-i lega,
După ea-i înfășura;
Dar jugani se scutura
Și arcan desfășura,
Pe nea Stan că-l supăra.
Cînd al treilea-i lega
Și jugani se sătura
Și din cap se scutura,
Furca
Din pămînt ieșea,
Găleata
Hodorogea,
Jugani spaimă
Că-și făcea
Și arcanul
Cînd smucea,
Tot ca gîndul
Se ducea,
Urma nu le mai vedea.
Atunci Stan din Piersica,
Ce trăiește-n Siliștea
Ca un om de nimica,
Păr din cap dărăpăna,
Păr cu mîna
Că-și smulgea
Și din gură
Ce-și zicea?
„Căci sînt om de nimica!
Rău mă doare inima;
Nu mă doare d-un jugan,
Cît mă doare de arcan,
Că e munca mea d-un an,
Și mă doare, rău mă doare,

De căruțele[1] de sare
Și d-atîtea tărîcioare,
C-am dat galbeni și parale!"
Dar nea Stan nu zăbăvea,
Vreme multă nu pierdea,
Ci el urmia le lua,
După urmă-le striga:
— Puneți mîna pe jugani,
Puneți mîna pe cîrlani,
C-a dat neica pe ei banii
Cum striga
Și cum fugea,
Cale multă nu mergea,
Și jugani se speria,
În tinosuri[2] că intra,
Furca-n tină se-nfigea,
Pe jugani că mi-i oprea,
Pe jugani că-i domolea.
Iar nea Stan din Piersica,
Ce trăiește-n Siliștea,
Nici o clipă nu ședea:
Frumușel se sumetea,
Mîna
Pe arcan punea,
Tot prin tină
Că intra,
Tot prin tină că pășea,
Și de ei s-apropia,
Și din gură-i descînta
Și din buze fluiera
Pînă bine că-i venea;
Friu în cap le arunca,
Cu arcanul
Îi lega,
Șea pe unul
Că punea,
Pe unul care-i plăcea,
Și, pe cel de-neălica,
Din tinosuri că-i scotea
Și la fugă-i repezea.
Foicică colilie,
Cine-mi zboară pe cîmpie?
Ia, nea Stan din Piersica,
Ce trăiește-n Siliștea.
Îmi sălta
Și îmi zbura,
Pe jugani că-mi înjura,
Pînă iată c-ajungea
Colo-n tîrg
La Iasloveț
Und' se vînd
Jugani cu preț.
Și, la tîrg daca-i scotea,
La tocmeală de-mi intra,
Galbeni mulți pe ei lua,
Iar d-acolo de-mi pleca,
Iar în țară se-ntorcea.
Cînd mergea
Și cînd venea,
Cu Drăgan mi se-ntîlnea.
— Bun sosit,
Nepoate Stane!

[1] Pluralul diminutivului *cărușul*, omonim cu pluralul substantivului *odruța*.

[2] *Tinosuri* (de *la tină*) sau *limosul* (de la *limus*, îm) însemnează locuri nămoloase, noroaie formate prin putrezirea plantelor și depunerea apelor.

— Bun găsit,
Unche Drăgane!
— Dar de unde, măi
nepoate?
— De la Siliștea, măi
frate,
Dorul de tine mă bate!
— D-alelei, nepoate Stane,
N-ai văzut
Cînd ai trecut,
N-auzişi
De cînd venişi,
De juganii
Mei
Vestiți,
De cîrlanii
Mei
Pestriți,
Tretiori
Și gălbiori,
Cu-dungi,
Negre pe spinare,
Pintenogi
La trei picioare?
Ei de ducă se ducea,
Dar la mine se-ntorcea!
De trei nopți și de trei zile,
Jugănașii nu-mi mai vine:
I-am pierdut, o văz prea
bine!
Mult mi-e milă și mi-e dor,
Dar mai dor
De muma lor,
De iapa mea,
De Șalga,
C-am rămas numai cu ea!
— De văzut nu i-am văzut,
Dar pe drum, unde-am
trecut,
De jugani am auzit:
Cică furii i-a pornit
Tocma-n tîrg
La Iasloveț,
Und' se vînd
Jugani cu preț!
Moș Drăgan, cum auzea,
De pe Șalga jos sărea
Și la brîu se căuta.
Pungă mare că scotea,
Mîna toată că-și umplea
Și lui Stan bănet li da;
După furi că-l trimetea,
Unde i-o găsi să-i ia,
Cît i-or cere să le dea.
Moș Drăgan ce mai făcea?
Nepoțelului zicea:
— Ține, Stane, iapa mea,
Și-ncalică pe dînsa,
Că fuge iute Zalga!
Foică, foicea,
Măre, Stan, daca-mi pornea
Într-o fugă se ducea
Tot în tîrg
La Iasloveț,
Und' se vînd
Jugani cu preț,
Și, la tîrg daca mergea,
La tocmeală de întra,
Mai mulți galbeni că lua
Pe muma lor, pe Șalga,
Că muma
Juganilor

Era frunțea
Cailor,
Scăparea
Haiducilor,
Idoma[1]
Năluciler.
Două zile de-mi trecea,
Stan în țară se-ntorcea,
Cu Drăgan se întîlnea,
Cu Drăgan
Din Bărăgan.
— Bun sosit,
Nepoate Stane!
— Rău găsit,
Unche Drăgane!
Moș Drăgan, de-l auzea,
Moș Drăgan se supăra
Și din gură-l suduia,
Iar nea Stan din Piersica
Și el, măre, răspundea:
— Ia mai stai, nu mă
mustra,
Pîn' mi-ei auzi vorba.
Nu ți-a fost, măre, păcat
Cînd pe Șalga tu mi-ai dat,
Pe muma
Juganilor,
Pe muma
Cîrlanilor?
Că eu, măre, de m-am dus
Și, la tîrg dac-am ajuns,
Tot la tîrg
La Iasloveț,
Und' se vînd
Jugani cu preț,
Slujitori m-a-mpresurat,
Frumușel că m-a legat
Și pe Șalga mi-a luat,
C-a fost iapă de furat.
Spune, nu e cu păcat
Ca unchiul
Să le tot facă
Și nepotul
Să le tragă?
Moș Drăgan, unde-auzea,
Barba lungă-și resfira,
După cap se scărpina
Și aminte-și aducea,
Iar din gură ce-i zicea?
— Mulțumesc lui
Dumnezeu
C-ai venit la locul tău;
Că de, mă Stane, nepoate,
Tu nu le-ai știut pe toate;
Dar acum, pre legea mea,
Adevărul ți l-oi da.
Măre, de cînd m-am născut,
Nici un lucru n-am avut.
De tînăr m-am însurat,
Mîndră dalbă mi-am luat;
Dar p-atît nu mă lăsam:
Circimăriță mi-o puneam,
Și unde circiumăream?
'N valea
Țarigradului,
Pe calea

[1] Aferează din *aidoma*, tocmai ca, identic cu, arătînd asemănarea perfectă.

'Mpăratului,
Unde trec
Oştirile,
Unde curg
Averile.
Cine pe cale
Mergea,
Cine-n vale
Scobora
La cîrciumă se oprea,
Vinişorul de mi-l bea,
Cu parale mi-l plătea.
Tot aşa pînă-ntr-o vară,
Tot aşa pînă-ntr-o seară,
Cînd la mine c-au venit,
Kieveni[1] c-a poposit
Cu carele
Ferecate
Şi cu gurile
Uscate.
Din cinci vedre ce-a băut
Numai patru mi-a plătit,
Şi-o vadră mi-a împlinit
Cu Şalga de dăruit.
Nu vorbi dar cu păcat:
Eu pe Şalga n-am furat,
Ci-mi este de dăruială
P-o vadră de ţuicuială.
Dar, de-mi spui că te-a legat,
Poate ei s-o fi furat,
Că prea iute s-a grăbit
S-o aibă de dăruit.
Foaie verde şi-o lalea,
Ăl nea Stan din Piersica,
Ce trăieşte-n Siliştea,
Nu-i om prost, de nimica;
Că el, măre, ce-mi făcea
Cu bănetul ce prindea
Pe jugani şi pe Şalga?
La Moldova
Se ducea,
Gălbenetul că vărsa,
O moşie-şi cumpăra;
Pe Drăgan cu el lua,
La moşie că-l punea
Şi scutar că şi-l făcea:
De moşie-i îngrijea,
De jugani se părăsea.
Iar nea Stan din Piersica
Mai trăia, măre, trăia,
Pînă vodă-l boierea,
Pînă de bătrîn murea,
Şi-n Moldova-l îngropa,
În grădina-mpărătească,
Vestea-n lume să pornească
Şi de el să pomenească
La mai mari şi la mai mici,
La boierii de p-aici.

[1] Negustători din Kiev.

APRECIERI ANTICIPATE

I*

Poezia populară — *Colecțiunea G. Dem. Teodorescu*: Serviciile ce ea va aduce științei române. Cronicele și poeziile populare: completarea unora prin altele. Comerțul în cronice și în poeții necunoscuți ai poporului. Cocheta română în cornice și în poeziile populare. Serviciile ce această colecțiune va aduce gramaticilor și filologilor români.

Am dinainte-mi vro 13.000 de versuri populare, până acum imprimate, din cele 48.000, care alcătuiesc colecțiunea d-lui G. Dem. Teodorescu. Am citit aceste prime coli cu atențiunea ce trebuie să acordăm celor mai adevărate tezaure ale limbii și ale genîului român, și în toate am văzut adeverindu-se cele ce totdeauna am spus și scris cu privire la literatura populară și la însemnătatea ei din toate punctele de vedere. A zis-o Alecsandri, și o vor zice mereu cei care vor cunoaște versurile populare române, că cea mai prețioasă comoară a limbii noastre sînt cîntările muzelor populare, cuvîntarea măsurată și măiestrită pe care poporul a întrebuințat-o și o mai întrebuințează și acum, cîteodată, în anumite ocaziuni.

---

* A se vedea *Curierul literar*, apărut în ziarul *Românul* din 25 — 26 iuliu 1865.

Eu cred cu putere — și e-o putere care va crește din ce în ce mai mult cînd toate cele 48.000 de versuri ale colecțiunii G. Dem. Teodorescu vor fi tipărite — eu cred cu putere că filozoful și filologul, jurisconsultul și istoricul, geograful și arhitectul, artistul în toate ramurile, pînă și libretistul viitoarelor opere și operete române, vor consulta totdeauna aceste versuri populare române ale colecțiunii G. Dem. Teodorescu, și niciodată nu vor zice că cercetările lor nu au ieșit la bun sfîrșit, că ceea ce au cerut muzei populare nu le-a fost dat.

În primele coli tipărite, în cele XI capitole — în care se coprind: *Moș-Ajunul*, *Colindele* (solare, religioase, tradiționale și domestice), *Steaua* și *Vicleimul* (cu jocul păpușilor), *Vasilca*, *Plugușorul*, *Sorcova*, *Orațiile de nuntă*, *Rugi*, *cînturi*, *jocuri de copii*, *Lăzărelul*, *Paparudele* și *Caloianul*, *Ghicitorile* — cercetătorul va găsi de toate, va da peste lucruri pe care numai aci le întîlnește, va vedea tabeluri pe care nici în cei mai pitorești cronicari nu le vede; din și prin ele, în fine, i se vor sugera noțiuni și idei, pe care aiurea nu le-a întîlnit și nici că le va întîlni vreodată.

Din toate aceste servicii, ce versurile populare române sînt menite să aducă cercetătorilor, reies meritele incontestabile ale colecțiunii G. Dem. Teodorescu, colecțiune care, prin numărul versurilor în ea coprinse, prin metoda de adunare întrebuințată de autorul ei, prin fidelitatea — zice-voi incoruptibilă? — a textului popular, fără „revederi și augmentări" de om citit și învățat, prin lămuririle făcute în josul paginelor, va ocupa de aci înainte locul de căpetenie în fruntea celorlalte colecțiuni ale *folclorului* român.

Nu într-o singură relațiune putea-vom înșira tot ceea ce ne spun colindele și celelalte admirabile producțiuni ale geniului român; nu deodată reuși-vom a constrînge bătrînul geniu al poporului nostru să ne dea tot ce știe. Pentru aceasta, ne trebuie multe și multe studii și monografii asupra fiecăror paragrafe din capitolele colecțiunii. Astfel de studii și monografii se vor face, cu timpul, atît de folcloriști autorizați,

ca d-l G. Dem. Teodorescu, cît și de alții, cari, mulțămită textului definitiv al poeziilor poporare române, vor căuta să extragă dintr-însul tot ceea ce privește obiceiurile, datinele, credințele, superstițiunile, și mai cu seamă... mai cu seamă limba elementului latin dintre Dunăre, Carpați și Mare.

Cu timpul, mai curînd sau mai tîrziu, se va face cu asemenea bogate texte de poezii populare, bine culese, într-un cuvînt, definitive, se va face ceea ce a făcut erudițiunea germană, franceză și italiană cu textul lui Plaut pentru viața domestică, (*les petits côtés*), maritimă, vînătorească etc. a romanilor din Latiu și din Campania. Reconstituirea sau, cum ar zice un istoric din școala lui Michelet, reînviarea vieței romane d-acum sute de ani, în părțile ei cele mai interesante, nu va ieși, nu va putea să iasă, decît numai și numai din astfel de colecțiuni. Alte documinte ne dau liniile cele mari, părțile de căpetenie, trăsurile cele lesne vizibile ale evenimentelor istorice, domestice, sociale, din viața poporului român. Colindele, doinele și celelalte feluri de poezie populară ne dau părțile cele mici, liniile cele mărunte, trăsurile care au scăpat din vederea cronicarilor și pe care noi, de nu le vom ghici d-aiurea, nu le vom cunoaște niciodată.

Vă aduceți aminte de cele ce spunea și credea Bacon, într-al său *Novum Organon*, despre însemnătatea părților celor mici, fenomenelor în aparență neînsemnate din viața unui popor, ca și din viața cea mare a naturii; și mai știți încă că și astăzi nu unul, ci toți istoricii cred în adevărul dictonului „*les petits côtés de l'histoire en sont souvent les plus grands*". Ei bine, multe din aceste părți mici, care adeseori devin părțile cele mari ale vieței istorice a unui popor, le găsim păstrate c-o stăruință neîntrecută în versurile populare. De aci însemnătatea ce s-a acordat și se acordă, din ce în ce mai mult, literaturii populare în apusul Europei; de aci, în Orient, la noi bunioară, în mijlocul nepăsării generale, curagiul unora, mai mult încă... medievala bravură a unora de a strînge, cît mai iute, aceste admirabile „părți mici" ale isto-

riei noastre, de a scăpa de corupțiunea timpului actual, nepotrivit cu gingășia și suavitatea muzei de odinioară — nepozitiviste — versurile populare române, *i divini versi popolareschi*, cum zicea odinioară Giusti pentru poeziile populare italiene.

Pe lîngă acestea, daca doinele, baladele și legendele au adeseori trebuință d-a fi istoricamente lămurite cu ajutorul cronicelor, de cîte ori datele cronicelor nu vor fi ajutate, lămurite și minunat de mult înavuțite cu datele colindelor, cu ceea ce poporul și cîntăreții lui au adunat și conservat în versurile lor! Puține sînt și rare cele ce vă spun cronicarii asupra comerțului de la Dunăre cu popoarele apusene, numite toate, de turci și de români, *frînci*, *neamul frîncesc*. Citiți colindele din culegerea G. Dem. Teodorescu (pag. 94 și următoarele) și vă veți încredința, ca și noi, că cele ce poporul a cîntat în această privință pe malurile Dunării, între Galați și Oltenița, nu pot, nu vor trebui să fie ignorate de cel care vreodată s-ar încumeta a scrie această parte a civilizațiunii române: istoria comerțului dunărean.

Nu sînt puține, nici rare, ce e dreptul, amănuntele foarte interesante, pitorești, adeseori șagalnice (în cronicarul Niculcea) ce ni se dau de cronicari asupra costumului român și schimbărilor lui, în timp de trei secule, de cînd avem date asupră-i. Totuși, ceea ce spune un colind al d-lui G. Dem. Teodorescu (pag. 65 și altele) asupra *stofelor venețiene*, asupra reputațiunii de care ele se bucurau în ochii poporului, asupra ideilor poetice, ori practice, ori hazlii, ce suscitau în mintea cîntăreților bătrîni, nu va fi niciodată lăsat la o parte de cel care ar ținea de aproape să-și dea bine seama despre costumele noastre din seculele trecute. Un exemplu: completați, bunioară, cele ce spune *Cronica anonimă* (edițiunea Kogălniceanu, tom. III, pag. 152) cu privire la hainele frîncești și la stofele venețiene, cu cele ce veți citi în colindul sus citat și vă asigur că altfel vi se va înfățișa tabelul ce cronicarul a voit să facă, cu pana lui cea bătrînă și adeseori dezgustată.

Cronicarul, în înşirarea evenimentelor, e mai totdeauna obosit şi grăbit de evenimentele care vin pe urmă; n-are vreme să descoasă luerurile în toate cusăturile lor, să ne arate prisma cu toate faţetele ei; ba încă, obosit, amărît, înfricoşat, el ne arată de multe ori tocmai faţetele la care nu ţinem, nu pe cele mai însemnate, mai elocinte, mai caracteristice. De cîte ori nu v-aţi supărat pe Nicolae Cestin şi chiar pe Niculcea, pentru că, în loc de a stărui asupra unui incident, după care d-voastră aţi fi văzut întocmai pe unul din protagoniştii istoriei noastre, cu obiceiurile, cu felul, cu firea lui, ei — Nicolae Costin ori Niculcea — au trecut iute peste dînsul, părîndu-li-se că, daca ei l-au văzut şi adesea amar l-au simţit, şi cei care aveau să vină după dînşii erau să-l cunoască tot atît de bine.

Cîntăreţul poporar sau, după cum se zice de obicei, „barzii necunoscuţi ai poporului român" nu purced tot astfel. Nu-s multe, ca în cronicari, evenimentele ce ei cîntă; în schimb însă acelea care au avut puterea d-a le deştepta inspiraţiunea vor fi cîntate în toate părţile şi cu toate amănuntele lor. Nimic nu scapă poetului poporar: toate părţile, şi mari şi mici, ale evenimentului vin pe rînd în colindul, în doina, în balada sau în legenda ce el alcătuieşte. Mi-l închipuiesc pe unul din aceşti simpli, dar magnifici aezi ai poporului român, şezînd la umbra vreunui stejar, pe întinsele cîmpii de la vale sau pe plaiurile de la munte; departe de tot de zgomotul oraşelor, de neajunsurile, de nemerniciile şi de neasemuitele chinuri ale stării de atunci; cu sufletul liniştit în faţa măreţei linişte a naturii; cu inima blîndă şi pornită spre duioase cîntări; ştiind din auz ori din văz cele ce s-au petrecut în apropiere ori în depărtare, şi începînd a modula pe fluier, ca odinioară păstorii lui Teocrit sau ai lui Virgiliu, povestirea poetică a faptelor şi ziselor care trec, care sînt de trecut la nemurire. Un astfel de poet, o inimă ca aceasta nu va uita nimic din faptul ce cîntă. Şi d-aceea ziceam mai sus că ei, prin însăşi natura compoziţiunilor lor, sînt mai completi asupra multor subiecte, decît unii din cronicarii noştri. Şi

pentru aceea repetim că, fără studiul și deplina lor cunoaștere, viața română din trecut nu poate fi nici înțeleasă, nici altora bine spusă.

Pentru a vă convinge și mai bine de adevărul ziselor noastre, luați cele ce cronicarii ne spun asupra cochetăriei femeiești. Amănuntele date de dînșii nu vă vor mulțămi, nu vor fi destule: fiecare din ele, în parte, nu vor fi complete. Alăturați-le însă de cele ce spun colindele din colecțiunea G.Dem. Teodorescu (p. 88 și altele), de cele ce adaug oratiile de nuntă, și altul va fi la urmă, după aceste studii și comparațiuni, portretul cochetei române, „Celimenei" dintre Carpați și Dunăre, femeie-tip căreia, din nefericire, i-a lipsit în secolul trecut, ori în secolul XVII, un Molière sau cel puțin un Marivaux, pentru a-i nemuri sau a-i face clasici „plescăitul papucilor" și ochii cei de multe vorbitori.

Dar aci mai găsim descrisă și starea țărilor române în acele momente de viforoase primejdii, cînd domnii și boierii cu dor de țară nu știau cui să-și mai închine sufletul, pentru a înghiți mai lesne paharul durerilor naționale. Poporul se scoală cu mic cu mare: e vorba de prăpădul, ori de viața României. Dintr-un capăt al țării la altul, toată suflarea românească trebuie să fie vestită, pentru a zbura în ajutorul celor amenințați. Pentru aceasta (la p. 169 și înainte) citiți în colecțiunea G. Dem. Teodorescu versurile închinate *buciumului*, buciumarea primejdiei în cele patru unghiuri ale țării, pentru ca să afle tot românul că au sosit vremurile de grea cumpănă, cînd viețele tuturor trebuiesc închinate vieței naționale. Scena, astfel înjghebată după datele poeziei poporare, ar avea aceeași epică poezie între Carpați și Dunăre, ca și scenele elvețiene, care au inspirat pe Schiller și pe Rossini în *Wilhelm Tell*. Și azi încă, în muscelele, și munții, și văile, și prăpăstiile Oberlandului bernez, s-aude geamătul buciumului elvețian, care, altădată, cînd Elveția era aproape ca noi, răsuna îngrozitor de pe piscurile Alpilor, pentru a chema pe muntenii liberelor cantoane la luptă în contra cotropitorilor Habsburgi. Măreție timpuri în patria lui Wilhelm Tell,

măreţe timpuri în patria lui Ştefan după Războieni, cînd buciumul, cîntat din popor, arunca în aerul Moldovei strigătul irezistibil al vitejiei: săriţi, moldoveni, la luptă!

În partea, care nu e din cele mici, în partea care e cea mai însemnată a culgerii d-lui G. Dem. Teodorescu, în partea care priveşte limba, meritele colecţiunii şi serviciile ce ea va aduce gramaticilor şi filologilor români nu se pot număra.

Cîte fenomene gramaticale şi filologice române nu-şi găsesc lămurirea sau justificarea lor în construcţiunea frazelor din versurile colindelor, oraţiilor şi celorlalte feluri de poezii! Cîte întorsături, admirabile prin românismul, vivacitatea, potriveala şi expresivitatea lor, n-ar reintra în curentul frazelor vorbite, daca aceste colinde şi oraţiuni ar fi să fie mai de mulţi cunoscute! Ş-apoi, cu cîte cuvinte n-am înavuţi vocabularul nostru zilnic, daca ne-am sili a ne apropia cel puţin o parte din capitalul acelora care au compus colindele, doinele şi baladele! Mulţămită meşteşugitelor inversiuni ale versului popular, pînă şi nefericitul de ă(scurt) şi-ar recăpăta dreptul de viaţă în scrierea românească, iar eliziunile şi celelalte licenţe, ce ne permitem în scriere şi în vorbire, s-ar hotărî, odată pentru totdeauna, pînă unde pot şi trebuie să meargă.

În alcătuirea versului român şi a măsurilor lui silabice, nu e poet d-acum care să fi reuşit a-şi varia măsura mai bogat decît poeţii poporului.

Ziceam mai sus că libretistul viitoarelor opere şi operete române se va ajuta mult, foarte mult, din citirea şi studierea versurilor populare. În adevăr, fără de ele nu poţi şti pînă unde pot merge licenţele ce-ţi permite geniul limbii române; care sînt vocalele, bunioară, din chiar miezul vorbei, care pot fi unite, contopite, mîncate prin aşa-numitele sinereze, sinalete, eliziuni şi alte licenţe prozaice sau poetice, şi, repet, toate adecvate cu natura limbii române, toate atît de bine potrivite în măsura versului, încît urechea şi dicţiunea nu se simt cîtuşi de puţin supărate la auzul sau rostitul lor.

Vorbi-vom încă de consunele eufonice; de inversiunile cele tari, dar românești; de felul cum românul a știut pînă și celor mai pocite cuvinte turcești să dea haine românești și oarecum frumoase; de bogăția infinită a diminutivelor; în fine, de crearea cuvintelor prin analogie, totdeauna foarte nemerite? Se zicea, iarna trecută, că nimic nu e mai greu decît facerea sau traducerea unei operete, în versuri de deosebite măsuri, pe românește. Poeții care au făcut versurile colecțiunei Teodorescu probează contrariul și depun în favoarea mlădierii și elasticității limbii noastre în modul cel mai strălucit.

II*

O apropiere între poeții cei vechi și poeții populari. Cine să fi fost „bărzii necunoscuți ai poporului român?" Deosebirea între poeții populari ai Franciei și poeții noștri populari. Colaboratorii d-lui G. Dem. Teodorescu: *Petrea Crețul Șolcan*, lăutarul Brăilei.

Vorbind despre diferitele colecțiuni de poezii populare române, edite și inedite, am citat printre cele mai însemnate, nu încă cunoscută publicului, colecțiunea d-lui G. Dem. Teodorescu. D-sa a binevoit a ne da cele 550 de pagine deja imprimate, pentru a le răsfoi și a ne convinge, încă o dată mai mult, despre minunatele însușiri poetice ale poporului nostru.

Sînt, poate, în aceste 550 de pagine, peste 35.000 de versuri de toate felurile. Nu afirm că în toate criticul și omul de gust vor găsi numai de admirat, dar mărturisesc că, în așanumitele *cîntece vechi*, pe care d-l Teodorescu le numește *solare* și *superstițioase*, în cele *istorice*, și mai cu seamă în *cîntecele vechi haiducești*, cititorul nu va găsi nimic care să fie banal, nespus la locul lui, forțat, prozaic: într-un cuvînt, nu

* A se vedea *Curierul literar* apărut în ziarul *Românul* din 2—3 septembre 1885.

va găsi un singur vers care să facă pată în admirabilul *tot* al *cîntecului*.

Întîlnești părți d-o poezie incomparabilă; dai peste versuri a căror vioiciune, frumusețe și pitoresc te oprese în loc; găsești analize ale inimii umane d-o filozofie mult mai adîncă decît a „capetelor profunde". Surprinderile, pe care iubitorul, dar nu încă pe deplin cunoscătorul poeziilor populare române, le resimte la fiece pas, citind *solarele*, *superstițioasele*, *istoricele* și *haiducești*le din culegerea G.Dem. Teodorescu, sînt atît de numeroase, încît stai și te gîndești ce fel erau timpurile acelea cînd necunoscuții cîntăreți ai poporului român citeau pornirile tainice ale inimii omenești și frumusețile cele fără număr ale naturii cu atîta artă, cu atîta poezie, cu atîtea eroice, ori blajine, ori duioase accente! Minunate timpuri și falnice inspirațiuni!

Citind bucăți de poezie populară ca *Mierla și sturzul* (poetice metamorfoze, pricinuite de gingașul amor) sau ca *Meșterul Manole* (versiunea scrisă de d-l Teodorescu după nemuritorul *om-arhivă* al folclorului român, moș Petrea Crețul Șolcan, lăutarul Brăilei); admirînd într-această bucată plîngerile sfîșietoare și deloc „pregătite" ale Caplei, nevasta lui Manole, apoi avînturile poetice ca cele din *Miul Cobiul* și din *Corbea*, în care vitejia haiducului nu are drept egal decît eroismul mumei, pricepem foarte bine și foarte lesne pasiunea, neobosita stăruință a scriitorilor care, ca odinioară în Francia Ch. Perrault și în Germania frații Grimm, ca azi Paul Sébillot și E. Rolland în Francia, Salomon Marin și dr. Pitré în Italia, d-l G. Dem. Teodorescu în România, nu găsesc nimic mai frumos, mai ademenitor și mai util, pentru ei și pentru concetățenii lor, decît a sta la vorbă, lung, mereu și fără sațiu, cu candidele și sincerele muze ale poporului!

Și pentru ce oare s-ar părea ciudat lucru și neînțeleasă stăruință iubirea cîntecelor populare, cînd cercetătorul e sigur că găsește și în ele, ca și în cîntările marilor poeți, ale inimilor alese, aceleași inspirațiuni, aceeași putere de simțiri?

În Franța, cîntăreții poporului, atunci cînd frații lor, țăranii, asudau greu de tot subt împilările domnilor și împăraților, întrebau în sublime versuri populare pentru ce oare ei n-ar avea dreptul să cînte, să-și spună durerile, cînd — inima le spunea — ei reușeau mai bine decît alții a le cînta cu dulceață și neîntrecută frumusețe?

Nous sommes hommes comme ils sont,
Et tout autant souffrir pouvons,
Et tout aussi grand cœur avons.

Iar la noi, cînd poetul rămînea

Singur cu crîngul
Și trist cu dorul.

credeți oare că plîngerile lui nu răsunau tot atît de duios și tot atît de adînc ca și ale altora, mai luminați, poate, decît ei, dar, desigur, nu atît de simțitori?

Într-adevăr, simțeau adînc și *vibrau* cu putere acei minunați autori ai *Cicoarei*, ai lui *Gealip Costea* și ai atîtor bucăți din colecțiunea Teodorescu, pentru a reuși să exprime, cu atîta unitate, nenumăratele simțiri ale inimii, falnicele priveliști ale naturii, vitejiile neîntrecute ale haiducilor. De aceea, cu cît cineva frecventă mai des acest fel de literatură, la noi ca și aiurea, cu atît mai mult devine în stare de a-i judeca și a prețui toate frumusețile. Ba încă, la noi, pe lîngă admirațiunea artistică și dezinteresată a frumosului, care strălucește în poeziile populare, se mai adaugă și folosul real, mare, binefăcător, care reiese totdeauna din studiul lingvistic al acestor cînteee.

Aceia care cîntau pe *Miul Cabiul* și pe mîndrul *Corbea* știau să se slujească foarte de bogăția și de mlădierea limbii noastre; aveau cuvinte pe care noi, din nefericire, le-am uitat, ori le disprețuim; puteau mai bine decît noi să înnobileze, prin figuri poetice, cuvintele prozaice ori comune, ce întrebuințau în versurile lor. Citiți cînteecle haiducești și veți vedea că sîntem în marginile celui mai strict adevăr, susți-

nînd că autorii lor erau adevărați magistrii de stil, stăpîni netăgăduiți ai condeiului, tot atîta de drept și de bine precum erau și poeți de mîna întîi. Astfel, nu veți întîrzia a vă explica, cum ne-am explicat și noi, iubirea scriitorilor ale căror nume le citarăm mai sus, pentru poeziile populare, pentru cîntecele bătrîne.

Mă voi încumeta a face o apropiere, pe care mulți nu se vor îndoi un minut s-o califice de sacrilegiu, în numele cultului lor — și al meu — pentru clasicitatea greco-latină. Blasfem, se poate, dar pare-mi-se că spun adevărul, cutezînd a zice că nu văd enorma deosebire între versurile poeților *primi* ai Greciei și ai Romei, și ale poeților populari, atît de la noi, cît și din alte țări, vorbesc de Italia și de Francia. Prin *primi* înțeleg pe cei mai vechi, pe aceia care nu cunoșteau încă toate secretele artei, pe lîngă puterea inspirațiunii.

Drept și fără superstițiune vorbind, daca am lua versurile ce ne mai rămîn de la vreunul din poeții liriei ai Greciei, eolici sau ionici, ori cîntecele elegiacilor de la Roma, chiar și p-ale celor eruditi, și daca, uitînd adorațiunea și respectul nostru pentru dînsele, le-am alătura de versurile populare, ca cele din colecțiunea d-lui G. Dem. Teodorescu — să zicem, pe alese, pentru a micșora întrucîtva blasfemul — credeți că frumusețile celor d-al doilea ar fi întunecate de frumusețile celor dintîi? Pe bună și curagioasă dreptate, n-ați găsi oare și în secundele aceleași însușiri de sinceritate, de poetică emoțiune, de simplicitate, de adevărată pricepere a naturii și de minunată frumusețe a formei, ca și în cele d-al doilea? Eu cred că da. Susțin că, desigur, cercetătorul, nu după multă ostenoală, se va convinge de adevărul ziselor noastre și nu va întîrzia a împărtăși aceeași credință ca și noi.

Atunci, pentru ce versurile populare nu-s tot atît de sus în ochii cunoscătorilor ca și semenele lor, versurile clasice? Pentru ce unele sînt citite, comentate, studiate și de secuti continuu admirate, iar altele nu găsesc decît la 1000 un singur admirator care să știe să le prețuiască și să le aducă meritate laude? După cum spuneau versurile franceze populare, pe

care le citărăm mai sus, „daca și ei sînt oameni, daca și ei (cîntăreții poporului) au inimă tot atît de mare și tot atît de simțitoare ca ceilalți", pentru ce să-i ignorăm?

E! pentru că așa e dreptatea omenească, pentru că admirațiunea omului e pentru unele lucruri mumă, iar pentru altele ciumă. Oare în Francia, pînă la romantici, admirabilele inspirațiuni ale poeților Evului Mediu erau cunoscute, citite și aprețuite? Oare avea cineva curagiul a spune lui Boileau și următorilor lui că admiră pe romancierii și pe poeții dinaintea lui Villon? Ai fi fost hărăzit, la moment, cu epitetul de barbar și de nepieptănat, daca ai fi făcut o atare declarațiune.

Pentru ce oare am găsi ciudat, și nedrept, și dureros lucru nepăsarea publicului pentru un *Corbea* sau pentru *Miul zglobiul*, cînd odinioară, nu e de mult, tocmai acum 100 de ani, Shakespeare era tratat în Francia ca păgîn și ca sălbatic, ca scriitor care nu știe ce va să zică natura omenească sau delicatețea simțimintelor, Shakespeare care scrisese *Romeo și Julieta!!* Și trebuia atunci ca academicii, ci condeiul bine crescut și foarte politicos, să administreze lui Shakespeare o *căcsuială* sau o *lincăială* cerută de politeța timpului, pentru a-l face *reprezentabil*, cu alte cuvinte, ceea ce se face și s-a făcut de unii, la noi și aiurea, cu poeziile populare.

Citind aceste poezii populare din culegerea Teodorescu, și-ndeosebi pe cele *istorice*, o întrebare se va înfățișa mereu spiritului, și mult ar da cititorul, ca și noi, să aibă răspuns la întrebarea lui. Cine erau acești poeți pe care, în lipsă de orice alte amănunte, noi ne mulțămim azi a-i numi „barzi necunoscuți ai poporului"? Cine zicea lui Matei Basarab:

Frunză verde matostat,
Hei Doamne,
Să nu mergi în Țarigrad,
Că-i sultanul supărat
De jalba ce-a căpătat?

Ce român din *țară* oŕi din Ardeal zicea lui Radu Șerban Basarab să treacă munții și să coprindă frumoasa Transilvanie, îndemnîndu-l cu:

Frunză verde micșunea,
Hai, Doamne, măria-ta:
Știu ascunsă cărărea;
Hai, Doamne, s-o stăpînești,
De păgîni s-o izbăvești...?

Cine, în fine, era acela care cînta, cu neîntrecută mîndrie românească, în cîntece ca *Radu Calomfirescu*, pe

Banii
Severiuului,
Caimacanii
Oltului
Și boierii
Tîrgului...

și tresaltă de bucurie, uitîndu-se cum

...La stînga domnului,
Domnului și banului,
Șed Buzeștii
Și Căpleștii,
Căpitanii oștilor
Și groaza păginilor?

Pentru ce, nici în cîntec, nici aiurea, poetul n-a lăsat nici urmă măcar de amintirea lui? Pentru ce atîta impersonalitate, cînd ei, acești admirabili cîntăreți ai mîndreților străbune, nu țineau în mîinile lor biciul satirei sau săgețile ascuțite ale epigramei, ci, din contra, nemureau în laude și în cîntece pe eroii lor? Metellii la Roma aveau dreptul să poarte simbetele poetului Neviu, căci Neviu își risese de ei; dar pentru ce Buzeștii sau Căpleștii ar fi voit răul poetului care-i cînta

ca pe „căpitanii oștilor și groaza păgînilor"? Înțelegem pe poeții populari ai Franciei, cînd zic:

Celui qui a fait la chanson
N'oserait pas dire son nom,
Car il aurait les étrivières,

versuri pe care poeții tîrgurilor le transformară mai la urmă în cele următoare:

L'auteur de ce vaudeville
Ne dira pas ce qu'il est,
Par la raison qu'il se plaît
A coir de loin la Bastille!

Muscînd, persiflînd, biciuind, poeții populari ai Franciei, porniți spre satiră și epigrame, nu ca ai noștri, aveau tot dreptul să se ascundă. Ai noștri, din contra, erau de toate, numai satirici și mușcători nu. Atunci, pentru ce nu li se scrie măcar uneori numele, dacă nu și ceva amănunte din viață? Lucrul pare cu atît mai neînțeles, misterul cu atît mai greu de pătruns, cu cît unii, dacă nu cei mai mulți se bucurau de protecțiunea specială a curților domnești din Iași și din București, a curților boierești de prin diferite orașe ale țărilor românо.

Faptul, povestit de călători care au fost și stat în Tîrgoviște și Succava prin secolul XVI, în privința poeților populari sau, mai propriu, în privința poeților care erau însărcinați a spune poporului în versuri acțiunile măreție ale domnului sau ale întregului neam românesc, faptul s-a petrecut la noi, în țările române, întocmai cum se petrecea cu truverii și cu trubadurii în Francia evului de mijloc. Nu ni se spune dacă la noi poetul umbla din oraș în oraș — aș zice mai bine din moșie în moșie boierească — și dacă *gentilâtrele* române din vremurile acelea îi chemau pentru a le spune versurile lor, ca altădată damele Proveței pe amoroșii trovatori. Știm însă că domnii români, ca și sultanii din Constantinopole, aveau poeți pe care îi plăteau din banii lor, din banii țării,

pentru a le cînta victoriile, faptele lor cele mari sau crezute ca atari. Un cîntec asupra amorurilor lui Ştefan cel Mare îl cîntau slavii din Veneţia la începutul secolului XVI, în limba ruteană, tradus probabil din moldoveneşte şi compus în original de vreunul din poeţii poporului, poeţi ai curţii în vremurile acelea. Tot astfel auzeau călătorii cîntece de felul celor istorice, adunate de d-l G. Dem, Teodorescu, la Iaşi, la Tîrgoşviste şi în alte oraşe. Le cîntau soldaţii, ca să se înmoaie şi să întreacă în bărbăţie pe predecesorii lor; le cînta poporul, pentru a-şi iubi şi respecta şi mai mult pe domnii lui.

Incontestabil, pînă acum totul ne face a crede că între acei poeţi vulgarizatori ai istoriei — un fel de *aezi* şi *filozofi-poeţi* ca în Grecia — şi între autorii poeziilor istorice din colecţiunea Teodorescu există mai mult decît o unică legătură. E singura urmă ce mi se prezintă despre dînşii, şi de aceea ţineam a o da la iveală, azi cînd *istoricele* şi *haiducestile* din colecţiunea Teodorescu readuc în mintea şi pe buzele fiecărui cititor al acestui însemnat volum nelipsita întrebare: cine erau aceşti „barzi necunoscuţi ai poporului român"?

În ceea ce priveşte ştiinţa şi conştiinţa cu care d-l profesor G. Dem. Teodorescu a adunat aceste preţioase mărgăritare ale geniului poporului nostru, nu mai am nimic de zis. Cred a fi arătat cu cît respect folcloristul român a pus pe hîrtie versurile de toată măsura ce i se spuneau de diferiţii săi colaboratori: Petrea Creţul Şolcan, lăutarul Brăilei (care ocupă locul de onoare în mai toate notiţele puse la începutul cîntecelor), pe urmă bătrîni şi tineri de toată mîna; artilerişti şi babe mult ştiutoare; marinari care, studiind secretele busolei la Brest, în Francia, şi-aduceau aminte, înfierbîntaţi de d-l Teodorescu, de doinele Ialomiţei; institutori sau institutoare; locuitori de la Crucea-de-Piatră din Bucureşti, ca şi locuitori de prin satele districtelor, din cîmpiile Brăilei, din colinele Tîrgoviştei. Pe unii îi cheamă *Papă-Ltnă;* nu ştiu de nu e vreunul şi *Sfarmă-Pietre !* repet însă că, pe deasupra tuturor acestor colaboratori, dominîndu-i cu toată

slava fesului și cinstea anteriului, reiese, s-arată și se înalță, ca în epopeile antice...

vertitur diblam *tenens et toto vertice supra est*

Petrea Crețul Șolcan, nemuritorul lăutar al Brăilei, pe care d-l Teodorescu l-a fotografiat cu scripca la piept și cu arcușul în mînă, ca și cum ar fi gata să recite, psalmodiindu-le, miile de versuri pe care folcloristul le-a adunat cu sfințenie. E magnific bătrînul țigan, în costumu-i *tombatera*, ca Barbul Lăutarul, ultimii reprezentanți ai acelor tarafuri de lăutari care alintară petrecerile și dorul generațiunilor trecute.

Peste cîtva timp, această însemnată *culegere de poezii populare* va ieși pe deplin de sub tipar; prin urmare, studioșii limbii și literaturii române vor avea de lucru, posedînd niște texturi atît de originale și atît de fidele. Gramatica, etica, filologia și istoria, cu toate subdiviziunile ei, vor găsi în cele 48.000 de versuri ale colecțiunii G. Dem. Teodorescu cele mai bogate, cele mai interesante și cele mai neașteptate amănunte.

Al lor e acum rîndul să tragă folcase din această incomparabilă comoară a geniului popular al României.

Noi așteptăm cu drag a le vedea.

GION IONESCU

NOTE ȘI COMENTARII

LOCUL COLECȚIEI ÎN EPOCĂ

Cu toată diversitatea de opinii suscitate de apariția culegerii *Poezii populare române*, comentatorii, recenzenții și exegeții ei târzii au fost — și continuă să fie — în unanimitate de acord în ceea ce privește importanța indiscutabilă a acestei lucrări. Anul publicării, 1885, se impune astăzi ca momentul cel mai semnificativ al unui început de etapă în asimilarea și valorificarea științifică a tezaurului culturii noastre populare. Într-adevăr, după anii de avînt romantic și de redescoperire a surselor spiritualității naționale, venise timpul pentru culegerea sistematică și interpretarea riguroasă a imensului material oferit de creația poetică populară așa cum se prezenta ea, vie și în permanentă circulație orală. Această necesitate era puternic resimțită atît de numeroșii cărturari ai vremii, cît și de cercuri din ce în ce mai largi ale publicului. Mai mult, tînăra Academie Română își asumase, printre sarcinile prioritare aceea de a sprijini publicarea unor vaste colecții de folclor literar: „Se naște ideea acelor colecții cu profil de corpus care să înglobeze pe cît posibil toate tipurile. Într-un fel înțeleasă Alecsandri cu colecția sa din 1866 să prevină toate celelalte trei provincii istorice, după cum și colecția lui G. Dem. Teodorescu tindea să fie cît mai cuprinzătoare, reproducînd și variante din alte provincii sau făcînd referiri la variantele publicate anterior"[1]. Să consemnăm și observațiile lui D. Caracostea: „Cu atît

[1] Ovidiu Bîrlea, *Academia Română și cultura populară*, în *Revista de etnografie și folclor*, tom. 11, 1966, nr. 5—6, p. 423.

1883, apariția lucrării lui M. Gaster, *Literatura populară română*, și mai ales cu anul 1885, cînd apare colecția lui G. Dem. Teodorescu, începe o fază nouă în studiul literaturii noastre populare. De aici înainte, însemnătatea noțiunii de variantă începe încet să-și facă loc, firește cu multe împotriviri..."[1]. În același an, vede lumina tiparului volumul *Doine și strigături din Ardeal*, editat de Ioan Urban Jarnik și Andrei Bîrseanu. Iată, deci, în același moment istoric, două lucrări de căpetenie pentru alcătuirea unor adevărate corpusuri folclorice reprezentative pentru toate ținuturile românești. Desigur, și într-un caz și în celălalt avem de-a face cu materializarea, încununată de succes, a unor preocupări și strădanii mai vechi, desfășurate ani și decenii de-a rîndul.

G. Dem. Teodorescu nu era un necunoscut în elipa cînd a oferit, prin Dimitrie Sturdza, *Academiei Române* manuscrisul voluminos al colecției sale. Printre mărturiile datînd din epocă, privitoare la așteptările legate de întreprinderea lui G. Dem. Teodorescu o citățm pe cea a lui Grigore Tocilescu: „Ne pare bine că d-l G. Dem. Teodorescu, profesor de limba și literatura română, n-a pregetat a culege, de vreo 15 ani încoace, partea poetică a literaturii noastre populare din diferite puncte ale țării [...]. Lipsa unei ediții complete, critice și cu indicațiunea tuturor variantelor, prețioaselor producte datorate muzei române, este de mult simțită. Nimeni mai bine ca d-l G. Dem. Teodorescu nu e preferat pentru o asemenea lucrare, și nimeni altul nu posedă ca d-sa un material așa de avut, adunat cu grijă și inteligență în timp de vreo 15 ani."[2]. Așadar, proiectul lui G. Dem. Teodorescu era cunoscut, mulți dintre literații și filologii contemporani s-au numărat printre colaboratorii și sprijinitorii autorului. Academia Română, ca for competent și dispunînd totodată de unele mijloace financiare în scopul arătat, a fost, de asemenea, interesată în apariția culegerii lui G. Dem. Teodorescu. Cu toate acestea, documentele timpului ne dezvăluie dificultățile de natură obiectivă și subiectivă ce le-a avut de întîmpinat autorul. Considerăm că nu este lipsit de interes, pentru oricine citește aceste note, să reproducem selectiv mărturiile documentare asupra discuțiilor prile-

[1] D. Caracostea, *Poezia tradițională română*, II. Ediție critică de D. Șandru, Editura pentru literatură, București, 1969, p. 269.

[2] Grigore G. Tocilescu, *Literatura populară*, în *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, II, 1884, vol. III, p. 371—372.

jurile la Academie de pregătirea și apoi de apariția colecției *Poezii populare române*. În *Analele Academiei Române* se publicau, după cum știm, discuțiile ce se purtau în sesiuni. Iată ce s-a întîmplat în ședința din 18 martie 1885, cînd s-au purtat dezbaterile asupra lucrării *Poezii populare române*: „Se comunică procesul-verbal al Secțiunii literare pentru ședința de la 18 martie, prin care secțiunea opiniază ca ajutorul propus pentru publicarea colecțiunii de poezii populare a d-lui G. Dem. Teodorescu să se dea din bugetul anului viitor după apariția operei.

Domnul Bariț zice, că dacă ar fi fost prezentată această colecțiune cel puțin la începutul sesiunii, pentru ca Academia să ia deplină cunoștință de dînsa, d-sa ar vota cu plăcere ajutorul cerut, crede însă că e rău obiceiul de a veni cu astfel de cereri la finele sesiunii [...].

Domnul Quintescu zice, că-i pare rău și d-sale că cererea a venit tîrziu, căci s-ar fi putut da un ajutor pentru publicarea acestei prețioase colecțiuni [...]. D-sa propune să se decidă, ca, în cazul cînd din bugetul votat pentru anul viitor ar rămîne economii, să se dea dintr-însele ajutor pentru această tipărire, fixîndu-se de acuma suma ce este a se da.

Domnul Sturdza zice, că propunerea făcută de domnul Bariț în este de luat în considerațiune. Nu trebuie însă să se uite că adesecri oamenii sînt sfiicioși și nu îndrăznesc a cere ajutor de la Academie. Manuscrisul domnului Teodorescu l-a adus d-sa și dacă Academia nu se află în poziținea de a-i da ajutorul necesar pentru publicare, opiniunea ei i-ar fi de folos pentru a găsi acest ajutor aiurea. Întrucît privește propunerea d-lui Quintescu, nu trebuie să o primim pentru că ar fi un foarte rău procedeu, dacă ne-am pune pe terenul de a da ajutoare din economiile bugetului. Concluziunea Secțiunii literare este o recomandare pentru anul viitor.

Academia, aprobînd părerea d-lui Sturdza, trece la ordinea zilei, rămînînd ca deciziunea secțiunii să se aibă în vedere la sesiunea viitoare"[1]. Să notăm și decizia care s-a luat cu privire la colecția lui G. Dem. Teodorescu: „Președinte V. Alecsandri. La ordinea zilei fiind raportul d-lor Hasdeu și Sion asupra colecțiunii de *Poezii populare* făcută de dl. G. Dem. Teodorescu, înaintată secțiunii în ședința de ieri, avîndu-se în

[1] *Analele Academiei Române*. Secțiunea I. Partea administrativă și dezbaterile, seria II, t. VII, 1884—1885, p. 132.

vedere concluziile raportului (care se anexează), considerînd că bugetul este acuma votat, secțiunea apreciază ca ajutorul cerut să se acorde după aparițiunea operei, din sorginții bugetului anului viitor"[1]. Raportul favorabil alcătuit de B.P. Hasdeu și G. Sion asupra lucrării lui G. Dem. Teodorescu a fost publicat în *Analele Academiei Române*.[2] El avea să figureze pe prima filă a lucrării *Poezii populare române*. (Vezi ediția de față.) La puțină vreme însă, mai precis la începutul anului 1886, după ce apăruse cartea, B.P. Hasdeu avea să uite cuvintele frumoase pe care le-a scris despre lucrarea lui G. Dem. Teodorescu, declarîndu-se, tot în înaltul for academic, împotriva premierii colecției *Poezii populare române* cu premiul *Năsturel*: „Se pune la vot premierea colecțiunii de poezii populare publicate de d-l G. Dem. Teodorescu. D-l I. Negruzzi zice, că în aprecierea acestei publicațiuni a fost de altă părere ca majoritatea comisiunii. D-sa crede că lucrarea d-lui Teodorescu ar merita să fie premiată, cu atît mai mult, cu cît la facerea unei colecțiuni ca aceasta se cere pe lîngă însemnate cunoștințe și o muncă considerabilă. Trebuie să se dea, premiul acestei colecțiuni, chiar întemeindu-se pe părerea exprimată de d-nii Hasdeu și Sion și publicată ca prefață în fruntea operei. Observațiunea făcută de d-l Hasdeu că lucrarea aceasta ar fi numai o colecțiune fără muncă științifică proprie, n-o împărtășește și în tot cazul n-ar trebui să ne împiedice a-i da premiul pentru că mai sînt precedențe de această natură; chiar în zilele trecute, Academia a premiat colecțiunea de arii populare prezentată de d-l Vulpian.

D-l Hasdeu răspunde că cele spuse de d-l Negruzzi s-au spus deja în sînul comisiunii. D-sa recunoaște că colecțiunea e bine făcută și o recomandă la o încuragiare, dar nu la premiu. Raportul d-sale este scurt; nu a indicat într-însul și defectele lucrării, care nu lipsesc.

Autorul voiește a-și recomanda colecțiunea prin mulțimea materialului, arătînd că ea cuprinde peste 40 000 versuri; această cifră se reduce, însă, în realitate la mai puțin de jumătate pentru că autorul împarte versurile reale în două și trei părți, pe carî le consideră ca versuri de sine stătătoare. Notele autorului constau numai în arătarea

[1] *Ibidem*, p. 149—150.
[2] *Ibidem*, p. 150.

locului de unde s-au culeș bucățile; din aceste note se vede că cele mai multe sînt adunate de la învățarul Șoican din Brăila; altele de la vreo 2—3 persoane din București și o mică parte i s-au comunicat de către diferite persoane din provincie. Așa dar, nici munca materială în sine n-a fost mare, nici nu se poate asemăna cu a lui Alecsandri și Russo, cari au umblat prin munți și, după ce au culeș materialul de-a dreptul din gura poporului, l-au contopit așa că se poate făli literatura populară română. Partea științifică adecă comparativă lipsește; cînd nu lipsește ea e dată în mod cu totul curios; așa cînd autorul voiește a compara o baladă română cu una sîrbească, nu se mărginește a cita balada sîrbească, ci caută în traducerea franceză a lui Dozon, face de pe această traducere, o traducere românească în versuri albe și apoi o tipărește în colecțiunea sa. Această procedare este cu totul neștiințifică. Tot așa stau lucrurile și cu diferitele variante ale aceleiași poezii: în loc să indice în note sau la capătul fiecărei poezii, că în locul cutărui vers se află altul într-o altă lecțiune, autorul reproduce de 2—3 ori aceeași bucată cu deosebire de cîteva versuri; în acest mod numărul versurilor a crescut mult mai mult decît e în realitate. Clasificarea poeziilor în colecțiune e ingenioasă, dar nu e nouă.

D-l Ureche este de opiniune contrară cu d-l Hasdeu. D-sa nu crede că o colecțiune nu merită premierea, cînd e bine făcută. Cartea d-lui Teodorescu, întrunind această condițiune, merită a i se da premiul și din această causă d-sa se unește cu opiniunea minorității din comisiune.

Se pune la vot propunerea minorității de a se acorda d-lui Teodorescu premiul *Năsturel-Herescu*, și rezultatul votului este de 7 bile albe pentru și 13 negre contra."[1]

Receptarea contradictorie a lucrării în sînul Academiei, firește că ne surprinde. Important este că autorul a avut perseverența necesară pentru a-și duce proiectul la bun sfîrșit, trecînd atît peste dificultățile de concepție, cît și peste cele materiale. Aici se pare că a beneficiat de sprijinul generos al simpatizanților săi, probabil și al numeroșilor abonați[2] care au anticipat o parte din cheltuielile editării. Astfel ne explicăm și includerea în ediția originală a *Aprecierilor anticipate*[2],

[1] *Analele Academiei Române*, Secțiunea I. Partea administrativă și dezbaterile, seria II, t. VIII, 1885—1886, p. 145—146.

[2] Vezi p. 743—752 din această ediție.

semnate de G.I. Ionescu Gion. Este vorba,de fapt, de o recenzie la primele fascicole tipărite, la care s-a referit în mod critic şi B. P. Hasdeu. Totuşi, reproşul temperamentalului mentor al Academiei nu era decît în parte întemeiat. Consideraţiile elogioase ale lui Ionescu-Gion au fost reproduse în publicaţii ale timpului, atît înainte, cît şi după apariţia culegerii, înlesnind, în bună măsură, pătrunderea lucrării în conştiinţa intelectualităţii din provinciile româneşti:[1] „Zilele trecute a apărut într-un frumos volum colecţiunea de *Poezii populare* a d-lui G. Dem. Teodorescu, colecţiune despre care în două din aceste *Curiere* am vorbit cititorilor noştri. D-l G. Dem. Teodorescu a binevoit a alătura la finele volumului sub titlul de *aprecieri anticipate*, rîndurile publicate de noi în acele *Curiere;* îi mulţumim şi sperăm că cititorii de *Poezii populare* vor găsi şi mai multe de admirat în ele decît cele ce noi am semnalat"[2]. Poate că nu greşim prea mult presupunînd că G. Dem. Teodorescu îşi lua şi anumite măsuri de precauţie anticipînd anumite reacţii negative la concepţia sa, în fond inovatoare, asupra exigenţelor culegerii şi tipăririi textelor folclorice. Încă din anul 1877, în vremea studenţiei, la Paris, autorul îşi afirma în mod polemic crezul metodologic: „Lipsa de critică ne-a făcut să avem cărţi de poezii populare stropite cu parfumuri de salon, înzestrate cu rime potrivite şi regulate, după gustul editorilor, în paguba limbii şi a frumuseţii lor celei firești; basme din nou croite, pe care săteanul le poate prea bine lua drept vorbirea unui apărător de procese înaintea judecătorilor de pace; colinde trase de păr ca să vorbească şi despre răpirea Sabinelor de pe timpul strămbunilor de la Roma. Într-un cuvînt, lipsa de critică a făcut ca azi totul să trebuiască luat de-a capăt, adunîndu-le cu îngrijire şi publicîndu-le cu onestitate, cu bună-credinţă, cu respect către cei ce ni le-au păstrat, către cei ce

---

[1] *Familia*, 21 (1884), p. 430; *Revista pentru istorie, arheologie şi filologie*, III (1884), p. 371—381; *Românul*, 29 (1885), p. 562—563, 778—779, 962—963: Gion; *Telegraful român*, 33 (1885), p. 645—646: Gion; *Biserica şi şcoala* (Arad), 9 (1885), p. 205—207: Gion; *Voinţa naţională*, 3 (1886), nr. 451: A. D. Xenopol; *Românul*, 20 (1886), p. 133—134; Gion, ca răspuns la recenzia critică a lui A. D. Xenopol; *L'Independance roumaine*, Bucureşti, 10 (1886), nr. 2530—2250: Arutnev

[2] *Românul*, 29 (1885), p. 778—779.

vor să le păstreze, către străinătatea ce dorește să le cunoască."[1] Îndeplinindu-și cu stăruință și eficiență deziderateele științifice, G. Dem Teodorescu știa că avea să întîmpine rezervele unora dintre contemporani. Cîteva decenii mai tîrziu, cînd contribuția fundamentală a culegătorului se va fi impus în opinia specialiștilor, Dumitru Caracostea avea să elucideze temeiurile disputelor născute la scurt timp după apariția volumului *Poezii populare române:* „Istoria părerilor și mentalității cercetătorilor de pînă acum explică de ce, la 1885, cînd apare colecția lui G. Dem. Teodorescu, ca o primă încercare de a aduna și a coordona un material mai bogat, spiritele nu erau pregătite să vadă însemnătatea ivirii unei noi variante; ceva mai mult, se încinge o discuție dacă colecția lui G. Dem. Teodorescu este sau nu de un real folos. Spiritele, chiar cele mai luminate, nu erau încă pregătite să înțeleagă cerințele cercetărilor științifice pe acest teren. Punctul de vedere care predomina în discuție era nu acela de creație, ci acela al valorii poetice văzută însă cu criterii străine de gustul poporan."[2] Cel mai edificator exemplu pentru asemenea atitudini ni-l oferă A.D. Xenopol, care, la scurt timp după apariția culegerii, publică în ziarul *Voința națională* o amplă recenzie, cu o evidentă adresă critică. Este, în principiu, vorba despre trei categorii de obiecții formulate pe larg, din care extragem: „Constatăm că lipsește din ea — e vorba de culegerea lui G. Dem. Teodorescu — o clasă întreagă de poezii particulare poporului român: *bocetele*. Nu înțelegem pentru ce d. Teodorescu nu le-a primit în colecțiunea d-sale. [...] Nu e vorbă, d. Teodorescu nu primește nici *strigăturile* și *chiuiturile* în culegerea d-sale. [...] D. Teodorescu are întotdeauna nimerita idee de a arăta izvorul de unde a cules poezia populară. Ce reiese din aceste indicațiuni? Că imensa majoritate a poeziilor poporane conținute în colecțiunea ce analizăm sînt luate din gura *lăutarilor țigani*, între cari acela ce a contribuit cu cele mai multe a fost Petrea Creț ul Șolcan, lăutarul Brăilei. [...] Acest izvor poate sluji în destul de bine pentru unele din clasele poeziilor adunate precum *steaua, colindele* și *cîntecele de lume*. Nu știm însă dacă pentru *balade sau cîntecele bătrînești* o aseme-

[1] G. Dem. Teodorescu, *Cercetări asupra proverbelor române (Cum trebuie culese și publicate)*, București, 1877, p. 140.

[2] Dumitru Caracostea, *Poezia tradițională română*, II. Ediție critică de D. Șandru, Editura pentru literatură, București, 1969, p. 270.

nea metodă de adunare este cea mai potrivită. Acestea însă alcătuiesc partea cea mai importantă a comorii poetice a unui popor. [...] Nu vedem deci nici o garanție că o culegere de balade luată din gura unor lăutari să reprezinte adevăratul cuprins al cîntecului din bătrîni."[1] În continuare, A.D. Xenopol face o analiză de text la poezia *Oaia năzdrăvană* culeasă de G. Dem. Teodorescu de la Petrea Crețul Șolcan și *Miorița* din colecția V. Alecsandri: „Cînd citim această baladă în ambele colecțiuni rămînem loviți de deosebirea lor imensă ca valoare poetică. Tablourile cele mai încîntătoare ale baladei culese de d. Alecsandri în care natura toată cu munții, păsările, păsărelele și stelele, ia parte la moartea iubitului cioban, sînt cu totul șterse în aceea culeasă de d. Teodorescu. Din contra, o mulțime de umpluturi fără gust și fără poezie înăbușă cele cîteva versuri frumoase ce mai sînt păstrate în ea. D. Teodorescu în notița sa introductivă la balade spune despre cea culeasă de d. V. Alecsandri că ar fi «înfrumusețată și completată». Oare așa să fie? Să fi dat d. Alecsandri drept creațiune a poporului român productul însuși al fanteziei sale?

Nu credem aceasta, mai întîi fiindcă d. Alecsandri ne spune că a culeș acea baladă din gura unui baci de pe muntele Ceahlău și sîntem ținuți să credem pe d. Alecsandri[2]; apoi fiindcă se vede din tot contextul poeziei că e lopită într-o bucată, că nu este dreasă și adaosă după cum ar vrea să ne facă să o credem d. Teodorescu. La afirmația d-lui Alecsandri că capodopera tuturor poeziilor poporane, *Miorița*, a fost culeasă

---

[1] A. D. Xenopol, *Poezii populare române, culegere de G. Dem. Teodorescu*, în *Voința națională*, III, 1876, p. 451.

[2] Relatînd în monografia sa, *Miorița, Tipologie, circulație, genză, texte*, episodul acestei polemici ce avea să continue între A.D. Xenopol și G. I. Ionescu-Gion, Adrian Fochi va face următoarea remarcă: „Xenopol uită că Al. Russo afirmă să fi auzit balada de la un lăutar. Uită, de asemenea, faptul că, dacă V. Alecsandri în ceea ce privește *Miorița* afirmă să o fi auzit și cules de la baciu Udrea, în cazul unor numeroase alte balade nu se dă în lături să pomenească printre informatorii săi și pe lăutari, descriind uneori și procedeele lor specifice de execuție. Vezi: *Poezii populare ale românilor*, p. 104 (baladele *Vidra. Păunașul codrilor*), p. 127 (balada *Badiul*), p. 19, 71, 76, 262 în general despre cîntăreții populari, p. 83, 95, 96 despre modul de execuție al baladelor", p. 137.

din gura poporului, pot adăugi pe a mea proprie, care în o călătorie în munții Bucovinei, făcută de mine în anul trecut, am auzit-o rezisă într-un chip aproape identic cu forma ce o are în Alecsandri de un tînăr cioban de pe muntele Ouşorul, lîngă Dorna. [...]. În varianta, sau mai bine zis în concepțiunea acestei splendide poezii, cuprinsă în colecția d-lui Teodorescù lipseşte apoi o mulțime de amănunte interesante sau încîntătoare, precum păstorul *vrîncean*, care ne arată că la timpul izvodirii baladei *Vrancea* alcătuia un fel de țară deosebită, după care se numeau locuitorii ei, şi astfel se confirmă şi prin poezia populară vechea existență a vrîncenilor în colțul sudic-răsăritean al Carpaților. Lipseşte apoi cuvîntul caracteristic dat ca epitet păstorului moldovan că ar fi mai *ortoman*, un cuvînt care poate arunca multă lumină în istoria limbii româneşti. Toate aceste notițe prețioase au dispărut cu totul din textul cules de d. Teodorescu din gura lăutarului Brăilei."[1]

Cel care răspunde cu promptitudine publicistică criticilor lui A. D. Xenopol este acelaşi, G.I. Ionescu-Gion: „Neavînd, zic, pretențiunea de a fi o culegere *completă* de poezii populare române, colecțiunea G. Dem. Teodorescu nu s-a crezut ştirbită de lipsa bocetelor, cu atît mai uşor cu cît şi d. A.D. Xenopol o spune, o bună parte din ele au fost culese şi publicate de d. Teodor Burada. Deci, pentru a fini cu acest punct, îmi pare că amicul meu de la Iaşi a fost condus de amorul său peste măsură de mare de a avea la îndemînă într-o singură operă toate varicle genuri de poezie populară română, cînd a învinovățit colecțiunea G. Dem. Teodorescu, care, repet, nu are pretențiunea de a fi o colecțiune *completă*, că nu are bocetele şi în al doilea rînd *strigăturile* şi *chiuiturile* din Ardeal. Al doilea defect, după mine cea mai prețioasă calitate şi condițiunea esențială de reuşită a oricărei culegeri de poezie populară, după d-l A.D. Xenopol, este că baladele româneşti sînt adunate mai mult de [la] lăutari iar nu de la țărani; că d. Alecsandri a fost ca «cioplitorul de diamante care pune în lumină cristalul său plin de foc, neteaind pe ici cîte un vers şchiop sau eliminînd o prea deasă repetare a acelorași cuvinte, ceea ce este foarte obişnuit în poezia populară, sau în fine orînduind la locul lor părțile adesesri amestecate de cîntăreții

[1] A. D. Xenopol, *Poezii populare române, culegere de G. Dem. Teodorescu*, București, 1885, în volum mare în 8° de 719 pag., în *Voința națională*, III, p. 451.

pulari». D.G. Dem. Teodorescu **n-a făcut așa, ziceam noi aici astă-toamnă, și poate bine a făcut. G. Dem Teodorescu n-a făcut așa, și foarte rău a făcut spune azi d. A.D. Xenopol. Și zicem că foarte bine a făcut alegînd acest sistem de conștient și incoruptibil înregistrator d. G. Dem. Teodorescu, deoarece știm din păținele, și din siluirile, și din chinurile folclorului român de toate felurile, unde putem ajunge cu cioplirea, cu netezirea, cu înfrumusețarea, cu retezeala și cu completarea primitivelor inspirațiuni ale muzei populare.** [...] Pricepem modul de a înțelege culegerea poeziilor populare române al d-lui Alecsandri, recunoaștem de departe și oportune pe atunci, motivele care l-au îndemnat a pieptăna, netezi și întocmi bucățile de literatură populară. Era vorba de a ni se spune nouă înșine și de a se arăta străinilor că avem una din cele mai frumoase și mai bogate literaturi populare, că se găsește într-însa pietre prețioase cari întrec prin lucirea lor cele mai mîndre frumusețî ale literaturii orașelor. Pentru aceste motive și pentru că sufletul său de poet, simțămîntul armoniei și frumosului înnăscut într-însul nu-l lăsau să sufere repetițiunele și «necioplirile» în versurile populare ce le da la lumină, d. Alecsandri a completat, întocmit și înfrumusețat cît mai popular posibil părțile slabe — după d-nia sa — ale muzei țăranului român [...] Noi credem că defectul ce impută d. Xenopol culegerii de poezii populare a d-lui G. Dem. Teodorescu alcătuiește pentru ea cea mai prețioasă dintre toate calităților, singura în putere a-i da autoritatea cerută pentru a servi la studierea următoare asupra literaturii române." În continuare, inimosul gazetar se referă la informatorul lăutar „...Și el cîntă versurile ca și țăranul, ba încă i-le aduce dacă e vorba de un cîntec nou care a ieșit aiurea; el e bibliotecarul, omul-arhivă al cîntecelor mai vechi pe care țăranul le-a uitat. Și dacă ar face aceasta, dacă ar fi fost numit în funcțiune de acum, de curînd, am zice poate că lesne îi e să se înșele... însă e de sute de ani unii din factorii cei mai însemnați ai folclorului român. [...]. Tot ca accesoriu la discuțiunea expusă de noi mai sus, d. A.D. Xenopol vorbește de balada *Mioriței*. D-nia sa a auzit-o în munții Bucovinei în chip *aproape identic* cu acela al *Mioriței* din colecțiunea d. Alecsandri Tot d. Xenopol recunoaște cêva mai sus în studiul său însemnătatea variantelor pentru studiul și deplina pricepere a poeziei populare. Ei! dacă e așa, pentru ce nu recunoașteți d-lui G. Dem. Teodorescu drep-

ţul de a da din *Mioriţa* varianta astfel cum poporul de la cîmp a înţeles-o şi a întocmit-o? Cînd ni se va prilejui a demonstra şi stabili că geniul poetic al poporului de la cîmp e mai slab decît acela al poporului de la munte, varianta d-lui G Dem Teodorescu vă va servi ca document convingător "[1].

În desfăşurarea disputei, notăm o nouă intervenţie a lui A.D. Xenopol care, în linii mari, nu face decît să-şi reafirme punctele de vedere iniţiale: „Învinuirea noastră era că d. Teodorescu, culegînd poeziile sale (mai ales cîntecele bătrîneşti) de la bătrîni de prin oraşe, *variantele păstrate de aceştia sînt cele mai sărace, mai lipsite de farmecul poetic şi de notiţele cele interesante istoriceşte, care se ascund uneori, ca nişte mărgăritare în scoicile lor, în ţesătura poeziei poporane.* Aşa, am arătat în reproducerea poeziei *Oaia năzdrăvană* de d. Teodorescu că lipsesc notiţele preţioase asupra păstorului *vrîncean*, asupra cuvîntului *ortoman*, două notiţe care ne deschid orizoane întinse de cercetări în limba şi istoria românilor. Apoi, ca concepţiune poetică, la ce este redusă această poezie neasemănată în culegerea d-lui Teodorescu? Unde sînt splendidele versuri, pe cari geniul omenesc n-a putut să le întreacă în nici o ţară din lume şi care arată adînca natură de artist a poporului român?" Şi după ce dă exemple din variantele V. Alecsandri şi G. Dem. Teodorescu îi ia apărarea primului, aşa cum a procedat şi în articolul anterior: „Nu sînt poeziile *înfrumuseţate* de d. Alecsandri, ci numai cît curăţite pe ici pe colea de mărăcinele cu care timpul şi decăderea simţului poetic le-a umplut. În acest sens am explicat eu *întocmirea* lor de d. V. Alecsandri, şi prietenul meu, făcîndu-se că ne înţelege, îmi atribuie că aş aproba metoda, de a drege poeziile poporane, culegîndu-le. Aceasta este tot ce poate fi mai nedrept. *Poeziile trebuie culese şi reproduse aşa cum sînt, însă aşa cum sînt în gura celor ce le-au dat naştere şi nu în acea a unor cîntăreţi de contrabandă*".[2]

Ceea ce putem reţine astăzi din evocarea acestui schimb de opinii este faptul revelator că în acea vreme, în epocă, se impusese totuşi cerinţa autenticităţii şi fidelităţii în culegerea folclorului românesc.

[1] G. I. Ioneşcu-Gion, în *Românul*, 30, 1886, din 15—16 februarie, p. 133—134.

[2] A. D. Xenopol, *Noutăţi literare. Iarăşi poeziile poporane culese de G. Dem. Teodorescu*, în *Voinţa naţională*, III, 1886, nr. 459.

Pentru că ambii participanți la discuție își afirmă punctele de vedere divergente tocmai în numele acestor deziderate. Dealtfel, lucrarea lui G. Dem. Teodorescu avea să se impună destul de rapid în conștiința epocii, aprecierile pozitive precumpănind asupra rezervelor criticii. Să nu uităm că, în 1896, o parte din culegere a fost tradusă în limba franceză de Jules Brun. Abia în 1904, se va semnala o nouă încercare de contestare, aparținînd lui Th. Speranția.[1]

Pentru a reveni la substanța polemicii Xenopol-Gion trebuie precizat că faptele și cercetările ulterioare au arătat că Xenopol se înșela în ce privește rolul autentic al lăutarilor din mediul urban; de păstrători și transmițători ai valorilor creației populare, și mai cu seamă a poeziei epice. Iată ce notează în acest sens D. Caracostea: „Lăutarii au avut un rol în istoria baladei noastre, pe care n-au creat-o, dar au recepționat-o în calitate de cîntăreți profesioniști și au făcut-o să dăinuiască pînă azi, deși în multe privințe condițiile nu mai erau prielnice acestui gen. În cea mai mare parte a ținuturilor românești, lăutarii fiind păstrătorii cîntecului bătrînesc, a ne lipsi de mărturiile lor ar însemna să ne lipsim de izvoare indispensabile."[2]

Discuțiile privitoare la influența lăutarilor asupra circulației cîntecelor populare sub aspectul păstrării nealterate a conținutului și expresiei specifice, au antrenat la vremea lor și numeroși alți autori: T. Cipariu, C. Negruzzi, A. Russo, G. Sion, V. Alecsandri, Ion-Heliade Rădulescu, Candrea etc. Un punct de vedere demn de reținut l-a formulat recent folcloristul Ion Diaconu în lucrarea *Cîntăreți și povestitori populari:* „Polemistul de relief Xenopol — prin autoritatea lui științifică în istorie — impusese însă în cercurile largi cititoare opinia că lăutarul țigan a nimicit întotdeauna arta nativ populară în ce-a cîntat el cînd a primit melodia și versul numai din popor. Părerea moderatoare a lui Schwartzfeld (1889); lăutarii țigani «unii dreg ce e rău, iar alții strică ce e bun»; sau, lăutarul «are și el un rol activ în cîntec; dă și el poporului o sumă de producții, ce a știut a și le însuși de la

[1] Th. Speranția, *Introducere în literatura populară română*, București, 1904.

[2] D. Caracostea, *Poezia tradițională română*, II, București, 1969, p. 281.

alții» — a rămas cu totul izolată."[1] În continuare, autorul își exprimă propria opinie privitoare la probleme în discuție: ...„un lucru nu poate fi tăgăduit: lăutarul și cobzarul țigan au fost niște factori activi în prefacerea folclorului nostru. Ei nu au plăsmuit *Mioriția* păstorească; dar au cîntat-o și ei cu temperamentul lor adoptat în bună parte etnicității noastre. Sigur că de multe ori s-au îndepărtat de fondul nostru folcloric nativ (*Oaia năzdrăvană* a lui Șolcan, de pildă). Altul însă a păstrat *Mioriția* într-o variantă artistică iculeasă de slavistul P. Caraman, în 1919, de la lăutarul amintit, Vasile Pîrvu-Rotiți). Încît folclorul și talentul lăutăresc (care au influențat pînă și pe Beethoven, ori pe Liszt, iar la noi pe George Enescu), au făcut pe Octavian Goga să-i închine lui «Laie Chioru» cunoscuta elegie iar pe Eminescu, să sprijine, prin Maiorescu (pentru studii de vioară la Viena), pe prietenul său Toma Micher (u), un țigan talentat. Fusese întocmai și «Jidică scripcarul», cel care cu o jumătate de veac mai înainte cînta, repetînd de zeci de ori, «cîntece poporale» în copilăria lui Alecsandri"[2].

Într-o scrisoare a lui Ioan Urban Jarnik către Ioan Bianu, datată 1 ianuarie 1886, deci la numai trei luni de la apariția lucrării lui G. Dem. Teodorescu, găsim o referire care ne îngăduie să subliniem o dată în plus ecoul pe care l-a avut opera cărturarului român: „Volumul lui Sbiera l-am primit cu plăcere și am început să-l citesc. Cum stă treaba cu colecțiunea lui Teodorescu? Nu-l cunoști bine personal dumneata să-i ceri în numele meu un exemplar gratuit pentru mine, sau poate cunoști bine unul dintre prietenii d-lui care ar putea să-mi fie mijlocitor? Mijloacele mele de acum nu-mi permit deloc o așa cheltuială extraordinară și totuși doresc foarte să o am în persoana mea"[3]. Un an mai tîrziu, cînd aștepta drepturile de autor ce i se cuveneau din România, îi scrie din nou, din Praga, lui Ioan Bianu: „Dac-aș căpăta suma aceasta, aș cheltui o parte însemnată din ea ca să-mi procur niște lucruri de căpetenie pentru mine, așa de pildă, nu posed încă *Poeziile*

[1] Ion Diaconu, *Cîntăreți și povestitori populari*, Editura Minerva, București, 1980, p. 114.

[2] *Ibidem.*, p. 116.

[3] *Scrisori către Ioan Bianu.* Ediție și note de Marieta Croicu și Petre Croicu, vol. II, Editura Minerva, București, 1975, p. 61.

populare ale lui Teodorescu, deşi se pare că d-l Odobescu este foarte bine cu domnia lui: n-ar putea el intercede în favorul meu pe lîngă dl. Teodorescu să-mi trimită un exemplar? Poate să fie convins că l-aş studia din scoarţă pînă la scoarţă"[1].

Aprecierile de mai înainte, ca şi numeroase alte comentarii şi analize au confirmat în timp însemnătatea istorică a lucrării lui G. Dem. Teodorescu. Să recunoaştem, discuţiile nu s-au stins nici pînă în zilele noastre, dar ele au ajuns să fie guvernate de probitatea şi obiectivitatea ştiinţifică, pe măsura intenţiilor indiscutabil generoase ale autorului. Printre permanenţele pozitive şi general acceptate ale culegerii, reţinem volumul considerabil al textelor şi variantelor publicate varietatea lor tematică şi stilistică caracterul inedit al unor genuri şi motive, incluse, de fapt, de G. Dem. Teodorescu, în circuitul culturii moderne; sporul de autenticitate dublat de afirmarea responsabilă a unor intenţii de rigoare ştiinţifică; efortul original, cu largi semnificaţii teoretice, de sistematizare şi clasificare a materialului cules de pe teren; prezenţa individualizată şi, în general, bine profilată a unor informatori; fixarea unui tablou expresiv şi convingător, cu valoarea de document, a limbii române vorbite într-o anumită epocă şi o anumită arie geografică; adunarea de texte folclorice din mediu orăşenesc. Toate acestea, credem noi, motivează îndeajuns persistenţa în timp a interesului faţă de monumentala culegere, care s-a impus cu autoritate printre cărţile de referinţă ale folcloristicii şi istoriei literare naţionale.

ISTORICUL COLECŢIEI

Se cunoaşte din biografia lui G. Dem. Teodorescu că preocupările sale de culegător datează din primii ani ai tinereţii. Acest detaliu ne conduce nemijlocit la problema datării colecţiei de faţă. Lucru nu lipsit de însemnătate istorică, întrucît aici se poate discuta aspectul priorităţii în culegerea de teren a folclorului românesc. Există în epocă preocupări similare şi concomitente. Ne gîndim la munca de culegător a lui Ioan Micu-Moldovanu (care a oferit materiale ce stau la baza

[1] *Ibidem*, p. 69.

culegerii *Doine și strigături din Ardeal*, de Ioan Urban Jarnik și Andrei Bîrseanu), atestată încă din anul 1863, după cum ne-o confirmă Adrian Fochi: „Materialul a fost publicat în 1885, dar în prefață se arată că munca de culegere a început încă din 1863. Afirmația este de o importanță capitală pentru istoria nu numai a colecției de față, ci pentru însăși istoria folcloristicii românești. Într-adevăr, dacă exceptăm publicațiile lui Anton Pann, colecția lui N. Pauleti (publicată abia între cele două războaie mondiale), colecția inedită încă a lui Al. M. Marienescu și puținele texte lirice publicate pînă în 1863 în diferite periodice ale vremii, constatăm că marea colecție a lui Ioan Micu-Moldovanu ocupă și în ceea ce privește data alcătuirii sale un loc fruntaș"[1]. Considerăm că același loc fruntaș trebuie recunoscut și lui G. Dem. Teodorescu, care și-a început, într-un anume fel, în 1864, o prodigioasă activitate de culegător, finalizată și ea peste două decenii. Data este certă, pentru că însuși autorul o evocă în cuprinsul *Precuvîntării*, indicînd în același timp, etapele în care a fost elaborată colecția: „Culegerea din țară (1864—1874) am urmat-o chiar în străinătate (1875—1876) și am înavuțit-o mai cu seamă în anii din urmă 1877—1885)"[2]. Am considerat importantă etapizarea indicată de G. Dem. Teodorescu în alcătuirea culegerii sale, întrucît ea ne poate oferi prețioase indicii asupra procesului de geneză, de maturizare și definitivare a intențiilor inițiale. Pornind de la ansamblul datelor informative cuprinse în ediția originală, am alcătuit, din necesități de studiu, tabele sintetice și statistice, oglindind tocmai cele 3 etape distincte în elaborarea lucrării. Am avut în vedere totalitatea surselor indicate de autor (deci nu numai informatorii nemijlociți și culegătorii colaboratori, ci și reproducerile după alte volume și publicații), grupîndu-le atît după anul menționat de G. Dem. T. (firește acolo unde este precizat, în cazul reproducerilor datarea fiind extrem de dificilă), cît și după criteriul genurilor, așa cum au fost clasificate de G. Dem. Teodorescu.

Comparațiile statistice au devenit un util instrument de analiză din diverse puncte de vedere. Se pot astfel contura concluzii referitoare

[1] Ioan Urban Jarnik și Andrei Bîrseanu, *Doine și strigături din Ardeal*. Ediție definitivă de Adrian Fochi, Editura Academiei R.S.R., București, 1968, p. 109.

[2] Vezi *Precuvîntarea* ediției de față, p. 5.

la proporționarea textelor pe genuri sau după criteriul surselor de informare, precum și asupra altor diverse aspecte ținînd atît de substanța colecției, cît și de modalitatea de redactare. Revenim însă, în cele ce urmează, la problema istoricului colecției, a datării, pe cît posibil exactă, a fazelor de elaborare. Din analiza indicațiilor anuale se desprinde cu evidență concluzia caracterului aproape neîntrerupt al muncii de culegător depusă de G. Dem. Teodorescu, între anii 1864—1885. Excepție fac anii 1876, 1882 — despre care nu avem nici o explicație în acest sens — lipsind cu totul din indexul activității sale de culegător. Mai puțini productivi, au fost, de asemenea, anii 1864 (este vorba de anul de debut al preocupărilor sale, pe cînd nu avea decît 15 ani), 1875 (culege doar 1 descîntec, 1877 (1 colind.) Să nu uităm că este anul aflat sub semnul războiului de independență, cînd autorul a îmbrăcat vremelnic haina militară), 1878 (1 cîntec de lume), 1879 (1 descîntec). Consemnăm în schimb anii de vîrf: 1868 (17 piese), 1870 (23 de piese), 1883 (162 de piese, dintre care 114 ghicitori, obținute de la o singură informatoare și apoi, să reținem, este și anul primei întîlniri cu Petrea Crețul Șolcan, lăutarul Brăilei), 1884 (cel mai fertil, cu 18 colinde, obiceiurile *Steaua*, *Vicleimul* și *Jocul păpușilor* — pentru prima dată publicate în țara noastră — rugăciuni, cîntece și jocuri de copii — multe inedite —, *Lăzărel*, paparûde, glume, cîntece de lume — 83 la număr, 24 cîntece vechi, anul reîntîlnirii, în capitală, cu cel mai de seamă informator al său, Petrea Crețul Șolcan, dar, totodată, perioada în care și-a lărgit considerabil cercul informatorilor. Să notăm acum doar două nume: Șerban Mușat și Nicolae Roman, zis Papă-Lină). Evident, în acest an, 1884, asistăm la o maximă concentrare a eforturilor și preocupărilor de o viață, prevestind apropiata definitivare a manuscrisului, pe care regretăm că nu l-am descoperit încă. Este momentul cînd autorul încunoștințează colegii de breaslă și presa timpului asupra încheierii lucrării sale, solicitîndu-le sprijinul și bunăvoința. Reamintim aici atenționările și recomandările lui Grigore G. Tocilescu și G.I. Ionescu-Gion. Fapt semnificativ pentru tensiunea creatoare a acestui moment, în cariera științifică a lui G. Dem. Teodorescu, chiar după predarea manuscrisului la Academie (înmînat lui Dimitrie Sturdza, despre care avea să spună în *Precuvîntare:* „care — în calitate de ministru al instrucțiunii — a făcut tot ce i-a stat în

putință ca să ajute și să grăbească tipărirea cărții ce cu iubire ofer națiunii române"[1], el își continuă investigațiile, lucrînd efectiv pînă în ultima clipă la completarea și armonizarea fundamentalei sale lucrări.

Derulînd filmul genezei acestei culegeri, putem în continuare reține anul 1870, cînd se instituie conlucrarea lui G. Dem. Teodorescu cu alți cărturari și folcloriști, atrași de el — probabil — la realizarea grandiosului său proiect. Este, poate, momentul cînd se conturează în conștiința autorului însemnătatea culturală a întreprinderii sale, ceea ce îl determină să solicite colaborarea confraților. Să sintetizăm, tot în baza tabelelor cronologice, ponderea ce revine colaboratorilor în sumarul definitiv al colecției. Vom observa că anii de studii, petrecuți de G. Dem. Teodorescu la Paris, marchează un însemnat număr de texte provenite de la culegători — colaboratori, care îi trimit, în capitala Franței, spre studiu și analiză, cîte ceva din culegerile lor. În ansamblu, însă, trebuie remarcat că textele provenite de la aceștia nu reprezintă decît o parte relativ mică din cuprinsul colecției *Poezii populare române*, fapt ce vine să confirme predilecția autorului pentru informatorii nemijlociți (în total, de la colaboratori obține doar 49 de texte, predomină colindele, 40 la număr și doar — edificator — numai 1 cîntec de lume).

Continuînd analiza privitoare la sursele culegerii lui G. Dem. Teodorescu trebuie să aruncăm acum o scurtă privire asupra reproducerilor din volume, publicații, manuscrise, colecții manuscrise, cărți de colportaj, opere culte și traduceri. Se pare că motivul acestor prelucrări, procedeu întîlnit în epocă, chiar la V. Alecsandri, dar adesea contestat de criticii lui G. Dem. Teodorescu, trebuie căutat în dorința, aproape fanatică, de a include în colecție cît mai multe variante, în intenția unei cît mai largi oglindiri a circulației și diversității motivelor folclorice. Raportînd numărul acestor texte la genurile respective, observăm că este vorba, în general, de specii minore, de piese scurte, fără implicații majore asupra orientării volumului în ansamblu.

Dificultatea majoră întîmpinată de îngrijitorul ediției de față în alcătuirea aparatului critic a reprezentat-o, cum bine se știe, lipsa manuscriselor originale. Odată cu ele s-a pierdut posibilitatea unei ana-

[1] Vezi *Precuvîntarea* din ediția de față, p. 10.

lize amănunțite de natură să lămurească în profunzime unele probleme controversate privind metodologia culegerilor personale, istericul și izvoarele colecției, dar mai ales fidelitatea și acuratețea științifică a autorului în redactarea și tipărirea lucrării sale. O parte a moștenirii lui G. Dem. Teodorescu a fost totuși găsită și valorificată (avem în vedere textele de proză populară publicate de Stanca Fotino)[1]; din nefericire toate încercările de a descoperi manuscrisele care au stat la baza culegerii *Poezii populare române* nu au fost pînă în momentul de față încununate de succes. Cele cîteva descîntece aflate în manuscris la Muzeul Literaturii Române, achiziționate de la fiul folcloristului, Dimitrie Teodorescu, odată cu manuscrisele basmelor, n-au — din păcate — decît o vagă legătură cu textele incluse în ediția din 1885. În aceste condiții, corpul de note se sprijină pe cantitatea și calitatea pieselor obținute nemijlocit de G. Dem. Teodorescu de la informatori, de la culegători-colaboratori (Gr. Tocilescu, Dem. Constantinescu-Teleor, Nicolae Scurtescu, Semeon Mănescu, profesorul de muzică T. Oprescu, A. Antonescu-Lupul, B. Iorgulescu etc.); pe confruntarea reproducerilor din colecții manuscrise, cărți bisericești, scrieri profane, colecții de folclor și studii tipărite pînă la acea dată, din publicații și opere culte (acestea apar, de fapt, ca variante); pe consemnarea unor traduceri din folclorul altor popoare (introduse de G. Dem. Teodorescu, cu intenții comparative) și notarea textelor care nu au indicații de culegere.

După statisticile alcătuite de noi, informatorii de la care a cules G. Dem. Teodorescu reprezintă, atît cantitativ, cît și valoric, sursa principală în structura colecției *Poezii populare române*. Avînd în considerare și celelalte izvoare, ne propunem să clasificăm sursele colecției în felul următor:

I. *Informatori nemijlociți;*

Vom avea în vedere pe toți cei care i-au furnizat texte folclorice, dar lăutarului Petrea Crețul Șolcan îi va reveni un loc aparte pentru că de la acest înzestrat rapsod, G. Dem. Teodorescu a cules cea mai mare parte a materialelor incluse în lucrarea *Poezii populare române;*

[1] G. Dem. Teodorescu, *Basme române*. Ediție îngrijită, prefațată și rezumate în limba franceză de Stanca Fotino, Editura pentru literatură, București, 1968.

II. *Culegători — colaboratori* care au comunicat diferite texte:

III. *Reproduceri din:*

1. Colecţii şi studii
2. Publicaţii (reviste, ziare, calendare)
3. Cărţi bisericeşti,
4. Cărţi de colportaj
5. Manuscrise
6. Opere culte

IV. *Traduceri;*

V. Texte fără indicaţii asupra provenienţei.

I. INFORMATORI NEMIJLOCIŢI

G. Dem. Teodorescu a fost un patriot înflăcărat, care a avut admiraţie faţă de creaţiile neamului: „Să nu dispreţuim acest popor care a ştiut să păstreze cu credinţă atîtea comori ce, cu cît sînt mai pitulate şi mai virgine, cu atît sînt mai preţioase şi mai plăcute. Limba, poporul ne-a păstrat-o: portul, cîntecele, datinele, credinţele, tradiţiunile şi tot ce e naţional lui i le datorăm. Spre dînsul dar să ne îndreptăm privirile, cu iubire şi recunoştinţă. Şi cînd îl vom studia bine, îl vom şti a preţui şi mai bine, îl vom şti îngriji cît vom putea mai bine".[1]

În domeniul culegerii folclorului, punctul său de vedere a fost exprimat în mod direct încă din anul 1877: „Textul nu e proprietatea noastră. L-am auzit din gura săteanului, deci ca săteanul să-l spunem, lăsîndu-i lui tot meritul"[2] şi mai adăuga în legătură cu autenticitatea culegerilor: „Limbajul poporului trebuie respectat cu sfinţenie, în simplitatea şi neregula ce-ar prezenta, şi e [...] un păcat neiertat culegătorului de literatură poporană, cea mai mică schimbare, cea mai mică corecţiune şi întocmire din parte-i"[3].

---

[1] G. Dem. Teodorescu, *Încercări critice asupra unor credinţe, datine şi moravuri ale poporului român*, Bucureşti, 1874, p. 122.

[2] G. Dem. Teodorescu, *Cercetări asupra proverbelor române (Cum trebuie culese şi publicate)*, Bucureşti, 1877, p. 43.

[3] *Ibidem*, p. 40.

Principiile metodologice formulate de G. Dem. Teodorescu în lucrarea *Cercetări asupra proverbelor române* au stîrnit interes în rîndurile contemporanilor, fiind acceptate de unii culegători. La numai cîțiva ani, P. Ispirescu — anunțînd publicului o nouă colecție de zicători și proverbe afirma despre G. Dem. Teodorescu: „... acest june plin de talent și instruit, a arătat din destul decît folos ar fi pentru literatura și naționalitatea română o colecție de proverbe cu cercetări și studii de felul cum a dat cîteva probe".[1]

G. Dem. Teodorescu are, în primul rînd, meritul de a fi cules unele texte aflate în colecție direct de la sursă, pe teren, de la informatorii nemijlociți. Fapt cu atît mai însemnat cu cît, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, folcloriștii au cules de regulă cu ajutorul chestionarelor, corespondențelor, elevilor și pe calea apelurilor în presă. Așa au procedat At. M. Marienescu, B.P. Hasdeu, Ion Pop-Reteganul, S. Fl. Marian, G. Sima, I.G. Sbiera, Artur Gorovei și alții. Abia spre sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, încep să se impună culegerile autentice, mai ales odată cu apariția școlii Ov. Densusianu. Așadar, în discuția privitoare la geneza și sursa colecției, capitolului informatorilor îi revine locul principal.

Informatorii lui G. Dem. Teodorescu ne sînt cunoscuți din indicațiile pe care le dă în note. Vom aminti că prima culegere datează din anul 1864 (este vorba de un descîntec notat de la preoteasa Safta, din Domnești, jud. Ilfov) cînd avea vîrsta de 15 ani, iar ultima din 16 martie 1885, înregistrată (un *Lăzărel* obținut de la „fetițe din București") cu cîteva luni înainte de data apariției culegerii, cînd autorul avea 36 de ani. Culegerile nemijlocite au durat, cu mici întreruperi, timp de 21 de ani. Față de înaintași, el lărgește sfera informatorilor, depistîndu-i — cum am văzut — nu numai în lumea satelor, în mediu țărănesc, ci, mai cu seamă, în oraș, mulți dintre ei trăind în București. Este necesară această precizare, căci piesele culese și publicate în colecție sînt rurale, obținute de la oameni de diferite profesiuni care s-au stabilit în oraș. Este vorba de 66 informatori. Cifra este aproximativă, rezultînd din *Indicele alfabetic al informatorilor* întocmit de noi. Se

[1] Petre Ispirescu, *Zicători și proverbe*, în *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, I, 1882, nr. 1, p. 224.

știe că, în unele cazuri, G. Dem. Teodorescu nu a indicat numele celor de la care a culeș, făcînd mențiuni vagi, ca de pildă: „de la diferiți lăutari", „fetițe din Crucea-de-Piatră", „lăutari diferiți între anii 1868 — 1870" etc. Informatorii lui G. Dem. Teodorescu sînt oameni care provin din diferite medii sociale: lăutari, țărani, soldați, muncitori, tăietori de lemne, moașe, bucătari, tîrgoveți, studenți, profesori etc. Trebuie spus că datele referitoare la persoana informatorilor — întotdeauna G. Dem. Teodorescu le consemnează în notele ce însoțesc textele — nu sînt întotdeauna complete. De cele mai multe ori se indică corect numele și pronumele, uneori și porecla, ceea ce contribuie în mare măsură la identificarea exactă, localitatea și data cînd a fost culeasă respectiva piesă. Lipsesc, însă, adeseori indicațiile privind vîrsta informatorilor, deși însăși clasificarea care a stat la baza întregului volum s-a făcut după criteriul vîrstei celor „care execută datina, care rostesc sau cîntă versurile".

O altă inconsecvență metodologică se vădește în cazul textelor incluse, după indicația lui G. Dem. Teodorescu, de la două persoane în locuri diferite și la date diferite. Lipsesc precizările privind contribuția specifică a fiecărui informator în parte, astfel încît se naște supoziția că autorul a intervenit asupra textului original, pentru a-i da o oarecare unitate stilistică. Iată, de pildă, cîntecul de lume *Săriți frați l:* „scris, parte la 1870, după repausata mea mamă, parte la 6 august 1883 după Petrea Crețul Șolcan, la Lacul-Sărat". Nu se indică care anume fragmente provin de la unul sau altul dintre cei doi informatori. Sînt și cazuri cînd de la același informator a cules aceeași piesă în locuri diferite, la date diferite. Exemplificăm cu nota de la cîntecul vechi *Oaia năzdrăvană* (p. 495): „Scris după moș Petrea Crețul Șolcan, lăutarul Brăilei, în ziua de 6 august 1883, la Lacul-Sărat și la 8 mai 1884 în București". A cules fragmentar? A cules în întregime? A obținut texte diferite, la date diferite? Iarăși nu știm. Apoi, același cîntec îl prezintă în două variante de la același informator (Ex. cîntecul de lume *Oftatul*, cules într-un interval foarte scurt, în 7 și 12 mai 1884, de la Petrea Crețul Șolcan).

Întîlnim din păcate, și numeroase cazuri cînd indicațiile asupra informatorilor sînt extrem de sumare și imprecise, lipsind nu numai numele persoanelor respective, ci și localizările exacte, fie geografice,

fie în timp. Iată cîteva dintre asemenea referințe: „scris în București la 1865", „scris după lăutari la nunțile din București", „scris după lăutari din Fierbinți", „variantă scrisă după diferite descîntătoare". La informatorii proveniți din Transilvania, de la care G. Dem. Teodorescu a cules în București cîteva texte valoroase, se indică vag regiunea sau zona unde au trăit, menționîndu-se uneori numai locul de baștină. Din acest motiv, cercetătorul de astăzi nu are posibilitatea să elucideze cu exactitate problema localizării unor texte și variante. De asemenea, simțim uneori lipsa precizărilor privitoare la împrejurările în care s-a efectuat notarea, cît și a unor date asupra modalităților de interpretare, a surselor de învățare și, în general, personalității celor chestionați. Ar fi fost prețioase detaliile privind structura muzicală a cîntecelor incluse în culegere. Toate aceste rezerve nu pot, desigur, umbri meritul lui G. Dem. Teodorescu care, în contextul folcloristicii românești, se numără printre primii culegători de anvergură.

„Ca și Ispirescu, Teodorescu culege mai întîi de la părinții săi, atît tatăl, de obîrșie olteană, cît și mamă-sa, dovedindu-se buni păstrători de folclor; apoi cercul se lărgește, cuprinzînd, în primul rînd, cîntăreți bucureșteni, probabil de recentă proveniență rurală, ca Șerban Mușat din Crucea de Piatră, bun cunoscător de colinde și de balade, sau descîntătoarea baba Neaga, lăutari din satele apropiate ca Ioniță din Rudeni, Marin din Cațane etc. Cel mai faimos e Petrea Crețul Șolcan, un adevărat rapsod, cu nimic mai prejos de cei antici și feudali, stăpîn pe zeci de mii de versuri. El singur ar fi meritat un volum aparte care să-i pună și mai mult în evidență memoria neobișnuită și puterea de interpretare variată la care culegătorul nu s-a arătat sensibil. Teodorescu îl va elogia cu deosebită căldură în conferința publică *Petrea Crețul Șolcan, lăutarul Brăilei*, tipărită în 1884".[1] Este întru totul justificată afirmația folcloristului Ovidiu Bîrlea. Însemnătatea acestui informator din Brăila în geneza colecției lui G. Dem. Teodorescu se confirmă prin volumul impresionant al materialelor culese de la acesta: 149 de piese (colinde = 1; cîntece de lume = 114 — din care 5 împreună cu alții —; balade = 34 — din care două împreună cu alți informatori

[1] Ovidiu Bîrlea, *Istoria folcloristicii românești*, Editura Enciclopedică Română, București, 1974, p. 253.

—), cu peste 15.000 de versuri, reprezentînd aproape o treime din întreaga colecție.

Cu prilejul inaugurării bustului lui G. Dem. Teodorescu, realizat de sculptorul Carol Stork, eveniment petrecut în fața Ateneului Român la 31 mai 1902, un apropiat al lui G. Dem. Teodorescu, doctorul Marinescu, medic primar la Spitalul de copii, spunea: „Plecat la băiț de la Lacul Sărat pentru reumatismul de care suferea, întîmplarea îi scoate în cale pe septuagenarul lăutar din Brăila, Petrea Crețul Șolcan, cu dibla în mînă cîntînd boierilor balade și doine. Teodorescu G. Dem. apreciază pe dată bogata comoară; bucuria sufletească covîrșește durerile boalei, și pe loc rapsodul îi cîntă peste 4.000 versuri din memorie. Îl ia în București, îl adăpostește și cinstește în casa lui; acolo, în biroul lui, în tradiționalul antiriu cu dibla în mînă-i mai cîntă vreo 7.000 versuri, și aici, în sala Ateneului, într-o splendidă disertațiune intitulată *Petrea Crețul Șolcan un tip al lăutarilor bătrîni* dezvăluie publicului farmecul poeziei populare".[1]

Se poate afirma că cele două întîlniri dintre G. Dem. Teodorescu și Petrea Crețul Șolcan, prima în august 1883 (a cules de la el în zilele de 6, 9, 10 și 14 august), la Lacul Sărat, și cea de-a doua în mai 1884 (a cules de la el în zilele de 7, 8, 9, 11 și 12), la București, au constituit factorul determinant în definitivarea acestui prim corpus al creației folclorice din Muntenia și Oltenia.

O evocare plină de farmec a celei de a doua întîlniri între folclorist și informatorul său principal, evident cea mai productivă, o găsim în însemnările unui scriitor. Este vorba despre B. Fundoianu care se referea în termeni elogioși la „...culegerea cea mai aleasă și cea mamare de poezii a lui Dimitrie Teodorescu, care întîlni pe un bătrîn lăutar, Petrea Crețul Șolcan, aedul Carpaților". În continuare, poetul ne povestește: „Teodorescu se leagă de el, presimțind ce preț putea avea un lăutar care știe atîtea lucruri nescrise. El îl invită să vină să șadă la el, la București. Șolcan, fecior de șerbi, fu neîncrezător. El se lăsă a fi multă vreme? rugat și cînd se decise el tremura încă la gîndul că va fi aruncat poate la închisoare. Dar el se asigură încă la sosire,

[1] Volumul omagial *În amintirea lui Teodorescu, G. Dem. (1849—1900)*, București, 1902, p. 74—75.

cînd văzu pregătită pentru trebuinţele sale o masă încărcată de ţuică, de rachiu şi de tabac. El se împrieteni cu gazda sa, îi dărui încredere şi spuse toate baladele şi poeziile ştiute. Teodorescu scrise 48.573 de versuri sub dictarea bardului".[1]

Între cele două date menţionate mai înainte se situează vestita conferinţă rostită de G. Dem. Teodorescu, la Ateneul Român, în ziua de 11 martie 1884.[2] (În treacăt fie spus, cu amintita instituţie a colaborat adeseori, făcînd parte, într-o vreme, din comitetul de conducere.) Este şi acesta un amănunt de mare importanţă care ne dovedeşte puternica impresie produsă de prodigiosul lăutăr asupra cărturarului ce a ţinut să împărtăşească marea sa descoperire, personalitatea unui informator de excepţie pentru perioada la care ne referim, unui public pretenţios şi putin snob chiar, obişnuit cu prelegeri elevate, pe teme filozofice, ştiinţifice, juridice şi morale. Nu ar fi lipsit de interes să reproducem aici cîteva dintre consideraţiile de atunci ale lui G. Dem. Teodorescu, cu atît mai mult, cu cît textul conferinţei nu a mai fost retipărit de la 1884 încoace:

„...Încep basmul, făr-a mai pierde vremea

A fost odată
Ca niciodată.
Cînd n-ar fi,
Nu s-ar povesti.

A fost vestit între ai săi Mihail Creţul, om vechi, nobil de neam şi de mare cinste: vechi pentru că era ţigan; nobil, fiindcă nu era de laie, ci de vatră; de cinste mare, căci vătaf ajunsese. Şi vătăşea, Mihail Creţul peste multe sălaşuri [...].[3] Mulţămit se arăta părintele Ruvim, egumenul monestirei de hărnicia robilor şi mai ales de iscusinţa văta-

[1] B. Fundoianu, *Despre poezia populară*, articol reprodus în *Elogiu folclorului românesc*. Antologie şi prefaţă de Octav Păun, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1969, p. 482.

[2] G. Dem. Teodorescu, *Petrea Creţul Şolcan, lăutarul Brăilei*. Conferinţă ţinută la Atheneul Român, duminică 11 martie 1884, 2 ore, p.m. Bucureşti, Socec et. Comp., 1883—1884. 108 p. *(Atheneul Român. Conferinţe publice 1883—1884*

[3] *Ibidem*, p. 8.

fului în adunarea birului [...].[1] Patru feciori avut-a Mihai Creţul: unul Şerban, altul Petrea, al treilea Micul, şi Ghioca, cel din urmă ca prislea. Mult trăiau ei bine la adăpostul Carpaţilor, în cuvioasa mînăstire, şi mult se îndeletniceau unii cu praftoriţa şi nicovala, alţii cu dibla şi dairaua. Aşa azi, aşa mîine, vremea vremii pe nesimţite, pînă ce statul începu a arenda averile monastirilor, împreună cu robii. Atunci, mai multe sălaşe fură vîndute şi, împreună cu dînsele, ceata lui Mihai Creţul îşi luă bună-ziuă de la Bistriţa. Din munte trecură la baltă: se aşezară tocmai lîngă Brăila, pe moşia lui Ipsilante, în satul numit Odaia Vizirului [...] Aici, moş Mihai îşi păstră rangul şi meseria, pînă cînd [în] 1848, împreună cu dezrobirea ţiganilor, bătu la porţile monastirilor ca pe la uşile boierilor. Se desfiinţase robia, dar (ziceau foştii lor stăpîni): ce erau să se facă robii? Ce era să se facă Mihai Creţul, îngreuiat ca nimeni altul? Nu mai erau sălaşe, nu mai era vătăşia: toţi români noi, toţi birnicii stăpînirii. Singure cobza şi vioara le puteau da ajutoare: la dînsele şi alergară! Între acestea, bătrînul vătaf şi fecioru-i mai în vîrstă deteră ortul popei, iar Petrea, Micul, Ghioca intrară în rîndul clăcaşilor. Lucrarea viilor, pescuitul şi plugăria îi aşteptau deopotrivă, dar... cum să muncească din greu aceia, care mai cu înlesnire ştiau să mînuiască arcuşul? Se făcură, deci, lăutari, să trăiască pînă astăzi..."[2]

...„Mărturisesc [...] că am legat prietenie cu Petrea Creţul, poreclit Şolcan, feciorul răposatului Mihai... vătaful. Locuia, de cîtva timp, în Brăila, cu a doua lui babă (vestită vrăjitoare, care ştie să ardă frigările şi cu un descîntec să scoale pe om de la moarte), el îmi tot spunea că doi prieteni buni are pe lume: pe George Giuvara şi pe mine. George Giuvara a murit, iar eu îi sînt departe. Cu toate acestea, nu spre a lui consolare am cutezat să-i aduc numele înaintea inteligenţei bucureştene; nu spre a excita curiozitatea publică printr-un titlu, bizar [...], ci pentru că acest Petrea Creţul Şolcan e reprezentantul unei întregi şi numeroase familii de lăutari; pentru că, la vîrsta-i de 74 de ani, păstrează în memorie o adevărată comoară de hori, doine şi legende

[1] *Ibidem*, p. 9.
[2] G. Dem. Teodorescu, *Petrea Creţul Şolcan, lăutarul Brăilei*, Bucureşti, 1883—1884, p. 9—11.

bătrîne; pentru că aceste însuşiri fac dintr-însul un tip al aedului naţional, care ne repetă cu duioşie:

Eu mă duc, mă prăpădesc
Ca ua cîntec bătrînesc!...

M-am crezut dator să-i pun numele ca titlu acestei cuvîntări, pentru că al lui este tot meritul şi toată onoarea; pentru că el mi-a dat ocaziunea să v-o prezint; pentru că a lui ţinere de minte vă va spune, în mare parte, cele ce veţi auzi mai la vale; pentru că unor cîntăreţi ca dînsul datorăm scăparea din noianul uitării a celei mai frumoase, mai bogate şi mai interesante părţi din literatura românească nescrisă."[1]

„Un ţigan e Petrea Creţul Şolcan, un moş ţigan de ani 74, dar cîţi se mai găsesc ca dînsul? Spre a vă forma o idee despre bogăţia păstrată într-a lui memorie, vă afirm că, în scurtul spaţiu de 3—4 zile, cît l-am putut avea în vara trecută, mi-a spus şi mi-a cîntat legende şi doine care nu coprind mai puţin de 7.000 de versuri. Pentru amatorii de comparaţiuni adaug că această cifră echivalează, cel puţin în număr dacă nu şi în calitate, cu XI cărţi din *Iliada* lui Homer, cu IX cărţi din *Eneida* lui Virgiliu. Cine dintre noi ştie recita 11 rapsodii omerice şi 9 cînturi vergiliene? Şi bănuiesc că, dacă aş fi fost în poziţiune să-l am vreo două săptămîni, poate că mi-ar fi recitat încă atîtea".[2] [...] „Ce să vă mai spun, domnilor, despre lăutarul Brăilei?

Eu, care de mai mulţi ani îmi îndestulez o sufletească plăcere culegînd feluritele şi atrăgătoarele produceri ale muzei noastre populare, m-am crezut fericit să găsesc la dînsul o memorie atît de păstrătoare, adevărată comoară în care la un loc se află întrunite cîntecele de peste Olt şi tradiţiunile dintre Ialomiţa, Brăila şi Covurlui, cu regiunea transdunăreană, puncte geografice, de o importanţă capitală pentru formarea limbii şi naţionalităţii române, pentru activitatea economică, războelică şi politică a neamului nostru.

Am ascultat cu iubire melodiile cam plîngătoare şi învechite ale acestor odoare literare, dar mai cu drag m-am grăbit a le scrie, de teamă ca nu cumva să piară deodată cu Petrea Şolcan Creţul. Le-am scris

[1] *Ibidem*. p. 11—12.
[2] *Ibidem*, p. 19—20.

fiindcă mi le cînta din inimă şi făr-a avea conştiinţă despre marea lor valoare. Le-am scris pentru că multe sînt inedite, precum cele intitulate, *Gheorghelaş*, *Iencea Săbiencea*, *Tudorel*, *Juganii*, *Dobrişean*, *Marcu Viteazul*, *Şarpele*, *Voinicul;* multe iarăşi sînt mai complete şi mai frumoase decît cele corespunzătoare din colecţiunea stimată a stimatului Vasile Alecsandri, precum cele intitulate *Miul Cobiul*, *Nunta lui Iancu-vodă*, *Soarele şi Luna*, *Brumărel* etc. Le-am scris, în fine, pentru că orice român cu dor de naţionalitate trebuie să ţină la aceste monumente străbune, în care găsim simţirea, cugetarea, limba, gustul, datinele predescoperitorilor noştri.

Vă mărturisesc că le-am scris şi cu intenţia de a le da publicităţii".[1]

Ceea ce s-a întîmplat, după cum ştim, în luna octombrie 1885, cînd a apărut colecţia lui G. Dem. Teodorescu. Aşadar, însemnătatea manifestării publice de la Ateneul Român a depăşit cu siguranţă cadrul monden iniţial, constituindu-se ca un punct de referinţă în istoria folcloristicii şi poate în ansamblul vieţii culturale a epocii. A fost, pentru prima dată, cînd s-a impus conştiinţei publice, în conţururi clare şi luminoase, rolul lăutarului profesionist, ca păstrător şi transmiţător inspirat al tradiţiei folclorice, ca element de transfer cultural din viaţa rurală în mediu orăşenesc, cu toate implicaţiile ce rezultă de aici în dinamismul şi vitalitatea creaţiei orale. Au existat, desigur, în epocă şi alte încercări de acest gen (exemplul cel mai grăitor este Athanasie M. Marienescu, care l-a prezentat, în revista *Familia* pe informatorul său, Mărcea Giuca[2], din Tiefanul de lîngă Oraviţa) însă nici una dintre acestea nu a avut răsunetul elogiului dedicat de G. Dem. Teodorescu lui Petrea Creţul Şolcan. Acesta din urmă[...] a devenit prin gestul lui *Ghedem*, figura legendară a sfîrşitului de veac bucureştean, găsindu-şi în deceniile următoare demni continuatori. Peste cîţiva ani, G. Dem. Teodorescu avea să-şi amintească cu plăcere de informatorul care i-a oferit o mare parte din textele folclorice. Aceasta se întîmpla în 1896, cînd a scris introducerea la poeziile populare din colecţia sa, traduse

[1] G. Dem. Teodorescu, *Petrea Creţul-Şolcan, lăutarul Brăilei*, Bucureşti, 1883—1884, p. 76—77.

[2] At. M. Marienescu, *Mărcea Giuca,* în *Familia*, II, 1866, nr. 41, p. 481—482.

în limba franceză și publicate la Paris de Jules Brun: „Cînd l-am văzut întîia oară pe Petrea Creţul Şolcan, întreaga lui persoană, deşi era în vîrstă de 74 de ani, respira forţă. O frunte largă, un nas mare, acvilin, ochi negri foarte vii, părul lung, mustăţile stufoase şi lăsate în jos, bărbia gravă şi rasă, constituind o fizionomie interesantă, cu trăsături aproape clasice."[1]

Pînă în zilele noastre, cercetătorii, istoricii fenomenului folcloric românesc n-au contenit să evoce figura lăutarului Brăilei, să studieze particularităţile şi autenticitatea repertoriului impus de acesta în circuitul valorilor folclorice bine constituite. „În ordine universală — notează Gh. Vrabie — el făcea parte din rîndul aezilor vestiţi, posedînd o tehnică strălucită a unui cîntăreţ de felul celor ce debitau întîmplările lui Odiseu sau ai croilor nordici. *Kalevala* finezilor este, în mare măsură, opera lui Archippa Pettunen, cîntăreţul descoperit de Ellias Lönnrot în secolul al XIX-lea. Petrea Creţul Şolcan făcea parte din acel mare număr de cîntăreţi profesionişti, cunoscuţi de toate popoarele şi care în ţările române, puteau fi ascultaţi pînă în secolul al XIX-lea, căci arta zicerii de balade era într-o stare înfloritoare în acea vreme".[2] Înzestrat cu o memorie deosebită, el avea darul să reproducă mii de versuri, deţinînd şi mijloacele tipice oratoriei. Pe lîngă balade, multe din ele în chip original recreate de Petrea Creţul Şolcan (vezi *Oaia năzdrăvană*, *Meşterul Manole*, *Kira)* a pus la îndemîna lui G. Dem. Teodorescu multe cîntece de lume, în care întîlnim motive noi faţă de cele publicate pînă la apariţia acestei culegeri. Despre puterea de creaţie a acestui vestit lăutar, Adrian Fochi afirma în lucrarea sa *Estetica oralităţii:* „Petrea Creţul Şolcan, informatorul principal al lui G. Dem. Teodorescu, rămîne exemplul cel mai strălucit al artei orale".[3] [...] „Este, într-adevăr, un mare cîntăreţ. El foloseşte locurile comune întotdeauna cu variaţie ce ţine de fiecare nouă întrebuinţare. Păstrează întotdeauna materialul lexical de bază, echivalent unui

[1] Jules Brun, *Le Romancero roumain*, Paris, 1896, p. XXI. Text tradus de Ovidiu Papadima.

[2] Gh. Vrabie, *Balada populară română*, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1966, p. 32—33.

[3] Adrian Fochi, *Estetica oralităţii*, Editura Minerva, Bucureşti, p. 205.

pivot al imaginii, dar de fiecare dată, încadrarea lui în context diferă. Pe lîngă aceasta, el are o mare dexteritate în a compune versuri, putînd transpune dintr-un regim metric într-alt regim metric, fără a diminua forța și semnificația imaginii. Această procedare este dovada virtuozității sale artistice.[1] [...] „Petrea Crețul Șolcanul ne arată cum știe să facă versuri în condiții metrice deosebite și procedeele sale — desigur tradiționale — fac dovada unei capacități neobișnuite de improvizație spontană [...] Pentru un cîntăreț bun, alcătuirea de versuri nu mai este o problemă; versurile se realizează în mod reflex, iar experiența și exercițiul creează premisele unui cît mai înalt și exigent profesionalism".[2]

Numărul mare de balade, varietatea și originalitatea unor teme, dar și calitatea repertoriului lui Petrea Crețul Șolcan au atras atenția cunoscutului cercetător al folclorului maghiar din țara noastră, József Faragó: „Bazîndu-ne pe informațiile actuale, putem aprecia că Petrea Crețul Șolcan a fost acela care a avut, dintre români, cel mai întins, bogat și variat repertoriu despre care îndrăznesc să afirm că este aproape unic ca monumentalitate și pe plan mondial".[3] [...] „Baladele sale întrec cu mult dimensiunile medii ale cîntecelor bătrînești cunoscute pînă în prezent, fiind cele mai lungi din folclorul românesc. În orice caz, Petrea Crețul Șolcan este singurul rapsod care deține în repertoriu balade mai mari de 1.000 de versuri. Unul din secretele întinderii lor constă în faptul că el a păstrat nealterate episoadele și temele textelor comunicate. Din păcate, acestea au dispărut de pe buzele rapsozilor ce i-au urmat, fiind mai puțin talentați. Poate că trăsăturile amintite s-au mai păstrat într-o anumită măsură, dar au dispărut strălucirea, ponderea lor și logica epică. În desfășurarea baladelor culese de la Petrea Crețul Șolcan nu vom întîlni verigi tocite sau înlăturate ceea ce face ca narațiunea să se deruleze lin, fără fragmentări sau abateri, să se îndrepte argumentată spre deznodămîntul final. Dacă ne gîndim la tematica baladelor și varietatea motivelor putem lesne conchide: cîntecele bătrînești din

[1] *Ibidem*, p. 266—267.
[2] *Ibidem*, p. 269.
[3] József Faragó, *Balladak földjén*, Válogatott tanul mányok, cikkek (*Pe pămîntul baladelor*, culegere de cercetări cu privire la balada populară), Editura Kriterion, București, 1977, p. 274.

repertoriul lui Creţul Şolcan reprezintă variantele cele mai elaborate, mai complete şi mai realizate din punct de vedere artistic din folclorul românesc".[1] [...] „Nu e de mirare deci că de la apariţia lor în colecţia lui G. Dem. Teodorescu, nici una dintre antologiile ce au urmat nu a ocolit să reproducă parte din textele rapsodului din Brăila. Creţul Şolcan merită, însă, mult mai mult: repertoriul său, de certă importanţă mondială — care, din păcate, de peste 90 de ani zace ascuns în colecţia lui G. Dem. Teodorescu — trebuie repus în circulaţie, adică să fie retipărit, urmînd ca numele vestitului rapsod să strălucească pe coperta unui volum de peste 18.000 de versuri".[2] [...] „Pînă atunci, las să strălucească numele lui Petrea Creţul Şolcan în fruntea unei culegeri maghiare. După traducători sporadici de la sfîrşitul secolului trecut [primul a tradus Alexis György balada *Meşterul Manole*, 370—377 I. După o jumătate de veac, în 1947, Komjáthy i-a tradus două balade: *Nunta Gerului*, 14—15 şi *Nunta Soarelui*, 24—35. Tot el a tradus pentru prima dată balada *Corbea*, 1948. Ulterior, acestei balade i s-au făcut încă două traduceri în limba maghiară. Prima este a lui Majtényi Erik, *Corbea* (V. András — Domokos, 42—69), cealaltă este a lui Illyés Gyula: *Korbea* (Domokos S, 189—213, şi Faragó, 1960, 190—219). Culegerea din urmă s-a îmbogăţit cu încă trei tălmăciri: *Voinicul adormit*, 62—68, de Szemlér Ferenc; *Miu băiatul sărac*, 158—175, de Toth István şi *Kira Kiralina* 119—132, de Kiss Jenő. Alături de traduceri, numele lui Creţul Şolcan a fost semnalat pentru prima oară de Komjáthy, mai bine zis de Lükö Gabor, cel care i-a selectat şi îngrijit ştiinţific volumul. Asupra importanţei repertoriului său, autorul acestor rînduri a atras, pentru prima dată, atenţia, prin cîteva fraze, [în 1960, 17—18, şi Kiss — Faragó, 1963, 201—202], subsemnatul, împreună cu Kiss Jenő, am închinat cel de-al III-lea volum de balade româneşti în exclusivitate operei amintitului rapsod. Lucrarea se intitulează *Marcul Viteazul*. Balade populare româneşti din repertoriul lui Petrea Creţul Şolcan (Bucureşti, 1974). Volumul cuprinde traducerea unui număr de 18 balade. Prin acest volum ne-am străduit să elogiem în literatura maghiară figura celui mare rapsod român".[3]

[1] *Ibidem*, p. 278.
[2] *Ibidem*, p. 283.
[3] József Faragó, *Balladak földjén*, Bucureşti, 1977, p. 285.

Talentul interpretativ și imaginația cîntărețului, stabilit în ultimii ani ai vieții la Lacul-Sărat, jud. Brăila, n-au trecut neobservate de specialiștii din domeniul muzicii. Iată ce scria în anul 1960 Viorel Cosma: „Puține informații ni s-au păstrat despre viața sa. Data exactă a morții nu se cunoaște, ca și melodiile cîntecelor dictate lui G. Dem. Teodorescu, care, din nefericire, nu s-au notat, folcloristul literar înregistrînd și publicînd numai versurile". [...][1] „Petrea Crețul Șolcan rămîne o figură aparte pentru epoca sfîrșitului de veac trecut, datorită prezenței în repertoriul său a cîntecelor vechi, rituale, a baladelor și a doinelor. Acest repertoriu imens ca proporții, variat ca genuri, original ca valoare estetică, ne vorbește limpede despre o sănătoasă tradiție populară în sînul familiei lui. Menținerea cîntecelor vechi, mai ales a baladelor de largă circulație cu un veac în urmă, face din lăutarul Brăilei un tip — am spune — «întîrziat», medieval, de muzicant popular, dar tocmai acest atribut îi conferă lui Șolcan o savoare aparte".[...][2]". „Lui Crețul Șolcan toate genurile populare i-au fost la fel de apropiate" [...]. „Nu i-au fost străine nici cîntecele de lume bucureștene din prima jumătate a veacului său. Printre cele dictate lui G. Dem. Teodorescu, figurează: *Deșfă, puică ce-ai făcut; Amorule, amoraș, vede-te-aș călugăraș; Mă miram, puică, miram; Auzi lele, popa toacă; Mariția din Ploiești; Arde foc în București* ș.a., despre care avem date precise că figurau în repertoriul lăutarilor capitalei. Prezența acestor cîntece în amintirea scripcarului Brăilei ne dovedește contactul viu pe care Petrea Crețul Șolcan l-a avut cu lumea orășenească, fie cu prilejul trecerii sale prin București (în vara anului 1884, G. Dem. Teodorescu a notat o serie de cîntece de la lăutar chiar în capitală), fie în contact cu alți muzicanți în stațiunile balneare unde se cerea acest repertoriu Dar nu numai bogăția impresionantă a cîntecelor memorate de Petrea Crețul Șolcan ne atrage în mod deosebit atenția, ci însăși conținutul anumitor balade și doine ce nu pot fi străine de aportul său creator" [...][3]. „Există în baladele lui Petrea Crețul Șolcan imagini poetice de o frumusețe inegalabilă, care ni-l înfățișează pe lăutar ca un artist de mare

[1] Viorel Cosma. *Figuri de lăutari*. Editura Muzicală. București, 1960, p. 78.
[2] *Ibidem*, p. 82—83.
[3] *Ibidem*, p. 85—86.

sensibilitate. Căci să nu uităm: un asemenea cîntăreț aude multe variante pe aceeași temă în decursul anilor, dar fără o putere de discernămînt și fără un gust artistic nu ar ști ce să rețină și ce să difuzeze mai departe".[1]

De curînd, cercetătoarea Ghizela Suliteanu a publicat o culegere de balade din zona geografică a Brăilei, oferind celor interesați și transcrierea muzicală a unor cîntece bătrînești din repertoriul cîntăreților contemporani. Interesante și la obiect ni s-au părut referirile la informatorul principal al autorului de care ne ocupăm: „Importanța și faima cu care cel supranumit de G. Dem. Teodorescu «lăutarul Brăilei» a intrat în folcloristica românească se datorează, în primul rînd, marelui savant, care a știut să descopere în umilul lăutar Petrea Crețul Șolcan un exponent strălucit al cîntecului popular [...] Analizînd repertoriul lui Petrea Crețul Șolcan, așa cum figurează în cartea lui G. Dem. Teodorescu, o seamă de cîntece ne apar proveni'te din afara zonei Brăila și ținînd de repertoriul vîlcean situat între Muntenia și Oltenia, cu interferențe reciproce" [...][2] „Putem considera însă că marca majoritate a repertoriului său a fost însușit în zona Brăila din fondul mai vechi foarte posibil preluat de la cîntăreții mai în vîrstă, și conform uzanței lăutărești, nu numai de la lăutari, ci și de la țărani. Într-adevăr, nu putem ști cine vor fi fost aceștia, dar ceea ce putem ști este faptul că, asemenea piese, de pildă ca: *Badiul*, *Chira Chiralina*, *Moșneag bătrîn* nu puteau fi preluate decît de la mari personalități artistice, la fel de reprezentative pentru zona Brăilei ca și Petrea Crețul Șolcan" [...][3] „Cu toată varietatea repertoriului pe care G. Dem. Teodorescu l-a culeș de la Petrea Crețul Șolcan, avem premize pentru a presupune că acesta nu a fost epuizat cu totul în intervalul de aproape un an, intervenit între cele două culegeri (Lacul Sărat, în august 1883 și București, în mai 1884). Ca de obicei, cîntărețul popular a oferit cercetătorului în primul rînd ceea ce a crezut el că îl reprezintă mai bine."[4]

---

[1] *Ibidem*, p. 87—88.
[2] Ghizela Suliteanu, *Folclor din județul Brăila. Balada sau cîntecul bătrînesc*, Brăila, 1980, p. 25—26.
[3] *Ibidem*, p. 26—27.
[4] *Ibidem*, p. 29.

În secolul al XIX-lea, asemenea mari creatori și interpreți puteau fi întâlniți în multe țări: la sîrbi, cîntărețul Milija și interpretul de balade Teschan, din Herțegovina, informatori principali ai lui Vuk Karadžić, la ruși, Agrafiona Krykova i-a oferit culegătorului A. Markov aproape 10.000 de versuri, iar țăranul Trofim Rabinin a cîntat folcloristului A. Hilferding nu mai puțin de 15 bîline, în folclorul german, Maria Cecilia Rivelers, o femeie cu o memorie fantastică, de la care a cules Karl Simrock, în Finlanda, alături de Arhippa Perttunen, o bătrînă din regiunea Esthland. Exemplele ar putea continua.[1]

Folosind aprecierile din studiul lui Ovidiu Papadima, dorim să subliniem și alte aspecte revelatoare cu privire la amintita manifestare publică de la Ateneul Român: „Conferința e interesantă din două puncte de vedere. Întîi, prin înfățișarea vieții și personalității lăutarului brăilean, cu amănunte foarte prețioase pentru înțelegerea rolului lăutarilor în făurirea și difuzarea cîntecului popular. Al doilea, pentru că, cu prilejul ei, G. Dem. Teodorescu ia o poziție critică netă față de procedeele modificatoare ale lui Alecsandri, ca editor de texte folclorice. Vorbind cu tot respectul pentru marele poet, G. Dem. Teodorescu nu se sfiește să supună textele editate de Alecsandri unei serioase analize critice, deosebind ceea ce era produs al circulației folclorice și ceea ce era adaus și schimbare din partea poetului, care se simțea dator să șlefuiască și să monteze adecvat nestematele creației populare. Întemeiate pe o profundă cunoaștere a folclorului românesc, observațiile lui G. Dem. Teodorescu în această privință rămîn și astăzi valabile. Totodată, ele au deschis calea justei înțelegeri a însemnatei contribuții aduse de Alecsandri, prin opera lui de culegător al folclorului: aceea de a considera această operă în raport cu momentul istoric în care a fost alcătuită și publicată și de a nu o absolutiza, așa cum au făcut mulți dintre urmașii și admiratorii săi."[2] Această atitudine față de V. Alecsandri nu e nouă. Iată ce îi scria, în 1877, de la Paris, lui Iacob C. Negruzzi: „Cînd d-l Alecsandri a prefăcut cu totul poeziile populare publicate, înfrumusețîndu-le cu versuri de ale d-sale, îmbogățindu-le limba și

[1] Vezi Ion Diaconu, *Ținutul Vrancei*, vol. I, Editura Minerva, București, 1969, p. 153—155.

[2] Ovidiu Papadima, *G. Dem. Teodorescu*, în *Revista de folclor*, VI, 1961, nr. 3—4, p. 69—70.

înlocuind vechile cuvinte cu altele tot poporane dar mai noi, totul e limpede și frumos însă totul e fals și schimonosit. Din contră, lăsate în firea lor cea mai necioplită, toată această literatură ne pare obscură și urită nouă celor de azi și ele trebuiesc explicate și cu de-amănuntul comentate, cum ziceți și d-stră. Să nu ziceți că critic pe Alecsandri numai de plăcerea de a critica. Nimeni mai mult ca mine, care mă ocup de aproape de acest fel de studii, n-o să știe a prețui și calitățile, dar în același timp nu mă pot opri de a constata că, prin schimbările ce a făcut a adus pagubă literaturii, și mai cu seamă filologiei și istoriei limbii literare; după mine, vă asigur că nu mă voi lăsa să cad în aceleași greșeli".[1] Cu unele inconsecvențe, la care vom reveni, G. Dem. Teodorescu și-a respectat promisiunea, inaugurînd astfel o fază calitativ nouă, mai apropiată de exigențele cercetării științifice, în valorificarea tezaurului folcloric național.

Este poate locul să consemnăm și numele unui alt informator, care, fără a atinge importanța excepțională a lui Petrea Crețul Șolcan în geneza și profilul monumentalei culegeri, se remarcă totuși printr-o contribuție masivă și apreciată la alcătuirea unuia dintre cele mai importante capitole ale lucrării. Este vorba despre Constantina Stăneasca de la care G. Dem. T. a cules un important număr de cimilituri, grupate în capitolul 11. Singura mențiune a autorului privitoare la persoana informatoarei este: „bătrînă de 90 de ani din tîrgul Potlogi, județul Vlașca". Nu știm să mai fi existat undeva un repertoriu atît de vast al geniului respectiv provenit de la o singură sursă, cu atît mai mult, cu cît este vorba despre o femeie aflată la o vîrstă foarte înaintată. Autenticitatea și expresivitatea textelor culese pledează pentru o apreciere valorică superlativă. Din păcate, lipsesc din culegere orice alte date sau precizări care să ne fi prilejuit o eventuală reconstituire a portretului acestei bătrîne, așa cum a fost posibil în cazul lui Petrea Crețul Șolcan.

Încheiem aceste considerații privitoare la informatorii lui G. Dem. Teodorescu, amintind că la sfîrșitul notelor inserăm un *Indice alfabetic al informatorilor* prezenți în culegerile lui G. Dem. Teodorescu, subli-

[1] I. E. Torouțiu și Gh. Cardaș, *Studii și documente literare*, vol. I, București, 1931, p. 181.

niind astfel lipsa unei asemenea sinteze în ediția princeps din 1885. În acele cazuri cînd nu este indicat numele informatorilor, am respectat ordinea alfabetică prelnînd *ad-litteram* formula utilizată de autor în notele sale.

II. CULEGĂTORI — COLABORATORI

A doua sursă, cu o pondere mult mai redusă în alcătuirea colecției, o reprezintă, după cum se cunoaște, contribuția culegătorilor-colaboratori. Din diferite surse biografice, putem plasa în timp momentul cînd G. Dem. Teodorescu începe să solicite variante de la prieteni și colegi, în anii de studii de la Paris. Dovadă că proiectul viitoarei colecții constituia de pe atunci o preocupare reală și constantă. Motivele pentru care aceste colaborări au fost solicitate și în perioada următoare ni le mărturisește însuși autorul, în *Precuvîntare:* „Ori cît de mari ar fi fost munca și silințele-mi personale, culegerea n-ar fi ajuns atît de voluminoasă, fără ajutorul amicilor care mi-au comunicat numeroase variante și ale căror nume figurează la începutul fiecăreia. Îi rog dar să primească mulțămirile mele și să împărtășească meritul de a fi contribuit la această lucrare"[1].

Cine erau aceștia și în ce măsură au conlucrat la alcătuirea colecției? Aflăm răspunsul din datele statistice de mai jos. Este vorba de 8 colaboratori.

1. A. Antonescu-Lupul îi trimite din București, în 1885: Lăzărel (1), și cîntece de lume (1).

2. Dem. Constantinescu-Teleor îi trimite, la Paris, în 1877: Colinde (16), din care solare și religioase (3), tradiționale și vînătorești (6), domestice (7); orații de nuntă (1), toate culese din com. Atîrnați, jud. Teleorman. Nu indică numele informatorilor.

3. Floru — preot — îi trimite, în București, la 20 iunie 1885: descîntece (1).

4. Iorgulescu, B., din Buzău, îi trimite o schiță biografică și 1 cîntec vechi.

[1] Vezi *Precuvîntarea* ediției de față, p. 7, vol. I.

5. Semeon Mănescu, prin intermediul fratelui său C. Mănescu, aflat la Brest, în Franţa, îi trimite, în anul 1875: colinde (19), din care după clasificarea lui G. Dem Teodorescu, solare şi superstiţioase (7), tradiţionale şi vînătoreşti (6), domestice (6), culese din Călăraşi, „de pe lîngă Călăraşi", „din Buzău" şi din „părţile Buzăului".

6. T. Opriescu, din Bucureşti, îi trimite în 1883: colinde (3), solare şi religioase (1), tradiţionale şi vînătoreşti (1); pluguşoare (1), cu vagi indicaţii de culegere.

7. Nicolae Scurtescu îi trimite: cîntece vechi (4), din care: solare şi superstiţioase (1 nedatat), haiduceşti (3), în 1870, 1871 şi 1872. Nu indică numele informatorilor de la care a culeş.

8. Grigore G. Tocilescu îi trimite, în 1875, la Paris: colinde (2), din care solare şi religioase (1), domestice (1); Vasilica (1); pluguşoare (1); cîntece vechi (3), iar în 1876: pluguşoare (1). Toate textele provin din comuna Bogza, judeţul Rîmnicu-Sărat, dar nu precizează data culegerii şi nici de la cine a culeş.

Publicarea unor materiale folclorice obţinute prin corespondenţă din alte localităţi şi de la alţi culegători nu era, desigur, o noutate. Dimpotrivă, la foarte mulţi folclorişti, ca de pildă, At.M. Marienescu, B.P. Hasdeu, Ion Pop-Reteganul, I.G. Sbiera, aceasta era principala metodă de lucru. Cu deosebirea, nu lipsită de importanţă, că aceştia adresau colaboratorilor lor atît specialişti, cît şi reprezentanţi ai intelectualităţii săteşti, chestionare şi apeluri însoţite de îndrumări metodologice privind tehnica de culegere şi transcriere, în timp ce G. Dem. Teodorescu, limitîndu-se la un cerc mai restrîns de colaboratori, selecţionaţi exclusiv din rîndul cărturarilor (filologi, folclorişti şi publicişti ai timpului), se mărginea la solicitarea bunăvoinţei lor, acordîndu-le deplină libertate în culegerea materialului. Nu le impunea norme în ceea ce priveşte genurile, tehnica şi provenienţa, dar, cu siguranţă, le cerea probitate şi exactitate în reproducerea textelor. Atragerea culegătorilor-colaboratori a avut ca efect incontestabil lărgirea cuprinderii tematice şi geografice a colecţiei. Apar astfel reprezentate şi zone la care G. Dem. Teodorescu, prin informatorii săi direcţi, n-a avut întotdeauna acces în măsura dorită (Ialomiţa, Buzău, Prahova, Teleorman). Şi calitatea estetică a pieselor puse astfel în circulaţie a fost cel mai adesea remarcabilă, mai cu seamă în cazul ciclului de colinde. Ceea ce

s-ar putea reproşa colaboratorilor lui G. Dem. Teodorescu (dar şi autorului acestei colecţii) este caracterul sumar, incomplet, al indicaţiilor privind sursa textelor comunicate. Constatăm astfel mari inconsecvenţe şi lacune în precizarea numelor, profesiei şi vîrstei informatorilor, a localităţilor de proveniență, a momentului cînd s-a efectuat notarea etc. Ne putem, firește, pune întrebarea: de ce autorul colecţiei n-a revenit cu solicitări suplimentare în asemenea cazuri, întrucît metodologia sa proprie, cu toate lipsurile ei, se vădeşte a fi mult mai conştiincioasă? E greu de răspuns la această întrebare, după cum nu ne sînt cunoscute cazurile în care G. Dem. Teodorescu ar fi încercat să verifice el însuşi, pe teren, autenticitatea şi exactitatea textelor primite de la colaboratori. Am avut totuşi surpriza să depistăm în acest sens o confirmare ulterioară, privind caracterul autentic al colindelor publicate în colecţia *Poezii populare române*. Este vorba de culegerea de colinde a lui Gh.I. Neagu, în a cărei prefaţă autorul menţionează: „Comparînd ce am cules noi cu ce găsim, tot în Ialomiţa, în colecţia G. Dem. Teodorescu, constatăm marea asemănare, care merge aproape pînă la identitate formală, a aceluiaşi colind, peste un interval de circa 50 ani"[1].

Pentru mai buna cunoaştere a culegătorilor-colaboratori prezenţi în lucrarea lui G. Dem. Teodorescu, am considerat utilă prezentarea unor succinte date bibliografice referitoare la cei mai cunoscuţi dintre ei:

Grigore G. Tocilescu: (n. 26 X. 1850 — m. 18.IX.1909), istoric şi folclorist binecunoscut în epocă. S-a format la şcoala lui B.P. Hasdeu. Era prieten cu G. Dem. Teodorescu, dovadă că lui, îi dedică studiul, *Noţiuni despre colindele române*[2]. A colaborat, ca şi G. Dem. Teodorescu, la *Foaia Societăţii Românismul*, *Columna lui Traian* şi a editat *Revista pentru istorie, arheologie şi filologie*, unde a desfăşurat o activitate intensă. Publică documente şi lucrări de istorie, arheologie, epigrafie, studii şi materiale de literatură populară. Cele mai multe materiale publicate i-au folosit la ilustrarea faptelor istorice. Faţă de înaintaşi el a dat o clasificare mai îndrăzneaţă poeziei populare, pe care o împarte în 7 categorii. Opera de bază, în domeniul folclorului, *Materia-*

[1] Gh. I. Neagu, *Colinde din Ialomiţa*, Roşiori de Vede, 1946, p. 1.
[2] G. Dem. Teodorescu, *Noţiuni despre colindele române*, Bucureşti 1879.

luri folcloristice (1900), nu s-a bucurat în epocă de aprecierile la care „aprigul" intelectual se aştepta. Ea a fost retipărită în anii din urmă, prin grija editorului Iordan Datcu, care a ordonat textele tipărite la întîmplare în 1900 şi l-a repus în drepturi pe principalul culegător, Chr. N. Ţapu. Tocilescu a lăsat opere care l-au impus în ştiinţa românească, în multe domenii aducînd contribuţii substanţiale.

Dimitrie Constantinescu-Teleor (n. 10. V. 1858—m. 4. IV. 1920) a fost publicist şi scriitor. În calitatea sa de gazetar, a colaborat la foarte multe publicaţii ale vremii, cu versuri, schiţe, povestiri, articole de critică, biografii, cronici dramatice. Contemporanii l-au apreciat mai ales în calitatea sa de umorist, dar nu trebuie uitate portretele schiţate unor scriitori: C.A. Rosetti, C. Negri, B.P. Hasdeu, M. Eminescu etc. Nu s-a preocupat să publice materiale folclorice, în schimb a scris cu patimă despre vechii lăutari şi cîntăreţi bisericeşti, printre care întrezărim parcă figura lui Anton Pann. Textele pe care i le trimite lui G. Dem. Teodorescu la Paris sînt culese din comuna natală, Atîrnaţi, jud. Teleorman.

Nicolae Scurtescu (n. 1844—m. 31. III. 1879) a fost membru al societăţii „Orientul", care l-a însărcinat, în anul 1869, să culeagă folclor din judeţele Munteniei. Versurile, articolele şi piesele sale de teatru le-a publicat în periodicele vremii: *Albina Pindului, Columna lui Traian, Tranzacţiuni literare şi ştiinţifice, Revista contimporană, Românul* etc. Nu este lipsit de importanţă faptul că Nicolae Scurtescu a făcut parte, împreună cu G. Dem. Teodorescu, Gr. G. Tocilescu, T. P. Rădulescu, C.D. Vucici, din comitetul de redacţie al revistei literare *Foaia Societăţii Românismul*, apărută sub conducerea lui B.P. Hasdeu, din aprilie 1870 pînă în august 1871, unde s-au publicat cu persistenţă texte despre cultura populară. Textele pe care i le trimite lui G. Dem. Teodorescu (4 balade), între anii 1870—1872, sînt culese din comuna sa natală, Valea-Lungă, din judeţul Dîmboviţa (şi nu Prahova, cum apare uneori notat de G. Dem. Teodorescu).

Lupu Antonescu Anton (n. 15. IV. 1850—m. 26. III. 1937) a fost profesor la liceul „Mihai Viteazul", apoi la Şcoala Normală „Carol I" din Bucureşti. Anul 1880 marchează începutul bogatei sale activităţi publicistice. El a întemeiat ziare şi reviste şi a susţinut rubrici permanente la *Binele public, Poporul, România literară*. A întocmit şi publi-

cât multe manuale de limba și literatura română. În domeniul beletristic, contribuția sa a fost modestă. Dintr-o notă a lui G. Dem. Teodorescu aflăm că a publicat din culegerile sale de folclor în revista muzicală *Doina*.

B. Iorgulescu era profesor și director al gimnaziului din Buzău, cum precizează într-o notă G. Dem. Teodorescu. El publică, probabil după ce îi trimite autorului acestei lucrări, balada *Gheorghelaș*[1], însoțită de o schiță biografică a haiducului, în *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, și o *Orație ce se zice la nuntă*[2].

I. Oprescu a fost profesor de muzică la liceul „Matei Basarab", deci coleg cu G. Dem. Teodorescu. A înmânat Academiei Române un manuscris cuprinzînd muzica unor cîntece românești, care, din păcate, n-a fost publicat.

Nu deținem date suficiente asupra colaboratorilor Semeon Mănescu și părintelui Floru, profesor la liceul „Gh. Lazăr" din București.

III. REPRODUCERI

Apelăm din nou la aprecierile consemnate de G. Dem. Teodorescu în fruntea lucrării sale din 1885. Ca una din „însușirile particulare" ale culegerii, autorul o indică, mai întîi, pe următoarea: „variantele inedite ce coprinde și notarea celor publicate în ultimele patru decenii"[3]. Avem în acest caz un argument suplimentar pentru autentica sa ambiție științifică de a îngloba în colecție cît mai multe variante ale unor texte folclorice distincte. Întîlnim în volum piese reluate în întregime, chiar dacă este vorba de variante la texte publicate anterior de alți autori, ori de minime variațiuni de detaliu pe aceeași temă. Luăm drept pildă, *Cîntecul miresei* (p. 248, vol. I.) care este consemnat în trei variante: prima este culeasă în 1868, „după lăutari din București", cea de a doua este „scrisă la 14 august 1883", la Lacul Sărat, după Petrea Crețul Șolcan", iar a treia este o reproducere din culegerea lui T.T.

[1] B. Iorgulescu, *Gheorghiță Gheorgelaș*, în *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, V, 1885, p. 183—186.
[2] *Ibidem*, VI, 1891, p. 143—144.
[3] Vezi *Precuvîntarea* la ediția de față, p. 7, vol. I.

Burada, *O călătorie în Dobrogea*. G. Dem. Teodorescu a inclus în colecția sa și variante care au fost tipărite în colecții consacrate, în publicațiile vremii, în cărți bisericești și cele de colportaj. Nu de puține ori apelează la manuscrise, colecții manuscrise și chiar opere culte.

Alăturînd culegerilor sale de teren și ale colaboratorilor, variantele obținute din alte surse, G. Dem. Teodorescu a vrut să pună în lumină diversitatea și aria de răspîndire a motivelor și genurilor, puterea lor de circulație și, bineînțeles, frumusețea lor. După cum observă O. Papadima, G. Dem. Teodorescu împarte materialele reproduse în două categorii: „Corespondențele cu textele din culegerile cunoscute ca avînd un caracter folcloric — precum cele ale lui V. Alecsandri, S. Fl. Marian, T. Burada ș.a. — sînt indicate bibliografic, odată cu titlul cîntecului. În schimb, broșurile de colportaj — inclusiv publicațiile lui Anton Pann — precum și textele risipite prin periodice, relatări de călătorie, articole etc., le consideră ca izvoare de primă mînă și, în consecință, reproduce textele integral, ca și cum le-ar fi culese el însuși. Oarecare inconsecvență se observă în tratarea textelor lui Anton Pann care sînt cînd reproduse integral, cînd indicate bibliografic"[1]. Procedeul, se știe, era folosit în epocă. Numai că la G. Dem. Teodorescu denotă iarăși o inconsecvență față de principiile sale călăuzitoare. Din considerente asemănătoare, și B.P. Hasdeu s-a opus ca lucrarea *Poezii populare române* să fie distinsă cu premiul „Năsturel" al Academiei Române, reproșîndu-i, printre altele, și includerea unor traduceri din colecții străine, la rîndul lor, traduse din limba de origine, exemplul *Zidirea cetății Scadar* și *Milița și Iskren*, balade retraduse de G. Dem. Teodorescu din franceză[2]. În această privință, B.P. Hasdeu, firește, exagerează, deoarece autorul nu și-a propus să realizeze o monografie comparativă, ci doar o colecție de materiale folclorice.

La acest capitol al reproducerilor se ridică în mod acut chestiunea fidelității în transcrierea textelor originale. Deținem și în acest sens o mărturie timpurie asupra intențiilor autorului: „Să păstrăm cu cea mai mare scrupulozitate, nu numai în fidela lor reproducere, fără a se încerca să le îndrepte sau potrivească, ci și în citarea autorilor.

[1] Ovidiu Papadima, *G. Dem. Teodorescu*, în *Revista de folclor*, VI, 1961, nr. 3—4, p. 72.

[2] *Analele Academiei Române*, 8, 1886, Secția I, p. 145.

cărților, localității de unde reproducem orice frază, orice proverb, notînd ediţiunile şi paginile, anii şi oraşele în care au apărut, într-un cuvînt toate izvoarele de care se foloseşte şi pe care poate să vrea şi alţii să le consulte"[1].

A respectat el aceste principii metodologice atunci cînd a reprodus de la alţi autori? Uneori da, alteori nu, după cum vom vedea din confruntările noastre, sprijinite pe texte publicate anterior şi ediţia originală din 1885, conform surselor indicate de G. Dem. T.

Lista bibliografică de mai jos cuprinde lucrările sau publicaţiile din care autorul acestei colecţii a preluat texte incluse în culegerea sa, indicate în ordine alfabetică. Evident, investigînd bibliografia din care reproduce G. Dem. Teodorescu, am făcut unele corectări întrucît, uneori, menţiunile erau fie incomplete, fie greşite. De asemenea, trebuie arătat că multe cărţi de colportaj sînt indicate în bibliografia de faţă pe baza trimiterilor lui G. Dem. T., fără să fi existat posibilitatea de a confrunta şi verifica exactitatea reproducerilor, deoarece respectivele tipărituri nu au mai putut fi găsite în bibliotecile noastre.

LISTĂ BIBLIOGRAFICĂ

Colecţii şi studii

— Alecsandri, Vasile, *Poezii populare ale românilor. Adunate şi întocmite de...* Bucureşti, Tip. Lucrătorilor Asociaţi, 1866. XII + 416 p. Din acest volum, G. Dem. T. reproduce: colinde (1); plugușoare (2) sorcova (1); oraţii (1); ghicitori (3); descîntece (5). Total = 13 texte.

— Arsenie, Theodor M., *Noua colecţiune de istorii populare sau basme şi ghicitori culese şi prelucrate de...* Partea II, ed. I, Turnu Măgurele, 1874. Reproducere: ghicitori (28). Total = 28 texte.

— Baronzi, George, *Opere complete, Limba română şi tradiţiunile ei*, vol. I, Galaţi, 1872. Reproduce: ghicitori (3). Total = 3 texte.

— Brezoianu, Ioan *Vechile instituţiuni ale României* (1327 — 1866), Bucureşti, St. Mihăilescu, 1882. 8 f. + VI + 262 p. Reproduce: cîntece de lume (1). Total = 1 text.

[1] G. Dem. Teodorescu, *Cercetări asupra proverbelor române*, Bucureşti, 1877, p. 105—106.

— Burada, Teodor, *O călătorie în Dobrogea*, Iași, Tip. Națională, 1880. 227 p. Reproduce: plugușoare (1); cîntece de lume (4). Total = 5 texte.

— Fundescu, I.C., *Literatura populară. Basme, orații, păcăliturî și ghicitori adunate* de... *Cu o introducere despre literatura populară de dl. B.P. Hasdeu.* Ediția 2-a rev. și ad. Buc.,Socec, 1870. XIV + 156 p.; Ed. 3-a, 1875, 185 p. Reproduce: oraţie (1). Total = 1 text.

— Gaster, Moses, *Literatura populară română. Cu un apendice: Vorova Garamantilor cu Alexandru Machedon de Nicolae Costin.* București, Edit. Ig. Haimann, 1883. XII + 605 p. Reproduce: descîntece (5). Total = 5 texte.

— Heliade-Rădulescu, Ion, *Boierii și ciocoii*, în *Echilibru între antiteze sau Spiritul și materia (Issachar sau laboratorul, scriere socială și literară)*, publicată în București, în trei părți, între anii 1859 și 1869. Reproduce: cîntece de lume (1); cîntece vechi (2). Total = 3 texte.

— Ispirescu, Petre, *Legende și basmele Românilor. Ghicitori și proverburi. Adunate din gura poporului scrise și date la lumină de un culegător-tipograph. Cu o introducere de D.B. P Hasdeu...* Partea 1, București, 1872. XI + 180 p. Reproduce: ghicitori (13) Total = 13 texte.

— Ispirescu, Petre, *Pilde și ghicitori.* Adunate de... București, Tip. Laboratorilor Români, 1880. IV + 48 p. Reproduce: ghicitori (142). Total = 142 texte.

— Ispirescu, Petre, *Jocuri și jucării de copii*, Sibiu, 1885. Reproduce: jocuri de copii (16) Total = 16 texte.

— Mîrza, Ioan, *Regulile nunților (căsătoriei) care în vechime se păzea cu nestrămutare și care de bunii locuitori săteni se păzesc încă pînă astăzi*, Huși, Typ. Asociaților, 1872. 21 p. Reproduce: oraţie (1). Total = 1 text.

— Pann, Anton, *Versuri musicești ce se cîntă la Nașterea Mîntuitorului nostru Îs. Hs. și în alte sărbători ale anului.* Compuse de... Profesorul de muzică al Școlii Naționale din București. Tipărită în privilegiata tipografie din București, 1830. IV + 56 p. Reproduce: cîntece de stea (2). Total = 2 texte.

— Pann, Anton, *Poezii populare de...* Broșura 1. București 1846. În tipografia sa. 98 p. Reproduce: Cîntece vechi (1). Total = 1 text.

— Pann, Anton, *Cîntece de stea sau versuri ce se cîntă la Naşterea Domnului nostru Is. Hs. A patra oară tipărite cu adaos de cîntece morale de A. Pann, Bucureşti. În tipografia sa*, 1848. 11 p. Reproduce: Steaua (2). Total = 2 texte.

— Pann, Anton, *O şezătoare la ţară sau Povestea lui Moş Albu.* Partea I, Bucureşti, Tip. Anton Pann, 1851. Reproduce: ghicitori, întrebări şi poeme numerice (58). Total = 58 texte.

— Pann, Anton, *O şezătoare la ţară sau Călătoria lui Moş Albu.* Partea II, Bucureşti, 1852. În tipografia lui Anton Pann. Reproduce: cîntece de lume (14); cîntece vechi (1). Total = 15 piese.

— Pann, Anton, *Spitalul Amorului sau Cîntătorul dorului.* Ediţia a doua. Broşurile I—VI, Bucureşti, în Tipografia sa, 1852. Reproduce: cîntece de lume (34); descîntece (1); cîntece vechi (2). Total = 37 texte.

— Pompiliu, Miron, *Balade populare române adunate de...* Tip. Soc. Junimea, 1870. 94 p. Reproduce: colinde (1). Total = 1 text.

— Stamati, T., *Pepelea seau tradiciuni năciunare româneşti, culese, în orînduite şi adăugite de...* Partea I, Iaşi, Tip. Buciumului Român, 1851. 1 f. + 45 p. Reproduce: ghicitori (9). Total = 9 texte.

— Teodorescu, G. Dem., *Cercetări asupra proverbelor române (Cum trebuiesc culese şi publicate).* Studiu critic şi bibliografic. Bucureşti, Noua tip. a laboratorilor români, 1877. 108 p. Reproduce: rugăciuni, cîntece şi jocuri de copii (4). Total = 4 texte.

— Teodorescu, G. Dem., *Încercări critice asupra unor credinţe, datine şi moravuri ale poporului român.* Prefaţa de Alexandru I. Odobescu. Bucureşti, Petrescu — Conduratu, 1874. X + 134 p. Reproduce: colinde (1); pluguşoare (1); paparude (1). Total = 3 texte.

— Wolf, Leon, *Voinic înflorit, basm popular*, Bucureşti (fără ed.), 1884. Materialul din care G. Dem. Teodorescu reproduce: ghicitori (1), nu a fost văzut.

Reproduceri din publicaţii

— *Albina Pindului*, litera, ştiinţa şi arta, Bucureşti — Craiova, 1868—1871: I, 1868; cîntece de lume (3); cîntece vechi (1). Total = 4 texte; II, 1868; oraţie de nuntă (1). Total = 1 text; III, 1870; cîntece de lume (2); cîntece vechi (1). Total = 3 texte.

— *Analele Academiei Române*, 1884, seria II, t. VII, sect. II, p. 153 — 176. Descîntece adunate de George Săulescu. Sînt reproduse: rugăciuni, cîntece și jocuri de copii (1), paparude și caloian (2); descîntece (9). Total = 12 texte.

— *Convorbiri literare*, Iași, 9, 1885, nr. 1 aprilie, 5—6 jocuri de copii (1). Total = 1 text.

— *Doina*, foaie muzicală și literară, I, 1884, București, p. 3—5: Lăzărel (1). Total = 1 text.

— *Educatorul*, ziar pedagogic și literar, 1883—1884: cîntec vechi (1). Total = 1 text.

— *Foaia Societății Românismul*, București, 1870—1871; I, 1870: colinde (3); orații de nuntă (2); cîntece de lume (5); descîntece (2) cîntece vechi (3). Total = 15 texte; II, 1871: plugușor (1); glume și parodii (1); descîntece (4). Total = 6 texte.

— *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, București, 1882—1885; I, 1883; orație de nuntă (1) Total = 1 text; II, 1884: rugăciuni cîntece și jocuri de copii (4); glume (6); descîntece (9); cîntece vechi (2). Total = 22 texte.

— *România*, București, 1884—1891; 1884: cîntece de lume (11); cîntece vechi (4). Total = 15 texte.

— *Traian*, ziar. București, 1869—1870; I, 1869: descîntece (5). Total = 5 texte; II, 1870: orație de nuntă (1); descîntece (4). Total = 5 texte.

Calendare

— *Calendarul pentru poporul român pe anul 1847*, Iași, tipografia „Albinei": colinde (1). Total = 1 text.

— *Calendarul* lui Anton Pann pe 1848: descîntece (1). Total = 1 text.

— *Calendar pentru basme pe anul 1877:* ghicitori (3). Total = 3 texte.

Reproduceri din alte lucrări:

Cărți bisericești.

— *Aghiazmatar mic sau scurtare de molitvenic*, Sibiu, 1851. Descîntece (9). Total = 9 texte.

Cărți de colportaj.

— *Cartea de desfăcut farmecele*, Sibiu, 1867, Tip. Closius. Descîntece (1). Total = 1 text.

— *Dorul*, ediția X: cîntece de lume (13). Total = 13 texte. Materialul nu a fost văzut.

— *Dorul*, ediția G. Lăzăreanu din 1882: cîntece de lume (4). Total = 4 texte. Materialul nu a fost văzut.

— *Dorul românului*, București, 1879: cîntece de lume (6). Total = 6 texte. Materialul nu a fost văzut.

— *Dorul și Amorul*, diferite ediții: cîntece de lume (10). Total = 10 texte. Materialul nu a fost văzut.

— *Orații ținute la nunte țărănești* Sibiu, Tip. Closius, 1867. Orație de nuntă (1). Total = 1 text.

— *Românul glumeț*, ediția a III-a, București, 1863: ghicitori (4). Total = 4 texte.

Trebuie să observăm încă de pe acum, că nu toate textele reproduse de G. Dem. Teodorescu din publicații, cu intenția de a dovedi aria de răspîndire a unor genuri și motive în toate provinciile românești, au cuprins, în notele sale, indicații care să ne dea certitudinea exactității. Abia prin confruntarea materialelor indicate în colecție cu cele aflate în publicații am putut depista și stabili sursele acestora, pe care, în cele ce urmează le vom consemna mai pe larg. Spre edificare dăm aici doar două exemple: în nota de la descîntecul de deochi, (p. 40, vol. II.) se consemnează o „variantă scrisă la Vălenii-de-Munte, județul Prahova, în anul 1870". În realitate, textul a fost culeș de Ion Minescu și publicat în *Foaia Societății Românismul*, 1, 1870, nr. 2, p. 95; cîntecul vechi *Cicoarea* (p. 152, vol. II) „scris de L., Pușcariu de la elevul său Ion al Anei" a fost publicat, fără ca G. Dem. Teodorescu să indice acest lucru, în *Albina Pindului*, III, 1870, p. 15. Un fapt demn de remarcat constă în aceea că textele reproduse de autor din publicațiile vremii sînt în bună parte culegeri de teren semnate de autori: *Albina Pindului* (L. Pușcariu, din Transilvania și Ștef. Stoica, din Uzziceni), *Educatorul* (O variantă a baladei *Iorgovan* din jud Mehedinți), *Foaia Societății Românismul* (Sim. Fl. Marian—cu date generale despre cule-

gere, dar cu variante de descîntece din Bucovina și tîrgul Sîngeorge din Transilvania; Ion Minescu — cu materiale din Slănic și Văleni-de-Munte, jud. Prahova, Ioan C. Tacit — culege, fără prea multe date, din Transilvania; Teodor P. Rădulescu, cu texte din comuna Slănic. Să menționăm aici și culegerile colective, aparținînd „Comisiei de redacție a *Foii Societății Românismul*", din care făcea parte și autorul acestei colecții, notate în satele Dragoslavele și Orăștii-Lămotești, jud. Prahova. (Pentru că nu avem certitudinea participării lui G. Dem. Teodorescu la aceste investigații de teren, textele respective nu pot fi atribuite autorului colecției de față); *Revista pentru istorie, arheologie și filologie* (doar 2 texte, reproduse după un manuscris, poartă cîteva vagi indicații despre culegerea de teren); *România* (tînărul Iancovescu, semnează cu pseudonimul „Murgilă", culegeri valoroase din județul Vîlcea, apoi G. Missail); *Traian* (Sim. Fl. Marian, cu multe descîntece din Bucovina).

O categorie aparte de texte reproduse din publicații au dat dintotdeauna cercetătorilor bănuiala că sînt *de factură cărturărească*. G. Dem. Teodorescu preia, cu adevărat, texte, care, așa „cum le trădează stilul și amănuntele istorice prea fidele"[1] ne duc cu gîndul și la contrafacerea unor manuscrise și texte, cum ar fi cele reproduse din: *Albina Pindului* (cîntecele de lume de la p. 248, 249, 250, vol. I) și balada *Cîntecul zavergiilor lui Ipsilante la 1821*, p. 187, vol. II, „din lucrările lui Dim. Bolintineanu"; *Analele Academiei Române (Rugăciunea Sfîntului Nichita dacoromânul* sau descîntecele din manuscrisele lui G. Săulescu); *Revista pentru istorie, arheologie și filologie* (rugăciunile: *Către Sf. Cruce* și *Către îngerul păzitor*, publicate de Episcopul Melchisedec, descîntecele și cîntecele vechi după manuscrisul lui Aron Prejbeanu, publicat de G. Tocilescu), *oratia* după manuscrisul lui Radu Zugravu; *Cîntecele de stea* din A. Pann; din ziarul *Traian (Oratie la încoronarea domnului); Calendarul pentru poporul românesc pe anul 1847* (colindul publicat de G. Săulescu); broșurile de colportaj (cu nenumărate versuri ce vădesc influență cărturărească).

[1] Ovidiu Bîrlea, *Istoria folcloristicii românești*, Editura Enciclopedică Română, București, 1974, p. 257.

Există, cum afirmam mai înainte, în colecția lui G. Dem. T. cîteva texte folclorice traduse din limbi europene. Iată lista lor și bibliografia respectivă:

Dozon, Auguste, *Chansons populaires bulgares*. Inedites, publiées et traduites... Paris, 1875, G. Dem. T. a tradus din franceză balada *Miliția și Iskren*, provenită însă din folclorul bulgar.

Karadžić, Vuk Stefanovici, *Cînturi populare ale sîrbilor*, traduse în limba franceză.

Nota lui G. Dem. T. la balada *Zidirea cetății Scadar* (vol. II, p. 167) ne indică cu exactitate că a făcut această traducere din Karadžić în luna august 1875, la Paris, după o versiune franceză aparținînd Teresei Iacob (Talvj) și Elisei Voïart. Asupra acestui amănunt, G. Dem. T. s-a mai pronunțat în 1884. Afirmațiile din nota la balada amintită (în ed. din 1885) le contrazic pe cele din 1884, formulate cu prilejul conferinței de la Ateneul Român despre *Petrea Crețul Șolcan, lăutarul Brăilei*: „Lumea literară cunoaște, negreșit, legenda populară sîrbească intitulată *Zidirea cetății Scadar*, adică fundarea cetății Scutari, atribuită celor trei frați regali din familia Merliavcevici, anume Vucașin, Uglesa și Goico. D-l V. Alecsandri a amintit-o în notele de la p. 195 a colecțiunii d-sale. După versurile ce am putut găsi la Paris, în anul 1876 eu am tradus-o (cu toată nedibăcia) în versuri albe române (menționează în nota de la subsol în luna septembrie, 1883, București) din culegerea *Cînturi populare ale sîrbilor* de Vuk Stefanovici, traduse de Talvj (d-ra Therese Iacob) și d-na Elise Voïart"[1]. Să menționăm că autorul acestei ediții publică, mai întîi, traducerea baladei în lucrarea amintită (p. 66—76) și o reproduce, cu mici modificări, în culegerea din 1885. În privința locului și datei traducerii sînt de consemnat următoarele: în ediția din 1885, aflăm că s-a făcut la Paris, în 1875, iar în *Conferință*, în luna septembrie, la București[2]. Folosind traducerile din sîrbă în germană ale

[1] G. Dem. Teodorescu. în *Ateneul Român. Conferințe publice*, 1883—1884. *Petrea Crețul Șolcan, lăutarul Brăilei*, București, 1883—1884, p. 65.

[2] Vuk Stefanovici Karadžić, *Cîntece populare sîrbești*, Editura Minerva, București, 1977, p. 283. Ediție îngrijită de Gh. Cardaș.

d-rei Talvj[1] (Therese von Jacob — Robinson, de fapt — personaj apreciat de Goethe), d-na Elise Voïart realizează traduceri din germană în franceză. Cu alte cuvinte, traducerea lui G. Dem. Teodorescu este făcută după volumul Elisei Voïart[2]. Ulterior, această baladă a mai fost tradusă la noi de: Lazăr Şăineanu, *Balada sîrbească despre zidirea oraşului Skodra* (în proză), în *Studii folklorice*, Bucureşti, 1896, p. 59—60; N. Batzaria, *Zidirea cetăţii Scutari* (Scodra), în *Adevărul literar şi artistic*, III, 1922, nr. 89, din august, p. 3. Confruntînd textul din colecţie cu cel publicat în conferinţa *Petrea Creţul Şolcan, lăutarul Brăilei* (p. 65—76) am putut constata că reproducerea s-a făcut cu fidelitate.

În capitolul *Cîntece de lume* sînt traduse, „pentru comparaţie din poeziile populare sîrbeşti", două texte: *Privighetoarea prinsă* (vol. I, p. 264) şi *Să slujeşti pe toţi, să iubeşti pe unul* (vol. I, p. 328). Nu se indică sursa şi nici numele traducătorului. Bănuim că au fost traduse de autorul acestei colecţii, aşa cum a procedat şi în cazul baladei *Zidirea cetăţii Scadar*, după Elise Voïart, *Chants populaires des Serviens*, lucrare ce cuprinde traduceri din culegerile lui Vuk Karadžić.

Odobescu, Alexandru, *„Cîntecele poporane" ale Europei răsăritene, mai cu seamă în raport cu ţara, istoria şi datinele româneşti*, în *Revista română*. Vezi şi *Opere*, vol. I, Bucureşti, 1981. G. Dem. Teodorescu reproduce din această lucrare două texte traduse de Al. Odobescu din limba greacă: *Vechiul chelidniasmos elin* şi *Rîndunica la grecii moderni*.

Roland, Eugène, *Devinettes ou enigmes populaires de la France*, Paris, 1877, G. Dem. T. reproduce foarte multe ghicitori din mai multe limbi europene.

Sanders, D. H., *Das Volksleben der Neugriechen dragestellt und erklärt aus Liedern*, Mannheim, 1844. Sanders traduce *papaluga* (vol. I, p. 169) din F. Sulzer, *Geschichte des transalpinischen*, Vien, 1781—1782.

Storm, I., *Remarques sur les voyelles atones du latin, des dialectes italiques et de l'italien*, în tom. II, fasc., 2, p. 116 din *Mémoires de la société de linguistique de Paris*. G. Dem. Teodorescu reproduce în limba italiană *Descîntecul pentru gonirea farmecului*, fără a aduce în acest sens vreo precizare. Nu ştim cui aparţine traducerea textului în limba română.

---

[1] Therese Talvj, *Volksleider der serben*, vol. I—II, Halle, 1824

[2] Elise Voïart, *Chantes populaires des Serviens*, Paris, 1834. 2 vol.

La un număr de 41 de texte, G.-Dem. Teodorescu nu oferă date privitoare la sursa lor. Statistic, pe specii, situația se prezintă în felul următor: *Moș-Ajunul*: 5 texte; [...] *Rugăciuni, cîntece și jocuri de copii: 25; Paparude* și *Caloianul:* 1; *Glume:* 4; *Cîntece de lume:* 3. Ele ar putea proveni din culegeri personale, cum n-ar fi exclus să le fi preluat din alte culegeri sau din diferite publicații încă neidentificate. Se observă totuși că cele mai multe sînt texte ce aparțin copiilor. Ori, de la informatorii — direcți, autorul colecției nu a cules: Moș-Ajunul, *Vasilca*, *Plugușoare* și foarte puține din speciile: [...] *Sorcova*, *Rugăciuni*, *Paparude* și *Caloianul*, *Glume*. Cît privește *Cîntecele de lume*, credem că este vorba despre variante, care, în graba redactării, n-au fost notate așa cum se cuvenea.

Mai toți comentatorii operei lui G. Dem. Teodorescu au remarcat noutatea principiilor afirmate de el în ceea ce privește metodologia culegerii de material folcloric. Alături de aspectul primordial al fidelității în redarea textelor culese, a fost relevat sistemul propriu de clasificare. Cu totul inedit în epocă, acesta a introdus criterii suplimentare celor aplicate de înaintași. Astfel, G. Dem. Teodorescu ține seama, în ordonarea textelor, de mediul socio-etnografic în care respectivele creații folclorice se manifestă în mod viu și nemijlocit. Acest criteriu îl conduce spre o clasificare după categorii temporale: anotimp, vîrsta celor ce pun în circulație producțiile folclorice. Evident, în perspectiva progreselor ulterioare pe tărîmul etnografiei și folcloristicii, metodologia lui G. Dem. Teodorescu nu este lipsită de imperfecțiuni. Cu toate acestea, clasificarea propusă în lucrarea *Poezii populare române* a fost îmbrățișată de unii culegători, cum ar fi N. Păsculescu, G. Rădulescu-Codin și Teodor Bălășel. Discuțiile pe această temă continuă și în zilele noastre, ceea ce rămîne neîndoielnic este meritul autorului acestui volum de a fi adoptat un unghi de vedere mai apropiat de esența creației populare, depășind împărțirea clasică pe genuri și specii, preluată, în linii mari, din literatura scrisă. Merită citată în acest sens opinia cercetătorului I. C. Chițimia cu privire la clasificarea lui G. Dem. Teodorescu, autorul unor contribuții însemnate privitoare la clasificarea baladelor populare: „Culegerea aceasta conține mult mai multe categorii folclorice decît

toate cele de pînă aici şi este cea mai bogată. Orînduirea categoriilor folclorice nu este fără lipsuri în chestiuni de amănunt, dar în linii mari autorul înşiră organic materia, începînd cu poezia obiceiurilor şi jocurilor de copii, continuînd cu ghicitori şi anecdote, cîntece de lume (cîntece lirice) şi descîntece, încheind cu balade".[1]

S-au formulat, după cum arătam, şi anumite rezerve, atît faţă de originalitatea metodei de clasificare a lui G. Dem. Teodorescu, cît şi faţă de utilitatea ei în publicarea unor culegeri similare. O sinteză a acestor păreri critice poate fi găsită în *Istoria folcloristicii româneşti* de Ovidiu Bîrlea: „Clasificarea materialelor nu e nici originală, cum arăta Hasdeu, nici cea organică, nefiind adoptată în colecţiile de mai tîrziu. A grupa cîntecele după vîrsta celor cărora le sînt cîntate, cum a făcut A. Montiel şi B. Lambert în colecţia lor din Languedoc, sau după vîrsta celor care le interpretează, nu se potriveşte decît la scară redusă, adică numai la cîteva specii în limitele unor ţinuturi. Arbitrarul iese de îndată la iveală urmărind speciile folclorice orînduite în cele două grupe, copilăria cu adolescenţa, maturitatea cu bătrîneţea, subsumate apoi şi anotimpului, căci unele sînt interpretate de toate vîrstele, cum sînt basmele, cîntecele, ghicitorile, repertoriul nupţial, «glumele» cum le numeşte autorul, pe alocuri chiar colindele. Obiecţia lui că unele au părţi epice şi lirice, iar altele îmbină dramatismul cu epicul etc. nu e întemeiată, dacă nu se uită că în folclor graniţele dintre specii şi genuri sînt şovăielnice, cu încălcări şi cu subspecii tranzitorii. Criticabilă rămîne însă redarea formei autentice a variantelor, măcar a celor culese de Teodorescu. În general, versurile sînt consemnate cu fidelitate, există însă unele cazuri care contravin acestui deziderat metodologic"[2].

Nu putem încheia acest capitol al notelor fără a cita părerile unui cercetător contemporan privitoare la clasificarea baladelor propusă de G. Dem. Teodorescu în 1885. Este vorba despre Alexandru Amzulescu, care, în 1964, a pus la dispoziţia specialiştilor o nouă clasificare a cîntecelor bătrîneşti: „Clasificarea baladei româneşti a fost încercată mai întîi de unii dintre vechii autori de colecţii, care au căutat să pună ordine

[1] I. C. Chiţimia, *Istoria literaturii române* (lucrare colectivă), vol. III, Editura Academiei, R.S.R., Bucureşti, 1973, p. 890.

[2] Ovidiu Bîrlea, *Istoria folcloristicii româneşti*, Editura Enciclopedică Română, Bucureşti, 1974, p. 256—257.

în culegerile lor. Dintre aceştia, G. Dem. Teodorescu este cel dintîi care nu se limitează la o grupare, ci încearcă şi o sumară argumentare şi deci ne dă o schiţă teoretică a clasificărilor sale. El împarte «cîntecele vechi, zise şi bătrîneşti» «după natura şi coprinsul lor, după aluziunile ce fac, după fiinţele despre care tractează», deosebind patru categorii: A. Solare şi superstiţioase; B. Istorice; C. Haiduceşti; D. Domestice. Datorită vechimii, circulaţiei şi prestigiului colecţiei sale, clasificarea lui G. Dem. Teodorescu a avut o mare influenţă"[1].

Păstrînd în această ediţie clasificarea originală am urmărit prezentarea culegerii în spiritul în care a fost concepută, însuşindu-se totodată sistemul propus de G. Dem. Teodorescu în alcătuirea aparatului ştiinţific de natură să întregească şi să îmbogăţească informaţiile puse aici la dispoziţie cititorului contemporan.

[1] Al. Amzulescu, *Balade populare româneşti*, vol. I, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1964, p. 84.

VARIANTE ŞI TRADUCERI

Corpul de note care urmează se referă la confruntările făcute de noi între textele tipărite în colecţie şi cele indicate de G. Dem. T., ca fiind reproduse din alte culegeri, studii, publicaţii sau manuscrise. De asemenea, am confruntat unele texte din colecţie cu sursele identificate de noi în diferite publicaţii anterioare tipăririi colecţiei *Poezii populare române*, surse pe care G. Dem. T. nu le-a indicat în notele din cuprinsul lucrării. În unele dintre aceste cazuri, rămîne, ce-i drept, deschisă întrebarea dacă este vorba de simple modificări în reproducere sau de variante diferite ale aceluiaşi text.

Rezultatele confruntărilor sînt grupate în cuprinsul notelor, după cum urmează: indicarea sursei bibliografice; menţiuni privind adăugiri sau omisiuni în reproducerea textelor; consemnarea unor înlocuiri lexicale (sinonime, substituirea unor regionalisme cu altele, modificarea sau eliminarea unor nume proprii, schimbări fonetice şi gramaticale etc.); semnalarea modificărilor operate în topica frazei; indicarea particularităţilor de structurare tipografică a versurilor (segmentarea după rima sau asonanţa interioară, avînd ca efect înjumătăţirea sau uneori chiar trifurcarea versurilor, procedeu caracteristic pentru G. Dem. T. şi care a suscitat, de-a lungul timpului, atîtea comentarii critice).

Evident, acurateţea şi probitatea ştiinţifică a culegătorului şi-au pus amprenta asupra colecţiei, privită în ansamblu. Acolo unde reproducerile sînt fidele — şi aceasta se întîmplă în majoritatea cazurilor —

nu am socotit necesară menționarea situațiilor. În schimb, am inserat în cuprinsul notelor o suită de observații și aprecieri privitoare la specificitatea și ponderea genului folcloric respectiv, atît în viziunea lui G. Dem. T., cît și, uneori, prin prisma cercetărilor ulterioare. Aceste considerații se referă, printre altele, la definirea speciei, la criteriile de clasificare, la aria de răspîndire, la valoarea estetică etc. În unele cazuri, ne-am limitat la indicarea unei bibliografii selective, necesară cititorilor dornici să aprofundeze problematica particulară a capitolului respectiv. Păstrînd, cum precizam mai sus, și în corpul de note, structura originală a culegerii, am simplificat totuși aparatul aferent unor capitole, și anume, în cazul unor genuri mai slab reprezentate, cu individualitate mai puțin precizată în cadrul clasificării *(Moș-Ajunul, Plugușorul, Sorcova, Rugăciuni, Lăzărelul, Ghicitori)*. Pe de altă parte, notele privitoare la genuri cu pondere deosebită în contextul tezaurului folcloric național *(balada, cîntecele de lume)* se limitează, în mod firesc, la consemnarea inadvertențelor de transcriere, fără a mai lua în discuție problematica de ordin teoretic, dezbătută pe larg, de-a lungul anilor, în numeroase lucrări de specialitate.

PRECUVÎNTARE

În sprijinul ideilor sale privitoare la însemnătatea cultural-istorică a creaţiei folclorice româneşti, G. Dem. T. reproduce, după cum am văzut în *Precuvîntare*, fragmente din articolul *Poezia poporală* de Alecu Russo. Selecţia operată de autor, firește îndreptăţită, omite însă indicarea pasajelor eliminate din textul original. Avem, în fond, de-a face cu o variantă prescurtată a articolului, care păstrează în linii generale atît argumentarea lui Alecu Russo, cît şi patosul de sorginte romantică în elogiu adus poeziei populare. La confruntarea textelor, întîlnim şi unele modificări lexicale (cuvinte înlocuite sau adăugite) care totuşi nu modifică în esenţă conţinutul.

1. Moş Ajunul

Vechiul chelidoniasmos elin (p. 16, vol. I) este tradus din greceşte de Al. Odobescu. G. Dem. T. îl reproduce cu fidelitate din *Revista română*, vol. I, Bucureşti, 1861. Subsolul aparţine traducătorului, G. Dem. T. neglijînd să-l treacă în ghilimele.

„Rîndunica" la grecii moderni (p. 16, vol. I). Text reprodus din aceeaşi publicaţie. G. Dem. T. transformă traducerea în proză, într-o poemă versificată, făcînd şi unele modificări: v. 1: Rîndunica vine de pe mare; v. 2: lipseşte; v. 3: — ea trece marea şi-şi face; v. 4: — şi şade într-însul;

v. 5: — ca să răsufle și zice; v. 7: Și —; v. 15: — cel nou; v. 19: — gheața, zăpada și crivățul au încetat; v. 21: Și —; v. 22: Iată —.

2. *Colindele*

Capitolul consacrat colindelor este unul dintre cele mai bine reprezentate și mai valoroase, atît prin bogăția și varietatea tematică a textelor prezentate, cît și prin deosebita expresivitate estetică a variantelor incluse. Interesul lui G. Dem. T. față de acest gen s-a manifestat de timpuriu, integrîndu-se în concepția socio-etnografică ce a stat la baza lucrării sale. Cele 85 de colinde, ce alcătuiesc acest capitol, structurîndu-se într-o tipologie foarte diversă sînt dovezi grăitoare ale legitimității unor asemenea preocupări. Interesant de menționat e faptul că în nota ce precede suita de texte, autorul repune în discuție etimologia corectă a denumirii genului, pledînd pentru forma „colind" și nu „colindă". Printre argumentele aduse de el în acest scop un loc de seamă îl ocupă cele fundamentate pe mărturia nemijlocită a informatorilor săi. Atît în epocă, cît și ulterior, calitățile artistice ale colindelor publicate de G. Dem. T. au lăsat o adîncă impresie asupra cititorilor și comentatorilor. Într-adevăr, această specie folclorică atinge în ansamblul creației populare românești culmi dintre cele mai înalte, culmi de sensibilitate și inspirată expresie poetică. „Frumusețea artistică a colindelor noastre și înalta lor ținută etică — remarca Ovidiu Papadima — merită să fie cît mai amplu cercetate și oricît s-ar vorbi despre ele nu e niciodată prea mult. În ceea ce privește aceste valori, colindele stau la înălțimea cîntecelor noastre bătrînești."[1]

Precizările de natură istorică și etnografică ale lui G. Dem. T. cuprind informații referitoare la împrejurările în care era practicat obiceiul colindatului. Sînt evocate sursele, mai vechi și mai noi ale unui gen care înglobează atît elemente epice, cît și cristalizări unice ale filozofiei și sensibilității colective. Această problematică a fost reluată în zilele noastre de unii cercetători printre care și Monica Brătulescu: „La sursele colindei descoperim mitul, la capătul evoluției genului

[1] Ovidiu Papadima, *Vraja colindelor*, în revista *Astra*, nr. 12 (19), decembrie 1967.

întîmpinăm rezultatul unui proces de sinteză care a contopit elemente vechi și recente, aporturi și influențe diverse. Colinda a parcurs, așadar, un drum lung; s-a desprins progresiv de vechile sale atribute mitologice, s-a îmbogățit pe etape, dar a păstrat din mit deschiderea spre cosmos, fiorul incantației și rezonanța de imn al credinței în izbînda dorințelor omului. Eterogenă și unitară, arhaică și, în același timp, evoluată, colinda aparține de drept poeziei majore"[1].

Clasificarea colindelor propusă de G. Dem. T. în structura acestui capitol a rămas, în linii generale, acceptată pînă în zilele noastre, ea avînd la bază situațiile concrete ale manifestării genului (date calendaristice, starea socială și familială, precum și vîrsta, sexul și îndeletnicirile celor colindați). Desigur, culegerile și cercetările ce au urmat anului 1885, aveau să adauge numeroase tipuri și categorii tematice la repertoriul inclus în colecția de față. Béla Bartók a estimat un număr de 150 de tipuri, cu circulație în Transilvania; o cercetare zonală efectuată în Ținutul Pădurenilor de către Ovidiu Bîrlea a depistat 77 tipuri de colinde răspîndite într-o arie restrînsă. După aprecieri mai recente, temele colindelor românești ar cuprinde, în ansamblu, peste 300 de tipuri distincte. (Vezi Ovidiu Bîrlea, *Folclorul românesc*, vol. I, Editura Minerva, București, 1981.)

Este interesant de urmărit ritmul în care G. Dem. T. a cules texte de la informatorii săi direcți: contactul cu aceștia a fost mai susținut la începutul carierei sale (între anii 1865—1873 a cules 19 colinde); în perioada 1874—1883, doar un singur colind; preocupările sale în această direcție se intensifică la sfîrșitul anului 1884, cînd, în numai cîteva zile (între 23—27 decembrie), adună 17 texte de la informatori din cartierul bucureștean în care își aveau domiciliul. Desigur, se poate presupune că G. Dem. T., aflat în preajma definitivării colecției ce avea să apară în anul următor, a resimțit lipsa unor teme și texte reprezentative pentru acest capitol, considerat important în viziunea de ansamblu a lucrării.

După cum rezultă din indicațiile autorului, o bună parte din texte provin de la colaboratori-culegători. Remarcăm, în aceste cazuri, lipsa

[1] Monica Brătulescu, *Colinda românească*, Editura Minerva, București, 1981, p. 100.

unor note mai detaliate asupra surselor și informărilor celor care i-au comunicat textele respective. Apar doar localitățile („culese din apropiere de Călărași", „din părțile Buzăului", „scrise în satul Atîrnați" „scris la Bogza"...), uneori numai anul sau împrejurările culegerii („scris de la un colindător din București, în noiembre 1883"), („scris în 1877 după un bătrîn colindător"). Cu toate acestea, o consultare atentă a bibliografiei de specialitate poate conduce la identificarea informatorilor. Iată un exemplu: Colindul *Ciuta*, în versiunea lui G. Dem. T., în realitate *Colind de tînăr mocan*, „scris în satul Atîrnați, la 1877 și comunicat de d-l Dem. Constantinescu-Teleor" (vezi p. 39, vol. I). În studiul lui D. Caracostea *Miorița în Muntenia și Oltenia*, publicat în *Convorbiri literare* (1921) și reprodus în volumul *Poezia tradițională română* din 1969, găsim următoarea notă: „Culegătorul, D. Constantinescu Teleor, mi-a comunicat în 1915 amănuntul că a auzit varianta de la un bătrîn, Nicula Mototeanu, care la 1877 era de 70 de ani. Bătrînul era băștinaș din Atîrnați."[1]. Se poate afirma aproape cu certitudine că avem de-a face cu unul și același informator, probabil și sursă principală a celorlalte culegeri ale lui D. Constantinescu Teleor.

Confruntînd piesele provenite, fie de la colaboratori, fie din publicații anterioare, cu textele reproduse în acest capitol, constatăm următoarele deosebiri:

Colind de tînăr anume Ion (p. 23, vol. I). Publicat în *F.S.E.* cu titlu schimbat. Reproducerea nu este întru totul exactă: v. 1: Din — mărei; v. 2: Doamnele —; v. 19: C-un —; v. 24: Ei că —; v. 25: Ei că —; v. 29: lipsește; v. 34; — mi-o știe; v. 40: — grăia; v. 41: lipsește; v. 58: Prea lung; v. 60: Tot din —; v. 61: Scrie soarele și luna; v. 67: În poalele veșmîntului; v. 68: — cu stelele; v. 69: Și —; v, 70: Trecea tînăr cu oștile; v. 72: Tînerelul —; v. 73: — fie —. Segmentează versuri, ajungînd — de la 67 în *F.S.R.* — la 73.

Colind de cocon (p. 25, vol. I). Identificat în *Noțiuni...*, p. 65—68. G. Dem. T. nu menționează că textul l-a primit de la un colaborator. Întîlnim și aici modificări: v. 8: lipsește; v. 38: Căci —; v. 40: Tatsău —; v. 42—45; lipsesc.

[1] Dumitru Caracostea, *Miorița în Muntenia și Oltenia*, în *Convorbiri literare*, LIII, 1921, reprodus în *Poezia tradițională română*, vol. I, Editura pentru literatură, București, 1969, p. 129—130.

Colind de viteaz (p. 27, vol. I). Identificat în *Columna lui Traian*, VII, 1876, p. 554 și în volumul *Noțiuni...*, p. 99—102. Consemnăm diferențe doar în *Columna*: v. 5: — cu —; v. 11: Din gură-i grăia; v. 26: Voi să nu mai dați; v. 27: lipsește; v. 36: Și ei că mi-și dau; v. 47: Iacă —; v. 48: grăia; v. 49: Din gură-mi —; v. 77: lipsește; v 80: Nu —; v 81: Că ți-or —; v. 88: — popi —.

Colind de copil (p. 28, vol. I). Identificat în *Noțiuni...*, p. 95—97. Lipsește mențiunea că l-a cules de la tatăl său. Reproducere exactă.

Colind de viteaz (p. 29, vol. I). Text aparținînd unui colaborator, care a mai fost publicat de G. Dem. T., fără să-i menționeze proveniența, în *Convorbiri literare*, 10, 1877 din 1 ianuarie, p. 400. Modificări neesențiale: v. 6: lipsește; v. 26: — ajungeau —; v. 27: — alăturau; v. 28: — tăiau; v. 29: — surpau; v. 39: lipsește.

Colind de oștean (p. 31, vol. I). Textul a mai fost publicat de G. Dem. Teodorescu, dar nu specifică. Este trecut cu vederea și numele colaboratorului. Identificat în *Noțiuni...*, p. 77—80. Reproducere fidelă.

Colind de tînăr (p. 43, vol. I). Identificat în *Noțiuni...*, p. 111—115. Reproducere exactă, cu excepția v. 111: — doamnă.

Sandul (p. 52 vol. I,). Text cules de la tatăl său în 1869, n-a putut fi identificat, cum afirmă în notă G. Dem. T., în *Columna lui Traian*. Cu siguranță că autorul a greșit notarea. În realitate, următorul text, tot cu titlul *Sandul*, de la p. 52, vol. I, „variantă scrisă la 1872 după Vasile Moscu" a fost tipărit în revista amintită. (Vezi confruntarea ce urmează). Textul în discuție a fost publicat numai în volumul *Noțiuni asupra colindelor române*, la p. 72—74.

Sandul (p. 54, vol. I). Identificat în *Columna lui Traian*, VIII, nr. 1, 1 ianuarie 1877, p. 36—37, cu titlul *Colind de flăcău*. Nu menționează că textul a fost cules de la Vasile Moscu, în 1872. Reprodus cu mici modificări: v. 2: — Doamnele; v. 3: Toți —; v. 4: — Manciu —; v. 36: Însă —; v. 39: lipsește; v. 40: Astfel —; v. 44: — mi-o —. Segmentează un singur vers: v. 47 = 47, 48.

Colind de flăcău (p. 55, vol. I). Identificat de noi în *Binele public*, I, 1879, nr 58 și în volumul *Noțiuni...*, p. 52—55. Nu menționează că textul a fost primit de la un colaborator. Reprodus cu mici modificări. *B.p.* și *Noț.*, v. 34: — dalbe —; v. 35: — dalbe; v. 69: lipsește; v. 70: — mi le —.

Colind de însurat (p. 65, vol. I). Identificat în *Binele public*, nr. 58 şi *Noţiuni...*, p. 56—58. Reprodus cu mici modificări. În *B.p.*, v. 35: lipseşte; v. 36: Ştie de mi-i poartă; v. 37: — mi-i plescăeşte; v. 72: Şi mi-i plescăeşte.

Colind de fată mare (p. 71, vol. I). Textul a mai fost publicat de autorul acestei colecţii, dar a neglijat să menţioneze. L-am identificat în *Columna lui Traian*, VIII, 1877, p. 36. Reproducere fidelă.

Fata Radului (p. 73, vol. I). Fragment reprodus din volumul *Balade populare române* de M. Pompiliu, p. 40—41, cu mici schimbări: v. 4: — şede —; v. 5: Şede —. Segmentează versurile: 7, 8 = 7; v. 9, 10 = 8; v. 24, 25 = 22; v. 26, 27 = 23; v. 28, 29 = 24; v. 30—31 = 25; v. 32, 33 = 26. Notele de la subsol, care aparţin lui M. Pompiliu, nu sînt trecute în ghilimele deoarece G. Dem. T. le dă o altă redactare, păstrînd însă conţinutul lor.

Colind de năvodar (p. 81, vol. I). Identificat de noi în *Noţiuni...*, 1879 p. 59—51. Nu menţionează cui aparţine notarea acestui text. Reprodus cu mici modificări: v. 1: — lerom —; v. 5: Şi-mi —; v. 21: Iată —; v. 31: De peste mări —; v. 32: Şi —; v. 55: — nu-l mai pot trage. Segmentează un singur vers: 45, 46 = 45.

5. *Plugușorul*

În mare majoritate a cazurilor, textele au fost reproduse din colecţii, reviste şi ziare, G. Dem. T. culegînd puţine plugușoare.

Plugușorul (p. 88, vol. I). A fost publicat pentru prima dată în ziarul *Românul*, XIV, 1870 1 ianuarie, p. 2—3, în articolul *Anul Nou*, dar autorul nu menţionează acest amănunt. Cam în aceeaşi formă a fost retipărit în *Încercări critice...* Înregistrăm unele modificări. *Î.C.* 4, 5: inversate; v. 6: — sîntă —; v. 13: îmbelciugate; v. 14: lipseşte; *R.*, v. 14: În frunte străinei; *R.* şi *Î.C.*, v. 17, 18: sînt inversate; *R.*, v. 25: — la —; *R.* şi *Î.C.*, v. 40, 41; 60, 62: inversate; *R.*, v. 78: Pietre —; *Î.C.*, v. 85: lipseşte; *R.*, v. 87: lipseşte; *Î.C.*, v. 87: — loc; *R.*, v. 88: lipseşte; *Î.C.*, v. 97: Şi — ; *R.*, şi *Î.C.*, v. 99 şi 100: inversate; *Î.C.*, v. 107: — ora —; *R.* şi *Î.C.*, v. 113, 114: inversate; R., v. 115: — însă — . Segmentează versurile: *R.*, v. 38, 39 = 39; *R.* şi *Î.C.* v. 55—60 = 55 — 56; v. 63 — 66 = 63 — 64.

Urare cu plugul (p. 95, vol. I). Textul din *Poezii populare ale românilor* de V. Alecsandri, în notele de la balada *Vidra* este reprodus cu modificări: v. 7: — pînteci; v. 24: — vază; v. 26: — săcerat; v. 27: — au — ; v. 29: — au —; v. 44: — morariul —; v. 49: — pin —; v. 67: — săcerat; v. 80: — cuptoriul —; v. 88, 89: lipsesc; v. 101: — cuptori; v. 104: Atîte — Sînt fracţionate următoarele versuri: 1, 2 = 1; v. 10, 11 = 9; v. 16, 17 = 14; v. 20, 21 = 17; v. 22—26 = consemnate de V. Alecsandri în proză; v. 30, 31 = 21; v. 32, 33 = 22; v. 36, 37 = 25; v. 38—41 = consemnate în proză; v. 50, 51 = 34; v. 52—54 = consemnate în proză; v. 57, 58 = 37; v. 68, 69 = 47; v. 70, 71 = consemnate în proză; 77, 78 = 53; v. 94, 95 = 67. Prin segmentare, de la 76 versuri G. Dem. T. ajunge la 104 versuri.

Plugul, din vol. I., p. 92 este reprodus cu acelaşi titlu tot din V. Alecsandri, dar G. Dem. T. omite subtitlul *Colindă*. Înregistrăm diferenţa faţă de textul original: v. 6: — Traian; v. 22: — gioi; v. 25: — cudalbei; v. 28: Hăi, hăi; v. 38: — pre —; v. 43: Hăi, hăi; v. 46: — împlea; v. 51: — ca —; v. 65: Hăi, hăi; v. 66: — încălecat; v. 69: — săceri —; 71: — săceri —; v. 74: — mănunchi —; v. 90: Hăi, hăi; v. 92: — săcera; v. 93: — pin —; v 112: Împregiurul —; v 113: — făţlarului; v. 118; — agiungea; v. 119: — triere; v. 125: Hăi, hăi; v. 127: — atîte —; v. 136: — morariul —; v. 137: — pin; v. 159: Hăi, hăi; v. 162: — morar; v. 170: — giupînească; v. 179: — mînici; v. 184: — gios —; v. 229: — stecluite; v. 232; Vălucite —. Versuri segmentate: v, 16, 17 = 16; v. 27, 28 = 26; v. 34, 35 = 32; v. 42, 43 = 39; v. 44, 45 = 40; v. 53, 54 = 48; v. 64, 65 = 58; v. 77, 78 = 70; v. 89, 90 = 81; v. 99, 100 = 90; v. 114, 115 = 104; v. 124, 125 = 113; v. 148, 149, = 136, v. 158, 159 = 145; v. 168, 169 = 154; v. 185, 186 = 170; v. 200, 201 = 184; v. 206, 207 = 189; v. 208, 209 = 180; v. 219, 220 = 200; v. 227, 228 = 207; v. 232, 233 = 211.

Pluguşorul (p. 101, vol. I). În notă, G. Dem. T. nu menţionează publicaţia în care a apărut acest text cules de Sim. Fl. Marian. L-am identificat în revista *Foaia Societăţii Romînismul*, I, 1871, ianuariu şi februariu, nr. 10—11, p. 475—481, avînd subtitlu *Colind de Anul nou*. Consemnăm unele modificări: v. 33: — de —; v. 37: — cudălbei; v. 61: Brazda —; v. 75: — an —; v. 93: — un —; v. 96: Chica —; v. 116: — mătase; v. 132: — a plecat; v. 133: lipseşte; v. 137: — răgetul —; v. 161:

— mînă —; v. 185: — nimica; v. 269: — potcoavele —; v. 304: — da farina gata; v. 375: — de cutremurau; v. 424: — Năgară; v. 484: — trei; v. 525: De —. Nota de la subsol este reformulată de autor în spiritul celei publicate de Sim. Fl. Marian, motiv pentru care G. Dem. T. exclude ghilimelele.

6. *Sorcova*

Capitol sărac în texte, introdus de autor cu intenţia respectării clasificării pe care a propus-o în epocă. Interesantă este nota introductivă, care ne aduce date noi cu privire la originea şi atestarea obiceiului, cît şi asupra modalităţilor de practicare.

7. *Oraţii de nuntă*

Capitolul cuprinde 9 texte, în totalitate reproduse din publicaţii anterioare. Se pare că G. Dem. T. n-a făcut culegeri de acest gen de vreme ce n-a inclus în volum nici un text provenit de la informatorii săi direcţi. Cu toate acestea a acordat o mare atenţie obiceiurilor de nuntă ale poporului român, ştiind ce însemnătate socială şi artistică deţine ceremonialul în viaţa spirituală a colectivităţii. De bună seamă că nu era singurul în epocă. În nota introductivă găsim referiri la tema de concurs propusă de B.P. Hasdeu pentru premiile Academiei Române pe anul 1888 şi anume „lucrarea comparativă *Nunta la români*". Impulsul de a publica cît mai multe variante ale oraţiilor de nuntă se pare că a pornit tocmai de la iniţiativa marelui savant. Amintim că lucrarea premiată, în cele din urmă, de Academie a fost *Nunta la români* de Elena Sevastos[1]. Credem că este cazul să consemnăm că nici pînă astăzi nu a fost realizată opera monografică preconizată în secolul trecut. Încercărilor şi publicaţiilor zonale sau fragmentare de pînă acum li se va adăuga însă, în curînd, o lucrare de mari proporţii elaborată în cadrul Institutului de cercetări etnologice şi dialectologice din Bucureşti, de către Ion Alexandru şi Ion Moanţă. Volumul, care cuprinde motivele

[1] Elena Sevastos, *Nunta la români*. Studiu istorico-etnografic comparat, Bucureşti, 1889. VIII + 416 p.

ce s-au aflat sau se află în circulație în toate zonele geografice ale României, urmează să fie editat sub egida Academiei R.S.R., în cadrul *Colecției naționale de folclor.*

Dealtfel, intenția de a ilustra aria de răspîndire a speciei și implicit unitatea culturală, cu adînci rădăcini istorice a tuturor meleagurilor locuite de români, a stat — și în cazul lui G. Dem. Teodorescu — la baza selecției textelor publicate în acest capitol. Să reținem, de pildă, orațiile din Muntenia și Transilvania, reproduse de G. Dem. T. după I.C. Tacit, ale căror similitudini au fost remarcate și comentate astfel de culegătorul I.C. Tacit cu prilejul unei comunicări făcută la *Societatea Românismul:* „Trebuia să observăm asemănarea ce există între una și alta. Un simplu plan în expoziție; figurile aceleași; ba, ce e și mai mult, versurile aceleași. Una și aceeași manieră întrebuințată și de muntean și de ardelean. Toate acestea presupun un singur autor, un singur popor prin urmare! Modificările făcute aparțin deprinderilor locale"[1]. Imaginea oferită de G. Dem. T. asupra orațiilor de nuntă la români se îmbogățește prin exemple provenite din Moldova (V. Alecsandri, I. Mîrza) și din Muntenia (zonele Urziceni, Cîmpulung-Muscel și Teleorman).

Ca întotdeauna, selecția autorului culegerii are în vedere și criterii estetice. Textele incluse se remarcă, într-adevăr, prin valoarea lor artistică, prin frumusețea imaginilor poetice, menite să dea splendoare și conținut uman spectacolului nunții, unde, la tot pasul, fastuosul se îmbină cu comicul, alegoria cu efuziunea lirică. Desfășurarea de metafore, narațiuni simbolice și dialoguri moralizatoare este,de fiecare dată, impresionantă, relevînd bogăția universului imaginativ și virtuțile etice ale creativității populare.

Textelor propriu-zise, G. Dem. T. le adaugă numeroase note explicative (parte reproduse din publicațiile de unde a preluat orațiile, parte fiind redactate de el însuși) de natură să ofere o multitudine de informații etnografice referitoare la ansamblul obiceiurilor de nuntă (dramaturgia ceremonialului, rolul și funcțiile îndeplinite de personajele principale și ceilalți participanți, momente și gesturi cu valoare simbolică).

[1] Ion C. Tacit, *Nunta la poporul român în comparațiune cu nunta la elini și la romani*, în *Foaia Societății Românismul*, I, 1870, maiu, nr. 2 p. 57.

Depășind întrucîtva cadrul tematic al capitolului, folcloristul publică în finalul acestuia *Oraţia la încoronarea domnului*, preluată de la B.P. Hasdeu. Deşi criticată de unii cercetători, opţiunea lui G. Dem. T. pentru includerea în colecţie a unor texte de sorginte cărturărească — cum este şi oraţia mai sus amintită — ni se pare justificată, întrucît ilustrează receptivitatea populară la acele creaţii culte, care, preluînd forma de factură folclorică, au dat expresie unor gînduri şi sentimente de largă audienţă.

2. *Oraţie de nuntă* (p. 119, vol. I). Despre acest text, preluat de G. Dem. T. reproducem o precizare publicată de B.P. Hasdeu în ziarul *Traian* (1879): „*Albina Pindului* datorește d-lui ofițer Stoica de Sala o importantă oraţie, culeasă la o nuntă de la Urziceni din gura săteanului Răfăilă şi cu totul diferită de aceea de la Cîmpulung, publicată de D. Fundescu în colecţiunea *Basmelor*". Oraţia este reprodusă de G. Dem. T. cu cîteva modificări: v. 3: Mulţumiri — ; v. 19: Caste — ; v. 38: Ca — ; v. 47: Junele împăratul nostru; v. 48: lipseşte; v. 108: — primeşte; v. 115: — primească; v. 151: Am plecat noi toţi îndată; v. 164: La — ; v. 169: Să — ; v. 178: lipseşte; v. 202: Luaţi-o toţi voi prin mînă; v. 210: — voi fiu cu — ; v. 230: Şi apoi — . Împărate; versurile: 63, 64, 65 = 56; v. 66—71 = 57—59; 116, 117 = 105; v. 159, 160, 161 = 147; v. 233, 234 = 219.

— Vasile Alecsandri, *Poezii populare ale românilor* (1866):

3. *Oraţie de peţit* (p. 123, vol. I). Textul este reprodus din nota la hora *Însura-m-aş*. G. Dem. T. segmentează proza în versuri, introducînd unele modificări: v. 1: Buna vreme la cinstita — ; după v. 4 omite: boerii răspund; v. 6: — sama — ; după v. 7 omite: Vornicul se înclină şi zice v. 8: — cum îmblăm; v. 10: Sama-ne — ; v. 11: Frica — ; v. 18: — poronca — ; v. 23: — sama — : v. 26: — poronca; v. 30: — paseri — ; v. 36: — feară; v. 46: — mîndră — ; v. 49: — feară; v. 50: — urma — ; v. 53: — pre — ; v. 57: — agiungînd — ; v. 60: — pre — ; v. 67: — trimis — .

— *Foaia Societăţii Românismul*, I, 1870, maiu, nr. 2, p. 22—24; 29—31:

4. *Oraţie de nuntă* (p. 124, vol. I). Reprodusă după I.C. Tacit cu mici modificări: 9: — îmblaţi; v. 11: — îmblăm; v. 21: — îmblăm; v. 28: — îmblăm; v. 38: — despre; v. 46: — fearele; v. 57: Feară — ; v. 77:

— aborul —; v. 83: Dar —; v. 88: — aici —; v. 94 și 95: lipsesc; v. 122: — pocal. Prin segmentarea versurilor, G. Dem. T. ajunge — de la 116 în *F.S.R* — la 123.

5. *Oraţia pintenului* (p. 134, vol. I). Culegerea acestui text, reprodus cu mici modificări, aparţine tot lui I.C. Tacit: v. 13:—petre—; v. 49: — nunul —; v. 53: Iar — ; v. 54: — lacrimi —; v. 56: — sărea —; v. 61: — trămis; v. 83: — de nu —. Împarte un singur vers: 4,5 = v. 4.

B. *Cîntece pentru animale, insecte, şi plante.*

În ciuda afirmaţiei „*din colecţiunea mea inedită de jocuri de copii*", G. Dem. T. include doar două texte din culegerea personală: unul de la Anastasia Gheorghiu, cules în aprilie 1885 şi celălalt care poartă sumare indicaţii: „scris la 15 august 1870". Întîlnim 9 texte fără indicaţii de culegere. Sînt reproduse 3 cîntece din mai vechea sa lucrare, intitulată *Cercetări asupra proverbelor române*, Bucureşti, 1877.

C. *Jocuri de copii*

Subcapitol bogat în texte şi variante, multe reproduse din colecţiile vremii.

Despre istoricul culegerii textelor reprezentative ale acestui extrem de bogat şi interesant gen folcloric, aflăm detalii revelatoare într-un studiu al regretatului cercetător clujean, Ion Muşlea: „Marele îndrăgostit de creaţia poetică a poporului, Vasile Alecsandri, nu a lăsat nebăgate în seamă şi neamintite nici jocurile de copii. Numai că el nu s-a obosit să le treacă nici măcar în amintire, ci le-a luat de-a gata, în aproape aceeaşi ordine şi aceeaşi formă de la Stamatil Dar pe cînd ale acestuia au rămas îngropate, ale lui Alecsandri au fost citite ici-colo şi mulţi lectori, care au mers pînă la notele baladelor poetului de la Mircești, vor fi admirat numirile atît de proaspete şi naive ale jocurilor copilăreşti. Alecsandri are însă un alt merit în ce priveşte jocurile: el încurajează pe Ispirescu în intenţia de a întocmi admirabila-i culegere publicată la 1885. Minunatul povestitor muntean e unul din cei 3—4 folcloriști care după 1860 încep să dea multe jocuri copilăreşti, de data aceasta descrise. Cea mai veche şi mai preţioasă colecţie este însă a lui

Al. Lambrior, primul care dă la noi şi interesante consideraţii asupra jocurilor. Urmează G. Dem. Teodorescu, Enea Hodoş şi alţii"[1].

În ultimii ani, cercetarea aprofundată *a jocurilor de copii*, cu vaste implicaţii interdisciplinare, a cunoscut o deosebită amploare, fiind reprezentată de specialişti, precum: Gheorghe I. Neagu, Emilia Comişel şi Virgil Medan. Dintr-o lucrare a acestuia din urmă extragem o referire, de asemenea cu caracter istoric, însemnată pentru cercetările de profil din perioada interbelică: „Adevăratele culegeri ştiinţifice şi sistematice, în acest domeniu, sînt începute la noi de Constantin Brăiloiu[2] şi George Breazul[3]. În pofida discordiilor care i-a îndepărtat formal, trebuie s-o spunem, anume în acest context al lumii spirituale de vrajă a copiilor în care numai ei pot să se certe şi să se împace imediat, că ei — Constantin Brăiloiu şi George Breazul — sînt primii stîlpi importanţi pe care avea să se arcuiască bolta ştiinţei româneşti în domeniul folclorului cîntat. Şi dacă Brăiloiu a intuit structuri ritmico-melodice particulare, dîndu-le o elevată explicaţie, iar în cazul repertoriului infantil descoperind similitudini pe plan internaţional, Breazul a întrezărit rădăcinile adînci ale etosului tracic înfipt în solul mănos al timpurilor preistorice"[4].

Revenind la culegerea lui G. Dem. T., să remarcăm faptul că aceasta îmbogăţeşte zestrea preluată de la înaintaşii săi cu unele texte inedite, provenite, se pare, din colecţia sa personală, care, deşi menţionată de autor, nu a fost niciodată publicată şi nu s-a păstrat nici în manuscris.

Unele texte nu au indicaţii cu privire la proveniența lor. Parte au fost identificate de noi pe parcursul efectuării confruntărilor, în lucrările:

— Petre Ispirescu, *Jucării şi jocuri de copii*, Sibiu, 1885;

---

[1] Ion Muşlea, *Problema jocurilor noastre copilăreşti*, în *Cercetări etnografice şi de folclor*, vol. II, Editura Minerva, Bucureşti, 1972, p. 413.

[2] Constantin Brăiloiu, *Ritmul copiilor*, în *Opere*, I. Traducere şi prefaţă de Emilia Comişel, Editura Muzicală, Bucureşti, 1967.

[3] George Breazul, *Patrium Carmen, Contribuţie la studiul muzicii româneşti*. Cap. III, *Cîntecul popular, funcţia psihologică*, Craiova, 1941, p. 161—276.

[4] Virgil Medan, *Folclorul copiilor*, Cluj-Napoca, 1980, p. 12.

1. Jocul „d-a ascunsele" — variantele I, X și XI sînt reproduse corect; 2. Jocul „d-a inelul" — varianta I; 3. Jocul „d-a luminărica" — varianta I. N-au fost identificate în acest volum: varianta XIV de la jocul „d-a ascunselea"; varianta I, de la jocul „d-a baba oarba". Probabil că notarea s-a făcut în grabă, autorul confundînd textele, cum nu este exclus ca ele să provină din culegerea lui G. Dem. T. menționată mai sus.

Mici modificări a constatat la jocul „d-a baba oarba". Din varianta I lipsesc versurile: 10, 11 și 12, reprodusă din

— G. Dem. Teodorescu, *Cercetări asupra proverbelor române.*

9. Lăzărelul

Specie importantă în repertoriul obiceiurilor de primăvară, dar cu puține texte. Două din cele patru variante publicate au fost culese de G. Dem. T. Un singur text a fost publicat de colaboratorul său Antonescul Lupul.

10. Paparudele și caloianul

Obiceiuri legate de invocarea ploii în anotimpurile secetoase. Au fost atestate, de-a lungul anilor, în mai toate ținuturile țării, ceva mai rar în Maramureș și Bucovina, desigur datorită factorilor geo-climatici și economici specifici acestor zone. În afara denumirilor puse în circulație în secolul trecut (și preluate ca atare de G. Dem. T.), etnografii și folcloriștii au consemnat și numeroase alte variante. Pentru *paparudă: păpălugă* (Moldova și Muntenia), *păpărugă* (Transilvania), *băbălugă, băbăruță* (Transilvania și Banat), *dodoloaie, dodoliță* (Banat și Crișana), *blojul* (Hunedoara), iar pentru *caloian: scaloian, calian, ududoi, Ene, troiță.*

Semnificația și vechimea ritualurilor au constituit obiectul unor cercetări ulterioare, ce-i drept, puține la număr, dintre care am aminti aici considerațiile formulate de Ovidiu Bîrlea: „Vechimea preistorică a obiceiului e confirmată de factura magică evident arhaică, cu structură poetică hexasilabică simplă, ca și melodia care o îmbracă. G. Dem.

Teodorescu îi atribuie o origine tracică, pornind de la răspîndirea paparudei la toate popoarele balcanice, adesea cu numiri asemănătoare *(pirpiruna* la greci, ca și la aromâni, *peperuda* și *peperuga* la bulgari, *dodola* (dodola) la sîrbi și bulgari, *peperona* la albanezi)".[1]

Alte menţiuni bibliografice:

G. Dem. Teodorescu, *Încercări critice asupra unor credinţe, datine şi moravuri ale poporului român*, Bucureşti, 1874, p.128—134; Sim. Fl. Marian, *Sărbătorile la români*, vol. III, Bucureşti, 1901, p. 298—326; T. German, *Meteorologie populară* (observări, credinţe şi obiceiuri), Blaj, 1928, p. 68—75; I.A. Candrea, *Iarba fiarelor*, Studii de folclor, Bucureşti, 1928, Cultura Naţională, p. 92—99; I.A. Candrea; *Privire generală asupra folclorului român în legătură cu al altor popoare*, curs litografiat, Bucureşti, 1933—1934, p. 352—355; G. Ivănescu, *O influenţă bizantină sau slavă în folclorul românesc şi limba românească: Caloianul, în Folclor literar*, I, Timişoara, 1967; Ion Muşlea, Ov. Bîrlea, *Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B.P. Hasdeu*, Bucureşti, 1970, Editura Minerva, p. 366—373; 483—484; Lia Ştoica Vasilescu, *Paparuda*, în *Revista de etnografie şi folclor*, t. 15, 1970, nr. 5, p. 375—394; Tiberiu Alexandru, *Muzica populară românească*, Editura Muzicală, Bucureşti, 1975, p. 20—21; 180; Adrian Fochi, *Datini şi eresuri populare de la sfîrşitul secolului al XIX-lea; răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densuşianu*, Bucureşti, Editura Minerva, 1976, p. 222—226; 267—275; Ovidiu Bîrlea, *Folclorul românesc*, I., Editura Minerva, Bucureşti, 1981, p. 395—403.

Textele *Păpăluga* (p. 169, vol. I) şi *Calianu* (p. 172, vol. I) au fost reproduse cu fidelitate de G. Dem. T. din manuscrisele lui G. Săulescu, publicate de Sim. Fl. Marian în *Analele Academiei Române*. În ce priveşte autenticitatea piesĕlor consemnate de acest cărturar ieşean din secolul trecut, vezi nota noastră inserată la capitolul *Descîntece* (p. 231, vol. III);

— D.H., Sanders, *Das Volksleben der Neugriechen dragestellt und erkält aus Lidern*. Mannheim, 1844:

4. Variantă tradusă.

---

[1] Ovidiu Bîrlea, *Folclor românesc*, I, Editura Minerva, Bucureşti, 1981, p. 399.

În această lucrare, a identificat G. Dem. T. textul din vol. I, p. 169, unde, în notă, se menționează că varianta a tradus-o „după relațiunea lui Sulzer, reprodusă de D.H.Sanders...". Textul provine însă din sursă românească. Este cunoscut faptul că Dimitrie Cantemir, în *Descrierea Moldovei* face o descriere a obiceiului *papaluga*. Însemnările sale în proză sînt foarte apropiate de textele de acest gen din culegerile de folclor apărute în secolul trecut. Există o asemănare izbitoare între relatările cărturarului moldovean și „varianta tradusă" din colecția lui G. Dem. T. Neîndoios că Franz Joseph Sulzer, în lucrarea sa *Geschichte des transalpinischen Daciens* (Viena, 1781—1782), care ne oferă informații despre etnografia și folclorul românesc, a avut drept sursă pentru *papalugă*, *Descrierea Moldovei* a cărei traducere în limba germană apăruse în volum, în anul 1771. De la acest autor a preluat textul Sanders, ajungînd apoi la G. Dem. T. Se cuvine să facem precizarea că în colecția de la 1885 nu se indică numele traducătorului în limba română.

11. Ghicitori, întrebări și poeme numerice

A. Ghicitori

Pentru a intregi variantele corpusului de cimilituri, G.Dem. Teodorescu a inclus texte aflate în tipăriturile din vremea sa, cele mai multe reproduse cu fidelitate.

Ghicitori și întrebări traduse

Intenția lui G. Dem. Teodorescu, atunci cînd include în monumentala sa lucrare un număr de 167 *ghicitori* și 16 *întrebări* din alte limbi decît limba română, este evidentă: relevarea circulației internaționale a unor motive și formule proprii acestor genuri ale creației populare, probabil dintre cele mai vechi ca geneză și răspîndire. Se poate pune întrebarea: de ce autorul culegerii nu a inclus traducerile textelor reproduse, fie în capitolul respectiv, fie în anexe? Nu găsim, în acest sens, vreo explicație sau motivare în cuprinsul ediției, dar putem bănui că avem de a face cu ceea ce spiritul epocii considera un fapt de la sine înțeles, și anume, răspîndirea relativ limitată a unor asemenea lucrări științifice (editate, după cum se știe, sub egida Academiei Române)

ce se adresau, de regulă, unor cititori avizați, cunoscători ai limbilor respective. Ediția de față, după cum precizam chiar în nota introductivă, se adresează nu numai specialiștilor, ci și publicului larg interesat de tradițiile bogate și valoroase ale culturii noastre populare. Ca atare, am socotit să includem în capitolul de *note* traducerea dovezilor privitoare la circulația universală a unor sinteze străvechi de înțelepciune și inventivitatea populară.

Pentru a ușura identificarea lor am introdus următorul sistem: cifrele care preced textul ghicitorilor și întrebărilor traduse reprezintă pagina și numărul, sub care au fost publicate de G. Dem. Teodorescu, în limba de origine, în ediția din 1885. Literele cu caractere mici au fost introduse de noi (spre a da posibilitatea cititorului să le depisteze) numai atunci cînd la același număr s-au aflat mai multe ghicitori în limbi străine. Am precizat de fiecare dată limba sau dialectul din care au fost traduse.

În ceea ce privește sursa textelor reproduse de G. Dem. Teodorescu, am întîmpinat, inițial, mari dificultăți legate de identificarea lor și, implicit, de colecționarea ghicitorilor și întrebărilor. Autorul culegerii indică, ce-i drept, o bibliografie ale cărei titluri, însă, cu greu pot fi găsite în fișierele bibliotecilor noastre.

După îndelungi investigații, pe parcursul cărora am apelat și la alte culegeri de ghicitori publicate de-a lungul anilor, am revenit la un titlu menționat și de G. Dem. Teodorescu, cu referiri la prefața semnată de Gaston Paris. Este vorba despre lucrarea *Devinettes ou énigmes populaires de la France* de Eugène Rolland, Paris, 1877. Unicul exemplar al lucrării menționate, l-am aflat în cataloagele Bibliotecii Centrale Universitare din București, la conducerea căreia a fost, în anii începutului, însuși G. Dem. Teodorescu. Menționăm că am identificat aici toate ghicitorile și întrebările din ediția originală, cu trei excepții: ghicitorile cu nr. 4/e și f, în limba greacă și nr. 240/f, în limba franceză. Bibliografia consemnată de autorul culegerii în notele de la capitolul XI pare, de asemenea, să fi fost reprodusă după cea indicată de E. Rolland în volumul amintit.

Traducerea textelor a avut de depășit dificultatea variantelor dialectale preluate din sursa mai sus citată. Apelînd la concursul specialiștilor în filologia romanică, credem că am izbutit să oferim cititorului

contemporan echivalențe românești cît mai fidele, deși lexicul și metrica originală au particularități greu de redat în forme stilistice, cu corespondențe perfecte în limba literară actuală. Pentru a înlesni receptarea cît mai adecvată a virtuților filozofice și stilistice ale textelor traduse din diferite limbi europene, am socotit necesar să apelăm la sintagme și expresii imagistice luate din repertoriul consacrat al limbajului popular.

Ghicitori franceze:

p. 177, vol. I, nr. 1

Mic sînt, puternic nu-s,
Nu pot merge de nu-s dus;
Mulți depind de ale mele puteri,
Duci, conți, prinți și cavaleri,
De n-ar fi ale mele fapte
Mulți de frig ar muri poate.
(Acesta este un ac)

Rolland, Eugèn, p. 87, nr. 188

p. 177, 178 vol. I, nr.2.

[a] Cine trece și iar trece,
Lăsînd de fiecare dată
Un căpățel din coada sa?
(Firul de țesătură)
p.88, nr. 189/a

[b] Ce-și lasă la fiecare pas
O bucățică din coadă?
(Acul)
p.88, nr. 189/b

[c] Spune-mi, Ioană, cine-și lasă,
Cînd merge,
O bucățică din coadă?
(Firul din ac)
p.88, nr.189/c

Ghicitoare engleză:

[d] Mătușa Twitchett n-avea decît un ochi
Și o coadă lungă pe care o tot vîntura;

Şi de fiecare dată cînd trecea peste o gaură
Îşi lăsa cîte puţin din coadă într-o capcană.
(Acul şi aţa)
p. 88, nr. 189

Ghicitoare flamandă:

[e] Cumătru ţanţos şi tare
Duce un fin moale în spinare;
Sare cumătrul mai mult,
Finul se face mai scurt.
(Acul şi aţa)
p. 88, nr. 189

Ghicitoare [illegible]ză:
p. 178, vol. I, nr. 4

[a] O căniţă,
Nici unsuroasă,
Nici sărată
Şi bine dreasă.
(O alună)
p. 53, nr. 109

Ghicitoare languedociană:

[b] Ce este aceaste?
Cratiţă, crăticioară care nu-i
Nici untoasă, nici sărată.
Spune-mi, tu, sfredelușule?
(Aluna)
p. 53, nr. 109

Ghicitori lituaniene:

[c] Într-o mică ulcea
Un terci gros.
Ce este?
(Aluna)
p. 54, nr. 109

[d] O mică ulcea,
Un terci gros.
Ce este?
(Aluna)
p. 54, nr. 109

Ghicitori greceşti:
p. 179, vol. I, nr. 5

[a] Sînt împerecheate, una naşte pe cealaltă,
Iar cealaltă se naşte din prima.
(Ziua şi noaptea)

[b] Un tată are doisprezece feciori, fiecare are
Treizeci de copii de două feluri:
Jumătate albi, jumătate negri.
Nemuritori fiind, ei au sfîrşit.
(Anul, lunile, zilele, nopţile)

Notă: Nu au fost identificate în volumul lui E. **Rolland.**
Ghicitoare franceză:
p. 179, vol. I, nr. 6

Un tată are doisprezece feciori,
Fiecare din ei are alţi treizeci,
Jumătate albi,
Jumătate negri.
(Anul, lunile, zilele, nopţile)
p. 1, nr. 1

Ghicitoare italiană:
p. 181, vol. I, nr. 18

Ce are ochi
Dar nu vede,
Nu are picioare
Dar merge?
(Butea de vin)
p. 129, nr. XII

Ghicitoare franceză:
p. 181, vol. I, nr. 21

[a] — Unde te duci, ghebosule, cu picioare strîmbe?
— Taci din gură, tu, care eşti tunsă în fiecare an.
— De unde vii, alergător voinic?
— Vin de mai departe decît tine, mîndra mea tunsă.
(Fineaţa şi rîul)
p. 11, nr. 25

Ghicitori germane:

[b] — Lungule, subţirelule, încotro?
— Tunso-raso, ce-ţi pasă?
(Pîrîul şi fineaţa cosită)
p. 12, nr. 25

[c] — Întortocheatule, de unde vii?
— Raso, ce te priveşte?
(Pîrîul şi fineaţa cosită)
p. 12, nr. 25

Ghicitori franceze:

[d] — Broască ţestoasă, gheboasă,
Spune-mi, ce faci?
— Ce-i treaba ta, tunso?
(Pajiştea şi via)
p. 49, nr. 101

p. 183, vol. I, nr. 30

Care lucru-i cel mai drept
Şi le potriveşte pe toate?
(Cîntarul)
p. 91, nr. 196

Ghicitoare italiană:
p. 183, vol. I, nr. 35

Care este acel lucru
Ce nu vorbeşte

Şi se face înţeles de toţi?
(Cartea)
p. 158, nr. III

Ghicitori franceze:
p. 184, vol. I, nr. 42

[a] Cine are
Treizeci şi şase de haine
Fără cusătură?
(Ceapa)
p. 56, nr. 113

[b] Bucată peste bucată
Şi nici o cusătură.
(Ceapa)
p. 56, nr. 113/b

[c] Cine are rochie peste rochie
Fără să-i ţină de cald?
(Ceapa)
p. 56, nr. 113/c

p. 185, vol I, nr. 51

[a] Păros pe dinafară, păros pe dinăuntru,
Ridică piciorul, bagă-l înăuntru.
(Ciorapul de lînă)
p. 65, nr. 135/b

Ghicitoare bearneză:

[b] Piele pe dinafară, piele pe dinăuntru,
Ridică piciorul şi bagă-l înăuntru.
(Ciorapul)
p. 65, nr. 135

Ghicitoare catalană:

[c] Păros pe dinafară, păros pe dinăuntru,
Ridică piciorul şi bagă-l înăuntru.

(Ciorapul de lînă)
p. 65, nr. 135

Ghicitoare languedociană:

[d] Ce să fie? Ce să fie?
Păros afară.
Păros înăuntru,
Ridică piciorul, pune-l înăuntru.
(Un ciorap)
p. 65, nr. 135

Ghicitoare italiană:

[e] Păros pe dinafară, păros pe dinăuntru,
Ridică piciorul și bagă-l înăuntru.
(Ciorapul de lînă)
p. 65, nr. 135

Ghicitori franceze:
p. 186, vol. I, nr. 52

[a] Ce trece
Pe deasupra apei,
Fără să facă umbră?
(Sunetul clopotului)
p. 9, nr. 21/a

[b] Cine trece rîul
Fără să facă umbră?
(Sunetul)
p. 10, nr. 21/b

[c] Cine trece pe sub soare
Fără să facă umbră?
(Sunetul clopotului)
p. 10, nr. 21/c

[d] Cine trece apa
Fără să se ude?
(Sunetul)
p. 10, nr. 21/d

[e] Cine trece pe sub soare
Fără să-l atingi sau să-l vezi?
(Sunetul clopotului)
p. 10, nr. 21/e

Ghicitoare languedociană:

[f] Cine este acela care trece apa
Fără să facă umbră?
(Sunetul clopotului)
p. 10, nr. 21

Ghicitoare italiană:
p. 187, vol. I, nr. 59

[a] Care este acest lucru,
Sub piatra plată,
Născut să fie mut,
Să nu audă
Şi cheamă toată lumea?
(Clopotul)
p. 165, nr. LXVII

Ghicitori franceze:

[b] Ce e sus de tot urcat
Şi cheamă lumea de peste tot?
(Clopotul)
p. 117, nr. 274

[c] Cine este sus urcat,
Dezbrăcat,
Şi cheamă lumea de prin sat?
(Clopotul)
p. 117, nr. 274

[d] Cine îşi cheamă toţi copiii la adunare
Deşi în gură un singur dintre are?
(Clopotul)
p. 118, nr. 274

Ghicitoare catalană:

[e] Ce-i asta: o bătrînă
Cu un dinte
Care face pe toată lumea să alerge?
(Clopotul)
p. 118, nr. 274

Ghicitori franceze:

[f] Ce nu are nici carne,
Nici os, nici sînge
Şi cheamă multă lume?
(E un clopot)
p. 118, nr. 275

[g] Cine n-a vorbit niciodată,
N-a băut, nici n-a mîncat
Şi nu are nici carne, nici sînge
Şi cheamă lumea la biserică?
(Aceste sînt clopotele)
p. 118, nr. 275

[h] Ce stă între cer şi pămînt
Şi cînd e lovit ajunge
La bărbaţi şi la femei,
Nu are pic de sentiment
Şi cheamă lumea?
(Clopotul)
p. 118, nr. 275

Ghicitori alsaciene:

[i] Cu cît îl tragi mai mult,
Cu atît se tînguieşte mai mult.
(Clopotul)
p. 118, nr. 275/o

[j] Cu cît tragi,
De aceea ţipă.
(Clopotul)
p. 119, nr. 276

Ghicitori franceze:
p. 189, vol. I, nr. 68

[a] Cine își scoate burta
Ca să meargă să bea?
(Pana de scris)
p. 82, nr. 173/b

[b] Cine își scoate mațele
Ca să meargă la apă?
(Pana de scris)
p. 82, nr. 173/c

p, 190, vol. I, nr. 72

[a] Cînd eram viu, cei vii treceau
Fără să ia nici aur, nici bani
Și fiind mort,
Îi port pe cei vii și pe cei morți
Și păzesc adesea ușa.
Iar oamenii mă trimit
De multe ori pe valuri.
(Stejarul)
p. 44, nr. 89

Ghicitoare alsaciană veche:

[b] Ghici ce-i asta: pe cînd trăia,
Hrănea pe cei vii;
Însă după ce a murit
Îi adăpostește pe cei vii;
Și îi poartă pe cei vii?
(Stejarul)
p. 44, nr. 89

Ghicitoare lituaniană:

[c] Pe cînd eram în viață i-am hrănit pe cei vii,
Cînd am fost mort, i-am purtat pe cei vii.
Ce este asta?
(Stejarul)
p. 45, nr. 89

Ghicitori franceze:
p. 191, vol. I, nr. 78

[a] Cel ce l-a făcut nu are nevoie de el,
Cel care-l comandă nu-l vrea pentru sine,
Iar cel pentru care e făcut, nu-i pasă de el.

(Un coşciug)

p. 119, nr. 279/a

[b] Ghici ce-i:
Cel care-l vinde e bucuros
Iar cel ce-l cumpără e supărat
Şi cel care are nevoie de el
Nu ştie nimic.

(Coşciugul)

p. 119, nr. 279/b

[c] Cel ce-l face, îl face pentru vînzare,
Cel ce-l cumpără, nu-l întrebuinţează,
Cel care-l întrebuinţează, nu-l vede.

(Un sicriu)

p. 120, nr. 279/c

Ghicitoare alsaciană veche:

[d] Cine-l face, nu-i trebuie,
Cine-l cumpără, nu-l vrea.
Cui îi trebuie, nu ştie.

(Sicriul)

p. 120, nr. 279/c

Ghicitori italiene:

[e] Cine îl face, îl face ca să-l vîndă,
Cine-l cumpără, nu-l foloseşte,
Cine îl foloseşte, nu-l vede.

(Coşciugul)

p. 120, nr. 279/c

[f] Cine-l face, nu-l întrebuințează,
Cine-l întrebuințează, nu-l vede.
(Coșciugul)
p. 120, nr. 279/e

[g] Ce e aceea de care cel ce-l face n-are nevoie,
Iar cel care-l comandă
Niciodată nu-l vrea pentru el,
Și cel pentru care
Este făcut
Nu are nevoie de el?
(Coșciugul)
p. 161, nr. XXXIII

Ghicitoare alsaciană:

[h] Cine-l face, nu-i trebuie,
Cine-l cumpără, nu-l păstrează,
Cui îi trebuie, nu știe?
(Sicriul)
p. 120, nr. 279

Ghicitoare franceză:
p. 193–194, vol. I, nr. 97

[a] Ce nu vede niciodată Dumnezeu,
Un rege arareori
Și țăranul adesea?
(Pe cel asemenea lui)
p. 109, nr. 258

Ghicitoare engleză:

[b] Ce nu vede niciodată Dumnezeu,
Ce vede regele rareori,
Ce vedem noi în fiecare zi:
Ghici ghicitoarea mea?
(Pe cel asemenea)
p. 109, nr. 258

Ghicitoare neerlandeză:

[c] Ce nu vede niciodată Dumnezeu
Împăratul arareori,
Iar țăranul în fiecare zi?
(Pe cel asemenea lui)
p. 109, nr. 258

Ghicitoare germană:

[d] Ce niciodată Dumnezeu nu vede,
Împăratul arareori,
Iar țăranul în toate zilele?
(Pe cel asemenea lui)
p. 109, nr. 258

Ghicitoare alsaciană veche:

[e] Ce nu are Dumnezeu, popa arareori,
Iar țăranul în toate zilele?
(Pe cel asemenea lui)
p. 109, nr. 258

Ghicitoare suedeză:

[f] Ce nu vede niciodată Dumnezeu, regele arareori,
Iar țăranul în toate zilele?
(Semeni de-ai lui)
p. 110, nr. 258

Ghicitoare norvegiană:

[g] Ce este asta: Dumnezeu n-a văzut niciodată,
Împăratul arareori,
Iar țăranul în fiecare zi?
(Semeni de-ai lui)
p. 110, nr. 258

Ghicitori franceze·
p. 195, vol. I, nr. 108

[a] Cine creşte în pădure
Şi cîntă în oraş?
(Este un fluier)
p. 92, nr. 200

[b] Ce-a fost mut
Cînd era în viaţă
Şi cîntă
După moarte?
(Fluierul)
p. 92, nr. 200

p. 196, vol. I, nr. 110

Am văzut-o trăind, am văzut-o moartă,
Am văzut-o fugind după ce a murit.
(Frunza copacului)
p. 44, nr. 88

p. 207, nr. 115

[a] Ce este gros
Cît un stîlp
Şi n-ar ţine nici un bănuţ?
(Fumul)
p. 74, nr. 154

Ghicitoare languedociană:
p. 196, vol. I, nr. 115

[b] Ce se înalţă ca un stîlp
Şi nu poate ţine un bănuţ?
(Fumul)
p. 75, nr. 154

Ghicitori italiene:
p. 196, vol. I, nr. 116

[a] Înainte de a se naşte tata,
Fiul se suie pe acoperiş.
(Focul şi fumul)
p. 75, nr. 155

[b] Tatăl nu s-a născut
Fiul stă pe acoperiş.
(Focul şi fumul)
p. 75, nr. 155

Ghicitoare lituană:

[c] Tatăl încă nu s-a născut,
Iar fiul se propteşte de cer.
(Focul şi fumul)
p. 75, nr. 155

Ghicitoare franceză:

[d] Ghici cine-i:
Înainte ca tatăl să se fi născut,
Fiică-sa este deasupra casei.
(Fumul)
p. 75, nr. 155

Ghicitoare lituană:

[e] Fiul pornise la luptă,
Iar tatăl încă nu se născuse.
Asta ce este?
(Fumul)
p. 76, nr. 155

Ghicitori franceze:
p. 198, vol. I, nr. 126

Spune-mi, rogu-te, cine este acela
Care zi şi noapte nu se odihneşte?
(Râul)
p. 11, nr. 24

p. 199, vol. I, nr. 132

Ce pom poartă
O sută de butoaie,
O sută de blide
Şi o sută de linguri?
(Stejarul)
p. 45, nr. 90

p. 199, vol. I, nr. 134

Capul meu preţuieşte aur
Şi mai mult decît aur:
Mi se taie piciorul,
Mi se sfărîmă trupul
Şi dau viaţă
Celui care-mi dă moartea.
(Grîul)
p. 47, nr. 97/b.

p. 199, vol. I, nr. 135

Care e lucru ce dă
Ceea ce el nu are?
(Este o gresie de ascuţit)
p. 94, nr. 120

p. 200, vol. I, nr. 139

[a] Ce se măreşte
Pe măsură ce scoţi din ea?
(Groapa)
p. 13, nr. 26/a

[b] Ce creşte
Pe măsură ce iei din ea?
(Groapa)
p. 13, nr. 26/b

Ghicitoare alsaciană:

[c] Cu cît iei mai mult din ea,
Cu atît se face mai mare.
(Gaura, groapa)
p. 13, nr. 26/b

Ghicitoare argoviană:

[d] Cu cît iei mai mult din ea,
Cu atît se mărește.
Cu cît adaugi mai mult,
Cu atît se micșorează.
(Groapa)
p. 13, nr. 26/b

Ghicitori franceze:

p. 201, vol. I, nr. 147

[a] Ce este rotund
Și nu are fund?
(Inelul)
p. 92, nr. 199

[b] Gaură fără fund,
Lucru nobil și rotund
Gata la căsătorie.
(Verigheta)
p. 92, nr. 199

p. 202, vol. I, nr. 154

[a] Ce este mereu udă
Cu toate că e adăpostită?
(Limba)
p. 59, nr. 122/b

[b] Ce este mereu la adăpost
Și întotdeauna udă?
(Limba)
p. 59, nr. 122/c

p. 203, vol. I, nr. 167

[a] Ce, nefiind mai mare
Decît o migdală,
Poate totuși să umple
Un apartament întreg?
(Flacăra unei lumînări)
p. 80, nr. 167/a

[b] Ce nu e mai mare
Decît un ou
Şi cuprinde toată camera?
(O lampă mică)
p. 81, nr. 167/b

Ghicitoare italiană:
p. 203, vol. I, nr. 167

[c] Am aici ceva
Cît o migdală
Care luminează toată camera.
(Luminarea)
p. 81, nr. 167/b

Ghicitoare argoviană:

[d] E mică cît un şoarece
Şi umple toate camerele.
(Luminarea)
p. 81, nr. 167

Ghicitori franceze:
p. 204, vol. I, nr. 176

Ghici ce-i:
Cînd sus se urcă,
Numele-i purta,
Cînd jos se dădu
Numele-şi pierdu.
(Cînd duci grîul la măcinat, e grîu şi cînd îl cobori e făină)
p. 101, nr. 232

p. 205, vol. I, nr. 179

[a] Patru mici domnişoare
Sînt închise în aceeaşi cameră,
Au cheia
Şi nu pot ieşi.
(Miezul de nucă)
p. 52, nr. 108/a

[b] Patru surioare
Sînt închise
Şi nu pot ieşi
Fără dintele omului.
(Miezul de nucă)
p. 52, nr. 108/b

[c] Patru domnişoare
Sînt închise într-o cameră,
Au cheia şi nu se pot
Elibera singure.
(Miezul de nucă)
p. 53, nr. 108/c

Ghicitoare languedociană:

[d] Ce să fie? Ce să fie?
Patru domnişoare
Care stau în camera lor.
(O nucă)
p. 53, nr. 108

Ghicitoare germană:

[e] Sînt patru fraţi
Într-o căsuţă
Şi nici unul nu poate
Deschide celuilalt.
(Miezul de nucă)
p. 53, nr. 108

Ghicitoare italiană:
p. 206, vol. I, nr. 185

Ce este aceea
Care ţine
O bucată de carne
Vie în gură?
(Mănuşa) p. 163, nr. LIII

Ghicitoare franceză:
p. 206, vol. I, nr. 188

[a] Cine poate să se plimbe –
Fără să-şi părăsească casa?
(Melcul)
p. 40, nr. 75

Ghicitoare bearneză:

[b] Un omuleţ care îşi duce
Casa în urma gîtului.
(Melcul)
p. 40, nr. 75

Ghicitoare germană:
p. 207, vol. I, nr. 194

[a] Cînd nu am apă,
Beau apă;
Cînd am apă,
Beau vin:
Cine sînt?
(Morarul)
p. 102, nr. 238

Ghicitori franceze:

[b] Cine este acela
Care neavînd deloc apă,
Bea apă
Şi care bea vin
Cînd are apă?
(Morarul)
p. 102, nr. 238

p. 208, vol. I, nr. 205

[a] Verde ca pajiştea,
Albă ca zăpada,

Amară ca fierea,
Dulce ca mierea?
(Nuca)
p. 50, nr. 107/a

[b] Lung ca un hat,
'Nalt ca Pilat,
Amar ca fierea,
Dulce ca mierea.
(Nucul)
p. 51, nr. 107/d

[c] Ce este verde ca pajiștea,
Amară ca cenușa,
Dulce ca mierea?
(Nuca)
p. 51, nr. 107/b

[d] Ce este alb ca zăpada,
Verde ca pajiștea,
Dulce ca laptele,
Amară ca funinginea,
Tare ca lemnul
Și moale ca mărul?
(O nucă verde)
p. 51, nr. 107/c

Ghicitoare alsaciană veche:

[e] Stă deasupra casei.
Are mărimea unui șoarece.
E alb ca zăpada,
Maroniu ca trifoiul
Și verde ca iarba:
Spune, prietene, ce este?
(Un nuc plin cu nuci)
p. 52, nr. 107

Ghicitoare alsaciană:
p. 208, vol. I, nr. 205

[f] Înalt cît casa,
Mic cît un şoarece,
Amar ca fierea,
Dulce ca mierea.
(Nucul)
p. 52, nr. 107

Ghicitori engleze:

[g] Ca mătasea de moale,
Alb ca laptele-n oale;
Amar ca fierea eram,
Perele gros aveam,
Mantaua mă acoperea,
Peste tot mă-nlăşura.
(O nucă)
p. 51, nr. 107

[h] Era o căsuţă verde,
Şi în căsuţa verde
Era o căsuţă cafenie,
Şi în căsuţa cafenie
Era o căsuţă gălbenă,
Şi în căsuţa gălbenă
Era o căsuţă albă,
Şi în căsuţa albă
Se afla o inimioară.
(O nucă)
p. 51, nr. 107

Ghicitoare italiană:
p. 210, vol. I, nr. 214

Care este acel lucru
Ce arată altora
Ceea ce nu-şi arată lui?
(Oglinda)
p. 158, nr. VI

Ghicitoare germană:
p. 212, vol. I, nr. 226

[a] Ce butoi n-are doage?
(Oul)
p. 35, nr. 64

Ghicitoare alsaciană veche:

[b] Un butoiaș plin ochi:
Nu e tare, nu e legat,
N-are nici cercuri.
(Un ou)
p. 35, nr. 64

Ghicitori franceze:

[c] Ce nu are nici cerc,
Nici cerculeț
Și este plin ochi?
(Un ou)
p. 34, nr. 64

[d] Ce este plin
Și n-are nici ușă, nici fereastră?
(Un ou)
p. 36, nr. 65/a

Ghicitoare bearneză:

[e] La noi este un butoiaș
Care n-are nici cep, nici cerc.
(Oul)
p. 35, nr. 64

Ghicitori franceze:

[f] M-a făcut mama cîntînd,
Îmbrăcat tot în alb.
(Un ou)
p. 36, nr. 66

[g] O mică magazie
Plină cu cocă,
Fără nici o ferăstruică.
(Oul)
p. 36, nr. 65/b

[h] Cine are o rochiță albă,
Fără mînecă și fără cusătură?
(Un ou)
p. 36, nr. 66

Ghicitoare alsaciană veche:

[i] Am o mică mînăstire: Ce e oare?
Nici uși și nici ferestre nu are,
Dar înăuntru crește carne și os
De unde tragem mult-folos.
(Oul din care iese bobocul)
p. 36, nr. 65

Ghicitori franceze:

p. 213, vol. I, nr. 229 Cine se lasă arsă
Pentru a păstra secretul?
(Ceară de sigiliu)
p. 107, nr. 254

p. 213, vol. II, nr. 235 [a] Nu-i mai mare
Decît copita unui catîr
Și totuși alungă ușor
O sută de animale de pe păşunea lor
(Un pieptene care scoate păduchii din păr) p. 89, nr. 191/a

[b] N-are nici carne, nici oase, nici veşminte
Şi aleargă o sută de animale de pe păşune.
(Pieptenele)
p. 89, nr. 191/b

[c] Ce e mai mare decît mîna
Şi face să iasă toate animalele din pădure.
(Pieptenele)
p. 89, nr. 191/c

Ghicitoare alsaciană veche:

[d] Ce e mare cît pumnul
Şi duce jos o circadă întreagă?
(Peria)
p. 90, nr. 191

Ghicitori franceze:

p. 214, vol. I, nr. 236
Cine îşi are trupul
Între dinţi?
(Pieptenele)
p. 90, nr. 192

p. 214, vol. I, nr. 238
Zdreanţa mică stă-n perete
Degetul de ţi-ai băga,
Să ştii că ea te-ar muşca.
(Pieptenii de pieptănat lîna)
p. 103, nr. 240

Ghicitoare alsaciană veche:

p. 214, vol. I, nr. 240
[a] La circiumă veni un oaspete,
Casa căzu afară pe geam,
Iar cîrciumarul rămase înăuntru oaspetelui.
(Peştele în plasă)
p. 39, nr. 71

Ghicitoare scoţiană:

[b] Au intrat în casa noastră hoţii
Pe cînd în ea eram cu toţii;
A ieşit pe fereastră casa
Şi toţi am fost prinşi.
(Peştele prins în plasă)
p. 39, nr. 71

Ghicitori franceze:

[c] Duşmanii intră într-o casă
Ca să-l prindă pe oaspete;

Casa iese pe fereastră. Ce este?
(Pescarul, peștele, plasa)
p. 38, nr. 71/a

[d] Apa îmi trece prin ferestre
Și eu rămîn
Prizonier în casa mea.
(Un pește în năvod)
p. 38, nr. 71/c

[e] Mă plimb încoace și încolo la mine acasă,
Cineva vine să mă prindă,
Casa mea scapă pe fereastră
Și eu rămîn în închisoare.
(Peștele și năvodul)
p. 38, nr. 71/b

[f] Stau liniștit în casa mea,
Dușmanii m-au înconjurat,
Casa mea a ieșit pe fereastră
Și am rămas închis.
(Peștele și plasa)
Notă: Neidentificată în E. Rolland.

p. 215, vol. I, nr. 242

[a] Cînd sînt în picioare
Merg pe cap.
(Cuiul)
p. 67, nr. 139

Ghicitoare engleză:

[b] Peste apă
Și sub apă
Și întotdeauna cu capul în jos.
(Un cui în fundul corăbiei)
p. 67, nr. 139

Ghicitori franceze:
p. 217, vol. I, nr. 255

Ce este negru și alb,
Țopăie pe cîmp
Și seamănă cu preotul
Cînd e gata să cînte?
(Coțofana)
p. 38, nr. 70

p. 218, vol. I, nr. 264

[a] Ce e rotund
Ca un degetar
Și pe care caii
Nu-l pot purta?
(Un puț)
p. 97, nr. 221/a

[b] Ce este rotund
Ca un bănuț
Și pe care o sută de oameni
Nu pot să-l ridice?
(Un puț)
p. 98, nr. 221/b

Ghicitoare italiană:

[c] Larg cît un coșuleț,
Lung cît un maț.
(Puțul)
p. 98, nr. 221

Ghicitoare engleză:

[d] Rotundă ca mărul,
Adîncă ca ceașca
Și toți caii regelui
Nu o pot scoate.
(Fîntîna)
p. 98, nr. 221

Ghicitoare franceză:
p. 219, vol. I, nr. 274

[a] Sînt patru surori
Care fug împreună drept înainte,
Nu se întîlnesc și nu se ating niciodată.
(Roțile unei căruțe)
p. 96, nr. 218/a

Ghicitoare bearneză:

[b] Patru domnișoare
Care tot timpul fug
Și niciodată nu se ajung
(Roțile)
p. 96, nr. 218

Ghicitoare franceză

[c] Patru domnișoare fug
Unele după altele
Fără să se prindă niciodată.
(Roțile unei trăsuri)
p. 96, nr. 218/b

Ghicitoare alsaciană:
p. 219, vol. I, nr. 274

[d] Patru frați aleargă unul după altul
Și nu se ajung niciodată din urmă.
(Cele patru roți ale carului)
p. 97, nr. 218

Ghicitoare venețiană:

[e] Am patru surori:
Fiecare fuge după cealaltă
Și nici una nu prinde pe alta.
(Cele patru roți ale carului)
p. 96, nr. 218

Ghicitori franceze:
p. 222, vol. I, nr. 291

[a] Cine nu știe să vorbească
Și spune de toate? .
(Scrisul)
p. 107, nr. 252

[b] Cîmpul alb,
Sămînța neagră,
Trei care lucrează,
Doi care stau degeaba
Și găinușa care bea.
(Hîrtia, cerneala, pana și mîna)
p. 106, nr. 250/c

[c] Alb este cîmpul,
Neagră sămînța:
La cel care seamănă
E mare știința.
(Hîrtia, cerneala și notarul care scrie)
p. 106, nr. 250/b

[d] Sămînța este neagră,
Pămîntul este alb,
Cel ce seamănă gîndește.
(Cel ce scrie)
p. 105, nr. 250/a

Ghicitori siciliene:

[e] Munte alb, sămînță neagră,
Cel care o seamănă gîndește mereu.
(Scrisoarea)
p. 106, nr. 250

[f] Cîmpu-i alb,
Sămînța neagră;
Doi o privesc
Și cinci o mînă.
(Pana de scris)
p. 165, nr. LXXIII

Ghicitoare engleză:

[g] Cîmpul alb, sămînța neagră:
Trebuie un înțelept cu multă știință
Ca să mă deslege.
(Hîrtia și scrisul)
p. 106, nr. 250

Ghicitori italiene:
p. 222, vol. I, nr. 292

[a] Care este acel animal
Ce moare fără picioare?
(Șarpele)
p. 165, nr. LX

[b] Cine este acel animal
Care își scoate singur pielea
Și nu moare?
(Șarpele)
p. 162, nr. XLIII

Ghicitori franceze:
p. 222, vol. I, nr. 292

[c] Cine se jupoaie singur,
Nu moare din asta
Și merge fără picioare?
(Șarpele)
p. 39, nr. 73

p. 226, vol. I, nr. 329

[a] Cu cît fuge mai mult după mine
Mai greu mă poate prinde.
(Umbra)
p. 7, nr. 18

[b] Tu o ai, eu o am, el o are,
Chiar și păsunele o au;

Pînă și peștișorii
Care sînt în apă.
(Umbra)
p. 8, nr. 19/c

[c] O face atît cel viu, cît și cel mort,
Fiecare o poate vedea ușor,
Nimeni nu o poate atinge.
(Umbra)
p. 8, nr. 19/a

Ghicitoare italiană:
p. 226, vol. I, nr. 329

[d] Care este lucrul ce mereu îl vezi
Dar niciodată nu poți să-l prinzi?
(Umbra)
p. 158, nr. VII

Ghicitoare frizonă:

[e] Eu o am, tu o ai,
Bătrîna buturugă o are
Numai bunul Dumnezeu nu o are.
(Umbra)
p. 8, nr. 19

Ghicitori franceze:
p. 227, vol. I, nr. 332

[a] Ce se duce și vine
Și rămîne întotdeauna în colțul ei?
(Ușa)
p. 72, nr. 149/a

[b] Ce se duce și vine
Și nu-și schimbă locul?
(Ușa)
p. 72, nr. 149/b

[c] Merg încoace, merg încolo
Fără să ies niciodată din locul meu.
(Ușa)
p. 71, nr. 149/c

Ghicitoare languedociană:

[d] Ce e? Ce e? Cine vine și cine pleacă
Fără să-și schimbe vreodată locul?
(O ușă)
p. 73, nr. 149

Ghicitori franceze:

p. 227, vol. I, nr. 336

Cine poate trece prin fața soarelui
Fără să facă umbră?
(Vîntul)
p. 7, nr. 15

p. 228, vol. I, nr. 339

Un grajd plin cu vaci roșii:
Una neagră vine de le scoate pe toate.
(Cuptorul de pîine și bruiarul care-l curățâ)
p. 155, nr. 412

p. 229, vol. I, nr. 346

[a] Cine trece apa
Fără să se ude!
(Vițelul în burta vacii)
p. 25, nr. 46

Ghicitoare ungurească:
(publicată de G. Dem.
T. în traducere germană)

[b] Are opt picioare;
Dacă trece prin apă
Se udă numai patru din ele
(Vaca cu vițel în pîntec)
p. 25, nr. 46

În limba italiană

p. 230, vol. I, nr. 350

— De ce câinii rod
cu plăcere oasele?
(— Pentru că nu le pot înghiți întregi)
p. 163, nr. L

În limba franceză

— De ce zace vaca la păşunat?
(— Pentru că nu se poate aşeza)
p. 131, nr. 307

— Cum să faci ca să prinzi
Un iepure fără să alergi?
(— Aşteptînd să fie în frigare)
p. 138, nr. 339

p. 231, vol. I, nr. 360

— Care este cea mai bună masă de luat?
(— Cea care nu costă nimic)
p. 147, nr. 377

p. 231, vol. I, nr. 362

[a] — Care este cel mai bun
Şi cel mai rău dintre lucruri?
(— Este limba)
p. 62, nr. 124

[b] — Care este bucăţica de carne
Ce este tot timpul ridicată
Şi doare mai tare decît o lovitură de cuţit?
(— Este limba)
p. 62, nr. 125

p. 231, vol. I, nr. 363

[a] — Cine este omul
Care n-a avut mamă?
(— Adam)
p. 110, nr. 259

[b] — Cine este omul care a murit
Fără a se fi născut?
(— Adam)
p. 111, nr. 260

În limba alsaciană:

[c] — Cine a murit fără a se naște?
(— Adam și Eva)
p. 111, nr. 260

În limba siciliană:

[d] — Născut
Neadaptat,
Mort fără să se nască?
(— Adam)
p. 111, nr. 260

În limba franceză:
p. 232, vol. I, nr. 366

[a] — În ce loc măgarul
A strigat atît de tare
Ca să fie auzit
De toți oamenii
Și de toate animalele?
(— În corabia lui Noe)
p. 113, nr. 265

În limba germană:

[b] — Unde a zbierat măgarul atît de tare,
Încît toți oamenii l-au auzit?
(— În arca lui Noe)
p. 113, nr. 265

În limba alsaciană veche:

[c] — Al cui răget a fost
De l-a auzit o lume întreagă?
(— Al măgarului din Arca lui Noe)
p. 113, nr. 265

p. 232, vol. I, nr. 377

— Unde se găsește centrul lumii?
(— Centrul lumii,
Iată-l aici,
Unde sînt eu:
Dacă nu doriți să credeți
Măsurați-l)
p. 141, nr. 353

12. Glume și exerciții de pronunțare

Sumarele note introductive ale autorului colecției definesc destul de bine conținutul și caracterul textelor incluse în acest capitol. Genul, dacă putem vorbi aici despre un gen distinct, n-a stat însă în atenția cercetărilor ulterioare, fiind, de bună seamă, integrat unor categorii mai cuprinzătoare (povestirea, snoava, teatrul popular).

Dealtfel, textele antologate de G. Dem. T. provin, cu mici excepții, de la alți culegători sau din publicațiile unor slujitori ai bisericii. Uneori, G. Dem. T. omite indicarea sau precizarea surselor. În două asemenea cazuri am identificat publicațiile de unde au fost preluate textele respective:

— Episcopul Melchisedec, *Mitropolitul Grigorie Țamblac*, în *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, II, vol. I, 1884, p. 54—55. Am identificat textul intitulat *Popa și dascălul Pascăl* (vol. I, p. 239). Reproducerea este fidelă. Această parodie, ca și celelalte, provenite din sursa citată, au fost tipărite în proză. Dispoziția în versuri aparține lui G. Dem. T.

13. Cîntece de lume

Ocupă un loc foarte important în culegere, fiind, în secolul al XIX-lea, un gen de mare succes în toate provinciile românești, răspîndit în mase pe calea manuscriselor și tipăriturilor, dar, mai ales, pe calea oralității, prin lăutarii și cîntăreții anonimi. Se știe, dar e bine să repetăm,

cîntecele de lume au fost redate circuitului folcloric, în modul cel mai spectaculos, prin tipăriturile lui A. Pann, *(Spitalul Amorului, O şezătoare la ţară* şi *Povestea vorbei)* atenţie acordîndu-le şi: V. Alecsandri, G. Sion, D. Bolintineanu, Gh. Pitiş etc. Recunoscîndu-le valoarea, G. Dem. T, a înserat în culegerea de faţă 306 texte, mulţe din ele provenite de la informatori-nemijlociţi. Bănuim că autorul le-a reţinut pe cele mai izbutite din punct de vedere artistic, chiar şi atunci cînd a fost vorba de consemnarea unor variante. Cu toate acestea, în comparaţie cu textele selectate pentru celelalte capitole ale lucrării, *Cîntecele de lume*, în ansamblul lor, au mai puţine note arhaice. Analizîndu-le, vom observa, alături de Ovidiu Papadima, că în această secţiune se întîlnesc: „fel de fel de stiluri personale, fel de fel de chipuri de a se exprima poetic, diferite moduri de a gîndi poetic, diferite tonuri sentimentale, care dau toate o mare diversitate de aspecte poetice în acest larg capitol", pe care îl putem socoti — la G. Dem. T. — *o antologie reprezentativă a cîntecului de lume de la mijlocul şi din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.* Credem că nu greşim cînd afirmăm că G. Dem. Teodorescu aprecia aceste producţii — numite de unii „folclor bucureştean" — (răspîndite, de fapt, cu precădere, în mahalalele capitalei, pe calea oralităţii şi melodiei, făcînd parte organică din viaţa societăţii de atunci) drept literatură pur şi simplu, acesta fiind motivul pentru care le-a inclus în colecţia de la 1885.

Clasificarea propusă de G. Dem. T. a însemnat un pas înainte faţă de înaintaşi, ea fiind preluată, în anii ce au urmat, de unii culegători de folclor (C. Rădulescu — Codin, T. Bălăşel). În cîteva privinţe, însă, rămîne discutabilă. De pildă, *cîntecele de nuntă. bocetele* (fie şi satirice), textele din genul *colindelor* (exemplu *Izvoranul*, pe care chiar autorul l-a considerat *colind)*, ca şi cîntecele epice (vezi *Iancu Jianu)* s-ar fi cuvenit trecute în capitolele consacrate speciilor respective.

Se impun următoarele observaţii:

— Din cele 306 texte incluse în acest capitol, majoritatea — în număr de 194— au fost culese de G. Dem. T. de la informatorii-nemijlociţi. Analizînd notele ce însoţesc fiecare piesă, am constatat că 10 dintre ele cuprind date nu îndeajuns de riguroase din punct de vedere ştiinţific. Cîteva exemple: *Muierea urită* (p. 250, vol. I), „scris în anul 1869 după

lăutari din Arţari, completat în Bucureşti în 1870"; *Izvoranul* (vol. I p. 289), „scris în Fierbinţi, la august 1870, şi în Bucureşti, la 7 maiu 1884, după Petrea Creţul Şolcan..."; *Fă-mă, Doamne* (p. 323, vol. I), „scris, parte în Bucureşti după Stroe, tăietor de lemne, la 1869, parte după Petrea Creţul Şolcan..."; *Burlacul* (p. 339, vol. I), „...parte după lăutarul Ioniţă din Rudeni, parte la 7 maiu 1884, în Bucureşti, după Petrea Creţul Şolcan; *Îndemnul* (p. 380), „scris la Lacul-Sărat în 9 august 1883 şi în Bucureşti, la 8 maiu 1884, după Petrea Creţul Şolcan...".

— Un text provine de la A. Antonescul Lupul, colaborator — culegător *(Lupului*, din vol. I, p. 14).

— Un număr de 106 texte au fost reproduse cu destulă fidelitate din lucrările amintite de G. Dem. T. Se cuvine de menţionat că 3 texte n-au fost identificate în *Spitalul Amorului: Iubitul tăinuit* (vol. I, p. 306); *Puişorul meu* (vol. I, p. 334); *Puiculiţa mea* (vol. I, p. 335); şi un text din *O şezătoare la ţară, Sună, sună şi răsună* (vol. I, p. 329).

Dintre reproduceri, menţiuni deosebite merită următoarele:

Ioan Brezoianu, *Vechile instituţiuni ale României* (1327—1866). Bucureşti, 1882, p. 147.

1. *Birul greu* (vol. I, p. 278). Este reprodus în întregime din această lucrare. Cîteva versuri din textul publicat de Brezoianu sînt citate de I. Heliade Rădulescu în articolul *Boierii şi ciocoii* din lucrarea *Echilibru între antiteze sau Spiritul şi materia (Issachar sau laboratorul, scriere soţială, politică şi literară)*, p. 56. Facem această precizare deoarece, în notă, G. Dem. T. citează întîi lucrarea lui I. Brezoianu şi apoi pe cea a lui I. Heliade Rădulescu. Piesa nu are titlu. El a fost dat de autorul culegerii, reluînd, după tradiţie, primul vers al cîntecului. Reproducerea fidelă, cu o singură excepţie: v. 3: — ş-oc ce fac.

Ion Heliade-Rădulescu, *Boierii şi ciocoii în Echilibru între antiteze sau Spiritul şi materia (Issachar sau laboratorul, scriere soţială, politică şi literară)*, publicată în Bucureşti, în trei părţi, între anii 1859 şi 1869, p. 56; 102.

1. *Ciocoiului* (vol. I, p. 286). Este reprodus din această lucrare, dar se confirmă existenţa textului şi în volumul *Vechile instituţiuni ale României* de I. Brezoianu.

Conținutul articolului infirmă precizarea lui G. Dem. T. că acest cîntec a fost culeș de I. Heliade-Rădulescu, el fiind doar citat în context. Titlul a fost dat de G. Dem. Teodorescu. Reproduce cu exactitate (excepție face v. 1: Legea ta —) partea finală a unei doine, folosită de autor în scopul susținerii demonstrațiilor sale cu privire la *ciocoi*. Este un text folcloric autentic chiar dacă Heliade a făcut unele mici „îndreptări".

— G. Dem. T. include în acest capitol și cîntece traduse:

Elise Voïart, *Chants populaires des Serviens*, Paris, 1834, vol. I—II.

Cele două texte *Privighetoarea prinsă* (vol. I, p. 264) și *Să slujești pe toți, să iubești pe unul* (p. 328, vol. I), introduse de G. Dem. T. „pentru comparație din poeziile populare sîrbești", au fost traduse din amintita lucrare, ce cuprinde tălmăciri din culegerile lui Vuk Karadžić (Vezi notele din vol. III, p. 171.)

— Un număr de 3 texte nu au indicații de culegere: *„Dor de iubit* (p. 262, vol. I); *D-aș mai trage* (p. 305, vol. I); *Arză-te focul pădure* (p. 18, vol. II).

14. Descîntece, îmbărbărarea, prognostice

Capitolul, consacrat, în primul rînd, descîntecului, atrage atenția prin cantitatea apreciabilă și calitatea estetică a textelor și variantelor publicate. Se cere menționat faptul că la data apariției volumului, culegerea de descîntece înserată de G. Dem. T. era cea mai substanțială și reprezentativă din cele apărute pînă atunci. Abia în 1886 va fi tipărită colecția *Descîntece poporane române* a lui Sim. Fl. Marian, care avea să depășească proporțiile capitolului de față. Ulterior, o seamă de folcloriști de prestigiu: Artur Gorovei, T. Pamfile, I.A. Candrea, Ovid Densusianu și alții vor aduce importante contribuții, atît în ceea ce privește culegerea, cît și interpretarea teoretică a acestei specii. Interesul lui G. Dem. T. pentru descîntecul popular (manifestat dealtfel de timpuriu, primul text notat de el datînd din 1864) ne apare firesc în contextul viziunii sale etnografice asupra creației literare populare. Nu mai puțin important a fost însă aspectul estetic, expresivitatea și valoarea artistică a descîntecului. Să citățm, în acest sens, opinia folcloristului Ioan Șerb: „Descîntecul popular [...] își are impulsul originar în incantația

magică primitivă. Pierzîndu-şi de mult funcţiunea magică (la fel ca alte genuri ale poeziei populare), de-a lungul secolelor suferind o neîntreruptă cizelare artistică, descîntecul cunoaşte măiestre înjghebări artistice, care stîrnesc o nestinsă şi pură emoţie estetică"[1].

Probabil chiar în vremea cînd G. Dem. T. şi-a elaborat colecţia, şi cu atît mai mult în contemporaneitate, originile magice ale descîntecului au dispărut din conştiinţa oamenilor, astfel că această specie trebuie considerată doar ca o formă veche şi dintre cele mai izbutite, de autentică expresie artistică. Un alt element demn de interes este caracterul său de document filologic, depozitînd forme arhaice de limbă dispărute nu numai din vorbire, ci şi din celelalte genuri folclorice. Nici unul dintre aceste aspecte definitorii ale *descîntecului* nu putea scăpa atenţiei lui G. Dem. T. O dovedesc, pe de o parte, notele privitoare la obiectul şi împrejurările legate de practica descîntecului, note ce însoţesc mai toate textele antologate, pe de altă parte, explicaţiile de natură filologică echivalînd cu un adevărat glosar de termeni arhaici sau ieşiţi din uz.

După cum mărturiseşte în introducerea acestui capitol, G. Dem. T. a avut de depăşit serioase dificultăţi în culegerea nemijlocită a textelor de la informatori, lucru firesc în contextul funcţionalităţii terapeutice a descîntecului, cel puţin la vremea respectivă. Să reamintim că, spre deosebire de alte specii înrudite, descîntecul se recită nefiind niciodată cîntat, împrejurare care îl apropie întrucîtva de teatrul popular, încărcătura sa emoţională, cu profund conţinut uman, îi potenţează în cel mai înalt grad formele de exprimare artistică: bogăţia invenţiei verbale, asociaţii surprinzătoare de imagini, alăturarea invocaţiilor afective cu elemente epice extrase din basme şi balade. Exemplele găsite în realitatea folclorică de culegătorul G. Dem. T., 21 la număr, ilustrează cu pregnanţă toate aceste virtuţi estetice. Menţionăm că textele culese provin, în totalitate, din Bucureşti şi judeţul Ilfov. Spre a demonstra răspîndirea geografică a speciei, el include, în acest capitol, variante provenite din Moldova, Transilvania şi Bucovina. Acestea, în număr de

[1] Ioan Şerb, *Introducere în folclorul Olteniei şi Munteniei*, în *Folclor din Oltenia şi Muntenia*, vol. I, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1967, p. LVII—LVIII.

55, sînt reproduse din culegeri şi publicaţii anterioare (V. Alecsandri, Anton Pann, Sim. Fl. Marian, G. Săulescu). Se adaugă: un text comunicat de un colaborator, precum şi o traducere (descîntec italian, preluat după o sursă franceză).

— Vasile Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*, Bucureşti, 1866, p. 10 şi 217.

Reproduce 5 texte, dintre care următoarele cu mici modificări: 1. *Descîntec de deochi* (p. 40, vol. II), v. 1: — diochi; v. 3: — agiune — ; v. 6: — pustei — ; v. 11: — diochiat; 2. *Descîntec de iele* (p. 59, vol. II), v. 11: — popa — ; v. 12: — fata — pioasă; 3. *Descîntec de muşcatul şerpilor* (p. 77, vol. II), v. 5: — peatră; v. 7: Dinţii — pele; v. 8: Pelea — ; v. 10: — pin — ; v. 11: Un — ; v. 14: — să — ; v. 16: — pele; v. 22; — sălbatică.

— *Analele Academiei Române*, 1884, seria II, tom. VII, secţiunea II.

G. Dem. T. reproduce 9 descîntece din manuscrisele lui G. Săulescu, apărute în *Anale* datorită lui Sim. Fl. Marian care, în calitatea sa de membru al Academiei, a trebuit să prezinte pentru una dintre sesiuni un raport cu privire la autenticitatea textelor rămase de la amintitul autor. Cunoscutul folclorist aduce aspre şi îndreptăţite critici tendinţei lui G. Săulescu de a interveni în text şi de a modifica cuvinte pe care le socotea străine limbii române: „Drept aceea, notează Sim. Fl. Marian, datina lui era de a înlătura toate cuvintele care i se păreau lui că sînt străine din limba noastră şi a le înlocui cu altele, parte latine şi italiene, parte elene şi parte fabricate de dînsul. Ba! Ce este încă şi mai mult, el nu se mulţămia numai cu atît, ci, după-ce introducea astfel de cuvinte, se apuca apoi de a le deduce şi originea şi a le face comentare, ca şi cînd acelea s-ar fi aflat vreodată în sînul poporului, iar acuma au început a se da uitării sau a fi dispărut în timpul din urmă cu totul" (p. 154). Folosind originalul manuscriselor, Sim. Fl. Marian s-a străduit să înfăţişeze înaltului for ştiinţific „pe acele descîntece, vrăji şi farmice, cari ni s-au părut că sînt mai interesante şi cari în forma ce le-am redat-o, adică în forma lor primitivă, cred că ne vor fi de oareşicare folos la studierea datinilor şi credinţelor, misterilor şi a medicinii poporane române precum şi la compunerea mitologiei noastre" (p. 156). Din păcate, G. Dem. T. face şi el mici modificări în unele texte reproduse din *Anale*: 1. *Descîntec de bube dulci* (p. 37, vol. II), v. 3: Preste — ; v. 6: — de — ; v. 9: — puşchele; v. 13: Gîlcele; 2. *Descîntec de ceas rău* (p. 39, vol. II), v. 7: —

George; v. 8: — dioache; v. 10: — George —; v. 14; Rumân —; v. 16. — mez —; v. 26: Îngălbenitu-i-a; v. 30: — maţe; v. 31: — ficaţe; v. 44: — îmblarea; v. 47: Că —; v. 54: — rămăe; v. 58: — George —; v. 59: — George —; v. 60: — sama —; v. 67: — sama —; 3. *Descîntec de deochi* (vol. II p. 45.), v. 1: Pasere —; v. 9: — sufă; v. 10: — crepa; v. 13: — pe —; v. 16: — crepare; v. 20: — crepe; v. 23: Crepe —; v. 30: — crepe. 4. *Descîntec de icle* (vol. II, p. 59), v. 124: — îmblat; v. 127: — îmblăm; v. 161: În —; v. 198: Nici de-o —;

— *Foaia Societăţii Românismul*, I, 1870, maiu, nr. 2, p. 95 şi 96.

1. *Descîntec de deochi* (vol. II, p. 45). Text identificat de noi în amintita revistă. În notă, G. Dem. T. indică localitatea unde a fost „scris" descîntecul şi anul culegerii, lăsîndu-ne impresia că este vorba de culegere personală. În realitate, textul a fost cules şi publicat de I. Minescu. 2. *Descîntec de muşcătură de şarpe* (vol, II p. 77,). Reprodus cu mici modificări: v. 9: Nesceturală; v. 20: — Marioara; v. 22: — Marie; v. 29: — Sînta Marioara; v. 50: — Precista —; v. 51: — străcurat;

— *Foaia Societăţii Românismul*, II, maiu-august, nr. 2—5, p. 186—187; 188—189:

3. *Descîntec de orbalţ* (vol. II, p. 70). Reprodus cu mici modificări: v. 10: — sîntă; v. 18: — umer; v. 27: — orzile —; v. 29: — Ion —; v. 40: — auzu —; v. 42: — măsălilor; v. 44: Din —; v. 51: — Ion —.

4. *Descîntec de dinsele* (vol. II, p. 65) şi 5.

Moses Gaster, *Literatura populară română*, Bucureşti, 1883, p. 409; 412; 419; 420; 422.

Reproduce 5 texte, cu următoarele mici modificări: 1. *Descîntec de albeaţă* (vol. II, p. 30), v. 14: — tîlnit; v. 19: — ţernă —; v. 26: — lacrimi; v. 50: Şi —; v. 62: — tîlnit; după v. 64 omite: Din faţă m-au tîlnit; v. 67: — ţernă; v. 71: — lacrimi —; v. 81: Di pe —; v. 121: Di pe —; v. 132: — luminele —; v. 156: — peară; 2. *Descîntec de pocitură de noapte* (vol. II, p. 73), v. 6: — şede; v. 75: — îmblă; v. 79: — mi —; *Descîntecul de şarpe*, de la vol. II p. 78, a fost tipărit în proză, dar G. Dem. T. îl transcrie în versuri albe.

Anton Pann, *Spitalul Amorului sau Cîntătorul dorului*, ediția a II-a, București, 1852:

1. *Descîntec de gînduri rele* (vol. II, p. 58). Reprezintă partea a doua a textului *Bolnavul*, mai precis spus ultimile șapte strofe ale cîntecului *Doctorița și bolnavul*. Reproduce cu mici modificări: v. 15: De stînci de arbori —; v. 16: — răsipește; v. 17: P-ăst june —; v. 19: — din —, v. 23: Și —.

Anton Pann, *Calendarul pe anul 1848:*

1. *Prognostice populare* (vol. II, p. 58). Materialul nu a fost văzut.

Revista pentru istorie, arheologie și filologie, II, 1884, vol. III, p. 383—384; 385—386. Din această publicație sînt reproduse 5 descîntece, care au fost tipărite de Episcopul Melchisedec după manuscrisele monahului Porfirie. Confruntările au dat la iveală unele modificări făcute de G. Dem. T.:

1. *Descîntec pentru bășica cea rea* (vol. II, p. 28), v. 8: — zgaibuțele; v. 10:—beșica—; v. 18:—beșică beșicată; v. 19: Beșică—; v. 20: Beșică; v. 21: Beșică —; v. 22: Beșică —; v. 23: Beșică —; v. 24: Beșică —; după v. 27 omite: Din rădăcina măselelor; [...] 4. *Descîntec de cel perit* (vol. II, p. 73), v. 22: — ceriului; v. 54: — răscheie; v. 57: Iară —.

Din grupajul *Descîntece, superstițiuni și poezii poporane din Plaiul Prahovei*, unde în același număr al revistei, Gr. G. Tocilescu publică culegerile — manuscrise ale lui Aron Prejbeanu, G. Dem. T. reproduce cu modificări neesențiale, următoarele 4 texte: 1. *Descîntec de apucătură și întîlnitură* (vol. II, p. 35), v. 2:—casii —; v. 7: — trăntit; v. 41: — pieptu; v. 52: Ieșiți—; 2. *Descîntec de deochi* (vol. II p. 43), v. 1:—dăochiat —; v. 5:—dăochiat; v. 8: Tățele; v. 11:— dăochiat; v. 16: Săngele; 3. *Facere de dragoste* (vol. II, p. 54), v. 2: Stanciu —; v. 4: Stanciu—; v. 5:— sănger; v. 6: Stanciu—; v. 7: Stanciule—; v. 11: Stanciule—; v. 14: Stanciule —; v. 22: — pă —. (Este aici cazul să facem precizarea, nu lipsită de importanță, că textele din amintita revistă, la care ne-am referit au fost publicate în proză, segmentarea lor în versuri albe aparținînd lui G. Dem. T.) 4. *Descîntec de iele* (vol. II, p. 59), v. 2: Măestrilor;

a v. 4: Doamnilè — ; v. 6: — cîleaţi; v. 8: — tristie — ; v. 9:— popa — ; v. 12: — ciocărlia —.

J. Storm, *Remarpues sur les voyelles atones du latin, des dialectes italiques et de l'italien*, în *Mémoires de la société de linguistique de Paris*, tom. II, fasc. 2, p. 116.

Descîntèc italian pentru gonirea farmecului (p. 83, vol. II). Text publicat în colecţie în limba italiană, fără să fie precizat scopul unei asemenea întreprinderi. Nu se menţionează cine a tradus textul în limba română.

Traian, II, 1869, nr. 87, p. 252:

1. *Descintec de şamcă (avestiţă)*, (p. 75, vol. II). Reproducere fidelă cu excepţie v. 31: Lacrima — ; v. 101: — umblaţi [...]

Traian, I, 1870, nr. 10, p. 40:

4. *Descîntec de deochi* (vol. II, p. 47). Diferă faţă de sursă numai la v. 6: Pîn' pe alta— ; v. 48: Şi— ; v. 59':— florile; v. 66: Sînge— ; v, 67: Sînge-l —. Notele de la subsol aparţin lui S. Fl. Marian, dar G. Dem. T. le îmbunătăţeşte redactarea, motiv pentru care nu le trece între ghilimele.

Parcurgerea bibliografici privitoare la culegerile lui G. Dem. T. ne-a înlesnit posibilitatea identificării unor descîntece care au mai fost publicate înainte de 1885. Este cazul următoarelor texte:

În studiul lui G. Dem. T., *Consideraţiuni critice asupra descîntecului „de apucat" sau „încleştat"*, trimis de la Paris lui B. P. Hasdeu, pe care acesta l-a publicat în *Columna lui Traian*, VI, 1875, nr. 3, am identificat două descîntece culese de la informatoarea Elena Constantinescu. În colecţia din 1885 le-a reprodus cu mici modificări, fără să menţioneze că au mai fost publicate: 1. *Descîntec de apucat* (p. 32, vol. II), v. 25: Pe — ; v. 36: Ş-astfel; v. 65: lipseşte; v. 70: Taci — ; v. 71: lipseşte; 2. *Descîntec de încleştat* (p. 34, vol. II), v. 9: De apucat să se lecuiască; v. 10: lipseşte; v. 26: lipseşte; v. 41: — scări — ; v. 73: lipseşte.

În cursul investigaţiilor noastre asupra surselor textelor antologate de G. Dem. T. la acest capitol; am consultat şi manuscrise ale autorului

păstrate în fondul Muzeului Literaturii din București, provenite de la fiul ilustrului folclorist, Dimitrie Teodorescu. Cu acest prilej am avut surpriza să identificăm o suită de texte inedite cuprinzînd descîntece. Deși lipsesc indicații privitoare la surse, zona de proveniență sau persoana informatorilor, avem motive să presupunem că aceste texte au fost culese de G. Dem. T., fie din București, fie din județul Ilfov, locuri pe care autorul le-a investigat încă din tinerețe. Sînt greu de stabilit motivele pentru care aceste producții folclorice nu au fost incluse în colecție, probabil că G. Dem. T. le-a socotit mai puțin izbutite în ce privește expresivitatea artistică, ori le-a considerat doar ca niște variante mai puțin interesante. Elementele originale sînt numeroase ceea ce ar fi justificat, după opinia noastră, reproducerea lor în această ediție. Din păcate, manuscrisele n-au putut fi puse la dispoziția noastră.

15. Versuri din basme

După cum menționează autorul, textele de acest gen provin în majoritate din colecția proprie, cîteva fiind preluate de la P. Ispirescu. După opinia noastră, G. Dem. T. a operat aici după criterii mai degrabă formale izolînd din contextul epic al basmului popular fragmentele versificate cu rol de refren în desfășurarea firului narativ sau de formule consacrate, fie introductive, fie concluzive. Evident, problematica complexă a basmului ca specie fundamentală a literaturii populare, deși nu a scăpat atenției lui G. Dem. T., depășește sfera propriu-zisă a culegerii *Poeziei populare române*.

16. Cîntece vechi

Alături de *cîntecele de lume*, genul cel mai bine reprezentat în culegere atît în epocă, cît și, mai cu seamă în deceniile care au urmat, balada populară a constituit obiectul a nenumărate cercetări, studii și exegeze, cele mai însemnate dintre acestea fiind indicate de noi în bibliografia generală a ediției de față. Se poate afirma că nici o lucrare, cît de cît importantă în acest domeniu, nu a ignorat bogatul material publicat

de G. Dem. T. în culegerea sa. Reamintim aici doar pe cîţiva dintre folcloriştii de prestigiu care au consacrat studii esenţiale baladei populare româneşti: Ov. Densusianu, D. Caracostea, Petru Caraman, Liviu Rusu, Al. Amzulescu, Ion Taloş, Adrian Fochi şi Gheorghe Vrabie.

Revenind la abundenţa materialului faptic consemnat de G. Dem. T., vom observa că din cele 88 de texte, dominante sînt cele 59, provenite de la informatorii nemijlociţi, dintre care: 35 de la Petrea Creţul Şolcan (4 sînt notate împreună cu alţii); 9 de la Şerban Muşat; 7 de la Nicolae Pantilimoneanul etc.; 9 de la colaboratori — culegători; 19 texte fiind reproduse şi 2 traduse prin filieră franceză, din sîrbă şi bulgară.

Adăugăm la aceste observaţii rezultatul confruntărilor efectuate de noi:

— *Foaia Societăţii Românismul*, I, 1870, apriliu, nr. 1, p. 41—43: Sînt reproduse cu unele modificări, următoarele texte: 1. *Burulean* (vol. II, p. 340), v. 107: Unde Burulean vedea; v. 110: Vremea —; v. 111: — încetau; v. 112: — coseau; v. 114: — puneau; v. 115: — lulele; v. 116: Aprindeau; v. 118: — culcau; v. 119: Dar —; v. 123: Ocol livezii că-i da; v. 124: — iarba; v. 139: — satu-ţi —; v. 161: — scoală —; v. 166; De —; v. 174: — în legea —; v. 177: — dedea; v. 187: — mi —; v. 188: Căci —; 2. *Despărţirea* (vol. III, p. 13), v. 5: Tînăr flăcău s-a-nsurat; v. 3: — lăcrima; v. 18: — se —; v. 20: — i-a căzut —; v. 25: Cu —; v. 47: — lăcrima; v. 50: De-ngropat —; v. 52: — lăcrima; v. 55: Cum —; v. 56: Mare păcat ai făcut; v. 57: Cum —; 3. *Neaga* (vol. III, p. 11), v. 11: — neagra —; v. 25: — cămaşe; v. 29 — mi-a. În toate textele am înregistrat dese segmentări de versuri.

Anton Pann, *Spitalul Amorului sau Cîntătorul dorului*, ediţia a II-a, Bucureşti, 1852:

1. *Brumărel* (vol. II, p. 144). Cîntecului 5, G. Dem. T. i-a dat titlul de mai sus. Reprodus cu modificări în topica frazelor: v. 8: Cu singura ta guriţă; v. 9: — nevastă ori fată; v. 12: Cu singura ei guriţă; 2. *Cîntec din epoca de la 1821* (vol. II, p. 187). *Cîntecul 41* capătă la G. Dem. T. titlul de mai sus. Reprodus cu o singură modificare, v. 11: Căci prea curînd.

G. Dem. Teodorescu, *Petrea Creţul Şolcan, lăutarul Brăilei:*

1. *Corbea* (vol. II, p. 231). Textul a fost publicat pentru prima dată la puţină vreme după ce la 11 martie 1884, G. Dem. T. a ţinut la Ateneul Român conferinţa despre informatorul său principal. Este de neînţeles

de ce autorul nu menționează acest amănunt. Dealtfel, în conferință sînt publicate și alte balade, culese de la P.C. Șolcan în august 1883, la Lacul-Sărat, deci la o dată apropiată de evenimentul petrecut în sala Ateneului. Confruntarea acestei balade ne întărește convingerea că G. Dem. T. a făcut unele modificări în textele culese, înlăturînd versuri și dispunîndu-le altfel din punct de vedere tipografic. După cum vom vedea, intervenția sa este masivă în ceea ce privește împărțirea versurilor. Să amintim că în luna mai 1884, culege noi texte de la Șolcan, printre care și balade. Probabil că acesta a fost momentul cînd și-a dat mai bine seama de procedeul folosit de informator în intonarea cîntecelor și la publicarea textelor a adoptat un alt mod de transcriere a versurilor, după rima lor interioară.

Balada este reprodusă cu unele modificări și numeroase elidări: v. 57: — apropiată; v. 74—77; lipsesc; v. 178: lipsește; v. 205: — daca — ; v. 213: lipsește; v. 226: Și — ; v. 228—229: lipsesc; v. 231: — despre — ; v. 235: lipsește; v. 249; v. 265: — că — ; v. 291: lipsește; v. 308—309: lipsesc; v. 324—325: lipsesc; v. 362—363: lipsesc; v. 381—382: lipsesc; v. 390: — răcoarea; v. 397—405: lipsesc; v. 473: Sosită; v. 496: Pentru — ; v. 524: lipsește; v. 532—533: lipsesc; v. 562—563: lipsesc; v. 583: — mă — ; v. 585: — sloboadă — ; v. 663: — mâre — ; v. 716: Căci — ; v. 853: — poftea; v. 856: Paloș; v. 858: lipsește. Modificări în topica frazei: v. 467: Mare că divan aduna; v. 529: Curtea o dată învîrtea; v. 784: Roșului pinteni că da. Amplifică versurile prin segmentarea și trifurcarea lor: v. 54—57 = 54—55; v. 65—68 = 63—64; v. 104—107 = 96—97; v. 160—165 = 150—152; v. 182, 183 = 168; v. 226, 227 = 210; v. 242—245 = 222—223; v. 256—259 = 233—234; v. 280—283 = 255—256; v. 288—291 = 261—262; v. 326—329 = = 293—294; v. 335—338 = 300—301; v. 373—376 = 334—335; v. 387—390 = 344—345; v. 395, 396 = 350; v. 436—439 = 381—382; v. 444—449 = 387—389; v. 458—461 = 398—399; v. 471—474 = = 409—410; v. 479—482 = 465—416; v. 484—487 = 418—419; v. 558—561 = 487—488; v. 610, 611, 612 = 533; v. 613, 614 = 534; v. 636—639 = 555—556; v. 645—648 = 562—563; v. 665—668 = = 580—581; v. 670—673 = 583—584; v. 679—682 = 590—591; v. 686—689 = 595—596; v. 693, 694, 695 = 600; v. 696, 697, 698 = 601; v. 710—715 = 613—615; v. 746—749 = 646—647; v. 772—775 =

= 670—671; v. 778—781 = 674—675; v. 854—857 = 749—750. De la textul prezentat în conferință, care avea 762 versuri, în ediția princeps s-a ajuns la 870.

2. *Ghiță Cătănuță* (vol. III, p. 18). Balada este reprodusă cu puține modificări: v. 1—3; lipsesc; v. 12: —merge; v. 16: —merge; v. 30: larba verde; v. 38: Cînd — și —; v. 52: Vr-un—; v. 71: Mîndră —; v. 76: — cîntec —; v. 214: — spate; v. 220: — spate; v. 235: lipsește; v. 332: — dînsa —; v. 399: Și soacră-sei răspundea; v. 416: Că —; v. 451—455: lipsesc. Amplifică numărul versurilor prin împărțire: v. 8—17 = = 5—9; v. 28—31 = 20—21; v. 104—107 = 94—95; v. 113—116 = = 101—102; v. 125, 126 = 111, v. 128—131 = 113—114; v. 136—139 = = 119—120; v. 141—146 = 122—124; v. 155—162 = 133—136; v. 216—221 = 189—191; v. 296—299 = 265—266; v. 333—338 = 300—302; v. 396, 397 = 360; 399, 400 = 362; v. 418—421 = 380—381; v. 444—449 = 403—405.

Kira (vol. III p. 40.). Fragmente din această baladă sînt publicate în conferința de la Ateneul Român, însă G. Dem. T. nu menționează în note acest amănunt.

— *România*, nr. 12 din 31 martie 1884:

1. *Arderea Iașilor* (vol. I, p. 195). Reprodus cu mici modificări: v. 1: — cireși; v. 7—8: lipsesc; v. 18: Slugi —.

— *România*, nr. 138 din 7 septembre 1884:

2. *Agus al lui Topală* (vol. II, p. 355), v. 97: Cadișca —; v. 130: Dar—; v. 136: lipsește; v. 140: lipsește; v. 143: Dar—; v. 154: — și-o —; v. 177: —ea; v. 181: —da; v. 220: —crîmpoța; v. 250: Cadișca—.

— *România*, nr. 142 de la 15—16 septembre 1884:

3. *Marcul Vitezul* (vol. III, p. 66), v. 64: — picere —; v. 72: — picere —; v. 85: Să—; v. 86: Să—; v. 137: — chiuește; v. 153: — la—. Segmentează foarte multe din versurile ereproduse, amplificînd numărul lor.

— *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, II, 1884, vol. III, p. 390—392; 395:

În articolul *Descîntece, superstițiuni și poezii poporane din Plaiul Prahovei*, Grigore Tocilescu a publicat texte din culegerile-manuscrise ale lui Aron Prejbeanu. Pe lîngă descîntece, G. Dem. T. a preluat și două balade:

1. *Radu Șerban Basarab* (vol. I, p. 179), v. 7: Să — ; v. 8: — păntre — ; v. 9: Pă — ; v. 13: Stătu — ; v. 18: Hai — ; v. 28: Hoi, loi — ; v. 40: Pintre — ; v. 51: — ciopăgim; v. 55: — vănos; 4. 56: — pă — ; v. 58: Pă — ; v. 68: — coragi; v. 71: Pă — ; v. 74 — soru — ; v. 85: Omoară — ; v. 87: Pe Bîrsa la vale; v. 88: Pre toți îi bat — ; 2. *Matei vodă Basarab* (vol. I, p. 186), v. 2: Hai — ; v. 15: — pei; v. 16: — loi — lo — ; v. 17: — pei; v. 26: Hai —.

Tot în acest număr al revistei, în articolul *Literatura populară*, Gr. Tocilescu elogiază activitatea de folclorist a lui G. Dem. T. (vezi citatul din vol. III, p. 124), exemplificînd munca pe tărîmul culegerii comorilor naționale prin reproducerea baladei *Meșterul Manole*, fără a menționa numele lui Petrea Crețul Șolcan, lăutarul de la care a fost culeasă. Din caseta tehnică care urmează ne dăm seama de modificările efectuate: v. 170: Printr-o — ; v. 221: lipsește; v. 246—247: lipsesc; v. 357: Cînd soare lucea; v. 377: Dă — ; v. 409: Cum — ; v. 411: — se uita; v. 579: — striga; v. 715: — ziditi; v. 745: — căsnea; v. 768: Și daca întreabă. Segmentează versurile: 346—349 = 343—344; v. 421—424 = = 415; v. 532—535 = 524—525; v. 573—576 = 563—564; v. 720—727 = 709—711.

Fragmente din această baladă au mai fost publicate de G. Dem. T în conferința *Petrea Crețul Șolcan, lăutarul Brăilei*, București, 1884.

Ca și în cazul altor texte, am identificat într-una din publicațiile vremii balada *Cicoarea* (p. 152. vol. I). Este vorba de *Albina Pindului*, III, 1870, p. 15. G. Dem. T. nu menționează în notă de unde a fost reprodus acest text, cu adăugiri, dar mai ales cu omisiuni: v. 3: Ținerea — ; v. 4: Pe — ; v. 6: Florilor — ; v, 12: — sîntul — ; v. 18: În casă au intrat; v. 20: lipsește; v. 25—26: lipsesc; v. 28; lipsește; v. 31: — cu — ; v. 32: Căci — ; v. 33: lipsește; v. 34: lipsește; v. 39: — tot pe; v. 44: S-au întors — ; v. 45: Și i-au spus urmarea; v. 49: Căci eu o voi face; v. 55: Voi —.

În finalul acestui corp de note, se impun cîteva concluzii de ordin general. Remarcăm și cu acest prilej ponderea relativ însemnată a reproducerilor după publicații anterioare, precum și după manuscrise inedite ale altor autori. Unii dintre contemporanii și comentatorii ulteriori ai lui G. Dem. T. au făcut din această stare de fapt un cap de acuzație. I s-a reproșat, de asemenea, includerea în colecție a unor producții culte,

de sorginte cărturărească. Astăzi putem aprecia că aceste critici nu sînt, întru totul, justificate. G. Dem. T. a urmărit, fără îndoială, un scop major, şi anume, alcătuirea unui corpus reprezentativ şi de proporţii cu adevărat monumentale a poeziei populare româneşti, aşa cum era cunoscută şi circula în vremea sa. A fost o idee generoasă, preluată de specialişti chiar şi în zilele noastre. (Cînd fac această afirmaţie mă gîndesc la seria de volume publicate de Editura Minerva sub genericele: *Folclor din Oltenia şi Muntenia*, *Folclor din Transilvania*, *Folclor din Moldova*, etc.) Cu toate acestea, se poate formula întrebarea: cît de fidel a rămas autorul faţă de propriile culegeri de teren, faţă de principiile pe care intenţiona să le instaureze în activitatea de culegere şi sistematizare a materialului folcloric? Răspunsul nu este întotdeauna uşor de deslușit, pentru că există situaţii cînd constatăm cu oarecare certitudine modificări operate de G. Dem. T. asupra unor texte culese chiar de el. (vezi baladele: *Corbea*, *Ghiţă Cătănuţă)*. Fără a-i diminua meritele de înaintaş al folcloristicii moderne, aşezată pe solide baze ştiinţifice, vom observa că nici el nu s-a putut sustrage întotdeauna spiritului romantic, generos dar subiectiv, al premergătorilor săi. Cu toate acestea, efortul impresionant al lui G. Dem. T. în direcţia investigaţiei riguroase a unei realităţi etnofolclorice de mare bogăţie şi complexitate, rămîne determinant în aprecierea de ansamblu a lucrării sale.

Rezumînd cîteva trăsături generale ce se desprind din confruntările cuprinse în notele de mai sus, menţionăm:

— în majoritatea cazurilor, reproducerea este fidelă, abaterile de la original fiind minore şi fără implicaţii asupra conţinutului şi structurii formale a textului respectiv;

— dintre modificările constatate, o frecvenţă mai mare o au cele legate de înlocuirea unor cuvinte cu altele, suprimarea unor termeni sau corecturi şi inversiuni în topica frazei. Trebuie spus că nici aceste deosebiri, deşi relativ numeroase, nu sînt de natură de a modifica sau vicia sensul şi ţinuta estetică a textelor reproduse;

— modificări esenţiale, şi totodată cele mai contestate de diverşi exegeţi, se manifestă în domeniul versificaţiei. Ele constau în: segmentarea versurilor, contopirea unora, amplificarea altora, autorul substituindu-se astfel celor care au publicat prima dată respectivele texte.

Desigur, în acest fel poezia populară a fost afectată nu atît în conținut, cît în structura ei formală. Explicația trebuie căutată în faptul că G. Dem. Teodorescu, bun cunoscător al folclorului poetic, culegător sensibil la receptarea nemijlocită a textelor provenite de la interpreții populari ce s-au numărat printre informatorii lui importanți, a ținut seamă de melodiile care însoțeau cîntecele notate, subordonînd — presupunem noi — materialul verbal melosului. Și dacă așa a procedat cu texte care nu-i aparțineau, este foarte probabil că a făcut la fel și în cazul propriilor culegeri de teren. Restructurările operate în metrica și prozodia versului popular de către G. Dem. Teodorescu au izvorît, pare-se, din intuiția și gustul ales al culegătorului pentru anumite sonorități și ritmuri interne ale textului recitat și cîntat. Poate că, în plus, a acționat și tentația efectului optic tipografic, menit să sporească atractivitatea ediției. Totuși, invectivele celor care l-au numărat pe G. Dem. Teodorescu printre „culegătorii profund modificatori ai versului autentic popular"[1], etichetînd metodele sale grafice drept: „o invenție artificială cărturărească a romantismului folcloric" ni se par nemeritate. În intervențiile sale, cercetătorul de astăzi poate cu ușurință depista un sistem de intenții bine precizate. Astfel, G. Dem. Teodorescu poate fi considerat unul dintre primii culegători de teren care s-a străduit, desigur, cu unele imperfecțiuni și stîngăcii inerente, să materializeze rezultatul direct al investigațiilor. Modificările pornite din considerente estetice rămîn între anumite limite, fără a ajunge la subiectivismul pronunțat al lui Vasile Alecsandri. Trebuie avut aici în vedere că autorul culegerii urmărea, la vremea sa, acreditarea valorilor folclorice în rîndurile unui public cît mai larg.

Am convingerea că, din cele arătate pînă acum, cititorul și-a format o imagine mai completă asupra tehnicii de culegător a lui G. Dem. Teodorescu, asupra criteriilor de selecție a informatorilor și ansamblului de texte publicate și, în ultimă instanță, asupra locului ce îi revine, în această privință, în istoria folcloristicii românești. În orice caz, în epocă, după avîntul romantic al începuturilor, colecția apărută în 1885 reprezintă, fără îndoială, atît în privința culegerilor de teren, cît și în concepția diriguitoare, un pas foarte mare înainte.

[1] Ion Diaconu, *Ținutul Vrancei*, vol. I, București, 1969, p. 158.

RECEPTAREA OPEREI ŞI ECOUL EI ÎN CULTURA ROMÂNEASCĂ

Rezonanţa activităţii folclorice a lui G. Dem. Teodorescu a fost considerabilă şi constantă în timp, multe din reacţiile contemporanilor fiind dealtfel consemnate de noi pe parcursul acestor note. Este totuşi indicat ca în acest capitol să înserăm alte mărturii şi opinii în măsură să ne ofere o imagine cuprinzătoare a contribuţiei autorului acestei ediţii la edificarea culturii naţionale. Semnificativ este faptul că încă de la primele lucrări publicate, anterioare culegerii *Poezii populare române*, au apărut comentarii, critici şi recenzii semnate de oameni avizaţi, care n-au întîrziat să remarce însuşirile de cercetător ale lui G.Dem. Teodorescu. Revenind deci, la perioada debutului să citãm unele aprecieri formulate în legătură cu primele lucrări supuse atenţiei publice de tînărul *Ghedem* (sînt motive să credem că această abreviere sub care autorul va rămîne cunoscut multă vreme, se datoreşte lui Mihai Eminescu, împrejurările respective aflîndu-se consemnate în relatarea lui Th.V.Stefanelli[1] despre sărbătorirea de la Putna). Iată ce scrie A.I. Odobescu în prefaţa volumului de debut *Încercări critice asupra unor credinţe, datine şi moravuri ale poporului român:* „Autorul acestor *Încercări critice* a dat dovadă, părã-mi-se, în studiile sale asupra credinţelor, datinilor şi moravurilor poporului român — studii făcute, am putea zice, pe băncile şcoalei —că este înzestrat cu o adevărată intuiţiune în materii de aşa anevoioasă

[1] Th. V. Stefanelli, *Amintiri despre Eminescu*, Bucureşti, 1914.

critică. Dacă n-am avea să constatăm şi alte merite, probate prin cercetările de erudiţiune clasică ce conţin aceste pagini, ne-am putea mărgini a recunoaşte că aceia facultate intuitivă este darul cel mai preţios pentru omul care-şi propune să verse lumina asupra amănuntului din trecut. Avem însă tarea credinţă că *Încercările* de faţă nu vor fi pentru autorul lor culmea studiilor de această natură: de aceia încheiem, atît prin mulţumiri, cît şi prin urări, aceste neînsemnate rînduri pe care le-am aruncat pe hîrtie ca o dovadă de vie plăcere ce am resimţit, văzînd vechile noastre aspiraţiuni aşa de bine, aşa de spornic vlăstărite sub pana altuia"[1].

Referitor la acest volum, Nicolae Densuşianu avea să noteze, puţin mai tîrziu, elogiul său venit să confirme ecoul stîrnit de tînărul folclorist G.Dem. Teodorescu în rîndul intelectualităţi, din Transilvania: „Dînsul tractează cu multă conştienţă de lucru mai multe sărbători romane, ne descrie cu colorile cele vii şi fidele datinile şi jocurile uzate la aceste festivităţi, ne descoperă cu un studiu istoric originea fiecărei instituţiuni şi analizează cu sită critică puritatea credinţelor şi datinelor strămoşeşti. În modul acesta, domnul Teodorescu ne înfăţişează un tablou poetic din fantezia cea vastă a poporului nostru, aducînd prin aceasta un serviciu frumos literaturei"[2].

Faptul că lucrarea de debut l-a impus pe G. Dem. Teodorescu în peisajul cultural al epocii este confirmat, printre altele, de raportul întocmit de filologul francez Paul Meyer, membru al *Societăţii de lingvistică* şi profesor la *Şcoala de Chartes* din Paris, din însărcinarea *Societăţii de filologie* din Londra, referitor la „progresele realizate de studiile filologice ale naţiunilor de gintă latină"[3]. După ce menţionează avîntul cunoscut de cercetările literare şi filologice din Italia, raportul consemnează progresele filologiei române, insistînd asupra lucrărilor semnate de A.I. Laurian, I. Massim, Titu Maiorescu, Sim. Fl. Marian, B.P. Hasdeu şi G. Dem. Teodorescu: „Un tînăr din Bucureşti, domnul *G. Dem. Teodorescu*, intră pe o cale deopotrivă demnă de încurajări. D-sa

[1] G. Dem. Teodorescu, *Încercări critice asupra unor credinţe, datine şi moraceuri ale poporului român*, Bucureşti, 1874, p. 2.

[2] Nicolae Densuşianu, în ziarul *Orientul latin*, 1, 1874, p. 288.

[3] Raportul d-lui Paul Meyer, în *Convorburi literare*, IX, Iaşi, 1876, p. 331. Relatarea apărută în *Bibliothèque de l'École des Chartes*, Paris, XXXVI, anul 1875, fasciculele 3 şi 4, p. 369–379 şi în lucrarea *Transactions of the Philological Society for*, 1875–1876, p. 111–133.

a publicat o culegere de interesante articole asupra moravurilor și superstițiunilor poporare *(Încercări critice asupra unor credințe, datine și moravuri ale poporului român*, București, 1874, în 8°) și pregătește și alte publicațiuni asupra aceluiași subiect. Spre a o spune în treacăt, cei ce ating această ordine de lucrări vor face bine să nu se prea grăbească a stabili asemănări între obiceiuri actuale ale poporului român și obiceiurile vechilor romani"[1]. Reamintind în acest context lucrarea lui G. Dem. Teodorescu, *Cercetări asupra proverbelor române (Cum trebuiesc culese și publicate)*, București, 1877 și faptul că aici apar, prima dată, expuse explicit principiile metodologice de culegător ale folcloristului, vom menționa rezonanța acestei publicații în Transilvania, reținînd caracterul pozitiv al recepției, în ciuda unor rezerve critice formulate de autorul volumului amintit la adresa sibianului I.C. Hințescu: „Scriitorul luă îndemnul de a da la lumină această lucrare a sa de la *Proverbele românilor*, adunate și editate de I.C. Hințescu, Sibiu, 1877. Dl. Teodorescu, nu află destule cuvinte spre a recomanda literaților români culegerea de proverbe și de poezii populare, de glume, cimilituri, idiotismi, jocuri și alte deprinderi ale poporului; descoperă unele defecte în colecțiunea domnului Hințescu, dar nu-l tractezia în mod așa de brutal precum făcu școala de la Iași, despre care se zice că ar trăi în fantezie, ca și cum numai aceia ar fi bun și folositor ce este de la ea. Citind critica lui Teodorescu orice om literat, bine crescut, scutit de vanitate și pismă, va cunoaște prea ușor, că publicațiunea d-lui Hințescu ca foarte folositoare, merita cu atît mai mult recunoștința noastră, cu cît domnia-sa ca filoroman făcu aceia ce românii născuți n-au făcut pînă acum, decît numai A. Pann"[2]. Lista referirilor, recenziilor și a mențiunilor publicitare, după obiceiul presei vremii, legată de activitatea de folclorist a lui G. Dem. Teodorescu, între anii 1874 și 1885, data apariției culegerii *Poezii populare române*, este mult mai vastă, prezentarea ei exhaustivă fiind de domeniul elaborării unei bibliografii complete.

Și după 1885, folcloristul avea să-și continuie opera, dînd la iveală studii, monografii și tratate pe teme dintre cele mai diverse, mergînd

[1] *Ibidem*, p. 332.

[2] Recenzie la *Cercetări asupra proverbelor române*, în *Transilvania*, X, 1877, nr. 21 din 1 noiembrie, p. 252.

pînă la problematica ridicată de filologia clasică. Preocupările sale comparatiste i-au consolidat reputația științifică după cum apreciază și G. Călinescu: „G. Dem. Teodorescu face mitologie comparată, sprijinindu-se, în primul rînd, pe Tylor, în *Mițurile lunare (Convorbiri literare*, XXIII, nr. 1, din 1 aprilie 1889 și nr. 2 din 1 mai 1889*)* și, destul de bine informat, include și balada *Soarele și luna* din culegerea lui V. Alecsandri, a cărei temă este incestul, printre mițurile respective, observînd analogia dintre mitul Latonei, care din conviețuire cu Jupiter naște pe Apollo și Diana, adorați ca soarele și luna și suspomenita baladă, ba chiar găsind în gemenii cu părul de aur din basmul *Înșiră-te mărgărite* o contigență cu cei doi fii ai Latonici, celei persecutată de Junona. Totodată autorul se ocupă de *Eclipsele lunare* și de Vîrcolaci ca explicație a lor".[1]

De bună seamă, momentul de vîrf al activității lui G. Dem. Teodorescu îl constituie anul 1885 — o mai spunem încă o dată —, cînd se publică *Poezii poporane române*, realizarea sa cea mai importantă, consemnată cu promptitudine atît ca prezență, cît și ca însemnătate de mulți contemporani. Pe parcursul acestor note am mai atins, în bună parte, sfera de preocupări teoretice și practice în care s-au integrat referințele critice și științifice la apariția monumentalei culegeri. Ceea ce dorim să subliniem acum este faptul evident că de aproape un secol nici o singură lucrare de sinteză, referitoare la poezia populară românească și la valorificarea ei științifică nu a putut ignora colecția pe care o reeditâm selectiv sub auspiciile generoase ale Editurii Minerva. Sînt nenumărate reproducerile în manuale școlare, publicații și analogii, comentariile pe text, studiile privind elemente de structură și expresie poetică, așa cum apar în piesele antologate, precum și principiile privind metodele și orientările sale diriguitoare în întocmirea de colecții folclorice.

Fără a putea epuiza bogăția de referiri bibliografice vom cita, în cele ce urmează, cîteva reacții semnificative apărute de-a lungul timpului. Anii imediat următori apariției lucrării, cu atît de puternice ecouri în cultura noastră națională, marchează în felul acesta, dincolo

[1] G. Călinescu, *Folclorul în „Convorbiri literare"*, în vol. *Studii de istorie a literaturii române de la C. A. Rosetti, la G. Călinescu*, Editura Academiei R.S.R., București, 1968, p. 147.

de disputele mai înainte semnalate, publicarea unor opinii precumpănitoare pozitive, ce aveau să prefigureze posteritatea neîndoielnică a importantei lucrări. Printre primii care au remarcat efortul depus pentru păstrarea autenticității colecționarului a fost Gh. Ghibănescu. „Din fericire pentru noi s-a adunat foarte mult, căci avem opere voluminoase care cuprind mai de-ale poporului, opere de mare preț pentru noi, cum sînt: *Doine și strigături din Ardeal*, de d. Jarník și Bîrseanu și *Poezii populare*, de G. Dem. Teodorescu. Toate acestea sînt în noul sistem colectate: nu vom vedea pe nicăierea corectat sau îndreptat viersul, ci dat cum l-au auzit, fie din gura lui Petre Șolcan, lăutarul Brăilei, un alt Barbu Lăutarul, fie de la lucrători de la Crucea de Piatră, fie colectat de elevii din școală de pe la țărani, cum ni se spune în prefața *Doinelor și strigăturilor din Ardeal*"[1]. Aceleași merite, dublate de considerabilul volum de muncă și de marea cantitate a materialului publicat, sînt subliniate și de I. Manliu; „Colecțiunea lui de poezii populare este științifică, deci fidelă rostirii lor în popor și făcută în vederea studiilor exacte, ce se pot face despre ele, nu ca a lui Alecsandri, care le-a întocmit, mai ales, în vederea frumuseților poetice, ce cuprind și a unei simpatii, ce aveau să producă acele cîntece pentru popor și literatura lui. Studiile lui Teodorescu *Despre obiceiurile și credințele poporului* au fost recunoscute de la început ca studii de valoare, precum o dovedește prefața ce le-a scris-o A. Odobescu. Colecțiunea sa de poezii populare este o adevărată comoară pentru literatura noastră — ea cuprinde peste 700 pagini format mare".[2]

Cititorul își amintește, desigur, că am menționat, pe parcursul acestor note, parte din ecourile stîrnite de lucrarea lui G. Dem. Teodorescu peste hotare. Iată ce consemna, în 1943, D. Caracostea, în legătură cu balada *Dobrișean* din colecția apărută în 1885: „Doi ani după apariția colecției lui G. Dem. Teodorescu, a apărut în *Jurnalul Ministerului pentru cultura poporului* din Petersburg (martie, 1887, p. 21

[1] Gh. Ghibănescu, *Literatura poporală*, în *Familia*, XXII, 1887, p. 258—259.

[2] I. Manliu, *Crestomația română. Modele literare din autorii secolului al XIX-lea*. Cu notițe biografice și aprecieri literare. A. *Proza*. București, 1891, p. 291—292.

ş.a.) un studiu al lui Veselovski cu privire la *Balada despre Dobrişean şi frîncii în poezia poporană română*. Deşi el nu vrea să definească epica versificată rusă în comparaţie cu a noastră, totuşi face o apreciere preţioasă. În bîlinele ruse este o figură de plugar grandios, Micula Seleninovici. Toate caracteristicile plugarului sînt potenţat înfăţişate şi transpuse într-o sferă aproape supraumană"[1]. Cu alte cuvinte, în baladele ruseşti este înfăţişat nu un cioban înstărit, cum este cazul lui Dobrişcan, ci un plugar grandios.

La un deceniu de la apariţia culegerii, filologul Lazăr Şăineanu nu se sfia să proclame întîietatea neştirbită a lui G. Dem. Teodorescu în ceea ce priveşte activitatea de culegere şi editare a folclorului românesc: „G. Dem. Teodorescu s-a distins atît ca culegător conştiincios, cît şi ca erudit folklorist prin studiile sale asupra proverbelor şi colindelor române".[2] [...] „Nu posedăm nici pînă azi o colecţiune, care să corespundă tuturor exigenţelor folklorice. Relativ cea mai bună e a d-lui G. Dem. Teodorescu (1885), singurul din Muntenia, care, după Anton Pann, s-a ocupat de-o asemenea culegere".[3] O apreciere similară avea s-o formuleze, cu competenţa-i cunoscută, ceva mai tîrziu, Artur Gorovei, cu referire specială la genul ghicitorilor: „Tot în acel an — e vorba de anul 1885 — dl. G. Dem. Teodorescu dă la iveală cea mai de seamă colecţiune de cimilituri româneşti. În importantul său volum *Poezii poporane române* (Bucureşti, 1885), un volum mare de 700 pagini, sînt aşezate în ordine alfabetică a însemnării fiecăreia un număr de 347 cimilituri (p. 216—249), din care 114 culese personal de d-sa, de la Constantina Stăneasca, bătrînă de 90 de ani din tîrgul Potlogi, judeţul Vlaşca, iar restul sînt luate din colecţiunile anterioare. La unele din cimilituri dl. Teodorescu a alăturat şi cimiliturile asemănate şi corespunzătoare din limbile străine, servindu-se de colecţiunea d-lui Eug. Rolland *Devinettes ou énigmes populaires de la France* (Paris, 1877)"[4].

[1] D. Caracostea, *Balada zisă istorică*, în *Revista Fundaţiilor*, 1943, nr. 3, p. 372.

[2] Lazăr Şăineanu, *Istoria filologiei române*, ediţia a II-a, Bucureşti, 1895, p. 265.

[3] *Ibidem*, p. 273.

[4] Artur Gorovei, *Cimiliturile românilor*, 1898, p. IX—X.

Găsindu-şi în timp confirmate speranţele şi aşteptările puse în virtuţile de folclorist ale lui G. Dem. Teodorescu, Grigore Tocilescu avea să exprime, la 1900, cu siguranţă, o concluzie validată de timp asupra însemnătăţii operei culegătorului: „Prima colecţiune de poezii populare, cu adevărat ştiinţifică, este aceea a mult regretatului nostru amic G. Dem. Teodorescu. Dacă s-ar fi dat notarea fonetică a pronunţării, această colecţiune ar putea servi drept mostră oricărei lucrări în domeniul folcloristic"[1]. În acelaşi an, 1900, dispariţia prematură a folcloristului prilejuieşte numeroase cuvinte de cinstire, apărute în presa vremii. Dintre acestea ne reţin atenţia cele semnate de eruditul P.V. Haneş, despre care am aflat că s-ar fi ocupat de reeditarea acestei lucrări, realizată de fostul său dascăl. Ele dau expresie unei conştiinţe colective, cele proprii unei întregi generaţii de tineri filologi şi folclorişti ce, pe drept cuvînt, începeau să se considere elevi şi continuatori ai lui G. Dem. Teodorescu: în folcloristică, „În filologie, în istorie, în politică, numele lui Teodorescu este înscris, cu trăinicie, de activitatea lui neîntreruptă, de operele nemuritoare cu care a îmbogăţit mica noastră literatură. Colecţiunea-i de poezii populare este cea mai desăvîrşită publicaţiune a folclorului român, este închegarea simţimintelor, ideilor şi aspiraţiunilor neamului, este viaţa seculară a unui popor, redată în ce a putut concepe el mai sănătos şi mai artistic. Studiile-i critice asupra literaturii populare deschid o cale nebătută încă, calea ce va contribui enorm în lămurirea celor mai vitale cestiuni din istoria şi psichologia poporului român. În definitiv, elevii lui Teodorescu ca şi alţii care se ocupă cu cestiuni de asemenea natură, găsesc începuturile făcute şi n-au decît să meargă — dacă pot — pe urmele maestrului".[2]

Multe din cuvîntările şi articolele omagiale apărute în presă la încetarea din viaţă a folcloristului au fost ulterior republicate în volumul *În amintirea lui Teodorescu G. Dem.* (1849—1900), în 1902. Găsim aici tipărite cuvintele pline de simţire şi recunoştinţă ale lui Rădulescu-Motru, rostite la ceremonia înmormîntării de la cimitirul Belu: „Literatura avea într-însul un muncitor de cea mai înaltă valoare; şcoala şi societatea un apostol devotat şi un exemplu de corectitudine [...].

---

[1] Grigore Gr. Tocilescu. *Materialuri folkloristice*. Bucureşti, 1900, p. V. Vezi şi ediţia îngrijită de Iordan Datcu, vol. I, Bucureşti, Editura Minerva, 1980, p. 6.

[2] În vol. *În amintirea lui Teodorescu G. Dem. (1849 - 1900)*, Bucureşti, 1902, p. 25.

Pe cîmpul literaturii române e un muncitor neobosit. Lui î datorăm minuţioasele cercetări asupra vieţii şi activităţii lui *Eufrosin Poteca*, primul profesor de filozofie la colegiul Sf. Sava; asupra lui *Anton Pann* şi *Al. Depărăţeanu*. În special apoi, publicaţiunile etnologice şi folklorice au deschis noui orizonturi pentru ştiinţa viitorului. *Culegerea de poesii populare* din 1885 este o carte fundamentală, pe care se vor întemeia toate cercetările în această direcţie. Studiile asupra *credinţelor, datinilor şi moravurilor poporului român*, asupra *colindelor*, asupra bătrînului lăutar Petrea Creţu Şolcan; studiul asupra *bisericii şi prelaţilor* români, unul din ultimele publicate, îi asigură, pentru totdeauna, recunoştinţa iubitorilor de cultură naţională".[1] Din acelaşi volum, considerăm potrivit să cităm un pasaj semnificativ pentru felul în care a pătruns în conştiinţa contemporanilor esenţa profund patriotică a tuturor strădaniilor literare şi filologice ale lui G. Dem. Teodorescu. Semnatarul evocării este Constantin Banu: „Îşi iubea neamul, şi-l iubea fără pretenţii şi fără declamaţiuni deşarte, — iubire sănătoasă, sfîntă şi spornică în urmări — pentru că-l iubea îşi ţinti ochiul său pătrunzător asupra ţăranului, îi ascultă cu smerenie bătăile inimei şi le înţelese, îi adună cu pietate florile parfumate ale imaginaţiei lui, şi le studiă, le analiză şi le dezvălui în toată nepieritoarea lor frumuseţe. [...] Savanta-i «culegere de poezii populare», în care de-a lungul a patruzeci şi opt de mii de versuri răsună măreaţă şi gingaşă, dureroasă ori veselă, «vocea ademenitoare a strămoşilor» e monumentul cel mai grandios şi sacru, ridicat de o minte românească întru cinstirea şi slava poporului nostru.

Dacă nu ar fi făcut decît atît, şi ar fi destul, prea destul ca amintirea lui să rămînă veşnic neştearsă din fazele literaturei naţionale".[2]

Posteritatea operei lui G. Dem. Teodorescu a confirmat, în timp, aprecierile ce puteau părea de circumstanţă în anii de după dispariţia prematură a folcloristului. Demn de reţinut este faptul că pînă şi criticii săi — după cum am văzut ei au fost numeroşi printre contemporani — nu au ezitat să recunoască cu obiectivitate şi probitate ştiinţifică meri-

[1] Discursul rostit de dl. Rădulescu-Motru la înmormîntarea lui Teodorescu G. Dem., în volumul *În amintirea lui Teodorescu G. Dem.*, p. 46—67.

[2] *În amintirea lui Teodorescu G. Dem.* (1849—1900), Bucureşti, 1902, p. 59—60.

tele neîndoielnice ale autorului acestei ediții. Unul dintre aceștia a fost D. Th. Speranția, care după formularea rezervelor sale — destul de stîngaci redactate — privind metodologia de lucru, autenticitatea unor producții și criteriile de clasificare folosite de G. Dem. Teodorescu, socotește de datoria sa să-și atenueze criticile, precizînd: „S-a întîmplat ca în această lucrare să fac unele observații asupra colecției lui Gh. Dem. Theodorescu (sic!). Am făcut acest lucru pentru că n-am putut face altfel. Să nu se creadă că aș fi avut măcar un moment gîndul de a face să scadă ceva din meritele lui Gh. Dem. Theodorescu care a muncit și a făcut tot ceea ce a putut face, față cu împrejurările în care s-a găsit și cu mijloacele pe care le-a avut. Nu putem învinovăți pe lingviștii vechi că n-au avut vederile lui Pasteur. Fiecare a fost un Pasteur la timpul său. Gh. Dem. Theodorescu la vremea lui a fost tot ce putea să fie. Recunosc, dar, meritele lui Gh. Dem. Theodorescu ca autor al colecțiunii *Poezii populare române*. Am toată pietatea pentru memoria lui și zic: Fericită să fie memoria lui Gh. Dem. Theodorescu"[1].

Deceniile care au urmat au dus, precum se știe, la maturizarea și înflorirea școlii folcloristicii românești pe drumul cercetărilor multidisciplinare și a sintezelor de înaltă valoare social-culturală. Este epoca marcată de mari personalități științifice și culturale, ca și de constituirea unei adevărate școli de specialitate inițiată de Ovid Densusianu. În treacăt fie spus, între acesta din urmă și G. Dem. Teodorescu a existat, într-o vreme, o anume rivalitate, ocazionată — se pare — mai ales de competiția în care s-au aflat cei doi pentru ocuparea unei catedre universitare. Faptul explică, credem, lipsa unor aprecieri de ordin general asupra acestei colecții în publicațiile și studiile lui Ovid Densusianu. Cu toate acestea, materiale culese de G. Dem. Teodorescu apar frecvent citate în lucrările ilustrului filolog și ale elevilor săi. Argumente pentru circulația textelor impuse de această culegere, cu toate implicațiile rezultate de aici, pot fi găsite și în alte numeroase opere de însemnătate majoră apărute în anii interbelici. Astfel, Nicolae Iorga, în *Istoria literaturii*, remarca „tendința netăgăduită de autencitate"[2] ca o calitate

[1] Theodor D. Speranția. *Introducere în literatura populară românească*. Studiu comparativ, București, Tip. „Clemența", 1904, p. 403.

[2] Nicolae Iorga, *Istoria literaturii românești*, București, ediția a II-a, 1925, p. 32.

definitorie și perenă a contribuției lui G. Dem. Teodorescu. Ceea ce atît Ovid Densusianu, cît și Nicolae Iorga ar fi putut exprima cu cugetul împăcat — fără însă să o facă vreodată în chip explicit — a formulat cu deosebită claritate și pregnanță un alt mare savant și fondator de școală, sociologul Dimitrie Gusti: „Abea cu ivirea lui Hasdeu o înțelegere științifică a vieții populare se naște la noi. Iar odată cu G. Dem. Teodorescu începe și seria adevăratelor culegeri științifice. G. Dem. Teodorescu, la 1877, scoate ale sale *Cerceiări asupra proverbelor române (Cum trebuie culese și publicate). Studiu critic și bibliografic.* (București nouă Tipografie a laboratorilor români. 108 pagini), care este un excelent îndreptar de folklor. Iar la 1885, publică acea neîntrecută carte *Poezii populare române* (București, Tipografia modernă, 719 pagini) care a dat impuls celorlalte publicări voluminoase care au urmat"[1].

Impactul marilor colecții folclorice asupra conștiinței estetice și filosofice a spiritualității românești avea să-și găsească expresie în opera celor mai de seamă scriitori și cărturari ai epocii. Unii dintre aceștia ne-au lăsat mărturii despre contactul lor cu opera lui G. Dem. Teodorescu. În discursul de recepție de la Academia Română, poetul și filosoful Lucian Blaga aducea un adevărat elogiu unei piese din colecția de față: „Reciții, de exemplu, legenda poetizată *Soarele și luna* din colecția Teodorescu și veți găsi viziuni prin nimic inferioare celor mai admirate din marele poeme ale omenirii de la *Divina Comedie* pînă la *Faust*"[2]. În memorialistica lui Ion Agârbiceanu, găsim următoarea mărturisire: „Mi se pare că întîia mare încîntare estetică am gustat-o în baladele lui Alecsandri, în poeziile populare din colecția lui Teodorescu, în acțiunea lor, ca și în ritmul și rima versurilor și în frumusețea descrierilor poetice"[3].

Un aspect de mare însemnătate, dar uneori trecut cu vederea, este și impulsul dat de culegerea *Poezii populare române* și de ecoul ei în timp la cunoașterea și circulația internațională a valorilor originale, proprii culturii populare românești. O dovadă, în acest sens, ne-o oferă

[1] Dimitrie Gusti, *Sociologia militans*, București, 1935, p. 58—59.
[2] Lucian Blaga, *Elogiu satului românesc*. Discurs rostit la 5 iunie 1937, Academia Română. Discursuri de recepție, LXXI, p. 13.
[3] Ion Agârbiceanu, *Mărturisiri*, în *Revista Fundațiilor*, VIII, 1 decembrie 1941, nr. 12, p. 525.

o lucrare mai puțin cunoscută a folcloristului Petru Caraman avînd ca obiect o privire critică asupra modalităților de răspîndire a folclorului nostru în străinătate. Iată ce se afirmă în legătură cu traducerile unor piese din culegerea lui G. Dem. Teodorescu în limba franceză, semnate de Jules Brun: „Cea mai estetizantă dintre toate traducerile sale este *Le Romancero roumain-lettre preface de Sully-Prudhomme, Introduction de G. Dem. Teodoresco.* Paris, 1896. J. Brun traduce liber în versuri, adesea foarte reușite sub raport estetic. În general, caută să respecte fondul folkloric. Prin calitățile ei literare pregnante, cartea poate fi gustată de marele public iubitor de literatură populară; nu poate fi totuși recomandată folkloriștilor străini spre folosință, deși nu-i vom tăgădui utilitatea pentru cunoașterea temelor folklorice românești, mai ales, ale baladelor [...]. Nu e cu totul lipsit de interes nici comentariul folkloric, pe care-l publică J. Brun, îndată după citata carte, sub titlul *À propos du Romancero roumain.* Paris 1896 — unde aflăm și o nouă traducere a *Mioriții (La Brebiette)*, mai fidelă ca cea din *Romancero roumain*"[1].

Într-un timp relativ scurt, devenise aproape un loc comun conștiința faptului că „cea mai importantă colecție, după a lui Alecsandri, e a lui G. Dem. Teodorescu"[2], cum afirmă undeva folcloristul Horia Teculescu, iar disputele de detaliu, atît de frecvente între culegători și cercetători, aveau să pornească adesea tocmai de la textele publicate și de la concepțiile teoretice ale autorului pe care îl reeditām în acest an. Iată un exemplu ce se leagă de personalitatea atît de apreciată a cercetătorului Ion Diaconu, pe care și eu, elev al domniei sale, în orașul Fo șani, îl stimez foarte mult, în ciuda unor exagerări, aproape pătimașe, formulate la adresa lui G. Dem. Teodorescu, consemnate în valoroasele sale lucrări de specialitate. Acesta i-a reproșat, în repetate rînduri, lui G. Dem. Teodorescu aspecte mai mult sau mai puțin esențiale legate de culegerea, notarea și reproducerea tipografică a textelor antologate, fără a contesta totuși calitatea estetică și expresivă a materialului publicat: „Valoarea de «autenticitate» ce se vede uneori la

[1] Petru Caraman, *Datinele românești în limba franceză.* Contribuție critică asupra folklorului român în străinătate, București, 1934, p. 14.
[2] Horia Teculescu, *Pe Mureș și pe Tîrnave*, Sighișoara, 1929, p. 15.

G. Dem. Teodorescu cred că e iluzorie. Argumentul îl văd, mai ales, într-un punct de vedere ce va părea cumva curios: G. Dem. Teodorescu evită să noteze, în versul popular, elementul trivial [...][1]. Tot materialul cules de la Petrea Crețul Șolcan — timp de doi ani: 1883—1884 — îl socotim astfel ameliorat, fiindcă, mai ales, în motivele lirice și epice culese de la cîntăreții lăutari se constată abuzul de înjurătură. Și în ce s-a publicat de la acest cîntăreț de talent nu se pot măcar bănui urmele acestea: toate baladele au în culegere ținuta de rigoare a versului cult."[2] Merită, în acest context, să consemnăm și o opinie complimentară formulată, la scurt timp, după apariția acesteia, semnată de folcloristul Gheorghe Vrabie: „Observația că din colecția lui G. Dem. Teodorescu, lipsesc versurile triviale, curente, culese de la lăutari și că acest mult material a fost «ameliorat» sau nesocotit, adică nepublicat, este explicabilă printr-un spirit de decență ce persistă și astăzi. (Acest element a fost notat de Eminescu, dar nu știu de l-ar fi publicat și Gr. G. Tocilescu). Ceea ce nu ar trebui pierdut din vedere, ci chiar în deaproape studiat este că doinele și baladele din noua colecție, întregul său material folkloric păstrează un caracter vegetativ, întîlnit și la Anton Pann: repetarea infinită, reluarea de motive, de fapte banale, toate elementele ce constituiesc însuși caracterul stilului poporan."[3] În același volum, Gheorghe Vrabie, un cercetător familiarizat cu conținutul și spiritul acestei culegeri — dovezi sînt studiile sale din acești ani — face observații pertinente asupra întîietății lui G. Dem. Teodorescu în descoperirea, definirea și valorificarea unor genuri folclorice socotite, pînă la el, minore, dacă nu chiar ignorate în colecțiile premergătoare: „Cele de pînă la el, a lui Pann, Alecsandri și Marienescu, ca și altele, dăduseră întîietate liricului sau epicului. Ridicase la interes de prim ordin doina sau balada și hora. Teodorescu nu neglijează nici pe acestea, însă dă o deosebită atenție unor specii pentru care pe acea vreme și chiar azi, nu exista nici o înțelegere. Acestea erau cele insignifiante, însă pline de

[1] Ion Diaconu, *Folclor din Rîmnicu-Sărat*, vol. II, Focșani, XCIIIV, tip „*Cultura*", p. XL.
[2] *Ibidem*, p. XLVII.
[3] Gheorghe Vrabie, *Folclor românesc*, Craiova, Scrisul românesc (f.a.), p. 39.

miez: cîntece pentru animale, insecte și plante; Jocuri de copii, glume și exerciții de pronunțare, simple producții de cîteva versuri; sau jocul păpușilor, Vasilca, sorcova, Lăzărelul, paparudele și caloianul; Vicleimul, orațiile de nuntă, versuri din basme, descîntece, la care se adaugă un bogat număr de cîntece de lume, de cîntece vesele și colinde. Un material folkloric bogat și divers, în același timp prețios prin problemele de discuție ce s-ar fi putut pune pe marginea lui."[1]

Un moment, nu lipsit de însemnătate, în posteritatea operei lui G. Dem. Teodorescu a fost republicarea, în 1936, a culegerii sale în populara colecție „Biblioteca pentru toți". Intențiile editorilor, exprimate în primul volum, se înscriau în acțiunea generoasă de popularizare a valorilor culturii naționale: „Biblioteca pentru toți" s-a simțit datoare să publice alături de *Poeziile populare ale românilor* de Vasile Alecsandri, *Poeziile populare române* de G. Dem. Teodorescu. Pe aceste două culegeri, cele mai complete, s-a ridicat întregul edificiu ideal al poeziei românești. De la graiul și simțămintele obștești, din aceste două tezaure s-au inspirat și au tras cărări proprii marii noștri poeții, începînd cu V. Alecsandri."[2]

În deceniile din urmă, folcloristica noastră a cunoscut, precum bine se știe, un avînt fără precedent, definit prin cercetări de mare extindere și amploare, sprijinite cu generozitate de politica culturală a partidului și statului nostru. Etapa actuală a acestei activități de evidentă însemnătate socială și istorică se concretizează atît printr-o imensă cantitate de informații acumulate cu grijă și conștiinciozitate științifică, cît și prin apariția unor prime lucrări de sinteză, definitorii pentru valorificarea tuturor străduințelor înaintașilor și contemporanilor în acest domeniu. Aplicînd cu creativitate cuceririle științei și metodologiei epocii noastre, cercetătorii de astăzi sînt în măsură să-și consolideze opiniile și concluziile asupra imensului material ce l-au avut de prelucrat, oferindu-ne — atît nouă, cît și generațiilor viitoare — o imagine completă și limpede despre specificul culturii populare românești. Revenind la autorul ediției de față, vom reține o apreciere formulată, din perspec-

[1] *Ibidem*, p. 39.

[2] G. Dem. Teodorescu, *Colindele din marea operă: Poezii populare române*, Editura librăriei „Universale" Alcalay, București, 1936. Vezi coperta.

tiva folcloristicii contemporane, în lucrarea de sinteză a lui Ovidiu Bîrlea, *Istoria folcloristicii românești:* „Contribuția capitală a lui G. Dem. Teodorescu e adusă de colecția sa, *Poezii populare române* (1885). Cine o deschide e cuprins de sfiala lucrului monumental [...] s-au scris și bune și rele, despre această colecție, dar nu se poate tăgădui că ea e fructul unei munci îndelungi și stăruitoare pentru a da la iveală ceea ce are, mai ales, un popor talentat.[1] [...] Colecția lui Teodorescu e intermediară între o culegere propriu-zisă, de profil regional, și un corpus ce vrea să includă toate tipurile cunoscute [...] Ceea ce l-a reținut de la alcătuirea unui *corpus* al poeziilor populare a fost întinderea prea mare a volumelor necesare, de aceea, el s-a mulțumit cu indicarea bibliografică a variantelor. Sub acest aspect, Teodorescu înscrie în istoria colecțiilor un suport științific de seamă care va fi realizat de culegătorii conștiincioși, punînd în lumină, în felul acesta, aria de răspîndire a tipurilor și relevînd frecvența mai deasă sau mai scăzută, pe alocuri, unicitatea lor. Redactarea bibliografică reliefa, în același timp, unitatea culturală a poporului român în ceea ce privește tematica fundamentală și folclorul arhaic cu înfățișare clasică. Teodorescu a ținut să cuprindă toate speciile versificate, depășindu-l și sub acest aspect pe Alecsandri. El a inclus pînă și formulele din basmele culese de el, mai puțin din ale altora, cu toate că intenționa și publicarea unui volum de basme.[2] [...] Dar meritul covîrșitor al colecției stă în valoarea inegalabilă a o bună parte din materialele publicate. Îndeosebi colindele și baladele dau la iveală variante pe deplin rotunjite, de o mare vigoare epică, lăsînd în urmă, variantele din alte colecții. De aceea, colinda și balada muntenească se studiază cu precădere din această colecție, care are și meritul întîietății cronologice pentru provincia subcarpatică. *Meșterul Manole*, *Kira*, *Stanislav*, *Badiul*, *Corbea* dintre balade, alături de cele mai multe colinde nu pot lipsi dintr-o antologie."[3] În contextul general al preluării și valorificării moștenirii culturale, contribuția lui G. Dem. Teodorescu la constituirea și progresul ulterior al școlii folcloristicii naționale s-a bucurat de atenția cuvenită. Vom aminti aici încercarea

[1] Ovidiu Bîrlea, *Istoria folcloristicii românești*, p. 253.
[2] *Ibidem*, p. 254.
[3] *Ibidem*, p. 258.

de reeditare a colecției din 1885, datorată lui Al. Bistrițeanu, care publică în 1957 doar o ediție de popularizare. Sînt omise notele, datele asupra informatorilor, iar textele sînt publicate într-o ordine întîmplătoare. „În această ediție — precizează în prefață îngrijitorul ei — nu s-au reprodus decît o parte din masiva culegere a folcloristului"[1]. Este vorba despre următoarele specii: cîntece și doine, balade, colinde, orații de nuntă, cîntece și jocuri de copii, ghicitori. Cum era și firesc, Al. Bistrițeanu și-a formulat opinia asupra lucrării lui G. Dem. Teodorescu: „Colecția cuprinde, aproape 50 000 de versuri și reprezintă o muncă plină de sîrg de mai bine de douăzeci de ani. Culegerea impresionează nu numai prin numărul bogat de bucăți, dar și prin varietatea mare de specii. În afară de doine, hore, balade, colinde, orații de nuntă, se adaugă volumului numeroase cîntece și jocuri de copii, întrebări, ghicitori, glume și exerciții de pronunțare — producții folclorice care nu apăreau în alte culegeri ale timpului. Mare este și numărul celor care i-au comunicat lui G. Dem. Teodorescu poeziile din colecția sa. [...]. Bogăția materialului cules, varietatea de specii oferită de acest material, metoda științifică de culegere și publicare a textelor fac din volumul de *Poezii populare* al lui G. Dem. Teodorescu una din cele mai valoroase colecții de folclor românesc din secolul al XIX-lea."[2] Stimulat de apariția unei lucrări care și-a propus să valorifice moștenirea culturală a înaintașilor, scriitorul Ștefan Bănulescu a publicat în presa literară un articol de atitudine din care spicuim: „cu volumele sale de studii asupra folclorului, care cîștigă mereu în accente critice față de lipsa de fidelitate, sau de sistematizare a unor culegeri, G. Dem. Teodorescu își anunță și își fixează trăsăturile, cu totul noi, ale colecției sale de poezii populare de mai tîrziu. Mai ales, conferința ținută la Ateneul Român despre *Petrea Crețul Șolcan* și publicată în volum în 1884, anunță profilul colecției sale și concepția pe care avea să se întemeieze. [...] Evoluția concepției sale asupra folclorului are drept temei munca neîntreruptă de culegător. Întîlnirea fericită dintre ideile sale cele mai bune în materie de istorie literară, critică și sistematizare folclorică și dintre activitatea sa de două

[1] G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare*. Ediție îngrijită și prefață de Al. Bistrițeanu, București, Editura Tineretului, 1957, p. 13.
[2] *Ibidem*, p. 14.

decenii de culegător, e marcată de colecția *Poezii populare*, apărută în 1885, care constituie deopotrivă un «eveniment» atît prin bogăția, diversitatea materialului și prin piesele folclorice capitale pe care le aduce, cît și prin concepția remarcabilă care a stat la baza dispunerii materialului cules, a aparatului erudit, complex, de note istorice, filologice, comparative, care însoțesc acest material."[1]

Un alt moment semnificativ al cinstirii memoriei lui G. Dem. Teodorescu l-a constituit aniversarea celor șase decenii de la moartea folcloristului. Din articolele și evocările publicate în presă cu acest prilej reținem cîteva de natură să oglindească nu numai punctele de vedere științifice, ci și aria culturală largă a posterității lui G. Dem. Teodorescu, a cărui operă a reținut atenția criticii literare.

J.B.: „Cu marele volum (700 de pagini mari, pe două coloane) de poezii populare, G. Dem. Teodorescu și-a cîștigat în istoria culturii noastre un loc de cinste. El ne-a dat, pentru întîia oară, o culegere de produse autentice, grupate după criterii bine chibzuite și însoțite de informații prețioase pentru cunoașterea originii și circulației acestor produse. Ne permitem să adăugăm că *notele* istorice și lingvistice au țintit să asigure o mai bună înțelegere a materialului cules cu multă trudă și meticuloasă atenție. Nu întotdeauna explicațiile sale sînt satisfăcătoare; dar ele au meritul de a pune probleme și de a provoca soluții mai întemeiate, potrivite cu treptele spinoase ale științei. Acest merit îl are nu numai marca colecție, ci și studiul *Încercări critice asupra unor credințe, datine și moravuri ale poporului român*, lucrare care a văzut lumina tiparului în București, în anul 1874."[2]

Ion Dodu Bălan: „Așezînd pe baze științifice cele mai bune tradiții ale cercetărilor folclorice inițiate de pașoptiști, Gh. Dem. Teodorescu, născut la un an după revoluția de la 1848, a lăsat urmașilor una din cele mai de seamă culegeri de folclor cunoscută pînă azi cuprinzînd circa 50.000 de versuri, pe care am dori-o reeditată integral de una din editurile noastre. Dacă, din motive lesne de înțeles, scriitorii de la 1848, care au manifestat interes pentru folclor, au încălcat uneori principiile

[1] Ștefan Bănulescu, *Note pe marginea unei noi ediții, G. Dem. Teodorescu*, în *Gazeta literară*, an 4, 1957, nr. 18, din 1 mai.

[2] J. B., *G. Dem. Teodorescu*, în *Gazeta literară*, nr. 36, 1960.

ştiinţifice în culegerea producţiilor populare, Gh. Dem. Teodorescu, învăţînd din greşelile lor, a înţeles că strîngătorul de folclor trebuie să reproducă cu maximum de fidelitate autenticitatea textului. Şi, într-adevăr, multe din poeziile culese de el au fost şi vor fi încă modele de limbă poetică, exemple pentru limpezimea expresiei şi geniului lingvistic al creatorului anonim [...]. Pe lîngă aşezarea pe principii ştiinţifice a culegerilor de folclor, importanţa lui Gh. Dem. Teodorescu în cultura noastră folclorică rezidă şi în faptul că el lărgeşte nespus de mult sfera interesului pentru folclor, consemnînd, pentru prima dată la noi, specii variate ca: ghicitori, cîntece şi jocuri de copii, exerciţii de pronunţare şi altele. Aşadar, importanţa culegerii sale constă şi în bogăţia tematică şi varietatea speciilor cuprinse. Lucrul acesta reiese cu mai multă pregnanţă, dacă o raportăm la alte două culegeri monumentale, realizate una de Alecsandri şi alta de Eminescu. Creatori ei înşişi, cei doi culegători manifestau evident preferinţe subiective."[1]

Parcurgînd bogata bibliografie a acestor ani, nu putem să nu remarcăm o anume deplasare a accentelor interpretative în sensul dezbaterilor metodologice, firești dealtfel pentru stadiul actual al cercetării folclorice. Petru Ursache, de pildă, defineşte din acest punct de vedere meritul de înaintaş al lui G. Dem. Teodorescu ... „este folcloristul care ne-a dat colecţia de la 1885 — important eveniment — dar şi primul dintre folcloriştii noştri care a formulat cîteva principii metodologice."[2]

La cîteva dintre ele se referă Iordan Datcu în *Dicţionarul folcloriştilor*, lucrare care sintetizează străduinţele specialiştilor în domeniul folclorului literar: „Amploarea culegerii personale, care cuprinde mai toate filoanele creaţiei populare şi piesele selectate din alte colecţii, pentru a ridica gradul de reprezentabilitate, fac din *Poezii populare române* o sinteză a folclorului românesc, rural şi urban de la sfîrşitul secolului al XIX-lea prin unele piese avînd rădăcini chiar în secolul al XVII-lea. Grijii pentru acurateţea transcrierii textelor, pentru formele vorbirii populare şi pentru unele fonetisme i se adaugă alte elemente

[1] I. D. Bălan, *G. Dem. Teodorescu*, în *Gazeta literară*, nr. 35, 1960. Reprodus în volumul *Valori literare*, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1966, p. 261—262.

[2] Petru Ursache, *„Şezătoarea" în contextul folcloristicii*, Editura Minerva, Bucureşti, 1971, p. 38.

care asigură ținuta științifică a colecției: consemnarea variantelor din repertoriul informatorilor chestionați, indicarea la unele piese și a variantelor apărute în alte colecții, Teodorescu fiind, în această direcție — cum remarca Ov. Papadima — «primul la noi care se preocupă de problema variantelor, dîndu-i soluția cea mai firească și mai economică»; examinarea genezei și a circulației unor cîntece; precizarea împrejurărilor în care se cîntă unele piese; citarea unor creații culte cu izvoare folclorice (balada lui I. Catina, pe motivul cîntecului bătrînesc *Corbea*). Prezentările ce preced capitolele colecției sînt veritabile monografii ale genurilor și formelor poetice folclorice."[1]

Tendințele și strădaniile actuale ale cercetătorilor de a alcătui culegeri cît mai complexe, structurate pe marile zone folclorice și-au găsit și ele izvoarele în fundamentala lucrare a lui G. Dem. Teodorescu. O confirmă, printre alții, folcloristul Ioan Șerb în studiul introductiv la colecția, care continuă să apară sub genericul *Folclor din Oltenia și Muntenia:* „De mai bine de un secol, de la apariția colecției lui V. Alecsandri pînă astăzi, una din colecțiile fundamentale de folclor românesc, care cuprinsese numeroase poezii populare din Valahia și pînă la apariția colecției *Folclor din Oltenia și Muntenia*, bibliografia folclorului românesc consemnează o seamă de folcloriști preocupați de cercetarea și valorificarea creației populare din aceste ținuturi. În primul rînd, trebuie să amintim impunătoarele colecții ale lui G. Dem. Teodorescu și Gr. G. Tocilescu a căror texte sînt majoritatea din aceste regiuni."[2]

Este interesant de remarcat că cercetările din ultimii ani au adîncit și amplificat studiile cu privire la viața și contribuția înaintașilor în domeniul folclorului și etnografiei. Să-l amintim în acest context pe Virgiliu Ene, care a publicat, în 1977, o suită de portrete, la locul cuvenit fiind și autorul ediției pe care-o îngrijim. „G. Dem. Teodorescu a intenționat, și a reușit, în largă măsură, să alcătuiască cea mai amplă și

[1] Iordan Datcu, *Dicționarul folcloriștilor*. Folclorul literar românesc, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 425—426.

[2] Ioan Șerb, *Introducere în folclorul Olteniei și Munteniei*, în volumul *Folclor din Oltenia și Muntenia*, vol. I, Editura pentru literatură, București, 1967, p. XXI.

ştiinţifică colecţie de poezii populare ale poporului nostru. Prin colecţia sa de *Poezii populare române*. G. Dem. Teodorescu voia să dea şi o replică colecţiei lui Vasile Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*, din 1866 (vezi şi asemănarea celor două titluri). Cele mai sus afirmate se pot dovedi analizînd şi conferinţa *Petrea Creţul Şolcanu*, conferinţă în care G. Dem. Teodorescu, deşi vorbeşte cu respect de marele său înaintaş, nu-i iartă intervenţiile în textul popular supunîndu-le unui sever comentariu critic. Din acest punc de vedere, cele afirmate de conferenţiar sînt pe deplin întemeiate, dar nu trebuie să omitem nici cealaltă latură a problemei, scopul înalt patriotic care a stat la baza volumului *Poezii populare ale românilor* (întocmite) de bardul de la Mircești."[1]

Unele specii folclorice au fost studiate de G. Dem. Teodorescu în intimitatea lor structurală, ceea ce ne îndreptăţeşte să observăm că multe dintre cercetările şi culegerile ce au apărut ulterior îşi pot revendica începuturile din lucrările lui *Ghedem*. Iată ce afirma recent Monica Brătulescu: „Studiul lui G. Dem. Teodorescu — este vorba despre *Noţiuni asupra colindelor române*, Bucureşti, 1879 — cuprinde, pe lîngă date etnografice, (titlurile populare ale colindei şi modul de execuţie) şi cîteva observaţii pătrunzătoare cu privire la raportul dintre unele texte şi evenimente istorice. Contribuţia lui G. Dem. Teodorescu la cercetarea colindei se întregeşte şi prin clasificarea pe care aceasta o propune în prefaţa volumului său din 1885, *Poesii populare române*. Autorul include, în aceeaşi categorie, (categoria a. Solare şi superstiţioase) tipuri cu caracter mitologic şi creştin, depăşind prin aceasta modul convenţional — atît de frecvent şi azi — de divizare a colindelor în laice şi religioase"[2]. O contribuţie similară se poate constata şi în ceea ce priveşte balada. Citãm din capitolul *Folcloriști, ideile şi opera* lor din *Istoria literaturii române*, realizat de I. C. Chiţimia. „Compartimentul de greutate al colecţiei a devenit cel al *Cîntecelor vechi* (legende şi balade), astăzi cel mai cunoscut şi apreciat. Într-adevăr, la capodoperele descoperite de Alecsandri, era prima dată cînd se publi-

[1] Virgiliu Ene, *Folcloriști români*, Editura Facla, 1977, p. 105.
[2] Monica Brătulescu, *Colinda românească*, Editura Minerva, Bucureşti, 1981, p. 11—12.

cau masiv variante importante și balade noi în stilul Dunării de Jos. Poporul și creația lui nu mai erau o descoperire a romantismului pașoptiștilor. El exista permanent ca o forță creatoare în note variate. Variantele culese de G. Dem. Teodorescu sună altfel decît cele publicate de Alecsandri. Acțiunea epică este mai desfășurată și uneori în linii mai dure [...] Toate temele cunoscute din Alecsandri își au anume variante în acustica nouă sau exercită teme noi, precum *Gheorghelaș* (personaj istoric) ale cărui acte particulare sînt modelate după aspirațiile maselor. Este compartimentul cu cele mai multe piese culese din nou. Din cele 85 de balade numai 12 au fost scoase din alte publicații. Un mare număr (32) au fost culese de la același cîntăreț, Petrea Crețul Șolcan, ceea ce le conferă o anumită unitate de stil."[1] Și ca o confirmare a unor păreri cu ardente intuiții de previziune exprimate încă la începutul secolului al XX-lea revine, în anii noștri, opinia, de astă dată solid fundamentată științific, potrivit căreia G. Dem. Teodorescu a însemnat cu toate slăbiciunile colecției sale — după Vasile Alecsandri — o etapă calitativ nouă în cunoașterea de sine a culturii populare românești. A afirmat-o, printre alții, cunoscutul filolog și editor, Dumitru Murărașu, într-o emisiune radiodifuzată dedicată lui G. Dem. Teodorescu: „În scrisorile lui către Iacob Negruzzi, arată cît de greșite erau, ca metodă, culegerile publicate de At. M. Marienescu, Băncilă, Hințescu, N. Caranfil. Critica mult prea aspră este și la adresa lui V. Alecsandri pentru modificările ce le-ar fi făcut producțiilor populare, prin aceasta aducînd pagubă îndeosebi filologiei și istoriei limbii. Astfel, un spirit științific se instituia și prin G. Dem. Teodorescu în materie de folclor. El n-a rămas numai teoretician. Marea lui culegere de *Poezii populare române* este impresionantă prin bogăția și varietatea producțiilor. Materialul este organizat pe grupe-specii, fiecare avînd lămuriri istorico-literare valoroase și la fiecare producție se notează unde și de la cine a fost culeasă. Este cea mai frumoasă colecție, tipărită cu multă grijă, pe care o avem după lucrarea din 1866 a lui Alecsandri"[2].

---

[1] I. C. Chițimia, *G. Dem. Teodorescu*, în *Istoria literaturii române* (lucrare colectivă), vol. III, Editura Academiei R.S.R., București, 1973, p. 894—895.

[2] Vezi *Programul de radio și Televiziune*. Emisiunea „Mioriță" din 24 aprilie 1976.

Printre cei care au depus, în mod constant, eforturi de cercetare și interpretare științifică a contribuției unor înaintași de seamă ai folcloristicii noastre se numără Ovidiu Papadima. Vom încheia acest capitol dedicat posterității colecției pe care am îngrijit-o, cu o apreciere extrasă din lucrarea *G. Dem. Teodorescu*, precizînd că este vorba despre prima cercetare cuprinzătoare dedicată, în întregime, autorului culegerii *Poezii populare române:* „G. Dem. Teodorescu! Un nume identificat cu o carte: colecția lui de poezii populare. Atît de contopit cu ea, încît îi ține acestei cărți locul de titlu. Neamul românesc a făcut o carte și G. Dem. Teodorescu i-a dat ca titlu numele său. Atît! [...] Iar G. Dem. Teodorescu e un nume, un titlu, o garanție pentru cea mai bogată și mai suculentă colecție de poezii populare ce avem pînă acum, adică un om a cărui viață istorică a fost total resorbită de viața anonimă a operei sale principale."[1]

Cu această succintă privire asupra unor ecouri mai vechi și mai noi, stîrnite de colecția lui G. Dem. Teodorescu încheiem corpul de note în deplină cunoștință a faptului că datele incluse în acestea pot fi oricînd completate, avînd în vedere caracterul selectiv al aparatului critic ce însoțește ediția de față. Ne exprimăm părerea, care este și o dorință, că varietatea publicațiilor și studiilor lui G. Dem. Teodorescu, legate într-un fel sau altul de această carte fundamentală a culturii noastre naționale poate și trebuie să constituie, în viitor, substanța unui alt volum. Mulțumind încă o dată Editurii Minerva pentru inițiativa tipăririi ediției de față, ne propunem continuarea strădaniilor în vederea valorificării integrale a operei lui G. Dem. Teodorescu.

București, ianuarie 1981

[1] Ovidiu Papadima, *G. Dem. Teodorescu*, București, 1944, p. 309—310.

INDICE DE INFORMATORI

Indicele cuprinde numai informatorii lui G. Dem. Teodorescu, la piesele folclorice care au menţiuni privitoare la culegeri. Am menţionat judeţul, oraşul, tîrgul, comuna sau satul, numele, pronumele, porecla informatorilor şi, atunci cînd au fost specificate, vîrsta, profesiunea şi anul cînd s-au făcut culegerile. De asemenea, am specificat genul textelor, numărul lor şi paginile unde pot fi depistate în colecţie. Atunci cînd în notele lui G. Dem. T., au lipsit datele sigure cu privire la informatori şi culegere, am menţinut însemnările generale de genul: bătrîn din Slănic; după copii; diferiţi colindători etc.

JUDEŢUL BRĂILA

1. Şolcan, Petrea Creţul (1883, 1884), lăutar din Brăila (74 ani); cîntece de lume: (107), vol. I, p. 247, 248, 249, 250, 252, 257, 258, 259, 261, 262, 263, 267, 269, 270, 271, 273, 275, 276, 277, 278, 282, 283, 283, 284, 285, 287, 288, 289, 290, 295, 295, 296, 297, 298, 298, 299, 299, 299, 301, 301, 301, 303, 308, 312, 314, 314, 316, 317, 317, 317, 318, 319, 321, 322, 322, 324, 324, 325, 326, 326, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 333, 338, 339, 339, 344, 345, 347, 348, 349,

350, 356, 357, 358, 358, vol. II, p. 5, 6, 11, 16, 17, 17, 101, 108, 118; 121, 124, 126, 133, 141, 145, 154, 172, 178, 185, 189, 194, 196, 221, 231, 259,345, 359; vol. III, p. 5, 18, 31, 36, 40, 53, 60, 74, 95, 98.

BUCUREȘTI

3. Constantinescu, Elena (1869, 1870, 1871, 1874) moașă; cîntece de lume: (1), vol. I, p. 336, descîntece: (4), vol. II, p. 32, 34, 41, 67.

4. Diferiți colindători din București (1870); colinde: (1), vol. I p. 63.

5. Diferite descîntătoare din București (1881); descîntece: (1), vol. II p. 42.

6. Diferiți lăutari din București (1868—1870, 1875—1872); cîntece de lume: (1), vol. I, p. 302; cîntece vechi: (1), vol. II, p. 185.

7. Diferiți lăutari din București, (1867, 1868, 1869, 1872, 1873, 1878); cîntece de lume: (10), vol. I, p. 252, 292, 294, 304, 313, 316, 319, 321, 323, 331.

8. Dumitrache, (1865), tîmplar; glume: (1), vol. I, p. 241.

9. După copii în București (1869, 1870, 1873); jocuri de copii; (1), vol. I, p. 142; glume: (2) vol. I, p. 241, 242.

10. După trei fetițe (1885); Lăzărelul: (1) vol. I, p. 161. [...]

12. Gheorghiu, Anastasia (1884, 1885); rugăciuni și jocuri de copii: (5), vol. I, p. 139, 144, 144, 150, 154; glume: (2), vol. I, p. 304, 307.

13. Gruia, Niță (1867); colinde: (1), vol. I, p. 47.

14. Ileana, fata lui Nicolae Amarul (1884); Lăzărelul: (1), vol. I, p. 162.

15. În București (1870, 1871, 1873, 1875); sorcovă; (1) vol. I, p. 116; rugăciuni: (3), vol. I p. 140, 151, 152.

16. Lăutar din Obor (1868); cîntec de lume: (1), vol. I, p. 336.

17. Lăutari din București (1868, 1869, 1871, 1872, 1880); cîntece de lume: (7) vol. I, p. 248, 258, 304, 330, 341, 346, 358.

20. Moscu, Vasile (1865, 1869, 1870, 1872); colinde: (4), vol. I, p. 33, 54, 71; cîntece de lume: (1), vol. II, p. 15; cîntece vechi: (1), vol. II, p. 318

21. Mușat, Șerban, (1884), fost pompier, fost soldat, fost artilerist rauncitor țigan, muncitor la Crucea-de-Piatră; colinde: (11) vol. I, p. 35, 41, 48, 65, 69, 77, 83; [...]paparude: (1), vol. I, p. 168; cîntece de lume (2), vol. I, p. 310, vol. II, p. 15; cîntece vechi: (10), vol. II, p. 144, 150, 182, 204, 209, 244, 250, 304, 309, vol. III, 63.

22. Neaga, (1865, 1866, 1867, 1869), descîntătoare; caloianul: (1), vol. I, p. 171; glume: (1), vol. I, p. 242; descîntece: (2), vol. II, p. 68, 80.

23. Pandelescu, Maria, (1885); glume: (2), p. vol. I, 240, 240.

24. Pantelimoneanul, Ioniță Nicolae, (1885), cobzar de 65 de ani; cîntece de lume: (1) vol. I, p. 265; cîntece vechi: (6), vol. II, 113, 213, 225, 250, vol. III, 46, 82.

25. Popovici, (1867), medic veterinar; cîntece de lume: (1) vol. I, p. 299.

26. Roman, Nicolae, poreclit Papă-Lină, (1884), bucătar; colinde (2) vol. I, p. 50,56.

27. Stîngu, Marin, (1880), tăietor de lemne; descîntece: (1) vol. II, p. 44.

28. Stroe, (1869), tăietor de lemne; cîntece de lume: (1) vol. I, p. 323.

29. Șenchea, Nicolae, (1868, 1873), student în București, din Transilvania; cîntece de lume: (1), vol. I, p. 270.

30. Teodorescu, Sultana — mama lui G. Dem. T. — (1865, 1866, 1867, 1868, 1870, 1871); cîntece de lume: (11), vol. I, p. 263 266, 307, 311, 312, 331, 344, vol. II, 12, 13, 17, 20 descîntece: (1), vol. II, p. 83; cîntece vechi: (3), vol. II, p. 185, 314, vol. III, 57.

31. Teodorescu, Tudor-tatăl lui G. Dem. T. — (1865, 1866, 1867, 1868, 1869); colinde: (7), vol. I, p. 27, 28, 43, 52, 55, 65, 71. cîntece de lume: (1), vol. II, p. 20; cîntece vechi: (1) vol. II, p. 314.

JUDEȚUL DÎMBOVIȚA

33. Lăutar din Tîrgoviște; cîntece de lume: (1), vol. I, p. 284.

34. Lăutar din Valea-Lungă (1872); cîntece de lume: (3), vol. I p. 277, 352, vol. II, 15.

JUDEȚUL ILFOV

35. Bătrîn lăutar din satul Giuleşti (1870); cîntece vechi: (1), vol. I, p. 118 [...]

37. Dumitra, (1868, 1871), moaşă din com. Rudeni, sat Catane; cîntece de lume: (1), vol. II, p. 6; descîntece: (2), vol. II, p. 38, 77.

38. Dumitra, (1866), moaşă în satul Giuleşti; descîntece: (1), vol. II, p. 72.

39. Ioniţă (1867, 1869, 1870), lăutar din com. Rudeni; cîntece de lume: (14), vol. I, p. 249, 260, 306, 310, 313, 317, 320, 326, 327, 339, 346, 351, 353, vol. III, p, 13.

41. În comuna Maia (1871); cîntece de lume: (1), vol. I, p. 328.

42. La o nuntă ţărănească în Rudeni (1870),; cîntece de lume: (1), vol. I, p. 342.

43. Lăutar din satul Catane (1867); cîntece de lume: (1), vol. I, p. 300.

44. Lăutar din Colentina (1869); cîntece vechi: (1), vol. III, p. 60.

45. Lăutar din satul Giuleşti (1870); cîntece vechi: (1), vol. II, p. 418.

46. Lăutar din Negoieşti (1868); cîntece de lume: (1), vol. I, 354.

47. Lăutari din tîrgul Fierbinţi (1865, 1866, 1871); cîntece de lume: (6) vol. I p. 295, 297, 302, 348, 351, 351.

48. Maria (1869), moaşă din com. Negoieşti; cîntece de lume: (1), vol. I, p. 315.

49. Marin (1867), lăutar din satul Catane; cîntece de lume: (1), vol. I, p. 308.

50. Nedelea (1865), bătrînă din satul Maia; descîntece: (1), vol. II, p. 66.

51. Safta (1864, 1868, 1870), moaşă din com. Domneşti; cîntece de lume: (1), vol. II, p. 21, descîntece: (2), vol. II, p. 69, 81.

52. Stana (1868, 1869), moaşă din satul Giuleşti; descîntece: (1), vol. II, p. 28.

53. Stana, (1871), moaşă din comuna Rudeni; scaloianul: (1), vol. I, p. 171.

JUDEȚUL PRAHOVA

54. Bătrîn din Slănic, (1879); descîntece: (1) vol. II, p. 79.]...]

JUDEȚUL TELEORMAN

56. Nițul, (1880), lăutar din Teleorman; cîntece vechi: (1), vol. II, p. 273.

JUDEȚUL VLAȘCA

57. La Corbii-Ciungi (1865); cîntece de lume: (1), vol. I, p. 804.

58. Lăutar din Clejani (1868); cîntece de lume: (1), vol. I, p. 274.

59. Lăutar din Corbii-Ciungi (1867); cîntece de lume; (1). vol. I, p. 286.

60. Lăutari din Corbii-Ciungi (1867); cîntece de lume: (1), vol. II, p. 352.

61. Lăutari din tîrgul Potlogi (1865, 1869); cîntece de lume: (2), vol. I, p. 355, vol. II, p. 18.

62. Stanciul, (1866), lăutar din com. Corbii-Mari, cîntece de lume: (2), vol. p. 271, 290.

63. Stăneasca Constantina (1883), bătrînă din tîrgul Potlogi; ghicitori: (114); probleme numerice: (1), vol. I, p. 233.

FĂRĂ DATE SIGURE, PRIVIND JUDEȚUL SAU LOCALITATEA

65. După lăutari din Arțari (poate să fie vorba de satul Arțari, aparținînd la acea dată de com. Ileana jud. Ialomița), (1869, 1870); cîntece de lume: (1), vol. p. I, 250.

66. După un bătrîn pădurar, la Găvanul (probabil schitul de călugări din com. Mînzălești, jud. Buzău); cîntece de lume: (1), vol. I, p. 278.

GLOSAR

A.

acloaie, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 22.

adăsta, vb. — a aştepta cu nerăbdare.

aferim, interj. (turcism) — bine! bravo! perfect! admirabil! (în sens bun).

agă (pl. *agale*), s.f. (înv.) — ofiţer, comandant în armata otomană.

aglică, s.f. — plantă erbacee cu flori albe sau roşiatice, cu miros plăcut de portocale: florile se folosesc în medicina populară şi la aromatizarea vinului.

aht (pl. *ahturi*), s.n. (reg.) — oftat, dor înfocat şi neîmplinit, suferinţă.

ai, s.m., pl. (înv. şi reg.) — formă arhaică a lui *ani*.

ajuna, vb. — (în practicile religioase) a nu mînca nimic, a ţine post, a răbda de foame.

alac, s.n. — specie de grîu foarte rezistentă, cu un singur bob în spiculeţ care creşte în regiuni muntoase.

alămîi, s.f. (reg.) — lămîi.

albăstrîn, adj. (pop.) — culoare care bate în albastru.

altiţă, s.f. — partea ornamentală dinspre umeri a cămăşilor ţărăneşti; de obicei cusătura se aplică pe cămăşile femeieşti, dar uneori şi pe cele bărbăteşti.

aman, interj. — grație! îndurare! iertare! (la musulmani: se solicită cruțarea vieții, se imploră îndurarea).

amu, adv. (reg.) — acum.

amvon, s.n. (pop.) — tribună de pe care se predică în biserică.

amurez, s.m. (fam.) îndrăgostit; iubit.

anasîni, interj. — înjurătură trivială turcească.

angara, s.f. — greutate materială, muncă fără plată, corvoadă grea, bir.

apriat, adj. — desluşit, limpede, clar, lămurit.

aprozei, s.m. pl. — diminutiv al lui *aprozi*.

apucat, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 32.

arac, s.m. — par de sprijin, băț înfipt în pământ care susține vița de vie sau alte plante agățătoare; var. *harac*.

arambașa, s.m. (înv.) — căpitan de hoți sau de haiduci (în cîntecele populare).

arap, s.m. (pop.) — om cu pielea și părul de culoare neagră.

arăci, vb. — a sprijini, a pune pe araci vița de vie sau alte plante agățătoare.

arcan, s.n. — funie răsucită, laț de prins caii, în vechime întrebuințat și în bătălie.

argea, s.f. — război de țesut instalat într-un șopron; locul unde se așeza înainte vreme războiul de țesut.

armaș, — vezi nota lui G. Dem. din vol, p. 26.

armășie, s.f. (înv.) — funcția de armaș, instituția în fruntea căruia se afla vel-armașul.

arnăut, s.m. — specie de grîu de primăvară cu bobul lunguеț și în muchie, de culoarea galbenă-deschisă; este întrebuințat la fabricarea pastelor făinoase.

arnăut, s.m. — soldat mercenar (albanez) din garda domnească, recrutat și angajat în epoca fanariotă de domnitorii de la noi; servitor boieresc înarmat.

aromi, vb. — a aţipi, a adormi pe jumătate, a visa.

aromit, adj. — uşor aţipit, adormit pe jumătate.

arțăraș, s.n. — diminutiv al lui *arțar*.

arvun, s.m. (pop.) — specie de arbore neidentificat mai îndeaproape, probabil arțar stufos, cu frunza lată ca de platan (cuvîntul se întîlnește numai în folclor).

aşteamăt, adv. — încet, agale, pe neobservate, din umbră.

atlaz, s.n. (pop.) — stofă de mătase fină, lucioasă pe o singură parte.

aurel, adj. (pop., reg.) — de culoarea aurului, auriu; sclipitor ca aurul.

avrămeasă, s.f. — plantă de cîmp cu flori mari, roșii veninariță, întrebuințată de vrăjitoare.

azimioară, s.f. — diminutiv al lui *azimă.*

B.

baibarac, s.n. — haină țărănească scurtă cam pînă la brîu, purtată, odinioară în special de femei și copii.

bairac, s.n. (înv.) — unitate militară (de voluntari) care servea sub un drapel.

bală, s.f. — fiară îngrozitoare, spurcată, dihanie, monstru.

baltac, s.n. (pop.) — armă veche, un fel de secure cu două tăișuri avînd coada lungă.

baniță, s.f. — veche unitate de măsură pentru cereale; vas executat din doage.

barbaric, s.m. (reg.) — mustăți lungi și răsucite.

barlaboi, s.m. — plantă cu rădăcini cărnoase și mari ca morcovii, puțin zaharoase și cu un gust plăcut, aromatic.

basnu, s.n. (reg.) — poveste mincinoasă, scornită.

bașă, s.f. — pașă.

baș-bătrînul, adj. — cel mai de seamă bătrîn; bătrîn de frunte.

baș-caimacan, s.m. — cel dintîi dintre calmâcani.

baș-marghiol, adj. — foarte isteț, deștept, strengar de frunte.

baș-rachiu, s.n. — rachiu din cel mai bun.

baș-țărigrădeni, s.m.pl. — cei mai de seamă dintre locuitorii Țarigradului.

băltăgele, s.n. pl. — diminutiv de la *baltage.*

bănat, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I. p. 74

bărdaș, s.m. (reg.) — cel ce lucrează cu barda, lemnar, dulgher.

becher, s.m. — cel ce se ține numai de petreceri și strengării.

becheraș, s.m. — diminutiv al lui *becher.*

bei, s.m. (înv.) — guvernator al unui oraș sau al unei provincii din Imperiul otoman; titlul dat de turci demnitarilor din țările românești; (pr. ext.) prinț oriental.

bellic, s.n. — corvoadă, muncă gratuită sau cu plată mică pe care erau siliți sătenii s-o facă în folosul autorităților (și în folosul turcilor); dijmă.

bejenărie, s.f. — pribegie, fugă pricinuită de urgia năvălirii dușmanilor.

belciugate, adj. — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I. p. 88.

beldie, s.f. (reg.) — prăjină lungă și subțire; ciomag; bîtă.

benedită, adj. — (bisericesc) binecuvîntată.

beșleagă, s.m. (înv.) — căpitan de beșlii.

beșliu, s.m. (înv.) — soldat (turc) de cavalerie care făcea serviciul de curier domnesc sau de jandarm.

bidiviu, s.m. — cal tînăr, sprinten, focos și frumos; cal arăbesc.

birău, s.m. (reg.) — primar rural; om rău.

birnic, s.m. — plătitor de bir.

bîcși, vb. — a îndesa, a ticsi, a înghesui.

bîrzoi, adv. (reg.) — ridicată în sus (despre coada animalelor).

bîtlag, s.m. — butoi.

blegoșat, adj. — bleg, atîrnînd în jos (despre urechi).

blidar, s.m. — dulăpior cu polițe în care se așează blidele.

boiar, s.m. (pop.) — boier.

bojoci, s.m. (pop.) — plămîni (mai des la animale).

bold, s.n. (reg.) — cutie de metal cu căciulie ornamentală; băț cu care se îmboldesc vitele.

boldei, s.m. — cîine de vînat de talie mică, cu picioare scurte, uneori sucite.

boldeică, s.f. — cățelușă, femela boldeiului.

bolfă, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 37.

boloboc, s.f. (reg.) — butoi mic.

boloza, s.f. — un fel de luntre mare.

boncălui, vb. (reg.) — a rage prelung și plîngător (despre vite cornute și cerbi); (pr. ext.) a scînci.

bondăcel, adj. — diminutiv al lui *bondoc*.

bordușel, s.n. — sac de piele folosit pentru păstrarea undelemnului sau a vinului.

bourei, s.m. pl. — diminutiv al lui *bouri*.

boz, s.m. — varietate de soc cu flori albe și fructe negre, răspîndește un miros neplăcut, întrebuințat în medicina populară.

brăcinar, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 111.

brebenea, s.f. (reg.) — plantă cu flori de obicei purpurii, uneori albe sau galbene, așezate în formă de strugure care înfloresc primăvara.

brîn, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 55.

brîncă, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 38.

brîndușea, s.f. — diminutiv al lui *brîndușă*.

brînișor, s.n. — diminutiv al lui *brîn*.

bubo-dulci, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 38.

buccealîc, s.n. (înv.) — formă alterată din *boccealîc*, dar oferit într-o boccea de mireasă, mirelui, nunei sau soacrei

buciuma, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 130.

budașcă, s.f. — butoiaș de forma fedelcșului.

buga, s.m. — taur, buhai.

buhă, s.f. (reg.) — bufniță.

bulfeu, s.n. — una din spetezele care leagă partea de sus a jugului de policioară; lemn opus resteiului.

bulz, s.n. — cocoloș, bulgăre, boț.

bumbara, s.f. (înv.) — ghiulea, proiectil de tun, obuz.

burcă, s.f. — cergă, pătură groasă cu care se acopereau corturile ostășești.

burduloasă, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 202.

burdufos, adj. — burtos, pîntecos.

burduș, s.n. — sac de piele în care se păstrează sau se transportă brînza.

buriu, s.n. (reg.) — butoiaș, vas mic din doage.

but, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 73.

bute, s.f. — butoi mare și lungăreț.

butlagă, s.f. (pop.) — damigeană mică cu gîtul strîmt, folosită pentru păstrarea apei, a vinului.

buture, s.m. (reg.) — butuc, buștean, buturugă.

C.

cadalic, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p, 175.

cadă, s.f. — vas mare din doage cercuite, mai adesea de forma unui con trunchiat, în care se pun strugurii la vie sau în care se strînge boștina de struguri.

cadîșcă, s.f. — fiică de judecător la turci.

cadînă, s.f. — sclavă din haremurile turcești: (p. ext.) femeie, nevastă (la turci).

cadînime, s.f. — mulțime de cadîne, sclave din haremurile turcești.

caftan, s.m. (înv.) — îmbrăcăminte lungă și largă, bogat împodobită cu fir de aur sau de mătase pe care o purtau domnii, demnitarii și boierii.

caic, s.m. (înv.) corabie turcească ușoară, mai mare decît luntrea, lungă și îngustă, încovoiată la capete.

caicel, s.m. — diminutiv de la *caic.*

caimacan, s.m. — locțiitor al domnului sau al diferiților demnitari turci: var. compus: *caimacan-aga.*

calabalîc, s.n. — gălăgie, zarvă.

calofir — vezi *calomfir.*

calomfir, s.n. — plantă erbacee aromatică, cu tulpina catifelată, cu flori galbene: var. *calofir.*

calonfir — vezi *calomfir.*

canara, s.f. — stîncă.

capete, s.n. pl. — capitaluri,

capiu, adj. — smintit, nebun, ameţit, buimac.

cardama, s.f. — plantă erbacee mică, cu tulpina, tîrîtoare, ramificată şi cu flori mici, albe.

carîtă, s.f. — trăsură elegantă de paradă, închisă şi cu patru roţi.

carte, s.f. (reg.) — scrisoare.

casăgin, s.m. — formă alterată din *chesăgiu.*

catart, s.n. (reg. înv.) — grindă mare de lemn sau de fier care susţine pînzele unei corăbii.

catenă, s.f. (înv.) — lanţ la plugul de arat.

caţă, s.f. — băţ lung cu un cîrlig la capăt, cu ajutorul căruia ciobanii prind oile.

cauc, s.n. — acoperămînt de cap înalt şi rotund, din postav, pîslă sau piele purtat de boieri, negustori şi călugări.

cazacliu, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 344.

călcător, s.m. — prădător, hoţ, tîlhar.

călin, s.m. — arbust frumos, adesea cultivat prin grădini, cu flori albe şi fructe roşii, în formă de ciorchini.

călţun, s.m. (reg.) — ciorap de lînă; încălţăminte de sărbătoare (asemănătoare cu cismele).

cănit, adj. — înegrit, vopsit cu negru.

căpiţi, vb. — a strînge fînul în căpiţe.

căpuş, — vezi nota lui G. Dem. din vol. II, p. 204.

cărpeniş, s.n. — pădure de carpeni sau în care predomină carpenul.

cătinele, s.f. — diminutiv al lui *cătini.*

cătrăni, vb. — a unge, a îmbiba cu catran.

cătrănit, adj. — supărat.

ceacşiri, s.m. pl. (înv.) — un fel de pantaloni largi; îmbrăcăminte turcească purtată odinioară şi la noi.

cealma, s.f. — turban turcesc.

ceapcîn, adj. — şiret, hain, rău.

ceardac, — vezi nota lui G. Dem. T. de la p. 569.

ceauș, s.m. — funcționar inferior la turci, care îndeplinea funcția de aprod; șeful unei cete de slujitori.

ceaușel, s.n. — diminutiv al lui *ceaș.*

cedru, s.m. — arbore mare și frumos, întotdeauna verde, din familia conifere lor.

celar, s.n. — încăpere, cămară: în locuințele țărănești sau la stînă unde se păstrează alimentele și unele unelte.

celărel, s.n. (pop.) — diminutiv al lui *celar.*

cet, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 71.

chelar, s.m (reg.) — persoană în îngrijirea căreia se află cheile de la o cămară (de provizii), de la pivniță etc.

chelărească, s.f. — soția chelarului.

chelna, s.f. (pop) — ladă din partea anterioară a căruței, de sub capra vizitiului.

chihlimbar, s.n. — substanță rășinoasă divers colorată (mai ales galbenă) din care se lucrează cercei, mătănii, țigarete.

chilă, s.f. — veche măsură de capacitate pentru cereale.

chileală, s.f. (reg.) — pileală, pilire.

chilie, s.f. — cameră mică de locuit.

chimir, s.n. — brîu lat de piele, adesea ornamentat: șerpar.

china, vb. (pop.) — formă alterată din *a închina.*

chindisi, vb. — a broda.

chipărățele, s.f. — formă alterată din *pipărățele,* diminutiv al lui *pipărătură.*

chipoasă, adj. — frumoasă.

chirigiu, s.m. — cel care transportă cu căruța, în schimbul unei plăți, oameni sau mărfuri; cărăuș.

chisăgi, vb. — a ciocăni în mod repetat; a zdrobi, a înmuia oasele cuiva, a-l buchisi.

chisăliță, s.f. (reg.) — zeamă de fructe fierte sau de anumite legume; a face praf și fărîme, a stîlci în bătaie.

chisea, s.f. — pungă de tutun.

chișiță, s.f. — încheietura piciorului, deasupra copitei (la cai, boi și oi.)

chită, s.f. (reg.) — mănunchi de flori, buchet.

chiţeani, s.m. (reg.) — nume dat mai multor specii de şoareci de mărimi diverse.

chiulhan, s.n. — chef, veselie, banchet.

chivără, s.f. — coif, chipiu înalt, folosit înainte vreme de ostaşi.

cihodari, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 28.

cimbir, s.n. — un fel de basma turcească.

cin, s.n. — luntre mică pescărească, făcută dintr-un trunchi sau din scînduri.

cinel, s.n. — luntre mică.

ciochină, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 227.

ciocîrlat, s.m. — (probabil) un fel de stofă de culoarea stacojie.

ciocîrti, vb. (reg.) — a ciopîrţi, a fărîma în bucăţi (cu o unealtă tăioasă), a tăia un trup în bucăţi.

ciocoi, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 27.

ciolpan — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 359.

cioltar, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 55.

cirezar, s.m. (înv.) — negustor sau proprietar de cirezi.

ciozvîrtă, s.f. — bucată mare de carne tăiată din trupul unui animal

ciubuc, s.n. — pipă orientală cu ţeava foarte lungă.

ciucă, s.f. (reg.) — cel care mănîncă bătaie de la toţi, cel persecutat.

ciufă, s.f. — femeie cu părul ciufulit; (pr. ext.) cu aspect neîngrijit.

ciumaşi, adj. — contagioşi, molipsitori de ciumă.

ciumberi, s.n. pl. — tulpanele de borangic ale mireselor şi femeilor măritate, peste care — cînd ies în lume — pun cîrpa.

ciumpăvi, vb. — a ciunti, a reteza, a trunchia; a face să se înţepenească picioarele (cailor) de multă alergătură.

ciutalină, s.f. — formulă de alintare pentru *ciută*, epitet dat unor femei suple.

clăti, vb. reflex, — a se clătina, a se mişca.

cleştar, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 42.

cletina, vb. — a se mişca într-o parte şi într-alta; a se legăna; a se zgudui, a se cutremura.

clisă, s.f. — pîine nedospită sau necoaptă bine.

clocotici, s.m. — nume dat mai multor specii de plante semiparazite, cu frunzele dințate și cu flori mici, de obicei galbene.

clondir, s.n. — vas de sticlă cu gîtul scurt și strîmt.

clostec, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 248.

cobe, s.f. — ființă antipatică, nesuferită.

cobelete, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 135.

cobuz, s.n. — specie de fluier sau de caval.

cocie, s.f. (înv. și reg.) — trăsură ușoară pe arcuri.

coclorbă, s.f. — uncaltă de lemn, constînd dintr-o coadă lungă, avînd la cap o scîndură triunghiulară sau în formă de semicerc, cu ajutorul căreia se scoate jarul sau cenușa din cuptor.

cocon, s.m. — fiu, fecior (aparținînd unor părinți din clasele sociale înalte).

coconași, s.m. — diminutiv al lui *coconi*.

codobele, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 139.

cofeturi, s.n.pl. — diverse sortimente de bomboane, de zaharicale.

colilie, s.f. — plantă de cîmp cu tulpinile foarte subțiri, formînd o tufă ca de fulgi albi; numită și „părul zînelor", „păniță" sau „năgară".

colindeață, s.f. (pop.) — colăcel de diferite forme și alte daruri (covrigi, nuci, mere etc.) ce se dau celor ce umblă cu colindul.

colnic, s.n. — deal mic; drum peste un deal sau drum croit prin pădure.

colnicele, s.n. — diminutiv al lui *colnice*.

comată, s.f. (pop.) — cometă, stea strălucitoare.

comănac, s.n. (reg.) — creangă, ramură; acoperămînt al capului, de formă cilindrică din lînă împletită cu cîrligul, mai ales de culoare verde, pe care o purtau țăranii, haiducii și ciobanii.

conac, s.n. — han, gazdă, casă unde se oprește un călător, loc de popas; distanță de la un loc de popas la altul; casă boierească la o moșie.

conăcer, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 117.

conci, s.n. — coc.

condac, s.n. — cîntec bisericesc scurt prin care se aduc laude unui sfînt sau se arată însemnătatea unei sărbători.

condur, s.m. — pantof femeiesc cu toc înalt, cusut cu fir și împodobit adesea cu broderii și pietre prețioase.

conofăite, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 54.

copaie, s.f. (reg.) — albie, covată în care se frămîntă aluatul.

cordea, s.f. — panglică, fundă.

corlată, s.f. — îngrăditură sau colibă pentru vite construită pe cîmp.

corn, s.n. — (despre sat, casă, masă) colț, unghi.

cornici, s.m. — cel care ține plugul de coarne la arat.

cosac, s.m. — pește de apă dulce, lung și plat, înrudit cu crapul.

cosicioară, s.f. — diminutiv al lui *cosiță*.

costișă, s.f. — coastă de deal.

costrei, s.m. — mică plantă erbacee din familia gramineelor, cu flori purpurii, cea mai dăunătoare buruiană din culturile agricole; neghină, mohor, mei tătăresc.

coșare, s.f. — adăpost de vite, staul.

cotoc, s.n. (pop.) — cotoi, motan.

covorît, adj. — acoperit cu covoare.

crai nou, s.m. (compus) — luna în prima ei fază, cînd are forma unei seceri subțiri; lună nouă.

crăciun, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 351.

crăliță, s.f. — plantă erbacee cu tulpina puternică și ramificată, cu flori galbene-portocalii, cu miros pătrunzător.

credincer, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 23.

crîmpota, vb. (reg.) — a tăia, a rupe, a sfîșia, în bucăți egale, a ciopîrți.

cruce de voinici — bărbat în toată puterea.

crug, s.n. (înv.) — bolta cerului.

cuca, s.f. (înv.) — căciulă mare cu pene de struț, îmbrăcată cu catifea aurie.

cuculeți, adj. (reg.) — moțați, cărora încep să le crească coarne.

cujbă, s.f. — bucată de lemn bifurcată la capăt.

cujmă, — căciulă înaltă.
cula, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 26.
cura, vb. (pop.) — a curge.
curechi, s.m. (reg.) — varză.
cutnie, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 69.

D.

daflin, s.m. — arbore frumos, totdeauna verde, cu frunze aromatice.
daică, s.f. (reg.) — dadă, termen de respect cu care se adresează unei femei mai în vîrstă sau unei surori mai mari.
dalibaşa — vezi *delibaşa*.
darac, s.n. — unealtă de pieptănat şi scărmănat lîna, cînepa sau inul.
dănciuc, s.m. — poreclă dată copiilor de ţigani.
dărăpăna, vb (reg.) — a prăpădi, a aduce mari stricăciuni, a ruina; a smulge părul (de jale, de disperare).
delibaşa, s.m. (înv.) — (în Evul Mediu) şeful gărzii domneşti, căpetenia delilor; var. *dalibaşa*.
dellu, s.m. (înv.) — soldat din călărimea uşoară turcă; om voinic şi viteaz.
desămăra, vb. — a da jos samarul de pe spatele măgarului.
descrunta, vb. (rar) — a face să nu mai fie încruntat.
deslăţat, adj. — scos din lanţuri.
deştolat, adj. (pop.) — fără ţoale.
deşelat, adj. — fără şa, neînşeuat.
dezlegătură, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 66.
diblă, s.f. (pop.) — vioară.
dih, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 78.
dii, s.m. — numele popular al oraşului Vidin.
dimerlie, s.f. (reg.) — baniţă pentru măsurat cerealele.
dinar, s.m. — monedă veche de aur sau de argint de origine arabă, care a circulat în trecut şi în Europa, avînd diferite valori.

dică, s.f. (reg.) — expresie locală pentru daică, țață, lele.
dînsele, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 65.
diraște, — vezi *dîrî*.
dîrî, vb. (pop.) — a călca lăsînd în urmă diferite dire, a strica (cu referire la flori).
dîrlogei, s.m.pl. (pop.) — diminutiv al lui *dîrlogi*.
domul, vb. — a vorbi, a sta de vorbă, a se sfătui, a pune la cale.
doniță, s.f. — găleată de lemn (largă în partea de sus) în care se smulg vacile; șiștar.
dorojan, adj. — (probabil!) formă alterată de la *dobrogean*.
dosadă, s.f. — chin, necaz, întristare nespusă.
drăgănele, s.f. pl. — grație, nuri, farmece.
drob, s.f. — bucată mare și compactă; bolovan de sare.
drugă, s.f. — fus mare pe care se pune fuiorul de tors urzeala.
drumaș, s.m. (reg.) — drumeț lipsit de adăpost.
dudău, s.n. (pop.) — cucută; (pr. ext.) bălării, buruieni mari.
durat, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 102.
durdă, s.f. (înv. și reg.) — pușcă, flintă (în limbajul haiducilor).
durduță, s.f. — diminutiv al lui *durdă*.
dușui, vb. — (probabil) a fremăta, a foșni.

F.

faîn, adj. (reg. și fam.) — frumos.
faiton, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 32.
falangă, s.f. — sul de lemn de care se prindeau picioarele celor condamnați să fie bătuți la tălpi.
farfara, s.f. (fam.) — flecar, palavragiu; persoană care nu știe să țină o taină și duce vorba de colo-colo.
făgădar, s.m. (reg.) — birtaș, hangiu, cîrciumar.
făget, s.n. — pădure de fagi.
fărină, s.f. (pop.) — grăunțe de cereale devenite pulbere; făină.
făsui, s.m. (reg.) — fasole.

fedeleș, s.n. — butoiaș mic, de forme diferite, în care țăranii își țin apa cînd lucrează la cîmp.

ferecate, adj. — (despre obiecte și clădiri) încuiate, zăvorîte: (despre oameni) legați în fiare, în lanțuri.

fereguță, s.f. — varietate de *ferigă*.

ferman, — vezi *firman*.

fermenaș, s.n. — diminutiv al lui *ferman*.

fermenea, s.f. — ilic blănit, cusut cu fir, cu sau fără blană, pe care-l purtau cîndva boierii.

fes, s.n. — acoperămînt al capului în formă de corn trunchiat pentru bărbați, făcut din pîslă sau postav (roșul pe care îl poartă mai ales musulmanii.

filigea, s.f. (înv.) — ceașcă turcească fără toartă, cu suport, pentru cafea.

firfirie, s.m. — veche monedă de argint de mică valoare.

firitisea, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. III, p. 11,

firman, s.n. — ordin emis de sultan (prin care erau numiți sau maziliți guvernatorii și demnitarii din provinciile Imperiului otoman); var. *ferman*.

firoscos, adj. — priceput la toate, deștept; filosof, înțelept.

firtat, s.m. (pop.) — prieten nedespărțit al cuiva, frate de cruce, amic intim.

flintă, s.f. — pușcă cu fitil, cu țeavă lungă, cocoș și cremene, folosită în trecut.

fluierător, adj., sub. — cel care fluieră.

fluiere, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 180.

frăsui, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 75.

frînc, s.m. — nume generic (pop.) pentru occidentalii latini, ce se dădea odinioară la noi.

frînaul, vb. — a struni, a ține în frîu.

fugaci, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 130.

fur, s.m. (înv.) — hoț, tîlhar.

fuscel, s.m. — spiță, fiecare din bețele orizontale ale unei scări.

fustaș s.m. — ușuliaș oștean înarmat ce făcea parte din garda domnească.

gadină, s.f. (pop.) — fiară sălbatecă, jivină, dihanie.

galion, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. III, p. 40.

gazdă, s.f. — amfitrion; țăran cu gospodărie îngrijită; cuib de hoți; cel ce găzduiește pe hoți.

găitan, s.n. (înv.) — șnur, șiret de legat.

găitănește, — vezi nota lui G. Dem. T din vol. I, p. 46.

găvan, s.n. (pop.) — partea scobită a lingurii; piuă sau strachină de lemn de pisat usturoi sau nuci.

găvănat, adj. — scobit, concav, ca un *găvan*.

gealat, s.m. (înv.) — călău, gîde; om voinic, zdravăn.

geamie, s.f. — casă de rugăciuni la mahomedani; clădire mai mare decît moscheea.

gebrăni, vb. — a șterge caii cu cîrpa sau cu peria.

gebrea, vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 30. var. *gibrea*.

ghebă, s.f. — haină țărănească lungă, împodobită cu găitane.

gherghef, s.n. — cadru de lemn pe care se întinde pînza sau alt material pentru brodat.

ghiaur, s.m. — denumire disprețuitoare dată în trecut de turci persoanelor de altă religie decît cea mahomedană.

ghinărar, s.m. (reg.) — general.

ghiorghiolie, adj. — roșie deschis, trandafirie.

ghiul, s.n. — scul.

ghizd, s.n. — perete făcut din bîrne, piatră, tuburi etc., cu care se căptușește o fîntînă pe dinăuntru.

ghizdei, s.m. — plantă perenă de nutreț, cu frunze trifoliate și cu flori galbene.

gibrea, — vezi *gebrea*.

gireadă, s.f. (reg.) — șiră, stog de grîu, de paie, de fîn.

giubea, s.f. — manta, haină largă și lungă de postav, adesea îmblănită, purtată de boieri.

giubeluță, s.f. — diminutiv al lui *giubea*.

gîlcă, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 37.

gîrlici, s.n. — intrarea îngustă în pivniță, beci sau în bordei, folosit în trecut drept locuință.

glăsui, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 75.

gloabă, s.f. (înv.) — taxă care se plătea în trecut: amendă.

glod, s.n. — noroi; var. *glot.*

glot, — vezi *glod.*

goangă, s.f. (pop.) — insectă (mică), gînganie.

gonaci, s.m. (pop.) — hăitași; (rar) cal sprinten, care fuge repede.

gonitor, s.n. — taur tînăr; june neîntors.

goz, s.n. (reg.) — resturi nefolositoare de materii vegetale; gunoi, murdărie.

granată, s.f. — plantă ierbacee aromatică cu frunze lobate și cu flori albe sau galbene.

graur, adj. — (despre cai) care are culoare cenușie (împestrițată cu pete albe), ca penele graurului.

grămătici, — vezi nota lui G. Dem. T. de la p. 50.

grăngorel, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 31.

grivină, s.f. — monedă veche introdusă cîndva la noi din Polonia.

grîni, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 110.

groașe, s.n. — monezi străine de argint care au circulat odinioară în Moldova; monezi de argint emise de unii domni ai Moldovei.

gropiș, s.n. — loc plin de gropi.

groșiță, s.n. — diminutiv al lui *groși.*

grunz, s.m. — bulgăre.

gugiman, — vezi *gugiuman.*

gugiuman, s.n. — căciulă de samur, în trecut purtată de domnitori și de boieri, ca semn al demnității lor; var. *gugiman.*

gulie, s.f. — plantă ierbacee legumicolă cu frunze mari, dințate, cu tulpina îngroșată.

gungulică, s.f. — porumbiță.

gurguiată, adj. — ridicată, țuguiată ca un gurgui, înălțată pe verticală.

guzgan, s.m. — șobolan.

H.

hainit, adj. (rar.) — care a devenit hain.

hambar, s.n. — ladă mare de ţinut grîu sau mălai.

hanger, s.n. — pumnal mare, încovoiat, care se purta la brîu.

haraba, s.f. (reg.) — căruţă mare pentru transportul grîului şi al altor poveri.

harabaci, s.m. — cel care mînă *harabaua:* căruţaş, cărăuş.

haraci, s.n. (înv.) — tribut anual pe care îl plăteau sultanului ţările creştine supuse turcilor.

harac, — vezi *arac*.

haral, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 355.

harem, s.n. — totalitatea cadînelor unui mahomedan poligam; parte a casei rezervată cadînelor.

hat, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 355.

hazna, s.f. — visterie; ladă în care se păstrau banii sau alte bunuri.

hălădui, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol, I, p- 107.

hărăci, vb. (reg.) — a sprijini pe haraci.

hărăşală, s.f. — încăierare de cîini.

hăţiş, s.m. — desiş greu de străbătut.

hemei, s.m. — plantă ierbacee agăţătoare, aromatică şi amară.

hermîşiu, adj. — de culoarea cîrmîzului, roşu-închis.

hiară, s.f. (reg.) — fiară.

hiclean, adj. (reg.) — viclean.

hîrlă, s.f. (pop.) — (probabil) frumuseţea.

hoare, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 227.

horeşte, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 73.

hudulеţ, s.m. — făcăleţ.

I.

iatac, s.m. (reg.) — cameră de culcare.

iatagan, s.n. — sabie turcească scurtă, încovoiată, cu două tăişuri.

ibrişim, — vezi *ibrişin*.

ibrișim, s.n. — fir de mătase răsucită, de diferite culori, folosită la cusut, la brodat sau la împletit; var. *ibrișim*.

icoase, s.n. pl. — cîntare bisericească la slujba utreniei.

icosar, s.m. (înv.) — irmilic, o veche monedă turcească de argint, foarte valoroasă în trecut în Turcia și Moldova.

idoma, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. III, p. 103.

iebancă, s.f. — pătură așternută pe spinarea cailor.

iediți, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 79.

iele, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 59.

ienicer, s.m. — soldat din vechea infanterie turcească.

ierchez, s.n. — funie de corabie.

iezărel, s.n. — lac mic.

igurțeală, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 226.

ițe, s.m. — numele slovei *N* din alfabetul chirilic.

ițău, s.n. (reg.) — nicovală.

împingea, — vezi *ipingea*.

ipingea, s.n. — manta bărbătească din dimie sau din postav (cu glugă și împodobită cu găitane); var. *impingea*.

ipistat, s.m. (pop.) — supraveghetor, vătaf, intendent, cel care răspunde de întreținerea unei moșii.

irmilic, s.m. — monedă turcească de pe vremuri.

irmizele, s.f. — încălțăminte de irmiziu.

irmiziu, s.n. (pop.) — piele de culoare roșie-închisă.

irodițe, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 65.

isop, s.m. — mic arbust exotic cu flori albastre, mai rar roșii sau albe.

ispitaci, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 130.

ispravnic, s.m. (înv.) — dregător care conduce un județ sau un ținut.

isprăvnicel, s.m. — subaltern al vătafului care supraveghea munca argaților pe o moșie.

işala, interj. (înv.) — exprimă bucuria, victoria; bravo!

işlicel, s.n. — diminutiv al lui *işlic*, un fel de căciulă largă pe care o purtau domnitorii, boierii, iar mai apoi, negustorii și lăutarii.

ius-başa, s.m. — căpitan peste o sută de fușteși, care păzeau la poarta curții domnești.

luzluc, s.m. (înv.) — monedă turcească de argint valorînd o sută de parale.
lzări, vb. refl. — a se prăpădi, a se potoli, a pieri.
lzvod, s.n. (înv.) — plan, model.

Î

îmblătitor, s.m. — cel de îmblăteşte, treierător.
îmbrobonat, adj. — înflorit, împodobit.
împrejuraş, s.m. (pop.) — care este primprejur (asistent, spectator).
înbîrnită, adj. — (despre mînă), osoasă, înăsprită.
încălat, adj. — îngrăşat peste măsură: trupeş.
închindisi, vb. — a coase, a broda cu migală, a împunge.
închinguit, adj. — legat în chingi.
încinga, vb. — a pune calului chinga; a-l încinge cu chinga.
încleştat, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 34.
încura, vb. — a goni caii; a-i sili la fugă.
încurge, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 21.
îndemînos, adj. (reg.) — care este la îndemînă.
înfăşicţel, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 26.
înfrăfturat, adj. — (despre cal) echipat cu tot harnaşamentul.
înrotat, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 102.
însămăra, vb. — a pune samarul (pe măgar sau pe catîr).
înşelat, adj. (pop.) — înşeuat.
întîlnitură, s.f. (pop.) — boală despre care se credea că era provocată de întîlnirea cu spiritele rele.
înturna, vb. (reg.) — a întoarce, a reveni, a aduce înapoi.
înţăgla, vb. — a potrivi săgeata, a face vîrf săgeţii (de la *ţaglă*, vîrf de săgeată).
înţelenit, adj. — (despre pămînt) întărit, uscat din cauza necultivării.
învărteji, vb. (pop.) — a învîrti repede, a mişca cu iuţeală ca într-un vîrtej.
învăscut, adj. — îmbrăcat, acoperit, înfăşurat, învelit

învîrsta, vb. — a face dungi de culori diferite pe o țesătură sau o cusătură.

învoaltă, adj. — (despre coamă) deasă, îmbelșugată, bogată; (despre flori) bătute, îndesate.

înzăuat, adj. (înv.) — îmbrăcat în zale, cu platoșe.

înzăvonită, adj. — acoperită cu sovon, cu voalul miresii.

J.

japiu, s.n. — ibîncă, țol ce se pune sub șaua calului.

jărăgai, s.m. (pop.) — jăratic de la un foc mare.

jelțurel, s.n. (pop.) — diminutiv al lui *jelț*.

jeț, s.n. — scaun înalt cu spetează și brațe; fotoliu.

jimblă, s.f. (înv.) — pîinea cea mai albă de grîu, franzelă.

jind, s.n. — poftă, rîvnă, dorință adîncă după ceva ce nu se poate căpăta.

joimari, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 318.

joimărița, s.f. — ființă imaginară cu înfățișare de femeie respingătoare despre care se credea în popor că pedepsește, în noaptea care precede joia mare, pe fetele și femeile tinere leneșe.

jugan, s.m. (reg.) — cal castrat, de povară.

june, s.m. și adj. (rar.) — tînăr, om neînsurat.

juneață, s.f. (rar) — tinerețe.

junt, s.m. (pop.) — armă cu ghinturi.

juruit, adj. — menit, legat prin jurămînt, făgăduit în mod solemn.

L.

laie, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 222.

lance, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 228.

laur, s.m. — plantă veninoasă, cu miros grețos.

lăptoc, s.n. — scoc, jgheab de scînduri, canalul prin care trece apa morii și locul unde cade apa.

lăptucă, s.f. (reg.) — plantă ierbacee legumicolă, comestibilă; salată.
lăscaie, s.f. — monedă veche de aramă, valorînd o jumătate de para.
leasă, s.f. — împletitură de nuiele în formă de grătar, folosită în numeroase scopuri practice.
lefegii, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p, 26.
leiță, s.f. — veche monedă, valorînd 20 de parale, care a circulat în trecut:.
leșesc, adj. (înv.) — polonez.
levînt, adj. — viteaz, voinic; dărnic, generos.
liliachiu, adj. — de culoarea florii de liliac; violet-deschis.
lin, s.n. — vas de lemn în care se calcă strugurii.
lingiuri, vb. (reg.) — a se bălăci în apă, a clăti.
liotă, s.f. — mulțime, gloată, grămadă.
lipan, s.m. — brustare; peşte ce seamănă cu păstrăvul.
lipean, s.m. — curier, ştafetă (călare).
lipitură, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p, 68.
lud, s.n. (înv. şi reg.) — prost, nătîng, naiv.

M

maghiran, s.m. — plantă ierbacee cu flori roşiatice sau albe, cultivată în grădini pentru mirosul ei plăcut.
mahmudea, s.f. — veche monedă turcească de aur care a circulat şi în țările românești.
mahramă, s.f. — maramă.
malin, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 58.
malotea, s.f. — haină femeiască căptuşită cu blană scumpă.
maramă, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. III, p. 95.
marghiol — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 350.
mascur, s.m. (reg.) — porc castrat şi îngrăşat.
maşala, interj. (turcism, înv.) — bravo! bine! de minune!
matiță, s.f. (reg.) — matcă, partea năvodului sau a mincioculuí unde se string peştii prinşi.

matostat, adj. — (se referă la frunza verde) de culoarea *matostatului*, piatră semipreţioasă.

mazdrac, s.n. (înv. şi reg.) — lance sau suliţă lungă; măciucă ghintuită:

mazil, s.m. — domn, demnitar sau înalt demnitar scos din funcţie, destituit.

mălină, s.f. — fruct de mălin, arbust cu fructe negre, copac înrudit cu sakîmul.

mănăştergură, s.f. (pop. şi reg.) — ştergar.

mărgărit, s.n. — lăcrămioară.

mărtăcel, s.m. (pop.) — căprior care susţine crugurile, paiele şi lutul la un bordei.

mătrăgună, s.f. — plantă ierbacee otrăvitoare, folosită în farmece şi descîntece.

mătrice, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 67.

mecet, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol, II, p. 182.

megieş, adj. s.m. — vecin.

melci, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 39.

meliţa, vb. — a zdrobi, a sfărîma inul sau cînepa cu meliţa.

merchez, s.n. (reg.) — tîlc, rost, socoteală.

mere, vb. (reg.) — a merge.

merez, — vezi *miraz*.

merindă, s.f. — hrană (rece) pe care o ia cineva cînd pleacă la drum sau la lucru.

mertic, s.n. — vasul cu care se măsoară (de obicei) cota, uiumul merarului; raţie, tain.

meşi, s.m. pl. — un fel de cismuliţe din piele subţire.

mierţă, s.f. (reg.) — veche unitate de capacitate pentru cereale, folosită în trecut în Moldova şi Transilvania.

miraz, s.n. (înv. şi reg.) — moştenire (lăsată sau primită); var. *merez*.

mireadă, s.f. — număr foarte mare şi nedeterminat.

misir, s.m. (pop.) — cal de rasă (din Egipt).

miţuit, — vezi notă lui G. Dem. T. din vol. II, p. 329.

mînător, s.m. — cioban care dă oile la strungă.

mînca, vb. (pop.) — a poposi.
mînecă, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 75.
modîlcă, s.f. — ganglion inflamat, gîlcă, umflătură.
mojicesc, adj. — grosolan, vulgar, mitocănesc.
morocă. — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 36.
mreajă, s.f. — unealtă de pescuit formată dintr-o plasă foarte ușoară.
mursicat, adj. (pop.) — rupt, sfîșiat cu dinții.
muscal, s.m. — soldat rus.

N.

nacaia, s.f. (turcism) — tain, porție.
nafea, s.f. — blană de la pîntecele unui animal.
năgară, s.f. — plantă ierbacee din familia gramineelor, avînd spicul cu fire lungi și aspre; neghină.
năjit, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 69.
năîbi, vb. (reg.) — a face să devină alb, a deveni alb.
năprîstoc, s.m. (fig.) — ființă neajutorată, neputincioasă.
nărămziu, adj. — de culoarea năramzei, roșie-portocalie; stacojiu.
năsadă, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 105.
năstrapă, s.f. (înv. și pop.) — vas de băut, cană, potir, cupă.
năstrăpioară, s.f. — diminutiv al lui *năstrapă*.
neapătat, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 57.
nefer, s.m. — soldat, ienicer în armata turcă, poteraș.
neleapcă, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 76.
nemerit, adj. — atins, lovit, potrivit.
nemeș, adj. și s.m. — nobil de neam, în special nobil ungur.
netoți, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 156.
ninchez, s.n. — nechezat.
nisîea, s.f. — monedă turcească de aur sau argint, care a circulat și în țările române.

nisipie, adj. (rar) — gălbui (ca nisipul).
nolaș, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 155.
nojiță, s.f. (reg.) — fiecare din găurile opincii prin care se petrec curelușele.
norea, s.f. — plantă numită și barba-împăratului.
norel, s.m. — diminutiv al lui *nor*.
nucet, s.m. — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 71.

O.

oară, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 133.
obidă, s.f. (pop.) — amărăciune, jale, umilire.
oblînc, s.n. — partea de dinainte a șeii, mai ridicată și încovoiată; var. *podlînc*.
obor, s.n. (pop.) — împrejmuire pentru vite, țarc, ocol, staul.
oboroc, s.n. — vas cilindric, de măsurat, de cărat sau păstrat cerealele.
obrînteală, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 71.
oca, s.f. — veche unitate de măsură.
ocolaș, s.m. (înv.) — conducătorul administrativ al unui ocol.
oduie, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 174.
odalîc, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 174.
odoare, s.n. — miros; lucruri prețioase.
odobale, s.f. (reg.) — căruțe de cărat snopii la arie.
odolean, s.m. — plantă cu flori mai trandafirii sau albe care crește prin fînețe sau prin locuri umede.
odrăsli, vb. — să nască și să crească copii.
ogeac, s.m. — horn, vatră.
olac, s.m. — cal de poștalion.
olăcăi, vb. — a se văita, a se tîngui.
olive, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 169.
opăci, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 308.
oraniță, s.f. — prăjină cu cange la vîrf, de care se servesc marinarii și pescarii.

orbalț, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 70.
ordie, s.f. (înv.) — hoardă, ceată de năvălitori.
ort, s.m. (înv. și pop.) — monedă veche de mică valoare.
ortă, s.f. (înv.) — ceată, trupă, gloată.
ortoman, adj. — bogat, chipeș, vînjos, viteaz, mîndru.
ostoi, vb. — a (se) potoli, a (se) liniști.
ostreț e, s.n. pl. — gard împletit din nuiele sau de trestie, fixat în apă pentru închiderea și păstrarea peștilor vii.
ostrovel, s.n. — diminutiv al lui *ostrov*.
otgon, s.n. — funie groasă și lungă.

P.

palta, s.f. — cingătoare ornamentată, din plăci de metal legate între ele cu lănțișoare sau fixate cu țintișoare, de regulă împodobite cu pietre scumpe.
pambriu, s.n. (înv.) — stofă de lînă merinos.
papară, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 149.
para, s.f. — monedă divizionară, egală cu a suta parte dintr-un leu vechi.
paraleu, s.m. — ființă puternică, viteză; mai tare decît un leu.
pașă, s.f. (pl. *pașale*) — guvernator al unei provincii în Imperiul otoman, sau titlul oficial al vizirilor și al înalților funcționari turci din trecut.
pazarghian, s.m. (înv.) — pazarghidan, om de afaceri, samsar, misit.
păiș, s.n. (pop.) — nume generic dat mai multor specii de păioase care se găsesc în vegetația pajiștilor naturale
păltior, s m — arbust ce seamănă cu coacăzul, cu fructe roșii și acre care crește la munte
părugean, s m — pari mai mari care susțin puntea peste o apă.
păs, s.n. — strîmtoare, grijă, necaz, mîhnire.
păstrugă, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 209.
pătul, s.n. — hambar din nuiele împletite pentru cereale.
păunoară. s.f. — (numai în folclor) păuniță.

păunar, s.n. (rar) — loc unde se cresc sau se țin păunii.

pedestraș, s.m. (înv. și pop.) — soldat pedestru, infanterist.

pelcea, s.f. — pielicea, pielea mielului.

pelcelușă, s.f. — diminutiv al lui *pelcea.*

pelinița, s.f. — nume dat mai multor specii de pelin.

peniță, s.f. — diminutiv al lui *pană.*

perdea, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 328.

pernioară, s.f. (pop.) — perniță.

picere, s.n. (reg.) — picioare.

picni, vb. — a atinge, a nimeri pe cineva cu o lovitură bine țintită.

piemn, s.n. (pop.) — făină de grîu care se adaugă la mămăligă.

pilotă, s.f. — plapumă umplută cu fulgi sau cu puf.

pimniță, s.f. — pivniță, beci.

pinten, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 134.

pipirig, s.m. — pitic.

piscoi, s.n. — canal mic de scînduri la moară prin care se scurge făina.

pină, s.f. — vas de lemn, de piatră ori de metal în care se pisează diverse corpuri.

pîrcălab, s.m. (înv.) — administratorul satelor boierești și mînăstirești; strîngător de bunuri; var. *purcălab.*

pîrdalnic, adv. (pop. și fam.) — afurisit, blestemat: var. *purdalnica.*

plaiurea, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 259.

plămidă, s.f. (reg.) — pălămidă, plantă ierbacee, vătămătoare pentru semănături.

plăsele, s.f. — fiecare din cele două părți care formează mînerul cuțitului sau sabiei.

plăviț, adj. — (despre părul sau lîna animalelor) de culoare albă-gălbuie sau albă-cenușie.

plean, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 32.

plecățel, s.m. (reg.) — miel care suge la două oi.

plenui, vb. (înv. și pop.) — a jefui, a prăda.

plini, vb. — a îndeplini, a face.

plocat, s.f. (reg.) — poclad, țesătură mițcasă de casă din lină nevopsită, folosită ca pătură sau ca așternut.

ploschiță, s.f. — diminutiv al lui *ploscă.*

pocitura, vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 74.

pocilit, adj. (înv. și reg.) — slăbit de foame, lihnit.

podling, — vezi *oblinc.*

podobi, vb. (înv. și reg.) a se împodobi.

podurcle, s.n. pl. (rar) — podețe.

podvodă, s.f. (înv.) — cărăușie fără plată la care erau supuși țăranii pînă în secolul trecut (în timp de război).

pofil, s.n.— curea de ham sau de șa care trece pe sub coada calului.

pogonici, vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 138.

pol, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 291.

polac, s.m. — denumire populară pentru polonez.

polog, s.n. — brazdă de iarbă cosită; mănunchi de cereale secerate.

pologi, vb. — a tăia, a doborî la pămînt iarba sau alte plante, cu coasa sau cu secera.

pomet, s.n. — grădină de pomi, livadă.

ponos, s.n. (pop.) — necaz, supărare.

popilnic, s.m. — plantă ierbacee, cu tulpină scurtă, cu frunze rotunde și cu o floare roșie închisă.

portar, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 28.

potcap, s.n. — acoperămînt al capului în formă de cilindru, fără boruri, purtat de preoți și călugări.

potecaș, s.m. — oștaș, dorobanț însărcinat cu paza graniței.

poteră, s.m. — ceată de oameni înarmați sau detașament de arnăuți ai stăpînirii (în trecut).

potlog, s.n. — bucată de piele cu care se cîrpește încălțămintea.

potmol, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 83.

potrivă, s.f. — egalitate perfectă, asemănare cu cineva sau cu ceva.

pozunar, s.n. (pop.) — buzunar.

prefirat, adj. — răsfirat, împrăștiat, răspîndit.

prepeleac, s.m. — prăjină înfiptă în pămînt; prăjină ramificată cu care se culeg poamele.

presădit, adj. — (despre plante) răsădit.

preumbla, vb. — a se plimba, a umbla în voie dintr-un loc în altul pentru a se recrea, a face mișcare.

pricaz, s.n. (reg.) — lucru, întîmplare care pricinuiește cuiva necaz, pagubă; semn rău, pîază rea.

price, s.f. (înv.) — neînțelegere, ceartă, gîlceavă.

pricolic, s.m. — (în superstiții) duh rău în care se presupune că se transformă unii oameni (mai ales după moarte) și care iau înfățișarea unor animale.

prigori, vb. (înv. și reg.) — a se expune la dogoarea focului sau a soarelui; a se încălzi prea tare.

prilosti, vb. — a amăgi, a înșela, a fermeca.

primitea, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 110.

pripas, s.n. (înv. și pop.) — pui de animal.

pripon, s.n. — țăruș înfipt în pămînt, de care se leagă vitele cînd pasc; (rar.) funie lungă cu care se leagă vitele la păscut.

priponi, vb. — a lega un animal de (sau cu) un pripon; a pune piedică la picioarele animalelor (ca să nu poată fugi).

proclet, adj. — om blestemat, afurisit, ticălos, ipocrit; grozav, strașnic, cumplit.

pronie, s.f. (înv. și pop.) — dumnezeire; providență.

pruji, vb. — spune snoave, glumește, tîndălește.

purcălab, — vezi *pîrcălab.*

purdalnică, — vezi *pîrdalnica.*

puşchea, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 37.

puşchiu, s.m. — bărbat tînăr, corupt.

putinel, s.n. — putinică îngustă de bătut smîntîna ca să iasă untul.

R.

raia, s.f. — teritoriu, cetate ocupată și administrată de autoritățile militare turcești.

ramăt, s.n. — gălăgie, larmă, zgomot mare.

rasă, s.f. — haină de postav, largă și lungă pînă la călcîie pe care o poartă preoții, călugării și maicile.

rădvan, s.n. (înv.) — trăsură de lux, montată pe arcuri.

rămășeală, s.f. (reg.) — rămășag, prinsoare.

răneălui, vb. — (despre animale) a mugi furios.

răpune, vb. refl. — a se prăpădi, a muri.

răriș, s.n. — loc în pădure unde copacii sînt mai rari.

răsturniș, s.n. — povîrniș loc aplecat, cu gropi, cu bolovani, unde se poate răsturna carul.

răsură, s.f. — măceș, trandafir sălbatec.

rășchitor, s.n. — unealtă în formă de crăcană cu care se deapănă tortul de pe fus sau de pe ghem pentru a-l face scul.

rășluit, adj. — (probabil) răscroit, ciuntit.

răvac, s.n. — vin făcut din mustul care se scurge din strugurii nestriviți.

răvaș, s.n. — scrisoare, bilet.

răvășel, s.n. — diminutiv al lui *răvaș*.

răvărsa, vb. (pop.) — a vărsa afară, peste margini, împrăștiind.

războală, s.f. (reg.) — război.

răzghina, vb. (reg.) — a se desface, a se desprinde, a se deslipi din încheieturi.

răzlovit, adj. — (probabil!) lovit de nevoi, care a înfruntat multe necazuri.

răzneț, adj. — înstrăinat, izolat.

răzni, vb. (pop.) — a despărți, a izola, a pleca în lume.

repune, vb. refl. — a se prăpădi, a muri.

retevei, s.n. (pop.) — băț scurt și gros; scurtătură.

rîmlean, adj. — în vechime locuitor al Romei.

rîncheza, vb. — (despre cai) a necheza.

rîșnicioară, s.f. — diminutiv al lui *rîșniță*.

rogoz, s.m. — plantă ierboasă cu tulpina dreaptă care crește prin mlaștini și bălți, pe malurile lacurilor și rîurilor.

rorele, s.m. pl. — formă contaminată, din necesităţi de rimă, din *rourele*, picături de apă.

rotat, adj. — (despre părul calului, p. ext. despre cai) cu pete de altă culoare decît restul corpului.

rozmarin, s.m. — arbust plăcut mirositor, întotdeauna verde.

rubia, s.f. (înv.) — numele unei monede turceşti de aur.

rudă, s.f. (reg.) — prăjină, par.

rujele, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 107.

S.

saduken, s.m. — adept al marelui cler mozaic, reprezentînd interesele marilor proprietari de pămînt.

saia, s.f. — un fel de haină purtată de ţărani mai demult.

salavat, s.n. — inel pe care era scrisă o rugăciune a musulmanilor.

salbă-moale, s.f. — arbust cu frunzele opuse, cu flori verzui-gălbui.

salomie, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 160.

samar, s.n. — şa mare de povară, fără scări, care se pune pe măgar şi pe catîr; (pr. ext.) încărcătură care se aşează pe spatele unui animal de povară.

samulastră, — vezi nota lui G. Dem. T. vol. I, p. 304.

sandal, s.n. — luntre lungă pentru transportul mărfurilor.

sangeac, s.n. (înv.) — diviziune teritorială în Imperiul otoman, subîmpărţirea unui paşalîc; guvernator al unui sangiac.

sangulie, s.f. (înv. şi pop.) — maramă din ţesătură foarte fină (de mătase) care, în trecut, se lega peste fes.

sapă, s.f. — (la cal sau, mai rar, la alte animale) parte a corpului de lîngă crucele şalelor.

sarică, s.f. — manta ţărănească lungă şi mioasă pe dinafară, pe care o poartă oamenii de la munte; ţundră.

savai, conj. (înv.) — chiar, tocmai.

savalaş, adv. — (în poezia populară, servind la scoaterea în evidenţă a cuvîntului pe care îl precede); *săvăi*, întocmai.

saxana, s.f. (înv.) — sarcină, povară pe care o duc caii în spinare.
sădilă, s.f. — săculeț, țesătură rară folosit la scurgerea brînzei.
săgetătură, s.f. — boală cu înțepături, cu junghiuri, venită ca din senin.
sălășește, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 206.
sălbiță, s.f. — sălbuliță, diminutiv al lui *salbă*.
sărdar mare, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 78.
sărindar, s.n. — slujbă pe care o face preotul pentru un mort sau pentru un bolnav timp de 40 de zile.
scăfiță, s.f. — strachină mică de lemn.
schelă, s.f. — port mic, debarcader; var. *schilă*.
schimnicie, s.f. (rar) — starea, viața de schimnic; pustnicie, sihăstrie.
scir, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 101.
sclivisi, vb. (pop. și fam.) — a împodobi, a dichisi.
scoc, s.n. — jgheab, canal de scînduri pe unde curge apa spre roata morii.
scutar, s.m. — șef de tîrle care se îngrijea de hrana și îmbrăcămintea ciobanilor și dădea seama stăpînului; baci.
selamalîc, s.n. — salut (după obicei turcesc).
seleaf, s.n. — cingătoare lată în care se purtau armele: pumnale, pistoale
semălui, vb. refl. — a se asemui, a se compara.
serai, s.n. — palat al sultanului sau al marilor demnitari turci.
sfanț, s.m. — monedă veche austriacă, de argint.
sfeție, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 105.
silișe, s.f. — denumire dată în Evul Mediu, în țările române, locului pe care fusese sau era așezat un sat.
silitră, s.f. (înv.) — praf de pușcă.
siminic, s.m. — *siminoc*, plantă ierbacee cu flori galbene.
sipică, s.f. — numele a două plante ierbacee una cu tulpina ramificată, cu frunze păioase și cu flori albe-albăstrui, cealaltă cu flori gălbui-roșiatice.
sîreap, adj. — aprig, focos, sălbatic.
sîngeeli, vb. — a guverna un sangiac.
sînger, s.m. — arbust cu ramuri drepte, roșii toamna și iarna, cu frunze ovale, care vara sînt verzi, iar toamna roșii, cu flori albe.

smarand, s.n. — piatră prețioasă strălucitoare de culoare verde, foarte transparentă.

smedioară, adj. — diminutiv al lui *smeadă*.

smicea, s.f. — vlăstar, mlădiță, vărguță subțire.

smîcit, adj. — smucit, tras brusc, cu putere.

snopese, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 310.

soare-sec, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 81.

sobol, s.m. — cîrtiță.

solgăbirău, s.n. (înv.) — funcționar administrativ în fosta administrație austro-ungară.

solzos, adj. — acoperit cu solzi.

soroace, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 245.

sovon, s.n. (pop.) — pînză albă care se punea mirilor pe cap la cununie; văl purtat de femei ca podoabă.

spahii, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 26.

spată, s.f. (înv.) — sabie cu lamă lungă, dreaptă și lată, cu două tăișuri.

spori, vb. — a povesti (exagerînd) a flecări.

sprijini, vb. (înv.) — a prinde, a apuca.

stavă, s.f. (reg.) — herghelie.

steriță, — vezi nota lui G. Dem. din vol. I, p. 105.

stînjen, s.m. — unitate de măsură pentru lungime, folosită înaintea sistemului metric; lungime corespunzătoare acestei unități de măsură.

stîrc, s.m. — bîtlan.

stîrv, s.n. — cadavru (de animal), leș, mortăciune.

stolnic, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 37.

străfida, vb. — (despre cal) a strănuta.

străior, adj. — diminutiv al lui *străin*.

strămătură, s.f. — lînă toarsă și vopsită în diferite culori, folosită la țesut, la cusut și la brodat.

străvesti, vb. (pop. — a îmbrăca haine străine.

strehie, s.f. — strechie, insectă vătămătoare pentru animalele domestice.
stremănări, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 249.
stretior, adj. — de trei ani: var. *stretin*: var. *tretior*.
strigoaică, s.f. — strigoaie, vrăjitoare.
struji, vb. (reg.) — a ciopli un material cu cuțitul, cu dalta, cu rîndeaua:
strungă, s.f. — ocol unde se închid oile pentru a fi scoase la muls.
stupină, s.f. (pop.) — tulpină sau trunchi de copac.
suhat, — vezi nota lui. Dem. T. din vol. I, p. 105.
suhăție, s.f. — păşunat (pe un islaz, imaş).
sulemenită, adj. (înv.) — fardată, vopsită.
sulfină, s.f. — numele a două plante ierbacee cu flori plăcut mirositoare.
sulemenită, adj. (înv.) — fardată, vopsită.
sumeas, adj. — răsfrînt, îndoit, suflecat.
sumete, vb. (reg.) — a sufleca, a răsfrînge, a îndoi.
suror, s.f. — surori.
susai, s.m. — plantă ierbacee a cărei tulpină conține un suc lăptos, cu flori galbene.

Ş.

şaică, s.f. — corabie mică cu pînze servind la transportul mărfurilor pe Dunăre sau pe alte ape.
şalvari, s.m. pl. — pantaloni foarte largi, strînşi pe picior, purtaţi de orientali.
şameă, — vezi nota lui G. Dem. T. din bo . II, p. 75.
şandră, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 120,
şindrilă, s.f. — scîndurică de brad, îngustă şi subţire care serveşte la acoperitul caselor ţărăneşti.
şinuit, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 289.
şiştori, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 60.
şoşet, s.n. (rar) — foşnet, freamăt, murmur.
şuşea, s.f. (reg.) — şosea.

T.

taftur, s.n. — chingă cu care se strînge şaua sau pătura pe cal.

taler, s.n. — vas plat de lemn, de pămînt ras de metal, din care se mănîncă; talger, farfurie.

tapinos, adv. (înv.) — cu umilinţă.

tărtăcuţă, s.f. — fructul comestibil al unei plante tîrîtoare sau agăţătoare.

tăvală, s.f. (reg.) — tăvălug.

telegar, s.m. — cal tînăr, voinic, folosit la trăsură.

temenea, s.f. — salut făcut după obiceiul musulman, printr-o plecăciune.

temeni, vb. — a saluta cu plecăciune, a se ploconi, a se închina.

terfegos, adj. (pop.) — (probabil) terfelogit, zdrenţuit, murdar.

tescuit, adj. — îndesat, presat, ticsit.

teşilă, s.f. (reg.) — săculeţ de piele (cu bani); geantă, taşcă.

tigvă, s.f. (pop.) — craniu, ţeastă.

tină, s.f. (reg.) — noroi, glod, lut.

tinusuri, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. III, p. 101.

tistimel, s.n. — basma, tulpan, năframă.

titiană, s.f. — cea care strigă.

titirig, s.n. — titirez.

tînjeală, s.f. — un fel de proţap cu jug la capăt, folosit pentru a prinde a doua pereche de vite.

tîrcăvi, vb. refl. — a se micşora, a se pipernici, a se chirci.

tîrnui, vb. — a tîrî de păr, a părui.

tîrsînă, s.f. — soară, împletitură cu păr negru de cal sau de capră.

tîrşi, vb. — a tîrî picioarele sau încălţămintea în mers.

tolocăni, vb. (reg.) — a morocăni, a nu mai tăcea din gură.

topilă, s.f. — locul, balta unde se pun la topit cînepa, inul sau alte plante textile.

topuz, s.n. — un fel de măciucă, asemenea unui sceptru, buzdugan.

trepăda, vb. (pop.) — a alerga sau a merge fără astîmpăr de colo-colo.

tretină, s.f. — amendă pe care o plătea în Evul Mediu, în Moldova, hoțul prins asupra faptului, egală cu a treia parte din valoarea lucrurilor furate.
tretior, — vezi *stretior.*
triste, s.f. (rar.) — soartă, noroc, destin.
trîmbă, s.f. — sul, vălătuc.
tulpan, s.n. — pînză (de bumbac, lînă, de mătase) cu țesătură foarte subțire și străvezie.
tumbac, s.n. — abanos, lemn negru.
tur, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 111.
turlac, adj. (pop. și fam.) — amețit de băutură, cherchelit.
turmacă, s.f. — bivoliță.

T

țesală, s.f. — unealtă de metal dințată cu care se curăță pielea și părul vitelor, de obicei al cailor.
țintați, adj. — (despre animale) care au o pată albă în frunte.
țintățel, adj. pl. — diminutiv al lui *țintași.*
țipet, s.n. — strigăt ascuțit de durere sau de spaimă.
țivi, vb. (reg.) — (despre păsări) a țipa, a striga, a scoate țipete.
țîră, adv. — puțin, nițel.
țoale, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 246.
țundră, s.f. (reg.) — haină țărănească, largă și lungă pînă la genunchi, făcută din dimie și tivită pe margini.
țurloi, s.n. (pop.) — fluierul piciorului.
țuroi, s.n. (reg.) — țurțuri.
țuțul, s.n. (reg.) — cucui, umflătură.

U

udmă, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 37.
ugui, vb. — (despre porumbei) a scoate sunete caracteristice speciei, a gîngurî.

ulcior, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 37.
ulue, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. III, p. 99.
ulni, vb. — a zăpăci, a încurca.
uncrop, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. III, p. 6.
undrea, s.f. — ac de împletit, andrea pentru cusut saci și saltele.
urduca, vb. (reg.) — hurduca, a se zgudui, a se zdruncina.
ursitoare, s.f. — ființă imaginară despre care se crede că are darul de a hotărî soarta omului la naștere; cel care ursește.

V.

vac, s.n. (reg.) — timp îndelungat, viață.
vaier, s.n. — tînguire (prelungă), vaiet.
vameș, s.m. — hoț, tîlhar.
vădurea, s.n. — formă diminutivală a lui *vad.*
văgaș, s.n. — făgaș.
văzdurele, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 24.
vecui, vb. — a trăi, a dăinui, a petrece vreme îndelungată undeva sau cu cineva.
vedriță, s.f. — diminutiv al lui *cadră.*
veleat, s.n. (înv. și pop.) — dată, termen, hotar în timp; durată a vieții:
velință, s.f. (reg.) — țesătură țărănească groasă, de lînă albă sau vărgată în diferite culori, de obicei împîslită la piuă, întrebuințată ca pătură, cuvertură, covor.
vellt, adj. — care ocupă primul loc în ierarhia boierilor.
venetic, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 197.
vetrilă, s.f. — pînză de corabie.
vidră, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 84.
vinars, s.n. (reg.) — rachiu.
vinețiu, adj. — diminutiv al lui *vînăt.*
vineța, s.f. — albăstrea.
vișinel, s.m. — diminutiv al lui *vișin.*
vișinet, s.n. (rar) — livadă de vișini.

vîzdei, s.m. pl. (reg.) — un fel de trifoi, de mai multe feluri şi el.
vizir, s.m. — nume dat înalţilor dregători din ţările musulmane.
vîlcezi, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 75.
vîlvoare, s.f. — vîlvătaie, lumină roşiatică incandescentă; nenorocire.
vîntoase, s.f. pl. — iele.
vîrtoşat, adj. — viguros, puternic.
vîrtute, s.f. (înv. şi pop.) — putere, tărie, vigoare.
vlădică, s.m. — episcop.
volnicie, s.f. — libertate, slobozenie.
vorovi, vb. (înv. şi reg.) — a vorbi.
vrană, s.f. — gura cea mare prin care se toarnă vinul în butoi.
vutcă, s.f. — votcă.

Z

zaharea, s.f. (înv.) — provizii alimentare pe care ţările române erau obligate să le pună la dispoziţia oştilor otomane.
zalafet, s.n. — chef mare (cu lăutari), ospăţ, chiolhan.
zalhana, s.f. — abator rudimentar, special pentru ovine.
zambilă, s.f. — plantă ierbacee din familia liliaceelor, cu frunzele crescute într-un bulb, cu flori albe, roz, violete sau albastre.
zapciu, s.m. (înv.) — cîrmuitor al unei plăşi, subordonat ispravnicului (însărcinat cu strîngerea dărilor).
zaraf, s.n. (înv.) — bancher; cel ce schimbă banii în piaţă.
zarafir, s.n. (pop.) — fir de aur; (pr. ext.) stofă ţesută cu astfel de fir; brocart.
zarpa, s.m. (înv.) — stofă scumpă de mătase, ţesută în fir de aur şi argint; îmbrăcăminte de brocart.
zavistie, s.f. (înv.) — invidie, pizmă, ură, intrigă.
zăblău, s.n. — pînză de cîlţi sau păr de capră, din care se fac cergi, lăicere; pătură.
zăbun, s.n. — haină bărbătească purtată de ţărani, făcută din lînă sau din bumbac, împodobită cu cusătură.

zăvelcă, s.f. — fiecare din cele două fote dreptunghiulare, cu dungi sau brodate cu flori, care se poartă una în față și alta în spate, ca fustă; var. *zevelcă*; var. *zuvelcă*.

zbieiui, vb. (pop.) — a lovi, a bate cu biciul.

zburătorul, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. II, p. 68.

zloată, s.f. — ploaie amestecată cu zăpadă; pământ argilos și văros.

zlot, s.m. — veche monedă de aur sau de argint.

zorea, s.f. — nume dat mai multor specii de plante agățătoare, ornamentate cu flori roșcate sau albastre.

zorel, — vezi nota lui G. Dem. T. din vol. I, p. 50.

zurbalîc, s.n. — luptă, harță, revoltă, răscoală.

zurzuri, (pop.) — (probabil) podoabă.

BIBLIOGRAFIE

BIBLIOGRAFIA LUCRĂRILOR LUI G. DEM. TEODORESCU

I. VOLUME, STUDII ŞI BROŞURI

1. *Încercări critice asupra unor credinţe, datine şi moravuri ale poporului român. Prefaţa de Alexandru I. Odobescu*, Bucureşti, Petrescu-Conduratu, 1874, X + 126 p. Diferite credinţe, datine şi moravuri, insistîndu-se foarte mult asupra obiceiurilor la greci şi la romani.

2. *Literatura populară. Cercetări asupra proverbelor române. (Cum trebuiesc culese şi publicate). Studiu critic şi bibliografic*, Noua tip. a laboratorilor români, Bucureşti, 1877, 108 p. Se referă în special la culegerea lui I. C. Hinţescu şi la felul cum trebuiesc culese şi publicate proverbele. Lucrarea are importanţă în ceea ce priveşte metodologia folcloristului.

3. *Ciceronis Oratio Pro Marcello.* Textul în limba latină, cu studii şi adnotaţiuni, Bucureşti, 1878, 68 p.

4. *Literatura populară. Noţiuni despre colindele române*, Tip. „Tribuna României", Bucureşti, 1879, 123 p. Prezintă o importanţă deosebită capitolul „Propagarea producerilor populare", cu referiri interesante la geneza unei piese folclorice contemporane: *Cîntecul lui Izvoreanu.*

5. *Tractatu de versificare latină.* Partea I: Prosodia (carte didactică pentru cursul superior de liceu), tipografia „Academiei Române", Bucureşti, 1879, 126 p.

6. *Metrica (Tratat de versificare latină).* Partea a II-a, tipografia „Academiei Române", București, 1880, 131 p.

7. *Viața și operile lui Eufrosin Poteca*, Tip. Academiei Române, București, 1883, 88 p.

8. *Petrea Crețul Șolcan, lăutarul Brăilei.* Conferință ținută la Atheneu, duminică 11 martiu, 1884, 2 ore p.m., Socec et. Comp. București, 1883—1884. 108 p. (Atheneul Român. Conferințe publice, 1883—1884). Relatări asupra informatorului, cu balade întregi culese de la acesta.

9. *Poezii populare române*, Tipografia Grigore Luis, București, 1885, 719 p. Ediția princeps.

10. *Tractatu de versificare latină.* Partea I: *Prosodia* (Carte didactică pentru gimnaziile și liceele clasice). A doua edițiune. București, 1889, Imprimeria Statului. 186 p. Ediție refăcută.

11. *Istoria literaturii latine.* Manual pentru cursul superior din licee și bacalaureat, tip. „Românul", București, 1891, 170 p.

12. *Operele lui Anton Pann.* Recensiune bibliografică. Partea a II-a. București, 1891, 133 p.

13. *Cronica din Nürnberg: 1493.* Conferință publică ținută la 13 martiu 1893, în adunarea generală a Societății Geografice, Editura Librăriei C. Sfetea, București, 1893, 59 p.

14. *Istoria filozofiei antice. Orientul. Grecii. Romanii. Creștinii.* Anii 600 î.d.Cr. — 750 d.Cr., Litogr. Tipografia Carol Göbl, București, 1893. 536 p. Lucrare cu scopuri didactice, care stîrnește interes pentru frumusețile neperitoare ale antichității clasice.

15. *Viața și activitatea lui Anton Pann.* Partea I-a. Tipografia Gutenberg Iosef Göbl, 1893. 82 p.

16. *Tractatu de versificare latină.* Partea a II-a: Metrica. Manual didactic pentru cursul superior din licee. A doua ediție. Tipografia „Voința națională", București, 1894, 76 p.

17. *Precuvîntare* la volumul *Proverbele românilor* de Iuliu A. Zanne. Editura Librăriei Socec et. comp., București, 1895, p. IX—XV.

18. *Concursul universitar trecut la Iași în luna ianuarie 1897 de...* tipografia și fonderia de litere Thoma Basilescu, București, 1898. 53 p.

19. *Biografia lui Em. Protopopescu-Pache*, tip. Thoma Basilescu, București, 1899. 125 p.

20. *Istoria literaturii latine. Manual pentru cursul superior din licee și bacaloreat de...* Ed. a II-a, București, Tipografia și fonderia de litere Thoma Basilescu, 1900. 168 p.

21 *Poezii populare*. Ediție îngrijită și prefață de Al. Bistrițeanu, Editura Tineretului, București, 1957. Reproduce selectiv și fără să respecte clasificarea din culegerea *Poezii populare române*, ediția princeps.

22. *Basme române*. Ediție îngrijită, prefață și rezumate în limba franceză de Stanca Fotino, Editura pentru literatură, București, 1968. Valorifică manuscrisele lui G. Dem. Teodorescu, aflate la Muzeul literaturii române.

II. CULEGERI DE FOLCLOR, ARTICOLE ȘI NOTE ÎN PERIODICE

1. *Saturnalele. Crăciunul*, în *Românul*, 13. 1869, p. 1031. Legătura genetică dintre Saturnale și colindul de Moș Ajun. În text: 1 colind și un fragment de colind.

2. *Anul nou*, în *Românul*, 14, 1870. Publică: 1 plugușor, 1 colind, 1 sorcovă. Originea păgînă (respectiv latină) a sărbătorilor de iarnă. Vezi și: *Familia*, 12, 1876, p. 1—4, 16; *Amicul familiei*, Gherla-Cluj, 5, 1881, p. 5—7, 17—19.

3. *Credințe, datine și moravuri naționale. Crăciunul la români. Saturnale*, în *Românul*, 14, 1870, p. 1134—1135, 1138—1139. Originea latină a obiceiurilor de iarnă. 1 text de colind.

4. *Un beneficiu demn de reușită*. Reportaj teatral despre comedia „Elisa" de V. A. Urechia, în *Românul*, 14, 1870.

5. Recenzie despre *Biblioteca de lectură pentru Junimea de ambele sexe, tradusă și prelucrată de I. M. Riureanu*, în *Românul*, 14, 1870, nr. 3 din februarie.

6. *Discurs pronunțat în ședința solemnă de inaugurare a Societății Românismul din 6 aprilie 1869*, în *Foaia Societății Românismul*, 1, 1870, aprilie, p. 9—16.

7. *Mormintele strămune* (versuri), în *Foaia Societății Românismul*, 1, 1870, nr. 1, p. 21—22.

8. *Despre idilă și despre Alexandru Depărățianu*, în *Foaia Societății Românismul*, 1, 1870, p. 69—80, 102—111, 165—181.

9. *Zeii locali. Genii. Şerpii de casă*, în *Foaia Societăţii Românismu*, 1, 1870, p. 426—434, 483—499. Reprodus în *Românul*, 15, 1871, p. 422—423, 426—427, 431, 434—435, 438—439, 443 şi în *Federaţiunea*, 4, 1871, p. 518—519, 522—523, 526—527; 5, 1872, p. 2—3, 6—7, 10—11.

Ghedem, versuri publicate sub acest pseudonim în *Ghimpele*, 1870.

10. *Căpitan Costache*, 11, 1870, nr. 17, 23 maiu.

11. *Întrebări tot fratelui Scarlat*, 11, 1870, nr. 18, 31 maiu.

12. *Cîntec popular inedit*, 11, 1870, nr. 19, 7 iuniu.

13. *După patru ani; Cîntec popular dedicat tot lui Scarlat; Iar chefu; Ba, zău; Economia; La patrie*, 11, 1870, nr. 20, 18 iuniu.

14. *Sinceră povaţă; Muştele; Cîntec popular*, 11, 1870, nr. 21, 23 iuniu.

15. *Economul din Piteşti; Cîntec de leagăn (lui Scarlat)*, 11, 1870, nr. 22, 28 iuniu.

16. *Iepurile + Tribunalu — Scarlat; Rezbelul*, 11, 1870, nr. 24, 12 iuniu.

17. *Lui Şardă I; Se întorc toate pe dos*, 11, 1870, nr. 25, 19 iuniu.

18. *Un salut de politeaţă (Scarlat şi muscalul); Am tot avut, Scarlate*, 11, 1870, nr. 26, 26 iuliu.

19. *Trei august (lui Her Scarlat): Un dor al românului: Cine ne ura?*, 11, 1870, nr. 27, 2 august.

20. *O expediţie prusească în Ţara franţuzească; Lui Scarlat*, 11, 1870, nr. 28, 9 august.

21. *Străinul; S-a-ntors bistadem!!!; Trei întrebări*, 11, 1870, nr. 29, 16 august.

22. *În ajunul Văcăreştilor; Se zice*, 11, 1870, nr. 30, 23 august.

23. *27 august; Un proverb; Ministerul*, nr. 11, 1870, nr. 31, 30 august.

24. *Astăzi; Adicătilea*, 11, 1870, nr. 32, 6 septembre.

25. *Hai norom; Inocincilor arestaţi*, 11, 1870, nr. 33, 13 septembre.

26. *Străinul; El ţi aduce:* 11, 1870, nr. 34, 20 septembre.

27. *Ni se spune că:* 11, 1870, nr. 35, 27 septembre.

28. *Iarna ţării; Păpuşi şi statui*, 11, 1870, nr. 37, 11 octombre.

29. *El benchetueşte; Hai Duman, cea Viorean*, 11, 1870, nr. 38, 18 octombre.

30. *Alegerile*, 11, 1870, nr. 40, 1 noiembre.

31. *Ce e? Ce-o să fie; Frunză verde*, 11, 1870, nr. 43, 23 noiembre.

32 *Beția disperării*, 11, 1870, nr. 44, 29 noiembre.

33. *Un dor; Mojicii; Iar colegiul al III-lea*, 11, 1870, nr. 46, 13 decembre.

34. *Măriei sale, corpului de bătăuși*, 11, 1870, nr. 47, 20 decembre.

35. *Iasma: ieri și azi*, 11, 1870, nr. 48, 25 decembre.

Ghedem, versuri satirice publicate sub acest pseudonim în *Ghimpele*, 1871.

36. *Omagiu ciocoilor*, 12, 1871, nr. 50, 10 ianuariu.

37. *Cîte una, alta; Expediția turcească în România; A înoiat*, 12, 1871, nr. 10, 28 martiu.

38. *Ce uram eu*, 12, 1871, nr. 22, 20 iuniu.

39. *Povață sarsaileasca*, 12, 1871, nr. 25, 11 iuliu.

40. *Una din două*, 12, 1871, nr. 37, 3 octombre.

41. *Rîdeți, cîntați, jucați și apoi muriți*, 12, 1871, nr. 38, 10 octombre.

42. *Brezaia*, în *Românul*, 16, 1872, p. 1099. Literatura. Descrierea obiceiului și originea lui greco-romană.

43. *Bolintineanu, Dumitru*, în *Albina*, 7, 1872, nr. 69 din 31 aug.—12 sept. Articol scris la moartea poetului.

44. *Chénier André. Viața și scrierile sale*, în *Tranzacțiuni literare și științifice*, 1, 1872, nr. 9, p. 206—211. Articolul este însoțit de poezii ale amintitului autor traduse de G. Dem. T.

45. *Incercarea (Sîmbăta lui Toader)*, versuri satirice publicate sub pseudonimul *Ghedem*, în *Ghimpele*, 14, 1873, nr. 2, 26 febr.

46. *Datine, credințe și moravuri naționale. Sacerdoțiul latin. Profeții și oracle. Conjurațiunea trăsnetelor. Medicina poporului. Auguratul și aruspicatul*, în *Românul*, 17, 1873, p. 917, 920—921, 924—925. Originea latină a unor datine și credințe.

47. *Literatura clasică. Originea și progresele luxului la romani* în *Tranzacțiuni literare și științifice*, 1, 1873, nr. 14 și 15, p. 319—327.

48. *Datine, moravuri și credințe naționale. Repotine. Paparude.* în *Românul*, 8, 1874, p. 385—395. Originea latină a celor două datine. Vezi și *Arhiva rurală*, 3, 1874, p. 53—55.

49. *Paparudele. Datină poporană*, în *Familia*, 10, 1874, p. 210.

50. *Considerațiuni critice asupra descîntecului de „apucat" sau „încleștat"*, în *Columna lui Traian*, 6, 1875, p. 133—151. Studiu datat: Paris, 18/31 martiu, cu o scrisoare către B.P. Hasdeu. Face analiza literară la două descîntece.

51. *Poezia poporană. Colinde*, în *Columna lui Traian*, 7, 1876, p. 555—557. 2 texte.

52. *O prețioasă descoperire*, în *Românul*, 20, 1876, p. 514—515, 518—519. Literatura. Fragmente de cîntece populare.

53. *Brezaia. Datină poporană română de Crăciun*, în *Familia*, 12, 1876, p. 600.

54. *Colinde din colecțiunea d-lui G. Dem. Teodorescu*, în *Convorbiri literare*, 10, 1877, nr. 10, 1 ian., p. 398—401. Publică 4 colinde.

55. *Poezia poporană. Colinde inedite*, în *Columna lui Traian*, 1877, p. 36—37. Publică 3 texte.

56. *Cîteva proverbe române în comparație cu cele greco-latine*, în *Columna lui Traian*, 8, 1877, p. 62—68. Studiu comparativ. Despre originea clasică a unor proverbe românești.

57. *Desmoșteniții*, în *Familia*, 13, 1877, nr. 20 din 15 mai — 27 mai, p. 232. Poezia este datată „mai 1874".

58. *Credințe, datine și moravuri române. Miluirea țiganilor*, în *Familia*, 13, 1877, nr. 21 din 22 mai — 3 iunie, p. 241—243. Se continuă în nr. 22 din 29 mai — 10 iunie, p. 253—255. Articol trimis din Paris în luna mai 1877.

59. Pradines, P., *Alexandre-Maurice Blanc de Lanaute d'Hauterive* (Diplomat francez, autor de opere literare), în *Convorbiri literare*, 10, 1877, nr. 6, 1 sept. p. 234—238. Articol tradus de G. Dem. Teodorescu.

60. *Arheologie literară. Mărturiile de botez. Îmblarea cu discul în biserică;* în *Convorbiri literare*, 11, 1877, nr. 8, 1 nov., p. 304—310. Descrierea datinilor și originea lor.

61. *Discurs rostit cu ocaziunea zilei onomastice a patronului liceului „Sfîntu Sava"*, în *Binele public*, 1, 1879, nr. 14, Istoricul și oamenii de seamă ai liceului.

62 *Domnilor redactori ai „Românului"*. Scrisoare către redacție, în *Binele public*, 1, 1879, nr. 19, 12 ianuarie. Răspuns la acuzația ziarului, care i-a reproșat sustragerea unei reviste franceze.

63. *Domnule redactor*. Scrisoare colectivă, semnată de: Spiru C. Ilaret, G. Dem. Teodorescu și C. Crăciunescu, în *Binele public*, 1, 1879, nr. 41, 5 martie. Desmințire publică în legătură cu afirmația că ar fi predat cursuri la o școală particulară organizată de V. A. Urechia.

64. *Despre colinde*, în *Binele public*, 1, 1879, nr. 54, 6 aprilie; nr. 55, 9 aprilie; nr. 56, 11 aprilie; nr. 57, 13 aprilie; nr. 58, 16 aprilie; nr. 59, 18 aprilie. Conferință ținută la Ateneul Român în seara de sîmbătă, 10 martie, 1879. În nr. 59, G. Dem. Teodorescu precizează: „Restul va urma într-o broșură, cu adause și cu mai multe colinde".

65. *Despre colinde și basme*, în *Românul*, 23, 1879, nr. 49. Conferință ținută la Ateneul Român.

66. *Patruzeci de mucenici*, în *Album macedo-român... sub direcțiunea lui V. A. Urechia*, București, Stab. grafic Socec, Sauder și Teclu, 1880, p. 135—137. Despre cele trei obiceiuri din ziua de 9 martie: baterea cu maiul în pămînt, împărțirea de colăcei și sărirea peste paie și gunoaie aprinse.

67. *Operile lui Anton Pann*, în *Revista Nouă*, 4, 1881, p. 27—40, 82—95, 240—250. Notă bibliografică.

68. *Viața și operile lui Eufrosin Poteca*, în *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, 1, 1883, p. 1—46.

69. *Culegere de poezii populare: Moș Ajunul*, în *Gazeta literară*, 6, 1885, p. 460—463. Date asupra Crăciunului și colindatului. Vezi *Rîmnicu-Sărat*, 1, 1885, nr. 32.

70. *Miturile lunare: Arcolacii. Studiu de etnologie și de mitologie comparată*, în *Convorbiri literare*, 23, 1889, nr. 1, p. 3—25; nr. 2 din 1 mai, p. 110—140. Conferință ținută la Ateneul Român la 14 aprilie 1888.

71. *Fata din dafin (Basm popular)*, în *Ateneul Român*, 1, 1894, nr. 1, 15 ian. p. 46—53.

72. *Origina Mavrocordaților*, în *Arhiva*, 5, 1894, nr. 5—6 (mai-iun.), p. 294—300. Relativ la polemica lui A. D. Xenopol cu Al. G. Mavrocordat privind originea familiei menționate.

73. *Tetraevangelul Patriarchului Ioachim*, în *Ateneul Român*, 1, 1894, nr. 12, 15 dec., p. 918–926.

74. *Limba română și literatura ei populară*, în *Revista literară*, 17, 1896, p. 249–254. Studiul a servit drept introducere la volumul de traduceri *Le Romanséro Roumain* de Jules Brun.

75. *Scrieri neogrece despre români*, în *Literatură și artă*, 1, 1896, p. 5; 2, 1897, p. 1, 5.

REFERINȚE CRITICE ASUPRA LUI G. DEM. TEODORESCU

1. Adamescu, Gh., *Istoria literaturii române*, Editura Librăriei „Universala" Alcalay, București (f.a.). Amănunte despre clasificarea adoptată de G. Dem. T. în 1885.

2. Adamescu, Gh., *Poezia populară română*, Galați, 1893. Analiză literară pe baza unor balade din colecția lui G. Dem. T.

3. Adamescu, Gh. și M. Dragomirescu, *Literatura română modernă*, Tipografia „Gutemberg", Joseph Göbl, București, 1902. Reproduce 1 colind și fragment din balada *Chira*.

4. Alecsandri, Vasile, *Opere. Poezii populare*, vol. III, Editura Academiei R.S.R., București, 1978. În capitolul *Comentarii-variante*, Gh. Vrabie citează numeroase variante din colecția lui G. Dem. T.

5. Amzulescu, Al., *Balade populare românești*, vol. I, II, III., Editura pentru literatură, București, 1964. Reproduce în această antologie 37 de balade din colecția G. Dem. T. Face aprecieri asupra clasificării.

6. Amzulescu, Al., *Balada populară în Muscel*, în *Studii de folclor și literatură*, Editura pentru literatură, București, 1967. Date succinte despre informatorul P. C. Șolcan.

7. Amzulescu, Al. I., *Cîntecul epic eroic*, Editura Academiei R.S.R., București, 1981. Note cu privire la dimensiunile unor balade cu teme eroice.

8. *Analele Academiei Române*, 7, 1885, Secţia I (şedinţa din 17 martie). D. Sturdza cere un ajutor pentru G. Dem. Teodorescu care are o colecţie mare de poezii populare.

9. *Analele Academiei Române*, 8, 1886, Secţia I, p. 145—146 (şedinţa din 7 aprilie). B.P. Hasdeu, criticînd colecţia lui G. Dem. T., determină comisia Academiei să nu premieze lucrarea din 1885.

10. Andreul al Bagav, *Carte de alegere, scrisă în dialectul macedo-român*, Bucureşti, 1887. Autorul prelucrează în dialectul respectiv 19 ghicitori din colecţia lui G. Dem. T.

11. Antofi, George, *G. Dem. Teodorescu*, în *Buletinul Societăţii pe anul 1979* (Societatea de ştiinţe filologice din R.S.R.), p. 43—48. Despre importanţa culegerilor de teren.

12. Antofi, George, *Din istoricul culegerii Poezii populare române* de G. Dem. Teodorescu, în *Limbă şi literatură*, vol. II, 1982, p. 230—238. Locul colecţiei în epocă.

13. * * * *Antologie de literatură populară. Poezia.* Prefaţă de G. Călinescu, vol. I, Editura Academiei R.P.R., 1953. Reproduce: cîntece de lume, colinde, plugușoare, oraţii de nuntă şi balade din volumul *Poezii populare române*.

14. Apostolescu, N.I., *Istoria literaturii române moderne*, vol. II, Institutul de artă grafică C. Sfetea, Bucureşti, 1916. Note bibliografice.

15. Arutnev, *Chronique littéraire. Poésies populaires roumaines, recueillier par M. G. Dem. Teodorescu*, în *L'Independence roumaine. Journal quotiden*, 10, 1886, nr. 2530, 24 fev./8 mars (I): nr. 2550, 16/18 mars (II). Cronică elogioasă la adresa colecţiei.

16. *Ateneul Român: Conferinţe publice 1883—84*, Socec, Bucureşti, 1884, 68 p. Se publică programul conferinţelor publice de la Ateneu, printre care este anunţat, pentru 11 martiu 1884, şi G. Dem. Teodorescu, *Petrea Creţul Şolcan, lăutarul Brăilei*.

17. * * * *Balade istorice*. Colecţia „Meşterul Manole", Editura Minerva, Bucureşti, 1975. Sînt reproduse baladele *Meşterul Manole* şi *Dobrişean* din colecţia lui G. Dem. T.

18. * * * *Balade populare*, E.S.P.L.A., Bucureşti, 1954. Reproduce 16 balade din volumul *Poezii populare române*.

19. Băiculescu, George, *Antologie de poezie populară*. Edit. foii *Lumea și țara*, Cluj, 1924, 56 p. Reproduce texte din G. Dem. T.

20. Bălan, I. D., *G. Dem. Teodorescu*, în *Gazeta literară*, 7, 1960, nr. 36. Reprodus în volumul *Valori literare*, Editura pentru literatură, București, 1966. Elogiu la adresa operei lui G. Dem. T., cu prilejul aniversării celor 60 de ani de la moartea folcloristului.

21. Bălan-Osiac, Elena, *Sentimentul dorului în poezia română, spaniolă și portugheză*, Editura Minerva, București, 1972. Referiri la volumul *Poezii populare române*.

22. Bălășel, Teodor, *Versuri populare române*, Institutul de arte grafice „Ramuri", Craiova, 1918. Despre clasificarea lui G. Dem. T. pe care a adoptat-o.

23. Bănulescu, Ștefan, *Note pe marginea unei noi ediții G. Dem. Teodorescu „Poezii populare"*, în *Gazeta literară*, 4, 1957, nr. 18. Face o incursiune în metoda de culegere a lui G. Dem. T. și critică volumul selectiv apărut în 1957 la Editura Tineretului.

24. Bibicescu, I. G., *Poezii populare din Transilvania*, București, 1893. Referiri la variante din G. Dem. T.

25. *Bibliografia lui G. Dem. Teodorescu*, în *Tribuna*, 9, 1892, p. 23, 51, 71, 79, 87, 99, 110.

26. Bistrițeanu, Al., *Teorie și inspirație folclorică la predecesorii lui V. Alecsandri*. Editura Minerva, București, 1977. Referiri bibliografice și la metoda de reproducere a textelor.

27. Bîrlea, Ovidiu, *Metoda de cercetare a folclorului*, Editura pentru literatură, București, 1969. Referiri bibliografice și la metoda de culegere a lui G. Dem. T.

28. Bîrlea, Ovidiu, *Istoria folcloristicii românești*, Editura Enciclopedică Română, București, 1974. Despre meritele științifice și neîmplinirile operei lui G. Dem. T.

29. Bîrlea, Ovidiu, *Folclorul românesc*, vol. I, Editura Minerva, București, 1981. În studiul său folosește, pentru exemplificare, texte din colecția lui G. Dem. T.

30. Blaga, Lucian, *Elogiul satului românesc*. Discurs rostit la 5 iunie 1937 în ședința solemnă. Cu răspunsul d-lui I. Petrovici. Academia Română. Discursuri de recepție LXXI, București, 1937, p. 15—16. Aprecizgă valoarea artistică a textului *Soarele și luna*.

31. Blaga, Lucian, *Antologie de poezie populară românească*. Ediție îngrijită de G. Ivașcu, Editura pentru literatură, București, 1966. Cuprinde și poezii lirice din colecția lui G. Dem. T.

32. Bogdan-Duică, G., *Alexandru Russo* (cu ocazia monografiei d-lui P. V. Haneș), în *Convorbiri literare*, 35, 1901, p. 631—670. Critică la adresa monografiei. Se referă și la datarea aproximativă a articolului *Poezia poporală* de A. Russo din care G. Dem. T. reproduce fragmente în *Precuvîntarea* de la volumul *Poezii populare române*.

33. Brătulescu, Monica, *La luncile soarelui. Antologie de colinde laice*, Editura pentru literatură, București, 1964. Reproduce 10 colinde din colecția G. Dem. T.

34. Brătulescu, Monica, *Colinda românească*, Editura Minerva, București, 1981. Contribuția lui G. Dem. T. la cercetarea și clasificarea colindelor.

35. Brăiloiu, C., Emilia Comișel, și Tatiana Gălușcă-Crișmaru, *Folclor din Dobrogea*. Studiu introductiv de Ovidiu Papadima, Editura Minerva, București, 1978. Referiri la cîntece și colinde din colecția *Poezii populare române* care vorbesc despre Dunăre și Mare.

36. Brun, Jules, *Sept contes roumains — avec une introduction générale et un comentaire folklorique par Léo Bachelin*, Paris, 1894. Traduce basmul *Fata din dafin* de G. Dem. T.

37. Brun, Jules, *À propos du romancero roumain. Pétréa Cretzoul Cholcan. Courtea d'Argesh et sa Légende. La Brebiete*, Paris, 1896.

38. Brun, Jules, *Le Romancero roumain. Lettre préface de Sully-Prudhommes, Introduction de G. Dem. Théodoresco*, Paris, 1896. Traduce liber balade și cîntece lirice din G. Dem. T. Prefața lui G. Dem. Teodorescu *Esquisse sur la langue et le folklore roumains* (p. VII—XXV) recomandă poezia populară românească, enumeră diferite creații ale poporului, consemnează începuturile curentului folcloric la noi și dă amănunte despre rolul lăutarilor în transmiterea cîntecelor (referiri speciale la Petrea Crețul Șolcan).

39. Brun, Jules, *L'epopée roumaine, conférence en vers*, București, 1897. Conferința de la Ateneul Român elogiază folclorul poetic, ea fiind alcătuită pe baza traducerilor anterioare din poezia noastră populară.

40. Bulgăr, Gh., *Balade eroice*, Editura Muzicală, București, 1965. Reproduce 3 balade din colecția G. Dem. T.

41. *Bulgăre de aur/În piele de taur. Ghicitori.* Ediție îngrijită, prefață, bibliografie și index bibliografic de Radu Niculescu, Editura Minerva, București, 1975. Reproduce cinci ghicitori din colecția lui G. Dem. T.

42. Buhociu, Octavian, *Folclorul de iarnă, zorile și poezia păstorească*, Editura Minerva, București, 1979. Comentează motive din colecția *Poezii populare române.*

43. Burada, Teodor T., *Istoria teatrului în Moldova*, Iași, 1915. Vezi și ediția îngrijită de I.C. Chițimia. Editura Minerva, București, 1975. Reproduce texte din colecție, îi apreciază culegerile și-i recunoaște lui G. Dem. T. meritul de a fi publicat pentru prima dată *Jocul păpușilor.*

44. Canianu, Mihail. *Privire asupra literaturei populare române*, în *Drepturile poporului*, 1, 1891, nr. 4. Remarcă culegerea lui G. Dem. T.

45. Caracostea, Dumitru, *Poezia tradițională română*, vol. I—II. Ediție îngrijită de D. Șandru. Prefață de Ov. Bîrlea, Editura pentru literatură, București, 1969. Folosește în studiile sale multe texte din culegerea lui G. Dem. T.; formulează opinii cu privire la locul lucrării în cultura românească; se pronunță asupra genezei și circulației unor balade.

46. Caracostea, Dumitru, Ovidiu Bîrlea, *Problemele tipologiei folclorice*, Editura Minerva, București, 1971. Sînt trecute în revistă motive și tipuri din colecția G. Dem. T.

47. Caraman, Petru, *Contribuție la cronologizarea și geneza baladei populare la români.* Partea a II-a Geneza, în *Anuarul Arhivei de Folclor*, II, 1933. Referiri la unele variante din G. Dem. T.

48. Caraman, Petru, *Datinele românești în limba franceză. Contribuție critică asupra folklorului român în străinătate.* Tipografia și legătoria de cărți C. Lăzărescu, București, 1934. Consemnează traducerile din G. Dem. T. Note critice la adresa traducerilor în franceză ale lui Mihai Vulpescu (multe texte din G. Dem. T.)

49. Cartojan, N., *Cărțile populare în literatura românească*, vol. I, 1929, vol. II, 1938. Reproduce și comentează critic diferite texte (vicleim, colinde, orații de nuntă, descîntece) din colecția lui G. Dem. T.

50. Călinescu, G. *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, București, 1941. G. Dem. T. este menționat în capitolul despre A. Pann și în cel consacrat folcloriștilor de seamă. Autorul reproduce fotografia studentului G. Dem. T., care a participat la serbarea de la Putna.

51. Călinescu G., *Arta literară în folclor*, în *Istoria literaturii române*, vol. I, Editura Academiei R.P.R., București, 1964. Referiri la tematica și realizarea artistică a unor balade din colecția G. Dem. T.

52. Călinescu, G., *Folclorul la „Convorbiri literare"* în *Studii de istorie a literaturii române de la C.A. Rosetti la G. Călinescu*, Editura Academiei R.S.R., București, 1968. Despre calaborările lui G. Dem. T. la această revistă.

53. Chițimia, I.C., *Folcloriști și folcloristică românească*, Editura Academiei R.S.R., București, 1968. Referiri la activitatea științifică a lui G. Dem. T.

54. Chițimia, I.C., *Folclorul românesc în perspectivă comparată*, Editura Minerva, București, 1971. Referiri la clasificarea baladelor din colecția lui G. Dem. T.

55. Chițimia, I.C., *G. Dem. Teodorescu*, în *Istoria literaturii române*, vol. III, Editura Academiei R.S.R., București, 1973. Viața și opera lui G. Dem. T.

56. Ciompec, Gh., *Motivul creației în literatura română*, Editura Minerva, București, 1979. Aprecieri asupra baladei *Meșterul Manole*, varianta G. Dem. T.

57. Cindea, Virgil, Ion Zamfirescu, Vasile Moga, *Ateneul Român*. Monografia. Editura științifică și enciclopedică, București, 1979. Despre participarea lui G. Dem. T. la conferințele publice organizate la Ateneul Român.

58. *Convorbiri literare. Bibliografie*. Lucrarea realizată de Biblioteca Centrală Universitară. Editura științifică și enciclopedică, București 1975. Referințe privitoare la activitatea științifică a lui G. Dem. T.

59. Cosma, Viorel, *Figuri de lăutari*. Editura Muzicală, București, 1960. Portretul lui Petrea Creţul Şolcan, informatorul principal al lui G. Dem. T.

60. Coşbuc, Gh., *Balade culese de...*, București, 1913. Reproduce 2 balade din colecţia lui G. Dem. T.

61. * * * *Cu cît cînt, atîta sînt. Antologie a liricii populare*. Ediţie îngrijită şi studiu introductiv de Ovidiu Papadima, București, Editura pentru literatură, 1963. Reproduce multe texte din culegerea lui G. Dem. T.

62. Datcu, Iordan, Stroescu, S.C., *Dicţionarul folcloriştilor. Folclorul literar românesc*, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, București, 1979. Despre viaţa şi activitatea lui G. Dem. T.

63. De la Vrancea, *Lupta literară*, în *Lupta*, 3, 1886, nr. 133. Reproduce fragmente de cîntece din colecţia lui G. Dem. T.

64. De la Vrancea, *O familie de poeţi. Carol Şerob. Veronica Micle. Matilda Cugler Poni. Teodor Şerbănescu*, în *Românul*, 31, 1887, p. 513. În notă este amintită culegerea lui G. Dem. T., iar în cuprinsul articolului sînt reproduse fragmente de cîntece populare.

65. Densuşianu, Aron, *Istoria limbii şi literaturei române*. Ediţiunea a doua. Tipo-Litografia H. Goldner, Iaşi, 1894. În capitolul *Literatura populară nescrisă* menţionează culegerile tipărite în volume de G. Dem. T.

66. Densuşianu, Aron, *Epopeea noastră păstorească*, în *Revista critică-literară*, 2, 1895. Studiul consacrat baladei *Mioriţa* porneşte de la variantele Alecsandri şi G. Dem. T.

67. Densusianu, Ovid, *Flori alese din cîntecele poporului. Culegere întocmită* de... Editura Pavel Suru, București, 1920. Autorul, exigent şi cu Alecsandri, reproduce doar balada *Cicoarea*.

68. Densusianu, Ovid, *Viaţa păstorească în poezia noastră populară*, vol. I, București, Editura „Casa şcoalelor", MCMXXI; vol. II, București, Editura „Casa şcoalelor", MCMXXIII. Foloseşte pentru argumentaţiile sale texte din colecţia *Poezii populare române*.

69. Diaconu, Ion. *Cei mai de seamă folclorişti români*, în *Ethnos*, 2, 1942—1943, fascicolele 1—2, p. 322—345. Critica colecţiei din 1885.

70. Diaconu, Ion, *Folklor din Rîmnicu-Sărat*, vol. II, 1934, tip „Cultura", Focșani. Referiri critice la adresa colecției și asupra metodologiei de lucru.

71. Diaconu, Ion, *Ținutul Vrancei. Etnografie — Folklor — Dialectologie*. Editura pentru literatură, București, 1969. Critică sistemul de intervenție a lui G. Dem. T. în ce privește metrica și prozodia versului popular.

72. Diaconu, Ion, *Cîntăreți și povestitori populari*, Editura Minerva, București, 1980. Influența lăutarilor asupra circulației cîntecelor populare.

73. *** *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900*. Editura Academiei R.S.R., 1979, Se publică un cuprinzător articol despre viața și activitatea folcloristului, istoricului literar și publicistului G. Dem. T.

74 *** *Din folclorul nostru. Culegere de texte și melodii*. E.S.P.L.A., București, 1953. Prefață de Mihai Beniuc. Reproduce: caloian, plugușor, balade, cîntece de lume, ghicitori, din colecția *Poezii populare române*.

75 *** *Doine, cîntece, strigături*. Antologie de Al. Amzulescu și G. Ghiță, E.S.P.L.A. (Biblioteca pentru toți), București, 1955. Reproduce 16 cîntece de lume.

76. Dragomirescu, Mihail și Gh. Adamescu, *Literatura română modernă*, București, ediția a III-a. Reproduce balada *Chira*.

77. Duțescu-Duțu, T., *Considerațiuni critice asupra poeziei noastre populare. Vol. I. Doina*. Tipografia „Clemența", București, 1903. Analizează critic cîntecele de lume din colecția lui G. Dem. T. Argumentație modestă, fără suport științific.

78. *** *Elogiu folclorului românesc*. Antologie și prefață de Octav Păun. Text îngrijit de Maria Mărdărescu și Octav Păun. Editura pentru literatură, 1969. Aprecieri ale unor autori cuprinși în antologie cu privire la lucrările lui G. Dem. T.

79. Ene, Virgiliu, *Folcloriști români*, Editura Facla, 1977. Viața și activitatea lui G. Dem. T.

80. *Familia*, 10, 1874, nr. 41 din 20 oct.—1 noiemb., p. 496. Se anunță apropiata apariție a lucrării *Încercări critice asupra unor credințe...* de G. Dem. Teodorescu.

81. *Familia*, 13, 1877, nr. 17 din 24 aprilie—6 mai, p. 204. Se anunță apropiata publicare a lucrării *Cercetări asupra proverbelor române*.

82. *Familia*, 15, 1879, nr. 73 din 23 sept.—5 oct., p. 408. Sînt anunțați cititorii că se mai găsesc de vînzare diferite lucrări ale folcloristului G. Dem. T.

83. Faragó József, *Balladak földjén* Vólogatot tanulmányok, cikkek (*Pe pămîntul baladelor*, culegere de cercetări cu privire la balada populară), Editura Kriterion, București, 1977. Folcloristul maghiar include în această lucrare un studiu despre vestitul cîntăreț Petrea Crețul Șolcan, informatorul principal al lui G. Dem. T.

84. *Federațiunea*, Budapesta, 1875, nr. 7—8 din 26 ian.—7 febr., p. 25. Se anunță cititorilor apariția lucrării *Încercări critice asupra unor credințe, datine și moravuri ale poporului român*.

85. *** *Flori alese din poezia populară*. Antologia poeziei lirice. București, 1960. Reproduce cîntece de lume.

86. *** *Flori alese din poezia populară*, vol. I—II. Ediție îngrijită de Ioan Șerb. Prefață de Mihai Pop. București, Editura pentru literatură, 1967. Reproduce 16 cîntece de lume, 3 colinde, 4 plugușoare, 1 sorcovă, 4 paparude și colinde, 2 oratii și 2 descîntece.

87. Fochi, Adrian, *Mioriția. Tipologie. Circulație, Geneză. Texte*. Cu un studiu introductiv de Pavel Apostol. Editura Academiei R.P.R., 1964. Reproduce și analizează varianta lui G. Dem. T.

88. Fochi, Adrian și colaboratorii..., *Bibliografia generală a etnografiei și folclorului românesc* 1800—1891), vol. I, Editura pentru literatură, București, 1968. Privire bibliografică retrospectivă amănunțită asupra articolelor, studiilor, conferințelor și culegerilor lui G. Dem. T. Sînt consemnate referințele critice apărute pînă la 1891.

89. Fochi, Adrian, *Recherches comparées de folklore sud-est-européen*. Academia de științe sociale și politice, București, 1972. Despre culegerile lui G. Dem. T.

90. Fochi, Adrian, *Xenopol și problemele folclorului*, în *A.D. Xenopol studii privitoare la viața și opera sa*. Editura Academiei R.S.R., București, 1972. Recenziile publicate de aceasta privitoare la colecția lui G. Dem. T.

91. Fochi, Adrian, *Coordonate sud-est europene ale baladei populare românești*. Editura Academiei R.S.R., București, 1975. Circulația unor motive din colecția G. Dem. T. în sud-estul Europei.

92. *** *Folclor din Oltenia și Muntenia*, vol. I, Editura pentru literatură, București, 1967, p. LVII—LXII. Referiri la culegerile și clasificarea lui G. Dem. T.

93. Frunză, Maria, *G. Dem. Teodorescu, folclorist*, în *Studii și cercetări științifice: Filologie*, Analele Academiei, Filiala Iași, 11, 1960, fascicola 2. Despre viața și activitatea lui G. Dem. T.

94. Gheorghiasea, Petre, *Cîntece populare potrivnice beției*, Focșani Ancora, 1902. 19 p. și *Arde-o focul de beție*, tip. Mînăstirei Neamțu, 1925. 87 p. Ambele conțin texte din colecția lui G. Dem. T.

95. Ghibănescu, Gh., *Literatura poporală*, în *Familia*, 23, 1887, nr. 22 din 31 mai—12 iunie, p. 258—259. Despre autenticitatea textelor din *Poezii populare române* și elogii la adresa metodei de culegere.

96. Ghibănescu, Gh., *Crăciunul*, în *Gh. Lazăr*, Bîrlad, 2, 1888, p. 338—348. Obiceiuri vechi și noi după G. Dem. T.

97. Gorovei, Artur, *Cimiliturile românilor*, București, 1898. Lucrarea a fost retipărită de Iordan Datcu, Editura Eminescu, București, 1972. Reproduce 67 de ghicitori din colecția lui G. Dem. T., și îi apreciază activitatea de culegător.

98. Gorovei, Artur, *Descîntecele românilor*, *Studiu de folclor*. Regia M.O. „Imprimeria națională", București, 1931. Reproduce și comentează cîteva texte din colecția G. Dem. T. În cap. „Bibliografia descîntecelor" indică sursa reproducerilor din *Poezii populare române*, consemnînd unele deosebiri între texte.

99. Gorovei, Artur, *Noțiuni de folclor*, Editura Cartea Românească, București, 1933. Referiri la clarificarea lui G. Dem. T.

100. Gusti, D., *Sociologia militans. Introducere în sociologia politică*. Editura Institutului Social Român, 1935. Aprecieri asupra colecției *Poezii populare române*.

101. Hanes, Petre, V., *G. Dem. Teodorescu*, în *Noua Revistă Română*, vol. II, 2, 1900, suplimentul din 1 septembrie, nr. 17. Elogiu funebru.

102. Haneș, Petre, V., *Alexandru Russo, o pagină ignorată din literatura română*. (Seminarul de limba și literatura română de la Facultatea de litere și filozofie din București), București, 1901, Vezi și ed. II-a, București, 1930. Despre datarea articolului *Poezia poporală* de A. Russo, consemnat de G. Dem. Teodorescu în *Precuvîntare*.

103. Haneș, Petre, V., *Alexandru Russo. Scrieri. Publicate de...* Institutul de arte grafice Garol Göbl, București, 1908. Răspuns la critica lui G. Bogdan-Duică, care, în *Convorbiri literare*, 25, 1901, îi reproșează autorului că îmbrățișează presupunerea lui G. Dem. T. cu privire la datarea aproximativă a articolului lui A. Russo despre *Poezia poporală*. Haneș, fost elev al lui G. Dem. T. apără poziția autorului colecției.

104. Haneș, Petre, V., *Istoria literaturii românești*. Editura „Ancora", București, 1924. Meritele lui G. Dem. T. în istoria literaturii.

105. Haneș, Petre, V., *Histoire de la littérature roumaine*. Librairie Ernest Leroux, Paris, 1934. Viața și activitatea lui G. Dem. T.

106. Haneș, Petre, V., *Gh. Dem. Teodorescu*, în *Preocupări literare*, București, 7, nr. 1, ianuarie 1942. Amintirile elevului despre profesor.

107. Hasdeu, B.P., *Poezii populare române. Culegere de G. Dem. Teodorescu, București*, 1885. *Raport de dl....* în *Analele Academiei Române*, 8, 1886, secția I, p. 213—214. Propune un ajutor de 1000 lei pentru G. Dem. T.

108. Hasdeu, B.P., *Etymologicum magnum Romaniae*. Dicționarul limbei istorice și poporane a românilor. Tom. I—II, I.V., Socec, București, 1886—1887. Citate și din creații folclorice culese de G. Dem. T.

109. Hodoș Enea, *I literatură poporală. Aleasă din diferite colecțiuni*, Caransebeș, Editura „Biblioteca noastră", 1901, 64 p.Reproduce din colecția lui G. Dem. T.: 1 doină, Irozii sau Vicleimul.

110. Ionescu-Gion, G.I., *Poezia populară. Colecțiunea G. Dem. Teodorescu. Serviciile ce această colecțiune va aduce științei române*, în *Biserica și școala*, 9, 1885, nr. 26 din 30 iunie, p. 205—207. Se reproduce recenzia la primele pagini tipărite din colecția *Poezii populare române*.

111. Ionescu-Gion, G.I., *O nouă colecție de poezii populare*, în *Familia*, 21, 1885, nr. 36, p. 430. Reproduce cronica din *Românul* despre apropiata apariție a volumului *Poezii populare române*.

112. Ionescu-Gion, G.I., *Curierul literar*, în *Românul*, 29, 1885, p. 342—345: *Foiţa Românului*. Meritul adunătorilor de versuri populare. Despre colecţia lui G. Dem. T. şi apropiata ei apariţie.

113. Ionescu-Gion, G.I., Poezia poporană română: *Colecţiunea G. Dem. Teodorescu* în *Românul*, 29, 1885, 2, 3 septembrie, p. 779—780. Avancronică la colecţia ce urma să apară.

114. Ionescu-Gion, G.I., *G. Dem. Teodorescu: Poezii populare* în *România*, 29, 1885 din 28, 29 octombrie, p. 964. Anunţă apariţia colecţiei.

115. Ionescu-Gion, G.I., *Poezii poporale*, în *Telegraful român*, 33, 1885, p. 471. Anunţă apariţia colecţiei *Poezii populare române* de G. Dem. T.

116. Ionescu-Gion, G.I. *Colecţiunea de poezii populare G. Dem. Teodorescu şi recensiunea, făcută asupra-i de A.D. Xenopol în „Voinţa naţională"*, în *Românul*, 30, 1886, 15—16 februarie p. 133—134. Răspuns la criticile formulate de A.D. Xenopol, în legătură cu lucrarea lui G. Dem. T.

117. Iorga, N. et Septime Gorecix, *Anthologie de la littérature roumaine des origines au XX siécle...*, Paris, 1920 (II ed.). În capitolul *Ballades et chants populaires* sînt traduse şi texte din G. Dem. T.

118. *** *Iovan Iorgovan* şi *Trei lebede*. Din colecţia d-lui G. Dem. Teodorescu, în *Calendarul ziarului „Universul"*, 1886, nr. 63—64, 67—68. Reproduceri.

119. *** *În amintirea lui Teodorescu G. Dem. (1849—1900)*. Tip. Clemenţa, Bucureşti, 1902. Volum omagial.

120. Karažić, Vuk Stefanovici, *Cîntece populare sîrbeşti*. Prefaţă, ediţie îngrijită şi note de Gh. Cardaş. Editura Minerva, Bucureşti, 1977. Reproduce traducerea baladei *Zidirea cetăţii Scadar*. Notă bibliografică referitoare la G. Dem. T.

121. Jarnik, I. Urban, *Dragoste de grai şi de viers românesc*. Extras din *Viaţa nouă*. Tipografia „Graiul românesc", Bucureşti, 1925. Relatează cum l-a cunoscut, la Bucureşti, pe G. Dem. T.

122. Jarnik I. Urban, *Drumul pe care am mers*, în *Convorbiri literare*, 43, 1909, p. 961—964. Povesteşte cum l-a cunoscut pe G. Dem. T.

123. Lahovari, George Ion, *Oltul*. Conferință ținută de... în adunarea generală a Societății Geografice Române, în seara de 4 (16) martie 1891, în *Buletinul Societății geografice*, 12, 1891, p. 49—85. Reproduce fragmente din culegerea lui G. Dem. T.

124. Licea, Ioan, *Poezia populară, Originea-Vechimea-Studii și texte*, Galați, 1930. Cuprinde critici la adresa informatorului Petrea Crețul Șolcan, lăutarul Brăilei.

125. *Maiorescu Titu către Nicolae Gane*. Scrisoare datată 28/10, 1875, în *Studii și documente literare*, vol. III, 1932, p. 181. Apreciază și recomandă să se publice în *Convorbiri literare*, culegerile de colinde ale lui G. Dem. T., despre care afirmă: ....„le va publica mai pe urmă într-un volum, înzestrat cu note explicative". Ele vor apare în revistă abia în ianuarie 1877.

126. Maiorescu, T., *Poeți și critici*, în *Epoca* I, 1886, nr. 110—111 (ediția 2-a), după *Convorbiri literare*. Citează culegeri de folclor, printre care și a lui G. Dem. T. și face comentarii cu privire la limba poeziei noastre populare.

127. *Titu Maiorescu și prima generație de maiorescieni. Corespondență*. Antologie, note și prefață de Z. Ornea. Editura Minerva, București, 1978. Despre examenul lui G. Dem. T. pentru catedra universitară de la Iași.

128. Marliu, I., *Antologie română. Modele literare din autorii secolului al XIX-lea cu notiție bibliografice și aprețieri literare. Poesia*. București, 1891, 348 p. Reproduce: 1 baladă. Note bibliografice.

129. Manliu, I., *Crestomație română. Modele literare din autorii sec. al XIX-lea cu notițe biografice și aprețieri literare. Prosa*, București, 1891, 320 p. Descrieri de obiceiuri și reproduceri de texte din G. Dem. T.

130. Marienescu, Atanasie Marian, *Încercări critice asupra unor credințe, datine și moravuri ale poporului român de G. Dem. Teodorescu*, în *Familia*, 10, 1874, nr. 46 din 24 noiembrie—26 dec., p. 252—253. Recenzie asupra volumului, care se continuă în nr. următoare, la 564—566, 576—578.

131. Marienescu, Atanasie Marian, *Aus der rumänischen ethnographischen literatur (Din literatura etnografică românească)* în *Ethno-*

logische Mitteilungen aus Ungarn (Comunicări etnologice din Ungaria), 4, 1895, p. 181—183. Recenzie și despre colecția lui G. Dem. T.

132. Max, *Ghicitori*, în *Epoca*, 2, 1886, nr. 307: Cronica (ed. a 2-a). Note critice cu privire la culegerea lui G. Dem. T. Articol critic la adresa regimului politic.

133. Mayer, Paul, *Raportul d-lui... asupra filologiei române*, în *Convorbiri literare*, 9, 1875, nr. 8, 1 nov., p. 331, 332. Fragment dintr-o lucrare apărută în *Bibliothèque de l'École des Chartes*, Paris, 1875. Aprecieri asupra unor lucrări de filologie română și despre cercetările folclorice ale lui G. Dem. T.

134. *** *Meșterul Manole. Balade populare.* E.S.P.L.A., București, 1960. Sînt reproduse 11 balade din colecția lui G. Dem. T.

135. *** *Miorița. Balade populare.* Prefață de Iordan Datcu, Editura pentru literatură, 1966. Reproduce 9 balade din G. Dem. T.

136 *** *Monastirea Argeșului. Balade populare*, Editura Tineretului, 1972, Reproduce 3 balade.

137. Morariu, Leca, *Pentru cîntecul popular* (Precizări). Editura „Glasul Bucovinei", Cernăuți, 1933. Referințe critice la culegerile notate după Petrea Crețul Șolcan.

138. Murnu, George, *Cele mai frumoase doine ale poporului român*, București, 1922, Editura literară a „Casei Școalelor". Rreproduce 7 cîntece de dor din colecția *Poezii populare române.*

139. Mușlea, Ion, *Cercetări etnografice și de folclor.* Editura Minerva, București, 1971 (vol. I); 1972 (vol. II). Referiri bibliografice și aprecieri la activitatea folcloristului G. Dem. T.

140. Mușlea, Ion, Ovidiu Bîrlea, *Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B.P. Hasdeu*, Editura Minerva, București, 1970. Colaborările lui G. Dem. T. la publicațiile conduse de B.P. Hasdeu.

141. Neagu, Gh. I. *Colinde din Ialomița*, Roșiorii-de-Vede, 1946. Sînt indicate variante din G. Dem. T. care au corespondențe cu textele culese de autor.

142. Neagu, Gh. I. *Cîteva însemnări pe marginea textelor folosite în jocurile de copii*, în *Studii de folclor și literatură*. Editura pentru literatură, București, 1967. Note bibliografice.

143. Negoescu, Cristu S., *Poezii populare alese. Adunate din diferite colecțiuni și reviste*, Editura Librăriei Socec et comp., București, 1896. Reproducere: de cîntece de lume și 1 colind.

144. Negoescu, Cristu, S., *Poezii populare alese. Balade adunate din diferite colecțiuni și reviste de...*, Editura librăriei Socec et comp., București, 1896. Reproduce 4 balade din colecția *Poezii populare române.*

145. Negruzzi, Iacob, *Amintiri din „Junimea". Scrieri alese.* vol. II, Editura Minerva, București, 1970. Despre studiile lui G. Dem. T. la Paris.

146. Netea, Vasile, *Primele colecții de proverbe românești publicate*, în *Studii de folclor și literatură*, Editura pentru literatură, București, 1967. Referiri bibliografice.

147. Niculescu-Varone, G.T., *Bibliografia poeziei noastre populare* Fasc. 1 (1830—1935), 1935. 69 p.; Fasc. a 2-a (1936—1937), 1938. 16 p.; Fasc. a 3-a (1938—1939), 1940, 16. p. Repertoriu bibliografic cuprinzînd numai folclor versificat, unde sînt consemnate și lucrările lui G. Dem. T.

148. Niculiță Voronca, Elena, *Studii în folclor*, vol. I, 1908; vol. II, 1912—1913. Folosește în argumentație texte și note din colecția lui G. Dem. T.

149. Odobescu, Alexandru, *Încercări critice asupra unor credințe, datine și moravuri ale poporului român* de G. Dem. Teodorescu, în *Familia*, 10, 1874, p. 516—518. Reproduce prefața volumului.

150. Papadima, Ovidiu, *G. Dem. Teodorescu*, în *Revista fundațiilor regale*, București, 11, nr. 5, p. 309—341. Studiu despre folclorist.

151. Papadima, Ovidiu, *G. Dem. Teodorescu*, în *Revista de folclor*, 6, nr. 3—4, p. 55—75. Despre viața și activitatea folcloristului.

152. Papadima, Ovidiu, *Folclorul în periodicele lui B.P. Hasdeu (Traian* și *Columna lui Traian)*, în *Studii de istorie a literaturii române de la C.A. Rosetti la G. Călinescu*, Editura Academiei R.S.R., București, 1968. Colaborările lui G. Dem. T. la *Columna lui Traian.*

153. Papadima, Ovidiu, *Literatura populară română. Din istoria și poetica ei.* Editura pentru literatură, București, 1968. În apropie

toate capitolele lucrării sînt analizate texte din volumul *Poezii populare române.*

154. Panu, George, *Amintiri de la Junimea din Iași*, vol. I și II, București, 1908. Precizări privind: apropierea lui G. Dem. T. față de B.P. Hasdeu, debutul la *Foaia Societății Românismul*, despre studiile folcloristului la Paris.

155. Papahagi, Tache, *Paralele folclorice.* Ed. a II-a, Editura Minerva, București, 1970. Circulația unor motive europene în folclorul românesc, cu referiri și la colecția lui G. Dem. T.

156. Pavelescu, Gh., *Studii și cercetări de folclor*, Editura Minerva, București, 1971. Influența lui G. Dem. T. asupra culegătorilor de folclor din Transilvania.

157. Picot, Émile, *Chants populaires Roumains de Serbie publiés par...* Extrait du «*Recveil de textes et de traductions publiés par les professeurs de l'école des langues orientales vivantes*», Paris, Edit. Ernest Leroux, 1889. 79. p. Face trimiteri la variantele cîntecelor de dragoste din colecția lui G. Dem. T.

158. *** *Poesia popular tradicional rumana, Edicion bilingüe rumano-espanola.* Traducción par Omar Lara y Victor Ivanovici. Prologo par Omar Lara. *(Lirica obiceiurilor tradiționale românești. Ediție bilingvă româno-spaniolă.* Traducere de Omar Lara și Victor Ivanovici. Prefață de Omar Lara), Editura Minerva, București, 1979. Sînt traduse mai multe texte din colecția lui G. Dem. T.

159. *** *Poezii populare din toate ținuturile românești*, Editura Librăriei Socec et comp. Societatea Anonimă, București, 1909. Sînt reproduse: 1 cîntec de lume și 2 balade din *Poezii populare române.*

160 *** *Poezii populare*, în colecția *Pagini alese din scriitori români*, editată din fondul cultural al Societății „Cartea românească", 1924. Sînt republicate 5 cîntece de lume și 5 balade, fără menționarea indicațiilor de culegere.

161. Pop, Mihai, Pavel Ruxăndoiu, *Folclor literar românesc.* Editura didactică și pedagogică, București, 1976. Despre clasificarea genurilor folclorice și a baladelor, în special, cu referiri la texte din colecția apărută în 1885.

162. Popescu, Pană, *Psihologia poporului român după literatura populară*. Teză pentru licență, București, 1897. 88 p. Pentru susținerea ideilor sale autorul folosește numeroase texte din colecția *Poezii populare române*.

163. Popescu-Telega, Al., *Asemănări și analogii în folclorul românesc și iberic*. Tiparul Prietenii științei, Craiova, 1917. Referințe bibliografice asupra lucrărilor lui G. Dem. T.

164. Popu, Vasile Gr., *Conspect asupra literaturei române și scriitorilor ei de la început și pînă astăzi în ordine cronologică*, București, C.N. Rădulescu, 1876 (partea a 2-a). IV + 331 p. Note bibliografice despre G. Dem. T.

165. Rădulescu-Codin, C., *Comorile poporului, Literatură, obiceiuri și credințe*, Editura Școalelor, București, 1930. Folosind clasificarea lui G. Dem. T. comentează unele texte din lucrarea *Poezii populare române*, pe care o apreciază.

166. Rosetti, Al., *Colindele religioase la români*, Librăriile „Cartea românească și Pavel Suru", București, 1920. Reflecții pe marginea unor variante din colecția lui G. Dem. T.

167. Rosetti, Al., *Limba descîntecelor românești*. Editura Minerva, București, 1975. Sînt explicate cuvinte și din colecția lui G. Dem. T.

168. Rusu, Liviu, *Viziunea lumii în poezia noastră populară*, Editura pentru literatură, București, 1967. Autorul folosește în studiile sale multe texte din colecția lui G. Dem. T.

169. Sachelarie, D. Ionescu, *Elemente geografice în poezia noastră populară*, în *Concorbiri literare*, an XLVII, 1913, p. 1008—1024, 1093—1120. Lucrare reprodusă în broșura *Studii din poezia noastră populară*, *I. Elemente geografice*, București, 1913. Studiu realizat în bună parte pe texte din colecția *Poezii populare române*.

170. Sion, G. și B.P. Hasdeu, *Raportul d-lor... asupra colecțiunii de poezii poporale făcute de D-l G. Dem. Teodorescu*, în *Analele Academiei Române*, 7, 1885, Secția I, p. 150. Se propune un ajutor după apariție. Cei doi elogiază bogăția materialului, clasificarea și metoda de culegere.

171. Slavici, Ioan, *Amintiri*, Editura pentru literatură, 1967. Relatări despre participarea lui G. Dem. T. la serbările de la Putna, iar în note indicații bibliografice.

172. Speranția, Th. D., *Introducere în literatura populară română*, București, 1904. Cercetează structura poetică a liricii pe baza textelor din colecția *Poezii populare române*. Comentarii critice și la adresa clasificării.

173. Speranția, Th. D. *Lămuriri asupra literaturii române culte și populare*, Librăria Națională, București, 1906. Reproduce: 1 colind și 4 cîntece de lume.

174. Speranția, Th. D., *Mioriția și călușarii, urme de la daci*, București, 1915. În capitolele despre lăutari folosește, pentru susținerea ideilor sale, texte din colecția G. Dem. T. pe care o critică.

175. Sterian, G., *Notes de littérature populaire roumaine*, Paris, Moisonneuve et Ch. Leclere, Émile Lechevalier, 1889, 21 p. Extras din *Revue des Traditions Populaires*, 3, 1888, p. 625, 633; 4, 1889, p. 193—202. Traduce texte și din G. Dem. T. Rec. *Românul*, 33, 1889, p. 1305—1306: Gion.

176. Streinu, Vladimir, *Versificația modernă*, Editura pentru literatură, București, 1966. Se referă și la versificația din colecția *Poezii populare române*.

177. Sulițeanu, Ghizela, *Folclor din județul Brăila. Balade sau cîntecul bătrînesc*, Brăila, 1980. Referiri la repertoriul lui Petrea Crețul Șolcan.

178. Șăineanu, Lazăr, *Legenda meșterului Manole la grecii moderni*, în *Convorbiri literare*, 28, 1888, p. 669—682, reprodus și în *România liberă*, 12, 1888, nr. 3351—3352, *Studii folclorice*, București, 1896, p. 47—66. În analiza întreprinsă folosește și varianta lui G. Dem. T.

179. Șăineanu, Lazăr, *Istoria filologiei române. Cu o privire retrospectivă despre ultimele decenii* (1870—1895). *Studii critice de ...*, Editura librăriei Socec et comp., București, 1895. A doua ediție. Referiri la contribuțiile lui G. Dem. T.

180. Șăineanu, Lazăr, *Ielele, dînsele, vîntoasele, frumoasele, șoimanele, măiastrele, milostivele, zînele. Studiu de mitologie comparativă de...*, Tip. Academiei Române, București, 1896. Reproduce și analizează descîntece din colecția G. Dem. T.

181. Șăineanu, Lazăr, *Les rites de la construction d'après la poèsie populaire de l'Europe Orientale*, Paris, 1902. Se ocupă cu superstiția

zidirii unei ființe omenești. Citează fragmente din balada *Meșterul Manole*, culeasă de G. Dem. T.

182. Taloș, Ion, *Meșterul Manole*. Contribuție la studiul unei teme de folclor comparat, București, Editura Minerva, 1973. În analiza textelor folosește și varianta culeasă de G. Dem. T. de la P.C. Șolcan.

183. Teculescu, Horia, *Pe Mureș și pe Tîrnave. Flori înrourate (Doine și strigături)*, culese de... Tipografia Miron Neagu, Sighișoara, p. 15. Apreciază colecția lui G. Dem. T. și citează variante.

184. Teodorescu, G. Dem., *Cîntece de lume. Cîntece de dor. Cîntece sociale, Cîntece erotico-bahice*, Editura librăriei „Universala", Alcalay et comp., București, 1936. Colecția „Biblioteca pentru toți", 252 p. Este republicat capitolul *Cîntece de lume*.

185. Teodorescu, G. Dem. *Colinde din marea operă: Poezii populare române*, Editura librăriei „Universala" Alcalay et comp., București, 1936. Colecția „Biblioteca pentru toți". 156 p.

186. Teodorescu, G. Dem., *Vasilca, plugușorul, orații de nuntă, paparudele și caloianul*, București, Editura librăriei „Universala" Alcalay et comp., 1936. Colecția „Biblioteca pentru toți". 128 p. Sînt retipărite capitolele respective.

187. Theodorescu, Barbu și Octav Păun, *Folclor literar românesc*, Editura pedagogică, 1967. Aprecieri despre metoda de culegere și asupra volumului *Poezii populare române*.

188. Tocilescu, Grigore, G. *Literatura populară*, în *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, 3, 1884, p. 371—381. Despre activitatea de culegător a lui G. Dem. T. Reproduce balada *Meșterul Manole*.

189. Tocilescu, Gr. G., *Materialuri folkloristice, Culese și publicate sub auspiciile Ministerului Cultelor și Învățămîntului Public prin îngrijirea lui....* tip. „Corpului didactic", București, 1900. Aprecieri elogioase la adresa colecției lui G. Dem. T. În note sînt citate variante.

190. Tocilescu, Grigore G, Christea N. Țapu, *Materialuri folcloristice*, vol. I—III, Editura Minerva, București, 1980. Iordan Datcu, îngrijitorul ediției, în introducere consemnează contribuția lui G. Dem. T. la dezvoltarea folcloristicii.

191. Torouțiu, I.E. și Gh. Cardaș, *Studii și documente literare*, vol. I, Institutul de arte grafice „Bucovina", 1931. Referiri la examenul de licență de la Paris, contribuțiile lui G. Dem. T. la ziare și reviste, note bibliografice, scrisorile către Iacob Negruzzi (din Paris), precizările lui Volenti care a scris o recenzie critică la volumul *Cercetări asupra proverbelor române*, nepublicată însă de *Convorbiri literare*.

192. Torouțiu, I.E., *Studii și documente literare*, vol. II, Institutul de arte grafice „Bucovina", 1932. Note bibliografice: colaborările la *Ghimpele* și Discursul rostit la constituirea *Societății Românismul*.

193. Torouțiu, I.E., *Studii și documente literare*, vol. III, Institutul de arte grafice „Bucovina", 1932. Despre G. Dem. T. și culegerile sale de colinde.

194. Torouțiu, I.E., *Studii și documente literare*, vol. IV, 1933. Despre unele neînțelegeri ale organizatorilor serbării de la Putna și relatările lui G. Dem. T. în ziarul *Românul*.

195. Torouțiu, I.E., *Studii și documente literare*, vol. V, Institutul de arte grafice „Bucovina", București, 1934. Într-o scrisoare către T. Maiorescu, expediată din Paris, Lambrior înlătură confuzia asupra numelui Teodorescu.

196. Torouțiu, I.E., *Studii și documente literare*, vol. VI, Institutul de arte grafice „Bucovina", București, 1938, Colaborarea lui G. Dem. T. la revista *Literatura și arta română*.

197. Torouțiu, I.E., *Studii și documente literare*, vol. IX., Institutul de arte grafice „Bucovina", București, 1940. Concursul lui G Dem. Teodorescu la Universitatea din Iași

198. Tuțescu, St. St., *Folcloriștii noștri*. Biografii și portrete, vol. II, Ramuri „Societatea anonimă", Craiova, 1926. Note bibliografice despre G. Dem. T.

199. Ursache, Petru, *„Șezătoarea" în contextul folcloristicii*, Editura Minerva, București, 1972. Se referă în special la metoda de culegere, susținută de G. Dem. T. în lucrarea *Cercetări asupra proverbelor române*.

200. Viciu, Alexiu, *Colinde din Ardeal. Datini de Crăciun și credințe poporane. Culegere cu adnotațiuni și glosar de...*, București, librăriile Socec et comp. și C. Sfetea, 1914. Consemnează lucrările despre colinde și obiceiul colindatului, publicate de G. Dem. T.

201. Vlăduțescu, Gh., *G. Dem. Teodorescu sau nostalgia antichității grecești*, în *Tomis*, an 3, 1969. Despre studiile privitoare la filozofia antichității.

202. Vrabie, Gh., *Conceptul de folklor la români*, Craiova, 1947. Aprecieri la ținuta științifică a lucrării *Poezii populare române*.

203. Vrabie, Gh., *Folklor românesc. Studiu și texte comentate de...*, Editura „Scrisul Românesc", Craiova (f.a.). Despre valoarea științifică a colecției *Poezii populare române*. Reproduce: ghicitori, jocuri de copii, balade, descîntece, paparude și caloianul.

204. Vrabie, Gh., *Balada populară română*, Editura Academiei R.S.R., 1966. Despre baladele culese de G. Dem. T.; referiri la Petrea Crețul Șolcan și la mijloacele sale de exprimare; analiză după texte din culegerea *Poezii populare române*.

205. Vrabie, Gh., *Folcloristica română — Evoluția, curente, metode —*, Editura pentru literatură, București, 1968. Se publică un studiu despre viața și activitatea lui G. Dem. T.

206. Vrabie, Gh. *Retorica folclorului (Poezia)*. Editura Minerva, București, 1978. Menționează și analizează unele teme și tipuri din colecția *Poczii populare române*.

207. Vulcănescu, Romulus, Vrabie, Gh. *Etnologia. Folcloristică*. Editura Academiei, București, 1975, Meritele colecției lui G. Dem. T.

208. Vulcan, Maria, *G. Dem. Teodorescu — director la Fundația universitară, actuala Bibliotecă Centrală Universitară din București* (cu prilejul împlinirii la 20 august 1975 a trei pătrare de veac de la moartea sa), în volumul *Teoria și practica în informarea documentară și bibliotconomie*, vol. IV, București, 1975, editat de Institutul național de informare și documentare. Sînt menționate meritele lui G. Dem T. în buna funcționare a bibliotecii Fundațiilor.

209. Zamfirescu, Duiliu, *Poporanismul în literatură*. Discurs de recepție la Academia Română, rostit la 16 (29) mai 1909. Studiu asupra baladei *Mioriția*, bazat pe analiza unui număr de cinci variante printre care și a lui G. Dem. T., culeasă de la Petrea Crețul Șolcan.

210. Zub, Al., *A.D. Xenopol. Bibliografie*, Editura enciclopedică română, București, 1975. Note bibliografice cu privire la disputa A.D. Xenopol — G.I. Ionescu-Gion în jurul colecției *Poezii populare române*.

211. Xenopol, A.D., *Poezii populare române. Culegere de G. Dem. Teodorescu*, Bucureşti, 1885. 719 p. în *Voinţa naţională*, 3, 1886, nr. 451, 30 ian./11 feb. (recenzie). Răspuns la notele critice ale lui G.I. Ionescu-Gion, privitoare la colecţia din 1885.

212. Xenopol, A.D., *Iarăşi poeziele poporane culese de G. Dem. Teodorescu*, în *Voinţa naţională*, 3, 1886, nr. 459/21 feb. Răspuns la critica făcută de G.I. Ionescu-Gion primei recenzii a lui Xenopol cu privire la colecţia lui G. Dem. T.

CUPRINS

PARTEA A II A
(Continuare)

D. Domestice

Moşneagul	5	Neguţa	60
Despărţirea	13	Neaga	62
Soacra şi nora	14	Drăguţa înşelată	63
Ghiţă Cătănuţă	18	Neguţa	65
Ghiţă Cătănuţă	25	Nevasta rătăcită	65
Miliţia şi Iskren	28	Marcul viteazul	66
Ilincuţa Sandului	31	Marcul viteazul	71
Iencea Săbiencea	36	Tudorel	74
Kira	40	Tudorel	82
Kira	46	Mitul	91
Nunul mare	53	Voinicul	95
Nunta lui Iancu-vodă	57	Juganii	98

Aprecieri anticipate (de G.I. Ionescu Gion.) 105
Note şi comentarii 121
Indice de informatori 262
Glosar 267
Bibliografie 305

Lector : SUZANA CARMEN DUMITRESCU
Tehnoredactor : AURELIA ANTON

Bun de tipar : 09.X.1985
Coli ed. 21,40. Coli tipar 10,5

Comanda nr. 50 109
Combinatul poligrafic „Casa Scînteii"
Piața Scînteii nr. 1 — București,
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen 2026